shrImadbhAgavataM - dashamaskandhaH pUrvArdhaM

શ્રીમદ્ભાગવતં - દશમસ્કન્ધઃ પૂર્વાર્ધમ્

Document Information

Text title : shrImadbhAgavatam - 10-1 - dashamaskandhaH pUrvArdham

File name : bhagpur-10a.itx

Category : purana, shrimadbhagavatam, vyAsa, krishna

Location : doc_purana

Proofread by : PSA Easwaran

Latest update : July 4, 2021

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

May 15, 2025

sanskritdocuments.org

shrImadbhAgavataM - dashamaskandhaH pUrvArdhaM

શ્રીમદ્ભાગવતં - દશમસ્કન્ધઃ પૂર્વાર્ધમ્

શ્રીમદ્ભાગવતં - દશમસ્કન્ધઃ પૂર્વાર્ધમ્

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દશમસ્કન્ધઃ પૂર્વાર્ધં ॥

॥ પ્રથમોઽધ્યાયઃ - ૧ ॥

રાજોવાચ
કથિતો વંશવિસ્તારો ભવતા સોમસૂર્યયોઃ ।
રાજ્ઞાં ચોભયવંશ્યાનાં ચરિતં પરમાદ્ભુતમ્ ॥ ૧॥

યદોશ્ચ ધર્મશીલસ્ય નિતરાં મુનિસત્તમ ।
તત્રાંશેનાવતીર્ણસ્ય વિષ્ણોર્વીર્યાણિ શંસ નઃ ॥ ૨॥

અવતીર્ય યદોર્વંશે ભગવાન્ ભૂતભાવનઃ ।
કૃતવાન્ યાનિ વિશ્વાત્મા તાનિ નો વદ વિસ્તરાત્ ॥ ૩॥

નિવૃત્તતર્ષૈરુપગીયમાના-
દ્ભવૌષધાચ્છ્રોત્રમનોભિરામાત્ ।
ક ઉત્તમશ્લોકગુણાનુવાદા-
ત્પુમાન્ વિરજ્યેત વિના પશુઘ્નાત્ ॥ ૪॥

પિતામહા મે સમરેઽમરઞ્જયૈ-
ર્દેવવ્રતાદ્યાતિરથૈસ્તિમિઙ્ગિલૈઃ ।
દુરત્યયં કૌરવસૈન્યસાગરં
કૃત્વાતરન્ વત્સપદં સ્મ યત્પ્લવાઃ ॥ ૫॥

દ્રૌણ્યસ્ત્રવિપ્લુષ્ટમિદં મદઙ્ગં
સન્તાનબીજં કુરુપાણ્ડવાનામ્ ।
જુગોપ કુક્ષિં ગત આત્તચક્રો

માતુશ્ચ મે યઃ શરણં ગતાયાઃ ॥ ૬॥

વીર્યાણિ તસ્યાખિલદેહભાજા-
મન્તર્બહિઃ પૂરુષકાલરૂપૈઃ ।
પ્રયચ્છતો મૃત્યુમુતામૃતં ચ
માયામનુષ્યસ્ય વદસ્વ વિદ્વન્ ॥ ૭॥

રોહિણ્યાસ્તનયઃ પ્રોક્તો રામઃ સઙ્કર્ષણસ્ત્વયા ।
દેવક્યા ગર્ભસમ્બન્ધઃ કુતો દેહાન્તરં વિના ॥ ૮॥

કસ્માન્મુકુન્દો ભગવાન્ પિતુર્ગેહાદ્વ્રજં ગતઃ ।
ક્વ વાસં જ્ઞાતિભિઃ સાર્ધં કૃતવાન્ સાત્વતામ્પતિઃ ॥ ૯॥

વ્રજે વસન્ કિમકરોન્મધુપુર્યાં ચ કેશવઃ ।
ભ્રાતરં ચાવધીત્કંસં માતુરદ્ધાતદર્હણમ્ ॥ ૧૦॥

દેહં માનુષમાશ્રિત્ય કતિ વર્ષાણિ વૃષ્ણિભિઃ ।
યદુપુર્યાં સહાવાત્સીત્પત્ન્યઃ કત્યભવન્ પ્રભોઃ ॥ ૧૧॥

એતદન્યચ્ચ સર્વં મે મુને કૃષ્ણવિચેષ્ટિતમ્ ।
વક્તુમર્હસિ સર્વજ્ઞ શ્રદ્દધાનાય વિસ્તૃતમ્ ॥ ૧૨॥

નૈષાતિદુઃસહા ક્ષુન્માં ત્યક્તોદમપિ બાધતે ।
પિબન્તં ત્વન્મુખામ્ભોજચ્યુતં હરિકથામૃતમ્ ॥ ૧૩॥

સૂત ઉવાચ
એવં નિશમ્ય ભૃગુનન્દન સાધુવાદં
વૈયાસકિઃ સ ભગવાનથ વિષ્ણુરાતમ્ ।
પ્રત્યર્ચ્ય કૃષ્ણચરિતં કલિકલ્મષઘ્નં
વ્યાહર્તુમારભત ભાગવતપ્રધાનઃ ॥ ૧૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સમ્યગ્વ્યવસિતા બુદ્ધિસ્તવ રાજર્ષિસત્તમ ।
વાસુદેવકથાયાં તે યજ્જાતા નૈષ્ઠિકી રતિઃ ॥ ૧૫॥

વાસુદેવકથાપ્રશ્નઃ પુરુષાંસ્ત્રીન્ પુનાતિ હિ ।
વક્તારં પૃચ્છકં શ્રોતૄંસ્તત્પાદસલિલં યથા ॥ ૧૬॥

ભૂમિર્દૃપ્તનૃપવ્યાજદૈત્યાનીકશતાયુતૈઃ ।

આક્રાન્તા ભૂરિભારેણ બ્રહ્માણં શરણં યયૌ ॥ ૧૭॥

ગૌર્ભૂત્વાશ્રુમુખી ખિન્ના ક્રન્દન્તી કરુણં વિભોઃ ।
ઉપસ્થિતાન્તિકે તસ્મૈ વ્યસનં સ્વમવોચત ॥ ૧૮॥

બ્રહ્મા તદુપધાર્યાથ સહ દેવૈસ્તયા સહ ।
જગામ સત્રિનયનસ્તીરં ક્ષીરપયોનિધેઃ ॥ ૧૯॥

તત્ર ગત્વા જગન્નાથં દેવદેવં વૃષાકપિમ્ ।
પુરુષં પુરુષસૂક્તેન ઉપતસ્થે સમાહિતઃ ॥ ૨૦॥

ગિરં સમાધૌ ગગને સમીરિતાં
નિશમ્ય વેધાસ્ત્રિદશાનુવાચ હ ।
ગાં પૌરુષીં મે શ ृણુતામરાઃ પુન-
ર્વિધીયતામાશુ તથૈવ મા ચિરમ્ ॥ ૨૧॥

પુરૈવ પુંસાવધૃતો ધરાજ્વરો
ભવદ્ભિરંશૈર્યદુષૂપજન્યતામ્ ।
સ યાવદુર્વ્યા ભરમીશ્વરેશ્વરઃ
સ્વકાલશક્ત્યા ક્ષપયંશ્ચરેદ્ભુવિ ॥ ૨૨॥

વસુદેવગૃહે સાક્ષાદ્ભગવાન્ પુરુષઃ પરઃ ।
જનિષ્યતે તત્પ્રિયાર્થં સમ્ભવન્તુ સુરસ્ત્રિયઃ ॥ ૨૩॥

વાસુદેવકલાનન્તઃ સહસ્રવદનઃ સ્વરાટ્ ।
અગ્રતો ભવિતા દેવો હરેઃ પ્રિયચિકીર્ષયા ॥ ૨૪॥

વિષ્ણોર્માયા ભગવતી યયા સમ્મોહિતં જગત્ ।
આદિષ્ટા પ્રભુણાંશેન કાર્યાર્થે સમ્ભવિષ્યતિ ॥ ૨૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યાદિશ્યામરગણાન્ પ્રજાપતિપતિર્વિભુઃ ।
આશ્વાસ્ય ચ મહીં ગીર્ભિઃ સ્વધામ પરમં યયૌ ॥ ૨૬॥

શૂરસેનો યદુપતિર્મથુરામાવસન્ પુરીમ્ ।
માથુરાઞ્છૂરસેનાંશ્ચ વિષયાન્ બુભુજે પુરા ॥ ૨૭॥

રાજધાની તતઃ સાભૂત્સર્વયાદવભૂભુજામ્ ।
મથુરા ભગવાન્ યત્ર નિત્યં સન્નિહિતો હરિઃ ॥ ૨૮॥

તસ્યાં તુ કર્હિચિચ્છૌરિર્વસુદેવઃ કૃતોદ્વહઃ ।
દેવક્યા સૂર્યયા સાર્ધં પ્રયાણે રથમારુહત્ ॥ ૨૯॥

ઉગ્રસેનસુતઃ કંસઃ સ્વસુઃ પ્રિયચિકીર્ષયા ।
રશ્મીન્ હયાનાં જગ્રાહ રૌક્મૈ રથશતૈર્વૃતઃ ॥ ૩૦॥

ચતુઃશતં પારિબર્હં ગજાનાં હેમમાલિનામ્ ।
અશ્વાનામયુતં સાર્ધં રથાનાં ચ ત્રિષટ્શતમ્ ॥ ૩૧॥

દાસીનાં સુકુમારીણાં દ્વે શતે સમલઙ્કૃતે ।
દુહિત્રે દેવકઃ પ્રાદાદ્યાને દુહિતૃવત્સલઃ ॥ ૩૨॥

શઙ્ખતૂર્યમૃદઙ્ગાશ્ચ નેદુર્દુન્દુભયઃ સમમ્ ।
પ્રયાણપ્રક્રમે તાવદ્વરવધ્વોઃ સુમઙ્ગલમ્ ॥ ૩૩॥

પથિ પ્રગ્રહિણં કંસમાભાષ્યાહાશરીરવાક્ ।
અસ્યાસ્ત્વામષ્ટમો ગર્ભો હન્તા યાં વહસેઽબુધ ॥ ૩૪॥

ઇત્યુક્તઃ સ ખલઃ પાપો ભોજાનાં કુલપાંસનઃ ।
ભગિનીં હન્તુમારબ્ધઃ ખડ્ગપાણિઃ કચેઽગ્રહીત્ ॥ ૩૫॥

તં જુગુપ્સિતકર્માણં નૃશંસં નિરપત્રપમ્ ।
વસુદેવો મહાભાગ ઉવાચ પરિસાન્ત્વયન્ ॥ ૩૬॥

વસુદેવ ઉવાચ
શ્લાઘનીયગુણઃ શૂરૈર્ભવાન્ ભોજયશસ્કરઃ ।
સ કથં ભગિનીં હન્યાત્સ્ત્રિયમુદ્વાહપર્વણિ ॥ ૩૭॥

મૃત્યુર્જન્મવતાં વીર દેહેન સહ જાયતે ।
અદ્ય વાબ્દશતાન્તે વા મૃત્યુર્વૈ પ્રાણિનાં ધ્રુવઃ ॥ ૩૮॥

દેહે પઞ્ચત્વમાપન્ને દેહી કર્માનુગોઽવશઃ ।
દેહાન્તરમનુપ્રાપ્ય પ્રાક્તનં ત્યજતે વપુઃ ॥ ૩૯॥

વ્રજંસ્તિષ્ઠન્ પદૈકેન યથૈવૈકેન ગચ્છતિ ।
યથા તૃણજલૂકૈવં દેહી કર્મગતિં ગતઃ ॥ ૪૦॥

સ્વપ્ને યથા પશ્યતિ દેહમીદૃશં
મનોરથેનાભિનિવિષ્ટચેતનઃ ।
દૃષ્ટશ્રુતાભ્યાં મનસાનુચિન્તયન્

પ્રપદ્યતે તત્કિમપિ હ્યપસ્મૃતિઃ ॥ ૪૧॥

યતો યતો ધાવતિ દૈવચોદિતં
મનો વિકારાત્મકમાપ પઞ્ચસુ ।
ગુણેષુ માયારચિતેષુ દેહ્યસૌ
પ્રપદ્યમાનઃ સહ તેન જાયતે ॥ ૪૨॥

જ્યોતિર્યથૈવોદકપાર્થિવેષ્વદઃ
સમીરવેગાનુગતં વિભાવ્યતે ।
એવં સ્વમાયારચિતેષ્વસૌ પુમાન્
ગુણેષુ રાગાનુગતો વિમુહ્યતિ ॥ ૪૩॥

તસ્માન્ન કસ્યચિદ્દ્રોહમાચરેત્સ તથાવિધઃ ।
આત્મનઃ ક્ષેમમન્વિચ્છન્ દ્રોગ્ધુર્વૈ પરતો ભયમ્ ॥ ૪૪॥

એષા તવાનુજા બાલા કૃપણા પુત્રિકોપમા ।
હન્તું નાર્હસિ કલ્યાણીમિમાં ત્વં દીનવત્સલઃ ॥ ૪૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં સ સામભિર્ભેદૈર્બોધ્યમાનોઽપિ દારુણઃ ।
ન ન્યવર્તત કૌરવ્ય પુરુષાદાનનુવ્રતઃ ॥ ૪૬॥

નિર્બન્ધં તસ્ય તં જ્ઞાત્વા વિચિન્ત્યાનકદુન્દુભિઃ ।
પ્રાપ્તં કાલં પ્રતિવ્યોઢુમિદં તત્રાન્વપદ્યત ॥ ૪૭॥

મૃત્યુર્બુદ્ધિમતાપોહ્યો યાવદ્બુદ્ધિબલોદયમ્ ।
યદ્યસૌ ન નિવર્તેત નાપરાધોઽસ્તિ દેહિનઃ ॥ ૪૮॥

પ્રદાય મૃત્યવે પુત્રાન્ મોચયે કૃપણામિમામ્ ।
સુતા મે યદિ જાયેરન્ મૃત્યુર્વા ન મ્રિયેત ચેત્ ॥ ૪૯॥

વિપર્યયો વા કિં ન સ્યાદ્ગતિર્ધાતુર્દુરત્યયા ।
ઉપસ્થિતો નિવર્તેત નિવૃત્તઃ પુનરાપતેત્ ॥ ૫૦॥

અગ્નેર્યથા દારુવિયોગયોગયો-
રદૃષ્ટતોઽન્યન્ન નિમિત્તમસ્તિ ।
એવં હિ જન્તોરપિ દુર્વિભાવ્યઃ
શરીરસંયોગવિયોગહેતુઃ ॥ ૫૧॥

એવં વિમૃશ્ય તં પાપં યાવદાત્મનિદર્શનમ્ ।
પૂજયામાસ વૈ શૌરિર્બહુમાનપુરઃસરમ્ ॥ ૫૨॥

પ્રસન્નવદનામ્ભોજો નૃશંસં નિરપત્રપમ્ ।
મનસા દૂયમાનેન વિહસન્નિદમબ્રવીત્ ॥ ૫૩॥

વસુદેવ ઉવાચ
ન હ્યસ્યાસ્તે ભયં સૌમ્ય યદ્વાગાહાશરીરિણી ।
પુત્રાન્ સમર્પયિષ્યેઽસ્યા યતસ્તે ભયમુત્થિતમ્ ॥ ૫૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સ્વસુર્વધાન્નિવવૃતે કંસસ્તદ્વાક્યસારવિત્ ।
વસુદેવોઽપિ તં પ્રીતઃ પ્રશસ્ય પ્રાવિશદ્ગૃહમ્ ॥ ૫૫॥

અથ કાલ ઉપાવૃત્તે દેવકી સર્વદેવતા ।
પુત્રાન્ પ્રસુષુવે ચાષ્ટૌ કન્યાં ચૈવાનુવત્સરમ્ ॥ ૫૬॥

કીર્તિમન્તં પ્રથમજં કંસાયાનકદુન્દુભિઃ ।
અર્પયામાસ કૃચ્છ્રેણ સોઽનૃતાદતિવિહ્વલઃ ॥ ૫૭॥

કિં દુઃસહં નુ સાધૂનાં વિદુષાં કિમપેક્ષિતમ્ ।
કિમકાર્યં કદર્યાણાં દુસ્ત્યજં કિં ધૃતાત્મનામ્ ॥ ૫૮॥

દૃષ્ટ્વા સમત્વં તચ્છૌરેઃ સત્યે ચૈવ વ્યવસ્થિતિમ્ ।
કંસસ્તુષ્ટમના રાજન્ પ્રહસન્નિદમબ્રવીત્ ॥ ૫૯॥

પ્રતિયાતુ કુમારોઽયં ન હ્યસ્માદસ્તિ મે ભયમ્ ।
અષ્ટમાદ્યુવયોર્ગર્ભાન્મૃત્યુર્મે વિહિતઃ કિલ ॥ ૬૦॥

તથેતિ સુતમાદાય યયાવાનકદુન્દુભિઃ ।
નાભ્યનન્દત તદ્વાક્યમસતોઽવિજિતાત્મનઃ ॥ ૬૧॥

નન્દાદ્યા યે વ્રજે ગોપા યાશ્ચામીષાં ચ યોષિતઃ ।
વૃષ્ણયો વસુદેવાદ્યા દેવક્યાદ્યા યદુસ્ત્રિયઃ ॥ ૬૨॥

સર્વે વૈ દેવતાપ્રાયા ઉભયોરપિ ભારત ।
જ્ઞાતયો બન્ધુસુહૃદો યે ચ કંસમનુવ્રતાઃ ॥ ૬૩॥

એતત્કંસાય ભગવાઞ્છશંસાભ્યેત્ય નારદઃ ।
ભૂમેર્ભારાયમાણાનાં દૈત્યાનાં ચ વધોદ્યમમ્ ॥ ૬૪॥

ઋષેર્વિનિર્ગમે કંસો યદૂન્ મત્વા સુરાનિતિ ।
દેવક્યા ગર્ભસમ્ભૂતં વિષ્ણું ચ સ્વવધં પ્રતિ ॥ ૬૫॥

દેવકીં વસુદેવં ચ નિગૃહ્ય નિગડૈર્ગૃહે ।
જાતં જાતમહન્ પુત્રં તયોરજનશઙ્કયા ॥ ૬૬॥

માતરં પિતરં ભ્રાતૄન્ સર્વાંશ્ચ સુહૃદસ્તથા ।
ઘ્નન્તિ હ્યસુતૃપો લુબ્ધા રાજાનઃ પ્રાયશો ભુવિ ॥ ૬૭॥

આત્માનમિહ સઞ્જાતં જાનન્ પ્રાગ્વિષ્ણુના હતમ્ ।
મહાસુરં કાલનેમિં યદુભિઃ સ વ્યરુધ્યત ॥ ૬૮॥

ઉગ્રસેનં ચ પિતરં યદુભોજાન્ધકાધિપમ્ ।
સ્વયં નિગૃહ્ય બુભુજે શૂરસેનાન્મહાબલઃ ॥ ૬૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે શ્રીકૃષ્ણજન્મોપક્રમે પ્રથમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ - ૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
પ્રલમ્બબકચાણૂરતૃણાવર્તમહાશનૈઃ ।
મુષ્ટિકારિષ્ટદ્વિવિદપૂતનાકેશિધેનુકૈઃ ॥ ૧॥

અન્યૈશ્ચાસુરભૂપાલૈર્બાણભૌમાદિભિર્યુતઃ ।
યદૂનાં કદનં ચક્રે બલી માગધસંશ્રયઃ ॥ ૨॥

તે પીડિતા નિવિવિશુઃ કુરુપઞ્ચાલકેકયાન્ ।
શાલ્વાન્ વિદર્ભાન્નિષધાન્ વિદેહાન્ કોસલાનપિ ॥ ૩॥

એકે તમનુરુન્ધાના જ્ઞાતયઃ પર્યુપાસતે ।
હતેષુ ષટ્સુ બાલેષુ દેવક્યા ઔગ્રસેનિના ॥ ૪॥

સપ્તમો વૈષ્ણવં ધામ યમનન્તં પ્રચક્ષતે ।
ગર્ભો બભૂવ દેવક્યા હર્ષશોકવિવર્ધનઃ ॥ ૫॥

ભગવાનપિ વિશ્વાત્મા વિદિત્વા કંસજં ભયમ્ ।
યદૂનાં નિજનાથાનાં યોગમાયાં સમાદિશત્ ॥ ૬॥

ગચ્છ દેવિ વ્રજં ભદ્રે ગોપગોભિરલઙ્કૃતમ્ ।
રોહિણી વસુદેવસ્ય ભાર્યાઽઽસ્તે નન્દગોકુલે ।
અન્યાશ્ચ કંસસંવિગ્ના વિવરેષુ વસન્તિ હિ ॥ ૭॥

દેવક્યા જઠરે ગર્ભં શેષાખ્યં ધામ મામકમ્ ।
તત્સન્નિકૃષ્ય રોહિણ્યા ઉદરે સન્નિવેશય ॥ ૮॥

અથાહમંશભાગેન દેવક્યાઃ પુત્રતાં શુભે ।
પ્રાપ્સ્યામિ ત્વં યશોદાયાં નન્દપત્ન્યાં ભવિષ્યસિ ॥ ૯॥

અર્ચિષ્યન્તિ મનુષ્યાસ્ત્વાં સર્વકામવરેશ્વરીમ્ ।
ધૂપોપહારબલિભિઃ સર્વકામવરપ્રદામ્ ॥ ૧૦॥

નામધેયાનિ કુર્વન્તિ સ્થાનાનિ ચ નરા ભુવિ ।
દુર્ગેતિ ભદ્રકાલીતિ વિજયા વૈષ્ણવીતિ ચ ॥ ૧૧॥

કુમુદા ચણ્ડિકા કૃષ્ણા માધવી કન્યકેતિ ચ ।
માયા નારાયણીશાની શારદેત્યમ્બિકેતિ ચ ॥ ૧૨॥

ગર્ભસઙ્કર્ષણાત્તં વૈ પ્રાહુઃ સઙ્કર્ષણં ભુવિ ।
રામેતિ લોકરમણાદ્બલં બલવદુચ્છ્રયાત્ ॥ ૧૩॥

સન્દિષ્ટૈવં ભગવતા તથેત્યોમિતિ તદ્વચઃ ।
પ્રતિગૃહ્ય પરિક્રમ્ય ગાં ગતા તત્તથાકરોત્ ॥ ૧૪॥

ગર્ભે પ્રણીતે દેવક્યા રોહિણીં યોગનિદ્રયા ।
અહો વિસ્રંસિતો ગર્ભ ઇતિ પૌરા વિચુક્રુશુઃ ॥ ૧૫॥

ભગવાનપિ વિશ્વાત્મા ભક્તાનામભયઙ્કરઃ ।
આવિવેશાંશભાગેન મન આનકદુન્દુભેઃ ॥ ૧૬॥

સ બિભ્રત્પૌરુષં ધામ ભ્રાજમાનો યથા રવિઃ ।
દુરાસદોઽતિદુર્ધર્ષો ભૂતાનાં સમ્બભૂવ હ ॥ ૧૭॥

તતો જગન્મઙ્ગલમચ્યુતાંશં
સમાહિતં શૂરસુતેન દેવી ।

દધાર સર્વાત્મકમાત્મભૂતં
કાષ્ઠા યથાઽઽનન્દકરં મનસ્તઃ ॥ ૧૮॥

સા દેવકી સર્વજગન્નિવાસ-
નિવાસભૂતા નિતરાં ન રેજે ।
ભોજેન્દ્રગેહેઽગ્નિશિખેવ રુદ્ધા
સરસ્વતી જ્ઞાનખલે યથા સતી ॥ ૧૯॥

તાં વીક્ષ્ય કંસઃ પ્રભયાજિતાન્તરાં
વિરોચયન્તીં ભવનં શુચિસ્મિતામ્ ।
આહૈષ મે પ્રાણહરો હરિર્ગુહાં
ધ્રુવં શ્રિતો યન્ન પુરેયમીદૃશી ॥ ૨૦॥

કિમદ્ય તસ્મિન્ કરણીયમાશુ મે
યદર્થતન્ત્રો ન વિહન્તિ વિક્રમમ્ ।
સ્ત્રિયાઃ સ્વસુર્ગુરુમત્યા વધોઽયં
યશઃ શ્રિયં હન્ત્યનુકાલમાયુઃ ॥ ૨૧॥

સ એષ જીવન્ ખલુ સમ્પરેતો
વર્તેત યોઽત્યન્તનૃશંસિતેન ।
દેહે મૃતે તં મનુજાઃ શપન્તિ
ગન્તા તમોઽન્ધં તનુમાનિનો ધ્રુવમ્ ॥ ૨૨॥

ઇતિ ઘોરતમાદ્ભાવાત્સન્નિવૃત્તઃ સ્વયં પ્રભુઃ ।
આસ્તે પ્રતીક્ષંસ્તજ્જન્મ હરેર્વૈરાનુબન્ધકૃત્ ॥ ૨૩॥

આસીનઃ સંવિશંસ્તિષ્ઠન્ ભુઞ્જાનઃ પર્યટન્મહીમ્ ।
ચિન્તયાનો હૃષીકેશમપશ્યત્તન્મયં જગત્ ॥ ૨૪॥

બ્રહ્મા ભવશ્ચ તત્રૈત્ય મુનિભિર્નારદાદિભિઃ ।
દેવૈઃ સાનુચરૈઃ સાકં ગીર્ભિર્વૃષણમૈડયન્ ॥ ૨૫॥

સત્યવ્રતં સત્યપરં ત્રિસત્યં
સત્યસ્ય યોનિં નિહિતં ચ સત્યે ।
સત્યસ્ય સત્યમતસત્યનેત્રં
સત્યાત્મકં ત્વાં શરણં પ્રપન્નાઃ ॥ ૨૬॥

એકાયનોઽસૌ દ્વિફલસ્ત્રિમૂલ-

શ્ચતૂરસઃ પઞ્ચવિધઃ ષડાત્મા ।
સપ્તત્વગષ્ટવિટપો નવાક્ષો
દશચ્છદી દ્વિખગો હ્યાદિવૃક્ષઃ ॥ ૨૭॥

ત્વમેક એવાસ્ય સતઃ પ્રસૂતિ-
સ્ત્વં સન્નિધાનં ત્વમનુગ્રહશ્ચ ।
ત્વન્માયયા સંવૃતચેતસસ્ત્વાં
પશ્યન્તિ નાના ન વિપશ્ચિતો યે ॥ ૨૮॥

બિભર્ષિ રૂપાણ્યવબોધ આત્મા
ક્ષેમાય લોકસ્ય ચરાચરસ્ય ।
સત્ત્વોપપન્નાનિ સુખાવહાનિ
સતામભદ્રાણિ મુહુઃ ખલાનામ્ ॥ ૨૯॥

ત્વય્યમ્બુજાક્ષાખિલસત્ત્વધામ્નિ
સમાધિનાઽઽવેશિતચેતસૈકે ।
ત્વત્પાદપોતેન મહત્કૃતેન
કુર્વન્તિ ગોવત્સપદં ભવાબ્ધિમ્ ॥ ૩૦॥

સ્વયં સમુત્તીર્ય સુદુસ્તરં દ્યુમન્
ભવાર્ણવં ભીમમદભ્રસૌહૃદાઃ ।
ભવત્પદામ્ભોરુહનાવમત્ર તે
નિધાય યાતાઃ સદનુગ્રહો ભવાન્ ॥ ૩૧॥

યેઽન્યેઽરવિન્દાક્ષ વિમુક્તમાનિન-
સ્ત્વય્યસ્તભાવાદવિશુદ્ધબુદ્ધયઃ ।
આરુહ્ય કૃચ્છ્રેણ પરં પદં તતઃ
પતન્ત્યધોઽનાદૃતયુષ્મદઙ્ઘ્રયઃ ॥ ૩૨॥

તથા ન તે માધવ તાવકાઃ ક્વચિ-
દ્ભ્રશ્યન્તિ માર્ગાત્ત્વયિ બદ્ધસૌહૃદાઃ ।
ત્વયાભિગુપ્તા વિચરન્તિ નિર્ભયા
વિનાયકાનીકપમૂર્ધસુ પ્રભો ॥ ૩૩॥

સત્ત્વં વિશુદ્ધં શ્રયતે ભવાન્ સ્થિતૌ
શરીરિણાં શ્રેય ઉપાયનં વપુઃ ।
વેદક્રિયાયોગતપઃસમાધિભિ-

સ્તવાર્હણં યેન જનઃ સમીહતે ॥ ૩૪॥

સત્ત્વં ન ચેદ્ધાતરિદં નિજં ભવે-
દ્વિજ્ઞાનમજ્ઞાનભિદાપમાર્જનમ્ ।
ગુણપ્રકાશૈરનુમીયતે ભવાન્
પ્રકાશતે યસ્ય ચ યેન વા ગુણઃ ॥ ૩૫॥

ન નામરૂપે ગુણજન્મકર્મભિ-
ર્નિરૂપિતવ્યે તવ તસ્ય સાક્ષિણઃ ।
મનો વચોભ્યામનુમેયવર્ત્મનો
દેવ ક્રિયાયાં પ્રતિયન્ત્યથાપિ હિ ॥ ૩૬॥

શ‍ૃણ્વન્ ગૃણન્ સંસ્મરયંશ્ચ ચિન્તય-
ન્નામાનિ રૂપાણિ ચ મઙ્ગલાનિ તે ।
ક્રિયાસુ યસ્ત્વચ્ચરણારવિન્દયો-
રાવિષ્ટચેતા ન ભવાય કલ્પતે ॥ ૩૭॥

દિષ્ટ્યા હરેઽસ્યા ભવતઃ પદો ભુવો
ભારોઽપનીતસ્તવ જન્મનેશિતુઃ ।
દિષ્ટ્યાઙ્કિતાં ત્વત્પદકૈઃ સુશોભનૈ-
ર્દ્રક્ષ્યામ ગાં દ્યાં ચ તવાનુકમ્પિતામ્ ॥ ૩૮॥

ન તેઽભવસ્યેશ ભવસ્ય કારણં
વિના વિનોદં બત તર્કયામહે ।
ભવો નિરોધઃ સ્થિતિરપ્યવિદ્યયા
કૃતા યતસ્ત્વય્યભયાશ્રયાત્મનિ ॥ ૩૯॥

મત્સ્યાશ્વકચ્છપનૃસિંહવરાહહંસ-
રાજન્યવિપ્રવિબુધેષુ કૃતાવતારઃ ।
ત્વં પાસિ નસ્ત્રિભુવનં ચ યથાધુનેશ
ભારં ભુવો હર યદૂત્તમ વન્દનં તે ॥ ૪૦॥

દિષ્ટ્યામ્બ તે કુક્ષિગતઃ પરઃ પુમા-
નંશેન સાક્ષાદ્ભગવાન્ ભવાય નઃ ।
માભૂદ્ભયં ભોજપતેર્મુમૂર્ષો-
ર્ગોપ્તા યદૂનાં ભવિતા તવાત્મજઃ ॥ ૪૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યભિષ્ટૂય પુરુષં યદ્રૂપમનિદં યથા ।
બ્રહ્મેશાનૌ પુરોધાય દેવાઃ પ્રતિયયુર્દિવમ્ ॥ ૪૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ગર્ભગતવિષ્ણોર્બ્રહ્માદિકૃતસ્તુતિર્નામ
દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ તૃતીયોઽધ્યાયઃ - ૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથ સર્વગુણોપેતઃ કાલઃ પરમશોભનઃ ।
યર્હ્યેવાજનજન્મર્ક્ષં શાન્તર્ક્ષગ્રહતારકમ્ ॥ ૧॥

દિશઃ પ્રસેદુર્ગગનં નિર્મલોડુગણોદયમ્ ।
મહી મઙ્ગલભૂયિષ્ઠપુરગ્રામવ્રજાકરા ॥ ૨॥

નદ્યઃ પ્રસન્નસલિલા હ્રદા જલરુહશ્રિયઃ ।
દ્વિજાલિકુલસન્નાદસ્તબકા વનરાજયઃ ॥ ૩॥

વવૌ વાયુઃ સુખસ્પર્શઃ પુણ્યગન્ધવહઃ શુચિઃ ।
અગ્નયશ્ચ દ્વિજાતીનાં શાન્તાસ્તત્ર સમિન્ધત ॥ ૪॥

મનાંસ્યાસન્ પ્રસન્નાનિ સાધૂનામસુરદ્રુહામ્ ।
જાયમાનેઽજને તસ્મિન્ નેદુર્દુન્દુભયો દિવિ ॥ ૫॥

જગુઃ કિન્નરગન્ધર્વાસ્તુષ્ટુવુઃ સિદ્ધચારણાઃ ।
વિદ્યાધર્યશ્ચ નનૃતુરપ્સરોભિઃ સમં તદા ॥ ૬॥

મુમુચુર્મુનયો દેવાઃ સુમનાંસિ મુદાન્વિતાઃ ।
મન્દં મન્દં જલધરા જગર્જુરનુસાગરમ્ ॥ ૭॥

નિશીથે તમ ઉદ્ભૂતે જાયમાને જનાર્દને ।
દેવક્યાં દેવરૂપિણ્યાં વિષ્ણુઃ સર્વગુહાશયઃ ।

આવિરાસીદ્યથા પ્રાચ્યાં દિશીન્દુરિવ પુષ્કલઃ ॥ ૮॥

તમદ્ભુતં બાલકમમ્બુજેક્ષણં
ચતુર્ભુજં શઙ્ખગદાદ્યુદાયુધમ્ ।
શ્રીવત્સલક્ષ્મં ગલશોભિકૌસ્તુભં
પીતામ્બરં સાન્દ્રપયોદસૌભગમ્ ॥ ૯॥

મહાર્હવૈદૂર્યકિરીટકુણ્ડલ-
ત્વિષા પરિષ્વક્તસહસ્રકુન્તલમ્ ।
ઉદ્દામકાઞ્ચ્યઙ્ગદકઙ્કણાદિભિ-
ર્વિરોચમાનં વસુદેવ ઐક્ષત ॥ ૧૦॥

સ વિસ્મયોત્ફુલ્લવિલોચનો હરિં
સુતં વિલોક્યાનકદુન્દુભિસ્તદા ।
કૃષ્ણાવતારોત્સવસમ્ભ્રમોઽસ્પૃશ-
ન્મુદા દ્વિજેભ્યોઽયુતમાપ્લુતો ગવામ્ ॥ ૧૧॥

અથૈનમસ્તૌદવધાર્ય પૂરુષં
પરં નતાઙ્ગઃ કૃતધીઃ કૃતાઞ્જલિઃ ।
સ્વરોચિષા ભારત સૂતિકાગૃહં
વિરોચયન્તં ગતભીઃ પ્રભાવવિત્ ॥ ૧૨॥

વસુદેવ ઉવાચ
વિદિતોઽસિ ભવાન્ સાક્ષાત્પુરુષઃ પ્રકૃતેઃ પરઃ ।
કેવલાનુભવાનન્દસ્વરૂપઃ સર્વબુદ્ધિદૃક્ ॥ ૧૩॥

સ એવ સ્વપ્રકૃત્યેદં સૃષ્ટ્વાગ્રે ત્રિગુણાત્મકમ્ ।
તદનુ ત્વં હ્યપ્રવિષ્ટઃ પ્રવિષ્ટ ઇવ ભાવ્યસે ॥ ૧૪॥

યથેમેઽવિકૃતા ભાવાસ્તથા તે વિકૃતૈઃ સહ ।
નાનાવીર્યાઃ પૃથગ્ભૂતા વિરાજં જનયન્તિ હિ ॥ ૧૫॥

સન્નિપત્ય સમુત્પાદ્ય દૃશ્યન્તેઽનુગતા ઇવ ।
પ્રાગેવ વિદ્યમાનત્વાન્ન તેષામિહ સમ્ભવઃ ॥ ૧૬॥

એવં ભવાન્ બુદ્ધ્યનુમેયલક્ષણૈ-
ર્ગ્રાહ્યૈર્ગુણૈઃ સન્નપિ તદ્ગુણાગ્રહઃ ।
અનાવૃતત્વાદ્બહિરન્તરં ન તે

સર્વસ્ય સર્વાત્મન આત્મવસ્તુનઃ ॥ ૧૭॥

ય આત્મનો દૃશ્યગુણેષુ સન્નિતિ
વ્યવસ્યતે સ્વવ્યતિરેકતોઽબુધઃ ।
વિનાનુવાદં ન ચ તન્મનીષિતં
સમ્યગ્યતસ્ત્યક્તમુપાદદત્પુમાન્ ॥ ૧૮॥

ત્વત્તોઽસ્ય જન્મસ્થિતિસંયમાન્ વિભો
વદન્ત્યનીહાદગુણાદવિક્રિયાત્ ।
ત્વયીશ્વરે બ્રહ્મણિ નો વિરુધ્યતે
ત્વદાશ્રયત્વાદુપચર્યતે ગુણૈઃ ॥ ૧૯॥

સ ત્વં ત્રિલોકસ્થિતયે સ્વમાયયા
બિભર્ષિ શુક્લં ખલુ વર્ણમાત્મનઃ ।
સર્ગાય રક્તં રજસોપબૃંહિતં
કૃષ્ણં ચ વર્ણં તમસા જનાત્યયે ॥ ૨૦॥

ત્વમસ્ય લોકસ્ય વિભો રિરક્ષિષુ-
ર્ગૃહેઽવતીર્ણોઽસિ મમાખિલેશ્વર ।
રાજન્યસંજ્ઞાસુરકોટિયૂથપૈ-
ર્નિર્વ્યૂહ્યમાના નિહનિષ્યસે ચમૂઃ ॥ ૨૧॥

અયં ત્વસભ્યસ્તવ જન્મ નૌ ગૃહે
શ્રુત્વાગ્રજાંસ્તે ન્યવધીત્સુરેશ્વર ।
સ તેઽવતારં પુરુષૈઃ સમર્પિતં
શ્રુત્વાધુનૈવાભિસરત્યુદાયુધઃ ॥ ૨૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથૈનમાત્મજં વીક્ષ્ય મહાપુરુષલક્ષણમ્ ।
દેવકી તમુપાધાવત્કંસાદ્ભીતા શુચિસ્મિતા ॥ ૨૩॥

દેવક્યુવાચ
રૂપં યત્તત્પ્રાહુરવ્યક્તમાદ્યં
બ્રહ્મ જ્યોતિર્નિર્ગુણં નિર્વિકારમ્ ।
સત્તામાત્રં નિર્વિશેષં નિરીહં
સ ત્વં સાક્ષાદ્વિષ્ણુરધ્યાત્મદીપઃ ॥ ૨૪॥

નષ્ટે લોકે દ્વિપરાર્ધાવસાને
મહાભૂતેષ્વાદિભૂતં ગતેષુ ।
વ્યક્તેઽવ્યક્તં કાલવેગેન યાતે
ભવાનેકઃ શિષ્યતે શેષસંજ્ઞઃ ॥ ૨૫॥

યોઽયં કાલસ્તસ્ય તેઽવ્યક્તબન્ધો
ચેષ્ટામાહુશ્ચેષ્ટતે યેન વિશ્વમ્ ।
નિમેષાદિર્વત્સરાન્તો મહીયાં-
સ્તં ત્વેશાનં ક્ષેમધામ પ્રપદ્યે ॥ ૨૬॥

મર્ત્યો મૃત્યુવ્યાલભીતઃ પલાયન્
લોકાન્ સર્વાન્નિર્ભયં નાધ્યગચ્છત્ ।
ત્વત્પાદાબ્જં પ્રાપ્ય યદૃચ્છયાદ્ય
સ્વસ્થઃ શેતે મૃત્યુરસ્માદપૈતિ ॥ ૨૭॥

સ ત્વં ઘોરાદુગ્રસેનાત્મજાન્ન-
સ્ત્રાહિ ત્રસ્તાન્ ભૃત્યવિત્રાસહાસિ ।
રૂપં ચેદં પૌરુષં ધ્યાનધિષ્ણ્યં
મા પ્રત્યક્ષં માંસદૃશાં કૃષીષ્ઠાઃ ॥ ૨૮॥

જન્મ તે મય્યસૌ પાપો મા વિદ્યાન્મધુસૂદન ।
સમુદ્વિજે ભવદ્ધેતોઃ કંસાદહમધીરધીઃ ॥ ૨૯॥

ઉપસંહર વિશ્વાત્મન્નદો રૂપમલૌકિકમ્ ।
શઙ્ખચક્રગદાપદ્મશ્રિયા જુષ્ટં ચતુર્ભુજમ્ ॥ ૩૦॥

વિશ્વં યદેતત્સ્વતનૌ નિશાન્તે
યથાવકાશં પુરુષઃ પરો ભવાન્ ।
બિભર્તિ સોઽયં મમ ગર્ભગોઽભૂ-
દહો નૃલોકસ્ય વિડમ્બનં હિ તત્ ॥ ૩૧॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ત્વમેવ પૂર્વસર્ગેઽભૂઃ પૃશ્નિઃ સ્વાયમ્ભુવે સતિ ।
તદાયં સુતપા નામ પ્રજાપતિરકલ્મષઃ ॥ ૩૨॥

યુવાં વૈ બ્રહ્મણાઽઽદિષ્ટૌ પ્રજાસર્ગે યદા તતઃ ।
સન્નિયમ્યેન્દ્રિયગ્રામં તેપાથે પરમં તપઃ ॥ ૩૩॥

વર્ષવાતાતપહિમઘર્મકાલગુણાનનુ ।
સહમાનૌ શ્વાસરોધવિનિર્ધૂતમનોમલૌ ॥ ૩૪॥

શીર્ણપર્ણાનિલાહારાવુપશાન્તેન ચેતસા ।
મત્તઃ કામાનભીપ્સન્તૌ મદારાધનમીહતુઃ ॥ ૩૫॥

એવં વાં તપ્યતોસ્તીવ્રં તપઃ પરમદુષ્કરમ્ ।
દિવ્યવર્ષસહસ્રાણિ દ્વાદશેયુર્મદાત્મનોઃ ॥ ૩૬॥

તદા વાં પરિતુષ્ટોઽહમમુના વપુષાનઘે ।
તપસા શ્રદ્ધયા નિત્યં ભક્ત્યા ચ હૃદિ ભાવિતઃ ॥ ૩૭॥

પ્રાદુરાસં વરદરાડ્ યુવયોઃ કામદિત્સયા ।
વ્રિયતાં વર ઇત્યુક્તે માદૃશો વાં વૃતઃ સુતઃ ॥ ૩૮॥

અજુષ્ટગ્રામ્યવિષયાવનપત્યૌ ચ દમ્પતી ।
ન વવ્રાથેઽપવર્ગં મે મોહિતૌ મમ માયયા ॥ ૩૯॥

ગતે મયિ યુવાં લબ્ધ્વા વરં મત્સદૃશં સુતમ્ ।
ગ્રામ્યાન્ ભોગાનભુઞ્જાથાં યુવાં પ્રાપ્તમનોરથૌ ॥ ૪૦॥

અદૃષ્ટ્વાન્યતમં લોકે શીલૌદાર્યગુણૈઃ સમમ્ ।
અહં સુતો વામભવં પૃશ્નિગર્ભ ઇતિ શ્રુતઃ ॥ ૪૧॥

તયોર્વાં પુનરેવાહમદિત્યામાસ કશ્યપાત્ ।
ઉપેન્દ્ર ઇતિ વિખ્યાતો વામનત્વાચ્ચ વામનઃ ॥ ૪૨॥

તૃતીયેઽસ્મિન્ ભવેઽહં વૈ તેનૈવ વપુષાથ વામ્ ।
જાતો ભૂયસ્તયોરેવ સત્યં મે વ્યાહૃતં સતિ ॥ ૪૩॥

એતદ્વાં દર્શિતં રૂપં પ્રાગ્જન્મસ્મરણાય મે ।
નાન્યથા મદ્ભવં જ્ઞાનં મર્ત્યલિઙ્ગેન જાયતે ॥ ૪૪॥

યુવાં માં પુત્રભાવેન બ્રહ્મભાવેન ચાસકૃત્ ।
ચિન્તયન્તૌ કૃતસ્નેહૌ યાસ્યેથે મદ્ગતિં પરામ્ ॥ ૪૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્ત્વાઽઽસીદ્ધરિસ્તૂષ્ણીં ભગવાનાત્મમાયયા ।
પિત્રોઃ સમ્પશ્યતોઃ સદ્યો બભૂવ પ્રાકૃતઃ શિશુઃ ॥ ૪૬॥

તતશ્ચ શૌરિર્ભગવત્પ્રચોદિતઃ

સુતં સમાદાય સ સૂતિકા ગૃહાત્ ।
યદા બહિર્ગન્તુમિયેષ તર્હ્યજા
યા યોગમાયાજનિ નન્દજાયયા ॥ ૪૭॥

તયા હૃતપ્રત્યયસર્વવૃત્તિષુ
દ્વાઃસ્થેષુ પૌરેષ્વપિ શાયિતેષ્વથ ।
દ્વારસ્તુ સર્વાઃ પિહિતા દુરત્યયા
બૃહત્કપાટાયસકીલશ‍ૃઙ્ખલૈઃ ॥ ૪૮॥

તાઃ કૃષ્ણવાહે વસુદેવ આગતે
સ્વયં વ્યવર્યન્ત યથા તમો રવેઃ ।
વવર્ષ પર્જન્ય ઉપાંશુગર્જિતઃ
શેષોઽન્વગાદ્વારિ નિવારયન્ ફણૈઃ ॥ ૪૯॥

મઘોનિ વર્ષત્યસકૃદ્યમાનુજા
ગમ્ભીરતોયૌઘજવોર્મિફેનિલા ।
ભયાનકાવર્તશતાકુલા નદી
માર્ગં દદૌ સિન્ધુરિવ શ્રિયઃ પતેઃ ॥ ૫૦॥

નન્દવ્રજં શૌરિરુપેત્ય તત્ર તાન્
ગોપાન્ પ્રસુપ્તાનુપલભ્ય નિદ્રયા ।
સુતં યશોદાશયને નિધાય તત્
સુતામુપાદાય પુનર્ગૃહાનગાત્ ॥ ૫૧॥

દેવક્યાઃ શયને ન્યસ્ય વસુદેવોઽથ દારિકામ્ ।
પ્રતિમુચ્ય પદોર્લોહમાસ્તે પૂર્વવદાવૃતઃ ॥ ૫૨॥

યશોદા નન્દપત્ની ચ જાતં પરમબુધ્યત ।
ન તલ્લિઙ્ગં પરિશ્રાન્તા નિદ્રયાપગતસ્મૃતિઃ ॥ ૫૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે કૃષ્ણજન્મનિ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ - ૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
બહિરન્તઃપુરદ્વારઃ સર્વાઃ પૂર્વવદાવૃતાઃ ।
તતો બાલધ્વનિં શ્રુત્વા ગૃહપાલાઃ સમુત્થિતાઃ ॥ ૧॥

તે તુ તૂર્ણમુપવ્રજ્ય દેવક્યા ગર્ભજન્મ તત્ ।
આચખ્યુર્ભોજરાજાય યદુદ્વિગ્નઃ પ્રતીક્ષતે ॥ ૨॥

સ તલ્પાત્તૂર્ણમુત્થાય કાલોઽયમિતિ વિહ્વલઃ ।
સૂતીગૃહમગાત્તૂર્ણં પ્રસ્ખલન્ મુક્તમૂર્ધજઃ ॥ ૩॥

તમાહ ભ્રાતરં દેવી કૃપણા કરુણં સતી ।
સ્નુષેયં તવ કલ્યાણ સ્ત્રિયં મા હન્તુમર્હસિ ॥ ૪॥

બહવો હિંસિતા ભ્રાતઃ શિશવઃ પાવકોપમાઃ ।
ત્વયા દૈવનિસૃષ્ટેન પુત્રિકૈકા પ્રદીયતામ્ ॥ ૫॥

નન્વહં તે હ્યવરજા દીના હતસુતા પ્રભો ।
દાતુમર્હસિ મન્દાયા અઙ્ગેમાં ચરમાં પ્રજામ્ ॥ ૬॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઉપગુહ્યાત્મજામેવં રુદત્યા દીનદીનવત્ ।
યાચિતસ્તાં વિનિર્ભર્ત્સ્ય હસ્તાદાચિચ્છિદે ખલઃ ॥ ૭॥

તાં ગૃહીત્વા ચરણયોર્જાતમાત્રાં સ્વસુઃ સુતામ્ ।
અપોથયચ્છિલાપૃષ્ઠે સ્વાર્થોન્મૂલિતસૌહૃદઃ ॥ ૮॥

સા તદ્ધસ્તાત્સમુત્પત્ય સદ્યો દેવ્યમ્બરં ગતા ।
અદૃશ્યતાનુજા વિષ્ણોઃ સાયુધાષ્ટમહાભુજા ॥ ૯॥

દિવ્યસ્રગમ્બરાલેપરત્નાભરણભૂષિતા ।
ધનુઃશૂલેષુચર્માસિશઙ્ખચક્રગદાધરા ॥ ૧૦॥

સિદ્ધચારણગન્ધર્વૈરપ્સરઃકિન્નરોરગૈઃ ।
ઉપાહૃતોરુબલિભિઃ સ્તૂયમાનેદમબ્રવીત્ ॥ ૧૧॥

કિં મયા હતયા મન્દ જાતઃ ખલુ તવાન્તકૃત્ ।
યત્ર ક્વ વા પૂર્વશત્રુર્મા હિંસીઃ કૃપણાન્ વૃથા ॥ ૧૨॥

ઇતિ પ્રભાષ્ય તં દેવી માયા ભગવતી ભુવિ ।

બહુનામનિકેતેષુ બહુનામા બભૂવ હ ॥ ૧૩॥

તયાભિહિતમાકર્ણ્ય કંસઃ પરમવિસ્મિતઃ ।
દેવકીં વસુદેવં ચ વિમુચ્ય પ્રશ્રિતોઽબ્રવીત્ ॥ ૧૪॥

અહો ભગિન્યહો ભામ મયા વાં બત પાપ્મના ।
પુરુષાદ ઇવાપત્યં બહવો હિંસિતાઃ સુતાઃ ॥ ૧૫॥

સ ત્વહં ત્યક્તકારુણ્યસ્ત્યક્તજ્ઞાતિસુહૃત્ખલઃ ।
કાન્ લોકાન્ વૈ ગમિષ્યામિ બ્રહ્મહેવ મૃતઃ શ્વસન્ ॥ ૧૬॥

દૈવમપ્યનૃતં વક્તિ ન મર્ત્યા એવ કેવલમ્ ।
યદ્વિશ્રમ્ભાદહં પાપઃ સ્વસુર્નિહતવાઞ્છિશૂન્ ॥ ૧૭॥

મા શોચતં મહાભાગાવાત્મજાન્ સ્વકૃતમ્ભુજઃ ।
જન્તવો ન સદૈકત્ર દૈવાધીનાસ્તદાસતે ॥ ૧૮॥

ભુવિ ભૌમાનિ ભૂતાનિ યથા યાન્ત્યપયાન્તિ ચ ।
નાયમાત્મા તથૈતેષુ વિપર્યેતિ યથૈવ ભૂઃ ॥ ૧૯॥

યથાનેવંવિદો ભેદો યત આત્મવિપર્યયઃ ।
દેહયોગવિયોગૌ ચ સંસૃતિર્ન નિવર્તતે ॥ ૨૦॥

તસ્માદ્ભદ્રે સ્વતનયાન્ મયા વ્યાપાદિતાનપિ ।
માનુશોચ યતઃ સર્વઃ સ્વકૃતં વિન્દતેઽવશઃ ॥ ૨૧॥

યાવદ્ધતોઽસ્મિ હન્તાસ્મીત્યાત્માનં મન્યતે સ્વદૃક્ ।
તાવત્તદભિમાન્યજ્ઞો બાધ્યબાધકતામિયાત્ ॥ ૨૨॥

ક્ષમધ્વં મમ દૌરાત્મ્યં સાધવો દીનવત્સલાઃ ।
ઇત્યુક્ત્વાશ્રુમુખઃ પાદૌ શ્યાલઃ સ્વસ્રોરથાગ્રહીત્ ॥ ૨૩॥

મોચયામાસ નિગડાદ્વિશ્રબ્ધઃ કન્યકાગિરા ।
દેવકીં વસુદેવં ચ દર્શયન્નાત્મસૌહૃદમ્ ॥ ૨૪॥

ભ્રાતુઃ સમનુતપ્તસ્ય ક્ષાન્ત્વા રોષં ચ દેવકી ।
વ્યસૃજદ્વસુદેવશ્ચ પ્રહસ્ય તમુવાચ હ ॥ ૨૫॥

એવમેતન્મહાભાગ યથા વદસિ દેહિનામ્ ।
અજ્ઞાનપ્રભવાહન્ધીઃ સ્વપરેતિ ભિદા યતઃ ॥ ૨૬॥

શોકહર્ષભયદ્વેષલોભમોહમદાન્વિતાઃ ।
મિથો ઘ્નન્તં ન પશ્યન્તિ ભાવૈર્ભાવં પૃથગ્દૃશઃ ॥ ૨૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કંસ એવં પ્રસન્નાભ્યાં વિશુદ્ધં પ્રતિભાષિતઃ ।
દેવકીવસુદેવાભ્યામનુજ્ઞાતોઽવિશદ્ગૃહમ્ ॥ ૨૮॥

તસ્યાં રાત્ર્યાં વ્યતીતાયાં કંસ આહૂય મન્ત્રિણઃ ।
તેભ્ય આચષ્ટ તત્સર્વં યદુક્તં યોગનિદ્રયા ॥ ૨૯॥

આકર્ણ્ય ભર્તુર્ગદિતં તમૂચુર્દેવશત્રવઃ ।
દેવાન્ પ્રતિ કૃતામર્ષા દૈતેયા નાતિકોવિદાઃ ॥ ૩૦॥

એવં ચેત્તર્હિ ભોજેન્દ્ર પુરગ્રામવ્રજાદિષુ ।
અનિર્દશાન્ નિર્દશાંશ્ચ હનિષ્યામોઽદ્ય વૈ શિશૂન્ ॥ ૩૧॥

કિમુદ્યમૈઃ કરિષ્યન્તિ દેવાઃ સમરભીરવઃ ।
નિત્યમુદ્વિગ્નમનસો જ્યાઘોષૈર્ધનુષસ્તવ ॥ ૩૨॥

અસ્યતસ્તે શરવ્રાતૈર્હન્યમાનાઃ સમન્તતઃ ।
જિજીવિષવ ઉત્સૃજ્ય પલાયનપરા યયુઃ ॥ ૩૩॥

કેચિત્પ્રાઞ્જલયો દીના ન્યસ્તશસ્ત્રા દિવૌકસઃ ।
મુક્તકચ્છશિખાઃ કેચિદ્ભીતાઃ સ્મ ઇતિ વાદિનઃ ॥ ૩૪॥

ન ત્વં વિસ્મૃતશસ્ત્રાસ્ત્રાન્ વિરથાન્ ભયસંવૃતાન્ ।
હંસ્યન્યાસક્તવિમુખાન્ ભગ્નચાપાનયુધ્યતઃ ॥ ૩૫॥

કિં ક્ષેમશૂરૈર્વિબુધૈરસંયુગવિકત્થનૈઃ ।
રહોજુષા કિં હરિણા શમ્ભુના વા વનૌકસા ।
કિમિન્દ્રેણાલ્પવીર્યેણ બ્રહ્મણા વા તપસ્યતા ॥ ૩૬॥

તથાપિ દેવાઃ સાપત્ન્યાન્નોપેક્ષ્યા ઇતિ મન્મહે ।
તતસ્તન્મૂલખનને નિયુઙ્ક્ષ્વાસ્માનનુવ્રતાન્ ॥ ૩૭॥

યથાઽઽમયોઽઙ્ગે સમુપેક્ષિતો નૃભિ-
ર્નશક્યતે રૂઢપદશ્ચિકિત્સિતુમ્ ।
યથેન્દ્રિયગ્રામ ઉપેક્ષિતસ્તથા
રિપુર્મહાન્ બદ્ધબલો ન ચાલ્યતે ॥ ૩૮॥

મૂલં હિ વિષ્ણુર્દેવાનાં યત્ર ધર્મઃ સનાતનઃ ।
તસ્ય ચ બ્રહ્મગોવિપ્રાસ્તપો યજ્ઞાઃ સદક્ષિણાઃ ॥ ૩૯॥

તસ્માત્સર્વાત્મના રાજન્ બ્રાહ્મણાન્ બ્રહ્મવાદિનઃ ।
તપસ્વિનો યજ્ઞશીલાન્ ગાશ્ચ હન્મો હવિર્દુઘાઃ ॥ ૪૦॥

વિપ્રા ગાવશ્ચ વેદાશ્ચ તપઃ સત્યં દમઃ શમઃ ।
શ્રદ્ધા દયા તિતિક્ષા ચ ક્રતવશ્ચ હરેસ્તનૂઃ ॥ ૪૧॥

સ હિ સર્વસુરાધ્યક્ષો હ્યસુરદ્વિડ્ગુહાશયઃ ।
તન્મૂલા દેવતાઃ સર્વાઃ સેશ્વરાઃ સચતુર્મુખાઃ ।
અયં વૈ તદ્વધોપાયો યદૃષીણાં વિહિંસનમ્ ॥ ૪૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં દુર્મન્ત્રિભિઃ કંસઃ સહ સમ્મન્ત્ર્ય દુર્મતિઃ ।
બ્રહ્મહિંસાં હિતં મેને કાલપાશાવૃતોઽસુરઃ ॥ ૪૩॥

સન્દિશ્ય સાધુલોકસ્ય કદને કદનપ્રિયાન્ ।
કામરૂપધરાન્ દિક્ષુ દાનવાન્ ગૃહમાવિશત્ ॥ ૪૪॥

તે વૈ રજઃપ્રકૃતયસ્તમસા મૂઢચેતસઃ ।
સતાં વિદ્વેષમાચેરુરારાદાગતમૃત્યવઃ ॥ ૪૫॥

આયુઃ શ્રિયં યશો ધર્મં લોકાનાશિષ એવ ચ ।
હન્તિ શ્રેયાંસિ સર્વાણિ પુંસો મહદતિક્રમઃ ॥ ૪૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥ ૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચમોઽધ્યાયઃ - ૫ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
નન્દસ્ત્વાત્મજ ઉત્પન્ને જાતાહ્લાદો મહામનાઃ ।
આહૂય વિપ્રાન્ વેદજ્ઞાન્ સ્નાતઃ શુચિરલઙ્કૃતઃ ॥ ૧॥

વાચયિત્વા સ્વસ્ત્યયનં જાતકર્માત્મજસ્ય વૈ ।
કારયામાસ વિધિવત્પિતૃદેવાર્ચનં તથા ॥ ૨॥

ધેનૂનાં નિયુતે પ્રાદાદ્વિપ્રેભ્યઃ સમલઙ્કૃતે ।
તિલાદ્રીન્ સપ્ત રત્નૌઘશાતકૌમ્ભામ્બરાવૃતાન્ ॥ ૩॥

કાલેન સ્નાનશૌચાભ્યાં સંસ્કારૈસ્તપસેજ્યયા ।
શુધ્યન્તિ દાનૈઃ સન્તુષ્ટ્યા દ્રવ્યાણ્યાત્માઽઽત્મવિદ્યયા ॥ ૪॥

સૌમઙ્ગલ્યગિરો વિપ્રાઃ સૂતમાગધવન્દિનઃ ।
ગાયકાશ્ચ જગુર્નેદુર્ભેર્યો દુન્દુભયો મુહુઃ ॥ ૫॥

વ્રજઃ સમ્મૃષ્ટસંસિક્તદ્વારાજિરગૃહાન્તરઃ ।
ચિત્રધ્વજપતાકાસ્રક્ ચૈલપલ્લવતોરણૈઃ ॥ ૬॥

ગાવો વૃષા વત્સતરા હરિદ્રાતૈલરૂષિતાઃ ।
વિચિત્રધાતુબર્હસ્રગ્વસ્ત્રકાઞ્ચનમાલિનઃ ॥ ૭॥

મહાર્હવસ્ત્રાભરણકઞ્ચુકોષ્ણીષભૂષિતાઃ ।
ગોપાઃ સમાયયૂ રાજન્ નાનોપાયનપાણયઃ ॥ ૮॥

ગોપ્યશ્ચાકર્ણ્ય મુદિતા યશોદાયાઃ સુતોદ્ભવમ્ ।
આત્માનં ભૂષયાઞ્ચક્રુર્વસ્ત્રાકલ્પાઞ્જનાદિભિઃ ॥ ૯॥

નવકુઙ્કુમકિઞ્જલ્કમુખપઙ્કજભૂતયઃ ।
બલિભિસ્ત્વરિતં જગ્મુઃ પૃથુશ્રોણ્યશ્ચલત્કુચાઃ ॥ ૧૦॥

ગોપ્યઃ સુમૃષ્ટમણિકુણ્ડલનિષ્કકણ્ઠ્ય-
શ્ચિત્રામ્બરાઃ પથિ શિખાચ્યુતમાલ્યવર્ષાઃ ।
નન્દાલયં સવલયા વ્રજતીર્વિરેજુ-
ર્વ્યાલોલકુણ્ડલપયોધરહારશોભાઃ ॥ ૧૧॥

તા આશિષઃ પ્રયુઞ્જાનાશ્ચિરં પાહીતિ બાલકે ।
હરિદ્રાચૂર્ણતૈલાદ્ભિઃ સિઞ્ચન્ત્યોઽજનમુજ્જગુઃ ॥ ૧૨॥

અવાદ્યન્ત વિચિત્રાણિ વાદિત્રાણિ મહોત્સવે ।
કૃષ્ણે વિશ્વેશ્વરેઽનન્તે નન્દસ્ય વ્રજમાગતે ॥ ૧૩॥

ગોપાઃ પરસ્પરં હૃષ્ટા દધિક્ષીરઘૃતામ્બુભિઃ ।
આસિઞ્ચન્તો વિલિમ્પન્તો નવનીતૈશ્ચ ચિક્ષિપુઃ ॥ ૧૪॥

નન્દો મહામનાસ્તેભ્યો વાસોઽલઙ્કારગોધનમ્ ।
સૂતમાગધવન્દિભ્યો યેઽન્યે વિદ્યોપજીવિનઃ ॥ ૧૫॥

તૈસ્તૈઃ કામૈરદીનાત્મા યથોચિતમપૂજયત્ ।
વિષ્ણોરારાધનાર્થાય સ્વપુત્રસ્યોદયાય ચ ॥ ૧૬॥

રોહિણી ચ મહાભાગા નન્દગોપાભિનન્દિતા ।
વ્યચરદ્દિવ્યવાસસ્રક્કણ્ઠાભરણભૂષિતા ॥ ૧૭॥

તત આરભ્ય નન્દસ્ય વ્રજઃ સર્વસમૃદ્ધિમાન્ ।
હરેર્નિવાસાત્મગુણૈ રમાક્રીડમભૂન્નૃપ ॥ ૧૮॥

ગોપાન્ ગોકુલરક્ષાયાં નિરૂપ્ય મથુરાં ગતઃ ।
નન્દઃ કંસસ્ય વાર્ષિક્યં કરં દાતું કુરૂદ્વહ ॥ ૧૯॥

વસુદેવ ઉપશ્રુત્ય ભ્રાતરં નન્દમાગતમ્ ।
જ્ઞાત્વા દત્તકરં રાજ્ઞે યયૌ તદવમોચનમ્ ॥ ૨૦॥

તં દૃષ્ટ્વા સહસોત્થાય દેહઃ પ્રાણમિવાગતમ્ ।
પ્રીતઃ પ્રિયતમં દોર્ભ્યાં સસ્વજે પ્રેમવિહ્વલઃ ॥ ૨૧॥

પૂજિતઃ સુખમાસીનઃ પૃષ્ટ્વાનામયમાદૃતઃ ।
પ્રસક્તધીઃ સ્વાત્મજયોરિદમાહ વિશામ્પતે ॥ ૨૨॥

દિષ્ટ્યા ભ્રાતઃ પ્રવયસ ઇદાનીમપ્રજસ્ય તે ।
પ્રજાશાયા નિવૃત્તસ્ય પ્રજા યત્સમપદ્યત ॥ ૨૩॥

દિષ્ટ્યા સંસારચક્રેઽસ્મિન્ વર્તમાનઃ પુનર્ભવઃ ।
ઉપલબ્ધો ભવાનદ્ય દુર્લભં પ્રિયદર્શનમ્ ॥ ૨૪॥

નૈકત્ર પ્રિયસંવાસઃ સુહૃદાં ચિત્રકર્મણામ્ ।
ઓઘેન વ્યૂહ્યમાનાનાં પ્લવાનાં સ્રોતસો યથા ॥ ૨૫॥

કચ્ચિત્પશવ્યં નિરુજં ભૂર્યમ્બુતૃણવીરુધમ્ ।
બૃહદ્વનં તદધુના યત્રાસ્સે ત્વં સુહૃદ્વૃતઃ ॥ ૨૬॥

ભ્રાતર્મમ સુતઃ કચ્ચિન્માત્રા સહ ભવદ્વ્રજે ।
તાતં ભવન્તં મન્વાનો ભવદ્ભ્યામુપલાલિતઃ ॥ ૨૭॥

પુંસસ્ત્રિવર્ગો વિહિતઃ સુહૃદો હ્યનુભાવિતઃ ।
ન તેષુ ક્લિશ્યમાનેષુ ત્રિવર્ગોઽર્થાય કલ્પતે ॥ ૨૮॥

નન્દ ઉવાચ
અહો તે દેવકીપુત્રાઃ કંસેન બહવો હતાઃ ।
એકાવશિષ્ટાવરજા કન્યા સાપિ દિવં ગતા ॥ ૨૯॥

નૂનં હ્યદૃષ્ટનિષ્ઠોઽયમદૃષ્ટપરમો જનઃ ।
અદૃષ્ટમાત્મનસ્તત્ત્વં યો વેદ ન સ મુહ્યતિ ॥ ૩૦॥

વસુદેવ ઉવાચ
કરો વૈ વાર્ષિકો દત્તો રાજ્ઞે દૃષ્ટા વયં ચ વઃ ।
નેહ સ્થેયં બહુતિથં સન્ત્યુત્પાતાશ્ચ ગોકુલે ॥ ૩૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ નન્દાદયો ગોપાઃ પ્રોક્તાસ્તે શૌરિણા યયુઃ ।
અનોભિરનડુદ્યુક્તૈસ્તમનુજ્ઞાપ્ય ગોકુલમ્ ॥ ૩૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે નન્દવસુદેવસમ્મેલનં નામ પઞ્ચમોઽધ્યાયઃ ॥ ૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ - ૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
નન્દઃ પથિ વચઃ શૌરેર્ન મૃષેતિ વિચિન્તયન્ ।
હરિં જગામ શરણમુત્પાતાગમશઙ્કિતઃ ॥ ૧॥

કંસેન પ્રહિતા ઘોરા પૂતના બાલઘાતિની ।
શિશૂંશ્ચચાર નિઘ્નન્તી પુરગ્રામવ્રજાદિષુ ॥ ૨॥

ન યત્ર શ્રવણાદીનિ રક્ષોઘ્નાનિ સ્વકર્મસુ ।
કુર્વન્તિ સાત્વતાં ભર્તુર્યાતુધાન્યશ્ચ તત્ર હિ ॥ ૩॥

સા ખેચર્યેકદોપેત્ય પૂતના નન્દગોકુલમ્ ।
યોષિત્વા માયયાઽઽત્માનં પ્રાવિશત્કામચારિણી ॥ ૪॥

તાં કેશબન્ધવ્યતિષક્તમલ્લિકાં
બૃહન્નિતમ્બસ્તનકૃચ્છ્રમધ્યમામ્ ।
સુવાસસં કમ્પિતકર્ણભૂષણ-
ત્વિષોલ્લસત્કુન્તલમણ્ડિતાનનામ્ ॥ ૫॥

વલ્ગુસ્મિતાપાઙ્ગવિસર્ગવીક્ષિતૈ-
ર્મનો હરન્તીં વનિતાં વ્રજૌકસામ્ ।
અમંસતામ્ભોજકરેણ રૂપિણીં
ગોપ્યઃ શ્રિયં દ્રષ્ટુમિવાગતાં પતિમ્ ॥ ૬॥

બાલગ્રહસ્તત્ર વિચિન્વતી શિશૂન્
યદૃચ્છયા નન્દગૃહેઽસદન્તકમ્ ।
બાલં પ્રતિચ્છન્નનિજોરુતેજસં
દદર્શ તલ્પેઽગ્નિમિવાહિતં ભસિ ॥ ૭॥

વિબુધ્ય તાં બાલકમારિકાગ્રહં
ચરાચરાત્મા સ નિમીલિતેક્ષણઃ ।
અનન્તમારોપયદઙ્કમન્તકં
યથોરગં સુપ્તમબુદ્ધિરજ્જુધીઃ ॥ ૮॥

તાં તીક્ષ્ણચિત્તામતિવામચેષ્ટિતાં
વીક્ષ્યાન્તરા કોશપરિચ્છદાસિવત્ ।
વરસ્ત્રિયં તત્પ્રભયા ચ ધર્ષિતે
નિરીક્ષમાણે જનની હ્યતિષ્ઠતામ્ ॥ ૯॥

તસ્મિન્ સ્તનં દુર્જરવીર્યમુલ્બણં
ઘોરાઙ્કમાદાય શિશોર્દદાવથ ।
ગાઢં કરાભ્યાં ભગવાન્ પ્રપીડ્ય તત્
પ્રાણૈઃ સમં રોષસમન્વિતોઽપિબત્ ॥ ૧૦॥

સા મુઞ્ચ મુઞ્ચાલમિતિ પ્રભાષિણી
નિષ્પીડ્યમાનાખિલજીવમર્મણિ ।
વિવૃત્ય નેત્રે ચરણૌ ભુજૌ મુહુઃ
પ્રસ્વિન્નગાત્રા ક્ષિપતી રુરોદ હ ॥ ૧૧॥

તસ્યાઃ સ્વનેનાતિગભીરરંહસા
સાદ્રિર્મહી દ્યૌશ્ચ ચચાલ સગ્રહા ।

રસા દિશશ્ચ પ્રતિનેદિરે જનાઃ
પેતુઃ ક્ષિતૌ વજ્રનિપાતશઙ્કયા ॥ ૧૨॥

નિશાચરીત્થં વ્યથિતસ્તના વ્યસુ-
ર્વ્યાદાય કેશાંશ્ચરણૌ ભુજાવપિ ।
પ્રસાર્ય ગોષ્ઠે નિજરૂપમાસ્થિતા
વજ્રાહતો વૃત્ર ઇવાપતન્નૃપ ॥ ૧૩॥

પતમાનોઽપિ તદ્દેહસ્ત્રિગવ્યૂત્યન્તરદ્રુમાન્ ।
ચૂર્ણયામાસ રાજેન્દ્ર મહદાસીત્તદદ્ભુતમ્ ॥ ૧૪॥

ઈષામાત્રોગ્રદંષ્ટ્રાસ્યં ગિરિકન્દરનાસિકમ્ ।
ગણ્ડશૈલસ્તનં રૌદ્રં પ્રકીર્ણારુણમૂર્ધજમ્ ॥ ૧૫॥

અન્ધકૂપગભીરાક્ષં પુલિનારોહભીષણમ્ ।
બદ્ધસેતુભુજોર્વઙ્ઘ્રિશૂન્યતોયહ્રદોદરમ્ ॥ ૧૬॥

સન્તત્રસુઃ સ્મ તદ્વીક્ષ્ય ગોપા ગોપ્યઃ કલેવરમ્ ।
પૂર્વં તુ તન્નિઃસ્વનિતભિન્નહૃત્કર્ણમસ્તકાઃ ॥ ૧૭॥

બાલં ચ તસ્યા ઉરસિ ક્રીડન્તમકુતોભયમ્ ।
ગોપ્યસ્તૂર્ણં સમભ્યેત્ય જગૃહુર્જાતસમ્ભ્રમાઃ ॥ ૧૮॥

યશોદારોહિણીભ્યાં તાઃ સમં બાલસ્ય સર્વતઃ ।
રક્ષાં વિદધિરે સમ્યગ્ગોપુચ્છભ્રમણાદિભિઃ ॥ ૧૯॥

ગોમૂત્રેણ સ્નાપયિત્વા પુનર્ગોરજસાર્ભકમ્ ।
રક્ષાં ચક્રુશ્ચ શકૃતા દ્વાદશાઙ્ગેષુ નામભિઃ ॥ ૨૦॥

ગોપ્યઃ સંસ્પૃષ્ટસલિલા અઙ્ગેષુ કરયોઃ પૃથક્ ।
ન્યસ્યાત્મન્યથ બાલસ્ય બીજન્યાસમકુર્વત ॥ ૨૧॥

અવ્યાદજોઽઙ્ઘ્રિમણિમાંસ્તવ જાન્વથોરૂ
યજ્ઞોઽચ્યુતઃ કટિતટં જઠરં હયાસ્યઃ ।
હૃત્કેશવસ્ત્વદુર ઈશ ઇનસ્તુ કણ્ઠં
વિષ્ણુર્ભુજં મુખમુરુક્રમ ઈશ્વરઃ કમ્ ॥ ૨૨॥

ચક્ર્યગ્રતઃ સહગદો હરિરસ્તુ પશ્ચાત્
ત્વત્પાર્શ્વયોર્ધનુરસી મધુહાજનશ્ચ ।

કોણેષુ શઙ્ખ ઉરુગાય ઉપર્યુપેન્દ્ર-
સ્તાર્ક્ષ્યઃ ક્ષિતૌ હલધરઃ પુરુષઃ સમન્તાત્ ॥ ૨૩॥

ઇન્દ્રિયાણિ હૃષીકેશઃ પ્રાણાન્ નારાયણોઽવતુ ।
શ્વેતદ્વીપપતિશ્ચિત્તં મનો યોગેશ્વરોઽવતુ ॥ ૨૪॥

પૃશ્નિગર્ભસ્તુ તે બુદ્ધિમાત્માનં ભગવાન્ પરઃ ।
ક્રીડન્તં પાતુ ગોવિન્દઃ શયાનં પાતુ માધવઃ ॥ ૨૫॥

વ્રજન્તમવ્યાદ્વૈકુણ્ઠ આસીનં ત્વાં શ્રિયઃપતિઃ ।
ભુઞ્જાનં યજ્ઞભુક્પાતુ સર્વગ્રહભયઙ્કરઃ ॥ ૨૬॥

ડાકિન્યો યાતુધાન્યશ્ચ કૂષ્માણ્ડા યેઽર્ભકગ્રહાઃ ।
ભૂતપ્રેતપિશાચાશ્ચ યક્ષરક્ષોવિનાયકાઃ ॥ ૨૭॥

કોટરા રેવતી જ્યેષ્ઠા પૂતના માતૃકાદયઃ ।
ઉન્માદા યે હ્યપસ્મારા દેહપ્રાણેન્દ્રિયદ્રુહઃ ॥ ૨૮॥

સ્વપ્નદૃષ્ટા મહોત્પાતા વૃદ્ધબાલગ્રહાશ્ચ યે ।
સર્વે નશ્યન્તુ તે વિષ્ણોર્નામગ્રહણભીરવઃ ॥ ૨૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ પ્રણયબદ્ધાભિર્ગોપીભિઃ કૃતરક્ષણમ્ ।
પાયયિત્વા સ્તનં માતા સન્ન્યવેશયદાત્મજમ્ ॥ ૩૦॥

તાવન્નન્દાદયો ગોપા મથુરાયા વ્રજં ગતાઃ ।
વિલોક્ય પૂતનાદેહં બભૂવુરતિવિસ્મિતાઃ ॥ ૩૧॥

નૂનં બતર્ષિઃ સઞ્જાતો યોગેશો વા સમાસ સઃ ।
સ એવ દૃષ્ટો હ્યુત્પાતો યદાહાનકદુન્દુભિઃ ॥ ૩૨॥

કલેવરં પરશુભિશ્છિત્ત્વા તત્તે વ્રજૌકસઃ ।
દૂરે ક્ષિપ્ત્વાવયવશો ન્યદહન્ કાષ્ઠધિષ્ટિતમ્ ॥ ૩૩॥

દહ્યમાનસ્ય દેહસ્ય ધૂમશ્ચાગુરુસૌરભઃ ।
ઉત્થિતઃ કૃષ્ણનિર્ભુક્તસપદ્યાહતપાપ્મનઃ ॥ ૩૪॥

પૂતના લોકબાલઘ્ની રાક્ષસી રુધિરાશના ।
જિઘાંસયાપિ હરયે સ્તનં દત્ત્વાઽઽપ સદ્ગતિમ્ ॥ ૩૫॥

કિં પુનઃ શ્રદ્ધયા ભક્ત્યા કૃષ્ણાય પરમાત્મને ।

યચ્છન્ પ્રિયતમં કિં નુ રક્તાસ્તન્માતરો યથા ॥ ૩૬॥

પદ્ભ્યાં ભક્તહૃદિસ્થાભ્યાં વન્દ્યાભ્યાં લોકવન્દિતૈઃ ।
અઙ્ગં યસ્યાઃ સમાક્રમ્ય ભગવાનપિબત્સ્તનમ્ ॥ ૩૭॥

યાતુધાન્યપિ સા સ્વર્ગમવાપ જનનીગતિમ્ ।
કૃષ્ણભુક્તસ્તનક્ષીરાઃ કિમુ ગાવો નુ માતરઃ ॥ ૩૮॥

પયાંસિ યાસામપિબત્પુત્રસ્નેહસ્નુતાન્યલમ્ ।
ભગવાન્ દેવકીપુત્રઃ કૈવલ્યાદ્યખિલપ્રદઃ ॥ ૩૯॥

તાસામવિરતં કૃષ્ણે કુર્વતીનાં સુતેક્ષણમ્ ।
ન પુનઃ કલ્પતે રાજન્ સંસારોઽજ્ઞાનસમ્ભવઃ ॥ ૪૦॥

કટધૂમસ્ય સૌરભ્યમવઘ્રાય વ્રજૌકસઃ ।
કિમિદં કુત એવેતિ વદન્તો વ્રજમાયયુઃ ॥ ૪૧॥

તે તત્ર વર્ણિતં ગોપૈઃ પૂતનાઽઽગમનાદિકમ્ ।
શ્રુત્વા તન્નિધનં સ્વસ્તિ શિશોશ્ચાસન્ સુવિસ્મિતાઃ ॥ ૪૨॥

નન્દઃ સ્વપુત્રમાદાય પ્રેત્યાગતમુદારધીઃ ।
મૂર્ધ્ન્યુપાઘ્રાય પરમાં મુદં લેભે કુરૂદ્વહ ॥ ૪૩॥

ય એતત્પૂતનામોક્ષં કૃષ્ણસ્યાર્ભકમદ્ભુતમ્ ।
શ‍ૃણુયાચ્છ્રદ્ધયા મર્ત્યો ગોવિન્દે લભતે રતિમ્ ॥ ૪૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાન્દશ્મસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ ॥ ૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તમોઽધ્યાયઃ - ૭ ॥

રાજોવાચ
યેન યેનાવતારેણ ભગવાન્ હરિરીશ્વરઃ ।
કરોતિ કર્ણરમ્યાણિ મનોજ્ઞાનિ ચ નઃ પ્રભો ॥ ૧॥

યચ્છૃણ્વતોઽપૈત્યરતિર્વિતૃષ્ણા
સત્ત્વં ચ શુદ્ધ્યત્યચિરેણ પુંસઃ ।
ભક્તિર્હરૌ તત્પુરુષે ચ સખ્યં
તદેવ હારં વદ મન્યસે ચેત્ ॥ ૨॥

અથાન્યદપિ કૃષ્ણસ્ય તોકાચરિતમદ્ભુતમ્ ।
માનુષં લોકમાસાદ્ય તજ્જાતિમનુરુન્ધતઃ ॥ ૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કદાચિદૌત્થાનિકકૌતુકાપ્લવે
જન્મર્ક્ષયોગે સમવેતયોષિતામ્ ।
વાદિત્રગીતદ્વિજમન્ત્રવાચકૈ-
શ્ચકાર સૂનોરભિષેચનં સતી ॥ ૪॥

નન્દસ્ય પત્ની કૃતમજ્જનાદિકં
વિપ્રૈઃ કૃતસ્વસ્ત્યયનં સુપૂજિતૈઃ ।
અન્નાદ્યવાસઃસ્રગભીષ્ટધેનુભિઃ
સઞ્જાતનિદ્રાક્ષમશીશયચ્છનૈઃ ॥ ૫॥

ઔત્થાનિકૌત્સુક્યમના મનસ્વિની
સમાગતાન્ પૂજયતી વ્રજૌકસઃ ।
નૈવાશ◌ૃણોદ્વૈ રુદિતં સુતસ્ય સા
રુદન્ સ્તનાર્થી ચરણાવુદક્ષિપત્ ॥ ૬॥

અધઃ શયાનસ્ય શિશોરનોઽલ્પક-
પ્રવાલમૃદ્વઙ્ઘ્રિહતં વ્યવર્તત ।
વિધ્વસ્તનાનારસકુપ્યભાજનં
વ્યત્યસ્તચક્રાક્ષવિભિન્નકૂબરમ્ ॥ ૭॥

દૃષ્ટ્વા યશોદાપ્રમુખા વ્રજસ્ત્રિય
ઔત્થાનિકે કર્મણિ યાઃ સમાગતાઃ ।
નન્દાદયશ્ચાદ્ભુતદર્શનાકુલાઃ
કથં સ્વયં વૈ શકટં વિપર્યગાત્ ॥ ૮॥

ઊચુરવ્યવસિતમતીન્ ગોપાન્ ગોપીશ્ચ બાલકાઃ ।
રુદતાનેન પાદેન ક્ષિપ્તમેતન્ન સંશયઃ ॥ ૯॥

ન તે શ્રદ્દધિરે ગોપા બાલભાષિતમિત્યુત ।
અપ્રમેયં બલં તસ્ય બાલકસ્ય ન તે વિદુઃ ॥ ૧૦॥

રુદન્તં સુતમાદાય યશોદા ગ્રહશઙ્કિતા ।
કૃતસ્વસ્ત્યયનં વિપ્રૈઃ સૂક્તૈઃ સ્તનમપાયયત્ ॥ ૧૧॥

પૂર્વવત્સ્થાપિતં ગોપૈર્બલિભિઃ સપરિચ્છદમ્ ।
વિપ્રા હુત્વાર્ચયાઞ્ચક્રુર્દધ્યક્ષતકુશામ્બુભિઃ ॥ ૧૨॥

યેઽસૂયાનૃતદમ્ભેર્ષ્યાહિંસામાનવિવર્જિતાઃ ।
ન તેષાં સત્યશીલાનામાશિષો વિફલાઃ કૃતાઃ ॥ ૧૩॥

ઇતિ બાલકમાદાય સામર્ગ્યજુરુપાકૃતૈઃ ।
જલૈઃ પવિત્રૌષધિભિરભિષિચ્ય દ્વિજોત્તમૈઃ ॥ ૧૪॥

વાચયિત્વા સ્વસ્ત્યયનં નન્દગોપઃ સમાહિતઃ ।
હુત્વા ચાગ્નિં દ્વિજાતિભ્યઃ પ્રાદાદન્નં મહાગુણમ્ ॥ ૧૫॥

ગાવઃ સર્વગુણોપેતા વાસઃસ્રગ્રુક્મમાલિનીઃ ।
આત્મજાભ્યુદયાર્થાય પ્રાદાત્તે ચાન્વયુઞ્જત ॥ ૧૬॥

વિપ્રા મન્ત્રવિદો યુક્તાસ્તૈર્યાઃ પ્રોક્તાસ્તથાઽઽશિષઃ ।
તા નિષ્ફલા ભવિષ્યન્તિ ન કદાચિદપિ સ્ફુટમ્ ॥ ૧૭॥

એકદાઽઽરોહમારૂઢં લાલયન્તી સુતં સતી ।
ગરિમાણં શિશોર્વોઢું ન સેહે ગિરિકૂટવત્ ॥ ૧૮॥

ભૂમૌ નિધાય તં ગોપી વિસ્મિતા ભારપીડિતા ।
મહાપુરુષમાદધ્યૌ જગતામાસ કર્મસુ ॥ ૧૯॥

દૈત્યો નામ્ના તૃણાવર્તઃ કંસભૃત્યઃ પ્રણોદિતઃ ।
ચક્રવાતસ્વરૂપેણ જહારાસીનમર્ભકમ્ ॥ ૨૦॥

ગોકુલં સર્વમાવૃણ્વન્ મુષ્ણંશ્ચક્ષૂંષિ રેણુભિઃ ।
ઈરયન્ સુમહાઘોરશબ્દેન પ્રદિશો દિશઃ ॥ ૨૧॥

મુહૂર્તમભવદ્ગોષ્ઠં રજસા તમસાઽઽવૃતમ્ ।
સુતં યશોદા નાપશ્યત્તસ્મિન્ ન્યસ્તવતી યતઃ ॥ ૨૨॥

નાપશ્યત્કશ્ચનાત્માનં પરં ચાપિ વિમોહિતઃ ।
તૃણાવર્તનિસૃષ્ટાભિઃ શર્કરાભિરુપદ્રુતઃ ॥ ૨૩॥

ઇતિ ખરપવનચક્રપાંસુવર્ષે
સુતપદવીમબલાવિલક્ષ્ય માતા ।
અતિકરુણમનુસ્મરન્ત્યશોચ-
દ્ભુવિ પતિતા મૃતવત્સકા યથા ગૌઃ ॥ ૨૪॥

રુદિતમનુનિશમ્ય તત્ર ગોપ્યો
ભૃશમનુતપ્તધિયોઽશ્રુપૂર્ણમુખ્યઃ ।
રુરુદુરનુપલભ્ય નન્દસૂનું
પવન ઉપારત પાંસુવર્ષવેગે ॥ ૨૫॥

તૃણાવર્તઃ શાન્તરયો વાત્યારૂપધરો હરન્ ।
કૃષ્ણં નભો ગતો ગન્તું નાશક્નોદ્ભૂરિભારભૃત્ ॥ ૨૬॥

તમશ્માનં મન્યમાન આત્મનો ગુરુમત્તયા ।
ગલે ગૃહીત ઉત્સ્રષ્ટું નાશક્નોદદ્ભુતાર્ભકમ્ ॥ ૨૭॥

ગલગ્રહણનિશ્ચેષ્ટો દૈત્યો નિર્ગતલોચનઃ ।
અવ્યક્તરાવો ન્યપતત્સહ બાલો વ્યસુર્વ્રજે ॥ ૨૮॥

તમન્તરિક્ષાત્પતિતં શિલાયાં
વિશીર્ણસર્વાવયવં કરાલમ્ ।
પુરં યથા રુદ્રશરેણ વિદ્ધં
સ્ત્રિયો રુદત્યો દદૃશુઃ સમેતાઃ ॥ ૨૯॥

પ્રાદાય માત્રે પ્રતિહૃત્ય વિસ્મિતાઃ
કૃષ્ણં ચ તસ્યોરસિ લમ્બમાનમ્ ।
તં સ્વસ્તિમન્તં પુરુષાદનીતં
વિહાયસા મૃત્યુમુખાત્પ્રમુક્તમ્ ।
ગોપ્યશ્ચ ગોપાઃ કિલ નન્દમુખ્યા
લબ્ધ્વા પુનઃ પ્રાપુરતીવ મોદમ્ ॥ ૩૦॥

અહો બતાત્યદ્ભુતમેષ રક્ષસા
બાલો નિવૃત્તિં ગમિતોઽભ્યગાત્પુનઃ ।
હિંસ્રઃ સ્વપાપેન વિહિંસિતઃ ખલઃ
સાધુઃ સમત્વેન ભયાદ્વિમુચ્યતે ॥ ૩૧॥

કિં નસ્તપશ્ચીર્ણમધોક્ષજાર્ચનં
પૂર્તેષ્ટદત્તમુત ભૂતસૌહૃદમ્ ।
યત્સમ્પરેતઃ પુનરેવ બાલકો
દિષ્ટ્યા સ્વબન્ધૂન્ પ્રણયન્નુપસ્થિતઃ ॥ ૩૨॥

દૃષ્ટ્વાદ્ભુતાનિ બહુશો નન્દગોપો બૃહદ્વને ।
વસુદેવવચો ભૂયો માનયામાસ વિસ્મિતઃ ॥ ૩૩॥

એકદાર્ભકમાદાય સ્વાઙ્કમારોપ્ય ભામિની ।
પ્રસ્નુતં પાયયામાસ સ્તનં સ્નેહપરિપ્લુતા ॥ ૩૪॥

પીતપ્રાયસ્ય જનની સા તસ્ય રુચિરસ્મિતમ્ ।
મુખં લાલયતી રાજઞ્જૃમ્ભતો દદૃશે ઇદમ્ ॥ ૩૫॥

ખં રોદસી જ્યોતિરનીકમાશાઃ
સૂર્યેન્દુવહ્નિશ્વસનામ્બુધીંશ્ચ ।
દ્વીપાન્ નગાંસ્તદ્દુહિતૄર્વનાનિ
ભૂતાનિ યાનિ સ્થિરજઙ્ગમાનિ ॥ ૩૬॥

સા વીક્ષ્ય વિશ્વં સહસા રાજન્ સઞ્જાતવેપથુઃ ।
સમ્મીલ્ય મૃગશાવાક્ષી નેત્રે આસીત્સુવિસ્મિતા ॥ ૩૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે તૃણાવર્તમોક્ષો નામ સપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટમોઽધ્યાયઃ - ૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ગર્ગઃ પુરોહિતો રાજન્ યદૂનાં સુમહાતપાઃ ।
વ્રજં જગામ નન્દસ્ય વસુદેવપ્રચોદિતઃ ॥ ૧॥

તં દૃષ્ટ્વા પરમપ્રીતઃ પ્રત્યુત્થાય કૃતાઞ્જલિઃ ।
આનર્ચાધોક્ષજધિયા પ્રણિપાતપુરઃસરમ્ ॥ ૨॥

સૂપવિષ્ટં કૃતાતિથ્યં ગિરા સૂનૃતયા મુનિમ્ ।
નન્દયિત્વાબ્રવીદ્બ્રહ્મન્ પૂર્ણસ્ય કરવામ કિમ્ ॥ ૩॥

મહદ્વિચલનં નૃણાં ગૃહિણાં દીનચેતસામ્ ।
નિઃશ્રેયસાય ભગવન્ કલ્પતે નાન્યથા ક્વચિત્ ॥ ૪॥

જ્યોતિષામયનં સાક્ષાદ્યત્તજ્જ્ઞાનમતીન્દ્રિયમ્ ।
પ્રણીતં ભવતા યેન પુમાન્ વેદ પરાવરમ્ ॥ ૫॥

ત્વં હિ બ્રહ્મવિદાં શ્રેષ્ઠઃ સંસ્કારાન્ કર્તુમર્હસિ ।
બાલયોરનયોર્નૃણાં જન્મના બ્રાહ્મણો ગુરુઃ ॥ ૬॥

ગર્ગ ઉવાચ
યદૂનામહમાચાર્યઃ ખ્યાતશ્ચ ભુવિ સર્વતઃ ।
સુતં મયા સંસ્કૃતં તે મન્યતે દેવકીસુતમ્ ॥ ૭॥

કંસઃ પાપમતિઃ સખ્યં તવ ચાનકદુન્દુભેઃ ।
દેવક્યા અષ્ટમો ગર્ભો ન સ્ત્રી ભવિતુમર્હતિ ॥ ૮॥

ઇતિ સઞ્ચિન્તયઞ્છ્રુત્વા દેવક્યા દારિકાવચઃ ।
અપિ હન્તાऽऽગતાશઙ્કસ્તર્હિ તન્નોऽનયો ભવેત્ ॥ ૯॥

નન્દ ઉવાચ
અલક્ષિતોऽસ્મિન્ રહસિ મામકૈરપિ ગોવ્રજે ।
કુરુ દ્વિજાતિસંસ્કારં સ્વસ્તિવાચનપૂર્વકમ્ ॥ ૧૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં સમ્પ્રાર્થિતો વિપ્રઃ સ્વચિકીર્ષિતમેવ તત્ ।
ચકાર નામકરણં ગૂઢો રહસિ બાલયોઃ ॥ ૧૧॥

ગર્ગ ઉવાચ
અયં હિ રોહિણીપુત્રો રમયન્ સુહૃદો ગુણૈઃ ।
આખ્યાસ્યતે રામ ઇતિ બલાધિક્યાદ્બલં વિદુઃ ।
યદૂનામપૃથગ્ભાવાત્સઙ્કર્ષણમુશન્ત્યુત ॥ ૧૨॥

આસન્ વર્ણાસ્ત્રયો હ્યસ્ય ગૃહ્ણતોऽનુયુગં તનૂઃ ।
શુક્લો રક્તસ્તથા પીત ઇદાનીં કૃષ્ણતાં ગતઃ ॥ ૧૩॥

પ્રાગયં વસુદેવસ્ય ક્વચિજ્જાતસ્તવાત્મજઃ ।

વાસુદેવ ઇતિ શ્રીમાનભિજ્ઞાઃ સમ્પ્રચક્ષતે ॥ ૧૪॥

બહૂનિ સન્તિ નામાનિ રૂપાણિ ચ સુતસ્ય તે ।
ગુણકર્માનુરૂપાણિ તાન્યહં વેદ નો જનાઃ ॥ ૧૫॥

એષ વઃ શ્રેય આધાસ્યદ્ગોપગોકુલનન્દનઃ ।
અનેન સર્વદુર્ગાણિ યૂયમઞ્જસ્તરિષ્યથ ॥ ૧૬॥

પુરાનેન વ્રજપતે સાધવો દસ્યુપીડિતાઃ ।
અરાજકે રક્ષ્યમાણા જિગ્યુર્દસ્યૂન્ સમેધિતાઃ ॥ ૧૭॥

ય એતસ્મિન્ મહાભાગાઃ પ્રીતિં કુર્વન્તિ માનવાઃ ।
નારયોઽભિભવન્ત્યેતાન્ વિષ્ણુપક્ષાનિવાસુરાઃ ॥ ૧૮॥

તસ્માન્નન્દાત્મજોઽયં તે નારાયણસમો ગુણૈઃ ।
શ્રિયા કીર્ત્યાનુભાવેન ગોપાયસ્વ સમાહિતઃ ॥ ૧૯॥

ઇત્યાત્માનં સમાદિશ્ય ગર્ગે ચ સ્વગૃહં ગતે ।
નન્દઃ પ્રમુદિતો મેને આત્માનં પૂર્ણમાશિષામ્ ॥ ૨૦॥

કાલેન વ્રજતાલ્પેન ગોકુલે રામકેશવૌ ।
જાનુભ્યાં સહ પાણિભ્યાં રિઙ્ગમાણૌ વિજહ્રતુઃ ॥ ૨૧॥

તાવઙ્ઘ્રિયુગ્મમનુકૃષ્ય સરીસૃપન્તૌ
ઘોષપ્રઘોષરુચિરં વ્રજકર્દમેષુ ।
તન્નાદહૃષ્ટમનસાવનુસૃત્ય લોકં
મુગ્ધપ્રભીતવદુપેયતુરન્તિ માત્રોઃ ॥ ૨૨॥

તન્માતરૌ નિજસુતૌ ઘૃણયા સ્નુવન્ત્યૌ
પઙ્કાઙ્ગરાગરુચિરાવુપગુહ્ય દોર્ભ્યામ્ ।
દત્ત્વા સ્તનં પ્રપિબતોઃ સ્મ મુખં નિરીક્ષ્ય
મુગ્ધસ્મિતાલ્પદશનં યયતુઃ પ્રમોદમ્ ॥ ૨૩॥

યર્હ્યઙ્ગના દર્શનીયકુમારલીલા-
વન્તર્વ્રજે તદબલાઃ પ્રગૃહીતપુચ્છૈઃ ।
વત્સૈરિતસ્તત ઉભાવનુકૃષ્યમાણૌ
પ્રેક્ષન્ત્ય ઉજ્ઝિતગૃહા જહૃષુર્હસન્ત્યઃ ॥ ૨૪॥

શૃઙ્ગ્યગ્નિદંષ્ટ્ર્યસિજલદ્વિજકણ્ટકેભ્યઃ

ક્રીડાપરાવતિચલૌ સ્વસુતૌ નિષેદ્ધુમ્ ।
ગૃહ્યાણિ કર્તુમપિ યત્ર ન તજ્જનન્યૌ
શેકાત આપતુરલં મનસોઽનવસ્થામ્ ॥ ૨૫॥

કાલેનાલ્પેન રાજર્ષે રામઃ કૃષ્ણશ્ચ ગોકુલે ।
અઘૃષ્ટજાનુભિઃ પદ્ભિર્વિચક્રમતુરઞ્જસા ॥ ૨૬॥

તતસ્તુ ભગવાન્ કૃષ્ણો વયસ્યૈર્વ્રજબાલકૈઃ ।
સહ રામો વ્રજસ્ત્રીણાં ચિક્રીડે જનયન્ મુદમ્ ॥ ૨૭॥

કૃષ્ણસ્ય ગોપ્યો રુચિરં વીક્ષ્ય કૌમારચાપલમ્ ।
શ ૃણ્વન્ત્યાઃ કિલ તન્માતુરિતિ હોચુઃ સમાગતાઃ ॥ ૨૮॥

વત્સાન્ મુઞ્ચન્ ક્વચિદસમયે ક્રોશસઞ્જાતહાસઃ
સ્તેયં સ્વાદ્વત્ત્યથ દધિ પયઃ કલ્પિતૈઃ સ્તેયયોગૈઃ ।
મર્કાન્ ભોક્ષ્યન્ વિભજતિ સ ચેન્નાત્તિ ભાણ્ડં ભિનત્તિ
દ્રવ્યાલાભે સ ગૃહકુપિતો યાત્યુપક્રોશ્ય તોકાન્ ॥ ૨૯॥

હસ્તાગ્રાહ્યે રચયતિ વિધિં પીઠકોલૂખલાદ્યૈઃ
છિદ્રં હ્યન્તર્નિહિતવયુનઃ શિક્યભાણ્ડેષુ તદ્વિત્ ।
ધ્વાન્તાગારે ધૃતમણિગણં સ્વાઙ્ગમર્થપ્રદીપં
કાલે ગોપ્યો યર્હિ ગૃહકૃત્યેષુ સુવ્યગ્રચિત્તાઃ ॥ ૩૦॥

એવં ધાર્ષ્ટ્યાન્યુશતિ કુરુતે મેહનાદીનિ વાસ્તૌ
સ્તેયોપાયૈર્વિરચિતકૃતિઃ સુપ્રતીકો યથાઽઽસ્તે ।
ઇત્થં સ્ત્રીભિઃ સભયનયનશ્રીમુખાલોકિનીભિઃ
વ્યાખ્યાતાર્થા પ્રહસિતમુખી ન હ્યુપાલબ્ધુમૈચ્છત્ ॥ ૩૧॥

એકદા ક્રીડમાનાસ્તે રામાદ્યા ગોપદારકાઃ ।
કૃષ્ણો મૃદં ભક્ષિતવાનિતિ માત્રે ન્યવેદયન્ ॥ ૩૨॥

સા ગૃહીત્વા કરે કૃષ્ણમુપાલભ્ય હિતૈષિણી ।
યશોદા ભયસમ્ભ્રાન્તપ્રેક્ષણાક્ષમભાષત ॥ ૩૩॥

કસ્માન્મૃદમદાન્તાત્મન્ ભવાન્ ભક્ષિતવાન્ રહઃ ।
વદન્તિ તાવકા હ્યેતે કુમારાસ્તેઽગ્રજોઽપ્યયમ્ ॥ ૩૪॥

શ્રીકૃષ્ણ ઉવાચ
નાહં ભક્ષિતવાનમ્બ સર્વે મિથ્યાભિશંસિનઃ ।

યદિ સત્યગિરસ્તર્હિ સમક્ષં પશ્ય મે મુખમ્ ॥ ૩૫॥

યદ્યેવં તર્હિ વ્યાદેહીત્યુક્તઃ સ ભગવાન્ હરિઃ ।
વ્યાદત્તાવ્યાહતૈશ્વર્યઃ ક્રીડામનુજબાલકઃ ॥ ૩૬॥

સા તત્ર દદૃશે વિશ્વં જગત્સ્થાસ્નુ ચ ખં દિશઃ ।
સાદ્રિદ્વીપાબ્ધિભૂગોલં સ વાય્વગ્નીન્દુતારકમ્ ॥ ૩૭॥

જ્યોતિશ્ચક્રં જલં તેજો નભસ્વાન્ વિયદેવ ચ ।
વૈકારિકાણીન્દ્રિયાણિ મનો માત્રા ગુણાસ્ત્રયઃ ॥ ૩૮॥

એતદ્વિચિત્રં સહ જીવકાલ-
સ્વભાવકર્માશયલિઙ્ગભેદમ્ ।
સૂનોસ્તનૌ વીક્ષ્ય વિદારિતાસ્યે
વ્રજં સહાત્માનમવાપ શઙ્કામ્ ॥ ૩૯॥

કિં સ્વપ્ન એતદુત દેવમાયા
કિં વા મદીયો બત બુદ્ધિમોહઃ ।
અથો અમુષ્યૈવ મમાર્ભકસ્ય
યઃ કશ્ચનૌત્પત્તિક આત્મયોગઃ ॥ ૪૦॥

અથો યથાવન્ન વિતર્કગોચરં
ચેતો મનઃકર્મવચોભિરઞ્જસા ।
યદાશ્રયં યેન યતઃ પ્રતીયતે
સુદુર્વિભાવ્યં પ્રણતાસ્મિ તત્પદમ્ ॥ ૪૧॥

અહં મમાસૌ પતિરેષ મે સુતો
વ્રજેશ્વરસ્યાખિલવિત્તપા સતી ।
ગોપ્યશ્ચ ગોપાઃ સહ ગોધનાશ્ચ મે
યન્માયયેત્થં કુમતિઃ સ મે ગતિઃ ॥ ૪૨॥

ઇત્થં વિદિતતત્ત્વાયાં ગોપિકાયાં સ ઈશ્વરઃ ।
વૈષ્ણવીં વ્યતનોન્માયાં પુત્રસ્નેહમયીં વિભુઃ ॥ ૪૩॥

સદ્યોનષ્ટસ્મૃતિર્ગોપી સાઽઽરોપ્યારોહમાત્મજમ્ ।
પ્રવૃદ્ધસ્નેહકલિલહૃદયાઽઽસીદ્યથા પુરા ॥ ૪૪॥

ત્રય્યા ચોપનિષદ્ભિશ્ચ સાઙ્ખ્યયોગૈશ્ચ સાત્વતૈઃ ।
ઉપગીયમાનમાહાત્મ્યં હરિં સામન્યતાત્મજમ્ ॥ ૪૫॥

રાજોવાચ
નન્દઃ કિમકરોદ્બ્રહ્મન્ શ્રેય એવં મહોદયમ્ ।
યશોદા ચ મહાભાગા પપૌ યસ્યાઃ સ્તનં હરિઃ ॥ ૪૬॥

પિતરૌ નાન્વવિન્દેતાં કૃષ્ણોદારાર્ભકેહિતમ્ ।
ગાયન્ત્યદ્યાપિ કવયો યલ્લોકશમલાપહમ્ ॥ ૪૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
દ્રોણો વસૂનાં પ્રવરો ધરયા સહ ભાર્યયા ।
કરિષ્યમાણ આદેશાન્ બ્રહ્મણસ્તમુવાચ હ ॥ ૪૮॥

જાતયોર્નૌ મહાદેવે ભુવિ વિશ્વેશ્વરે હરૌ ।
ભક્તિઃ સ્યાત્પરમા લોકે યયાઞ્જો દુર્ગતિં તરેત્ ॥ ૪૯॥

અસ્ત્વિત્યુક્તઃ સ ભગવાન્ વ્રજે દ્રોણો મહાયશાઃ ।
જજ્ઞે નન્દ ઇતિ ખ્યાતો યશોદા સા ધરાભવત્ ॥ ૫૦॥

તતો ભક્તિર્ભગવતિ પુત્રીભૂતે જનાર્દને ।
દમ્પત્યોર્નિતરામાસીદ્ગોપગોપીષુ ભારત ॥ ૫૧॥

કૃષ્ણો બ્રહ્મણ આદેશં સત્યં કર્તું વ્રજે વિભુઃ ।
સહ રામો વસંશ્ચક્રે તેષાં પ્રીતિં સ્વલીલયા ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગ્વતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે વિશ્વરૂપદર્શને અષ્ટમોઽધ્યાયઃ ॥ ૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ નવમોઽધ્યાયઃ - ૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એકદા ગૃહદાસીષુ યશોદા નન્દગેહિની ।
કર્માન્તરનિયુક્તાસુ નિર્મમન્થ સ્વયં દધિ ॥ ૧॥

યાનિ યાનીહ ગીતાનિ તદ્બાલચરિતાનિ ચ ।

દધિનિર્મન્થને કાલે સ્મરન્તી તાન્યગાયત ॥ ૨॥

ક્ષૌમં વાસઃ પૃથુકટિતટે બિભ્રતી સૂત્રનદ્ધં
પુત્રસ્નેહસ્નુતકુચયુગં જાતકમ્પં ચ સુભ્રૂઃ ।
રજ્જ્વાકર્ષશ્રમભુજચલત્કઙ્કણૌ કુણ્ડલે ચ
સ્વિન્નં વક્ત્રં કબરવિગલન્માલતી નિર્મમન્થ ॥ ૩॥

તાં સ્તન્યકામ આસાદ્ય મથ્નન્તીં જનનીં હરિઃ ।
ગૃહીત્વા દધિમન્થાનં ન્યષેધત્પ્રીતિમાવહન્ ॥ ૪॥

તમઙ્કમારૂઢમપાયયત્સ્તનં
સ્નેહસ્નુતં સસ્મિતમીક્ષતી મુખમ્ ।
અતૃપ્તમુત્સૃજ્ય જવેન સા યયા-
વુત્સિચ્યમાને પયસિ ત્વધિશ્રિતે ॥ ૫॥

સઞ્જાતકોપઃ સ્ફુરિતારુણાધરં
સન્દશ્ય દદ્ભિર્દધિમન્થભાજનમ્ ।
ભિત્ત્વા મૃષાશ્રુર્દૃષદશ્મના રહો
જઘાસ હૈયઙ્ગવમન્તરં ગતઃ ॥ ૬॥

ઉત્તાર્ય ગોપી સુશ ૃતં પયઃ પુનઃ
પ્રવિશ્ય સન્દૃશ્ય ચ દધ્યમત્રકમ્ ।
ભગ્નં વિલોક્ય સ્વસુતસ્ય કર્મ ત-
જ્જહાસ તં ચાપિ ન તત્ર પશ્યતી ॥ ૭॥

ઉલૂખલાઙ્ઘ્રેરુપરિ વ્યવસ્થિતં
મર્કાય કામં દદતં શિચિ સ્થિતમ્ ।
હૈયઙ્ગવં ચૌર્યવિશઙ્કિતેક્ષણં
નિરીક્ષ્ય પશ્ચાત્સુતમાગમચ્છનૈઃ ॥ ૮॥

તામાત્તયષ્ટિં પ્રસમીક્ષ્ય સત્વર-
સ્તતોઽવરુહ્યાપસસાર ભીતવત્ ।
ગોપ્યન્વધાવન્ન યમાપ યોગિનાં
ક્ષમં પ્રવેષ્ટું તપસેરિતં મનઃ ॥ ૯॥

અન્વઞ્ચમાના જનની બૃહચ્ચલ-
ચ્છ્રોણીભરાક્રાન્તગતિઃ સુમધ્યમા ।

જવેન વિસ્રંસિતકેશબન્ધન-
ચ્યુતપ્રસૂનાનુગતિઃ પરામૃશત્ ॥ ૧૦॥

કૃતાગસં તં પ્રરુદન્તમક્ષિણી
કષન્તમઞ્જન્મષિણી સ્વપાણિના ।
ઉદ્વીક્ષમાણં ભયવિહ્વલેક્ષણં
હસ્તે ગૃહીત્વા ભિષયન્ત્યવાગુરત્ ॥ ૧૧॥

ત્યક્ત્વા યષ્ટિં સુતં ભીતં વિજ્ઞાયાર્ભકવત્સલા ।
ઇયેષ કિલ તં બદ્ધું દામ્નાતદ્વીર્યકોવિદા ॥ ૧૨॥

ન ચાન્તર્ન બહિર્યસ્ય ન પૂર્વં નાપિ ચાપરમ્ ।
પૂર્વાપરં બહિશ્ચાન્તર્જગતો યો જગચ્ચ યઃ ॥ ૧૩॥

તં મત્વાઽઽત્મજમવ્યક્તં મર્ત્યલિઙ્ગમધોક્ષજમ્ ।
ગોપિકોલૂખલે દામ્ના બબન્ધ પ્રાકૃતં યથા ॥ ૧૪॥

તદ્દામ બધ્યમાનસ્ય સ્વાર્ભકસ્ય કૃતાગસઃ ।
દ્વ્યઙ્ગુલોનમભૂત્તેન સન્દધેઽન્યચ્ચ ગોપિકા ॥ ૧૫॥

યદાસીત્તદપિ ન્યૂનં તેનાન્યદપિ સન્દધે ।
તદપિ દ્વ્યઙ્ગુલં ન્યૂનં યદ્યદાદત્ત બન્ધનમ્ ॥ ૧૬॥

એવં સ્વગેહદામાનિ યશોદા સન્દધત્યપિ ।
ગોપીનાં સુસ્મયન્તીનાં સ્મયન્તી વિસ્મિતાભવત્ ॥ ૧૭॥

સ્વમાતુઃ સ્વિન્નગાત્રાયા વિસ્રસ્તકબરસ્રજઃ ।
દૃષ્ટ્વા પરિશ્રમં કૃષ્ણઃ કૃપયાઽઽસીત્સ્વબન્ધને ॥ ૧૮॥

એવં સન્દર્શિતા હ્યઙ્ગ હરિણા ભૃત્યવશ્યતા ।
સ્વવશેનાપિ કૃષ્ણેન યસ્યેદં સેશ્વરં વશે ॥ ૧૯॥

નેમં વિરિઞ્ચો ન ભવો ન શ્રીરપ્યઙ્ગ સંશ્રયા ।
પ્રસાદં લેભિરે ગોપી યત્તત્પ્રાપ વિમુક્તિદાત્ ॥ ૨૦॥

નાયં સુખાપો ભગવાન્ દેહિનાં ગોપિકાસુતઃ ।
જ્ઞાનિનાં ચાત્મભૂતાનાં યથા ભક્તિમતામિહ ॥ ૨૧॥

કૃષ્ણસ્તુ ગૃહકૃત્યેષુ વ્યગ્રાયાં માતરિ પ્રભુઃ ।
અદ્રાક્ષીદર્જુનૌ પૂર્વં ગુહ્યકૌ ધનદાત્મજૌ ॥ ૨૨॥

પુરા નારદશાપેન વૃક્ષતાં પ્રાપિતૌ મદાત્ ।
નલકૂબરમણિગ્રીવાવિતિ ખ્યાતૌ શ્રિયાન્વિતૌ ॥ ૨૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ગોપીપ્રસાદો નામ નવમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દશમોઽધ્યાયઃ -૧૦ ॥

રાજોવાચ
કથ્યતાં ભગવન્નેતત્તયોઃ શાપસ્ય કારણમ્ ।
યત્તદ્વિગર્હિતં કર્મ યેન વા દેવર્ષેસ્તમઃ ॥ ૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
રુદ્રસ્યાનુચરૌ ભૂત્વા સુદૃપ્તૌ ધનદાત્મજૌ ।
કૈલાસોપવને રમ્યે મન્દાકિન્યાં મદોત્કટૌ ॥ ૨॥

વારુણીં મદિરાં પીત્વા મદાઘૂર્ણિતલોચનૌ ।
સ્ત્રીજનૈરનુગાયદ્ભિશ્ચેરતુઃ પુષ્પિતે વને ॥ ૩॥

અન્તઃ પ્રવિશ્ય ગઙ્ગાયામમ્ભોજવનરાજિનિ ।
ચિક્રીડતુર્યુવતિભિર્ગજાવિવ કરેણુભિઃ ॥ ૪॥

યદૃચ્છયા ચ દેવર્ષિર્ભગવાંસ્તત્ર કૌરવ ।
અપશ્યન્નારદો દેવૌ ક્ષીબાણૌ સમબુધ્યત ॥ ૫॥

તં દૃષ્ટ્વા વ્રીડિતા દેવ્યો વિવસ્ત્રાઃ શાપશઙ્કિતાઃ ।
વાસાંસિ પર્યધુઃ શીઘ્રં વિવસ્ત્રૌ નૈવ ગુહ્યકૌ ॥ ૬॥

તૌ દૃષ્ટ્વા મદિરામત્તૌ શ્રીમદાન્ધૌ સુરાત્મજૌ ।
તયોરનુગ્રહાર્થાય શાપં દાસ્યન્નિદં જગૌ ॥ ૭॥

નારદ ઉવાચ
ન હ્યન્યો જુષતો જોષ્યાન્ બુદ્ધિભ્રંશો રજોગુણઃ ।
શ્રીમદાદાભિજાત્યાદિર્યત્ર સ્ત્રીદ્યૂતમાસવઃ ॥ ૮॥

હન્યન્તે પશવો યત્ર નિર્દયૈરજિતાત્મભિઃ ।
મન્યમાનૈરિમં દેહમજરામૃત્યુ નશ્વરમ્ ॥ ૯॥

દેવસંજ્ઞિતમપ્યન્તે કૃમિવિડ્ભસ્મસઞ્જ્ઞિતમ્ ।
ભૂતધ્રુક્ તત્કૃતે સ્વાર્થં કિં વેદ નિરયો યતઃ ॥ ૧૦॥

દેહઃ કિમન્નદાતુઃ સ્વં નિષેક્તુર્માતુરેવ ચ ।
માતુઃ પિતુર્વા બલિનઃ ક્રેતુરગ્નેઃ શુનોઽપિ વા ॥ ૧૧॥

એવં સાધારણં દેહમવ્યક્તપ્રભવાપ્યયમ્ ।
કો વિદ્વાનાત્મસાત્કૃત્વા હન્તિ જન્તૂન્ ઋતેઽસતઃ ॥ ૧૨॥

અસતઃ શ્રીમદાન્ધસ્ય દારિદ્ર્યં પરમઞ્જનમ્ ।
આત્મૌપમ્યેન ભૂતાનિ દરિદ્રઃ પરમીક્ષતે ॥ ૧૩॥

યથા કણ્ટકવિદ્ધાઙ્ગો જન્તોર્નેચ્છતિ તાં વ્યથામ્ ।
જીવસામ્યં ગતો લિઙ્ગૈર્ન તથાઽઽવિદ્ધકણ્ટકઃ ॥ ૧૪॥

દરિદ્રો નિરહંસ્તમ્ભો મુક્તઃ સર્વમદૈરિહ ।
કૃચ્છ્રં યદૃચ્છયાઽઽપ્નોતિ તદ્ધિ તસ્ય પરં તપઃ ॥ ૧૫॥

નિત્યં ક્ષુત્ક્ષામદેહસ્ય દરિદ્રસ્યાન્નકાઙ્ક્ષિણઃ ।
ઇન્દ્રિયાણ્યનુશુષ્યન્તિ હિંસાપિ વિનિવર્તતે ॥ ૧૬॥

દરિદ્રસ્યૈવ યુજ્યન્તે સાધવઃ સમદર્શિનઃ ।
સદ્ભિઃ ક્ષિણોતિ તં તર્ષં તત આરાદ્વિશુદ્ધ્યતિ ॥ ૧૭॥

સાધૂનાં સમચિત્તાનાં મુકુન્દચરણૈષિણામ્ ।
ઉપેક્ષ્યૈઃ કિં ધનસ્તમ્ભૈરસદ્ભિરસદાશ્રયૈઃ ॥ ૧૮॥

તદહં મત્તયોર્માધ્વ્યા વારુણ્યા શ્રીમદાન્ધયોઃ ।
તમો મદં હરિષ્યામિ સ્ત્રૈણયોરજિતાત્મનોઃ ॥ ૧૯॥

યદિમૌ લોકપાલસ્ય પુત્રૌ ભૂત્વા તમઃપ્લુતૌ ।
ન વિવાસસમાત્માનં વિજાનીતઃ સુદુર્મદૌ ॥ ૨૦॥

અતોઽર્હતઃ સ્થાવરતાં સ્યાતાં નૈવં યથા પુનઃ ।
સ્મૃતિઃ સ્યાન્મત્પ્રસાદેન તત્રાપિ મદનુગ્રહાત્ ॥ ૨૧॥

વાસુદેવસ્ય સાન્નિધ્યં લબ્ધ્વા દિવ્યશરચ્છતે ।
વૃત્તે સ્વર્લોકતાં ભૂયો લબ્ધભક્તી ભવિષ્યતઃ ॥ ૨૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવમુક્ત્વા સ દેવર્ષિર્ગતો નારાયણાશ્રમમ્ ।
નલકૂવરમણિગ્રીવાવાસતુર્યમલાર્જુનૌ ॥ ૨૩॥

ઋષેર્ભાગવતમુખ્યસ્ય સત્યં કર્તું વચો હરિઃ ।
જગામ શનકૈસ્તત્ર યત્રાસ્તાં યમલાર્જુનૌ ॥ ૨૪॥

દેવર્ષિર્મે પ્રિયતમો યદિમૌ ધનદાત્મજૌ ।
તત્તથા સાધયિષ્યામિ યદ્ગીતં તન્મહાત્મના ॥ ૨૫॥

ઇત્યન્તરેણાર્જુનયોઃ કૃષ્ણસ્તુ યમયોર્યયૌ ।
આત્મનિર્વેશમાત્રેણ તિર્યગ્ગતમુલૂખલમ્ ॥ ૨૬॥

બાલેન નિષ્કર્ષયતાન્વગુલૂખલં ત-
દ્દામોદરેણ તરસોત્કલિતાઙ્ઘ્રિબન્ધૌ
નિષ્પેતતુઃ પરમવિક્રમિતાતિવેપ-
સ્કન્ધપ્રવાલવિટપૌ કૃતચણ્ડશબ્દૌ ॥ ૨૭॥

તત્ર શ્રિયા પરમયા કકુભઃ સ્ફુરન્તૌ
સિદ્ધાવુપેત્ય કુજયોરિવ જાત વેદાઃ
કૃષ્ણં પ્રણમ્ય શિરસાખિલલોકનાથં
બદ્ધાઞ્જલી વિરજસાવિદમૂચતુઃ સ્મ ॥ ૨૮॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાયોગિંસ્ત્વમાદ્યઃ પુરુષઃ પરઃ ।
વ્યક્તાવ્યક્તમિદં વિશ્વં રૂપં તે બ્રાહ્મણા વિદુઃ ॥ ૨૯॥

ત્વમેકઃ સર્વભૂતાનાં દેહાસ્વાત્મેન્દ્રિયેશ્વરઃ ।
ત્વમેવ કાલો ભગવાન્ વિષ્ણુરવ્યય ઈશ્વરઃ ॥ ૩૦॥

ત્વં મહાન્ પ્રકૃતિઃ સૂક્ષ્મા રજઃસત્ત્વતમોમયી ।
ત્વમેવ પુરુષોઽધ્યક્ષઃ સર્વક્ષેત્રવિકારવિત્ ॥ ૩૧॥

ગૃહ્યમાણૈસ્ત્વમગ્રાહ્યો વિકારૈઃ પ્રાકૃતૈર્ગુણૈઃ ।
કો ન્વિહાર્હતિ વિજ્ઞાતું પ્રાક્સિદ્ધં ગુણસંવૃતઃ ॥ ૩૨॥

તસ્મૈ તુભ્યં ભગવતે વાસુદેવાય વેધસે ।
આત્મદ્યોતગુણૈશ્છન્નમહિમ્ને બ્રહ્મણે નમઃ ॥ ૩૩॥

યસ્યાવતારા જ્ઞાયન્તે શરીરેષ્વશરીરિણઃ ।
તૈસ્તૈરતુલ્યાતિશયૈર્વીર્યૈર્દેહિષ્વસઙ્ગતૈઃ ॥ ૩૪॥

સ ભવાન્ સર્વલોકસ્ય ભવાય વિભવાય ચ ।
અવતીર્ણોંઽશભાગેન સામ્પ્રતં પતિરાશિષામ્ ॥ ૩૫॥

નમઃ પરમકલ્યાણ નમઃ પરમમઙ્ગલ ।
વાસુદેવાય શાન્તાય યદૂનાં પતયે નમઃ ॥ ૩૬॥

અનુજાનીહિ નૌ ભૂમંસ્તવાનુચરકિઙ્કરૌ ।
દર્શનં નૌ ભગવત ઋષેરાસીદનુગ્રહાત્ ॥ ૩૭॥

વાણી ગુણાનુકથને શ્રવણૌ કથાયાં
હસ્તૌ ચ કર્મસુ મનસ્તવ પાદયોર્નઃ ।
સ્મૃત્યાં શિરસ્તવ નિવાસજગત્પ્રણામે
દૃષ્ટિઃ સતાં દર્શનેઽસ્તુ ભવત્તનૂનામ્ ॥ ૩૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્થં સઙ્કીર્તિતસ્તાભ્યાં ભગવાન્ ગોકુલેશ્વરઃ ।
દામ્ના ચોલૂખલે બદ્ધઃ પ્રહસન્નાહ ગુહ્યકૌ ॥ ૩૯॥

શ્રીભગવાનુવાચ
જ્ઞાતં મમ પુરૈવૈતદૃષિણા કરુણાત્મના ।
યચ્છ્રીમદાન્ધયોર્વાગ્ભિર્વિભ્રંશોઽનુગ્રહઃ કૃતઃ ॥ ૪૦॥

સાધૂનાં સમચિત્તાનાં સુતરાં મત્કૃતાત્મનામ્ ।
દર્શનાન્નો ભવેદ્બન્ધઃ પુંસોઽક્ષ્ણોઃ સવિતુર્યથા ॥ ૪૧॥

તદ્ગચ્છતં મત્પરમૌ નલકૂબર સાદનમ્ ।
સઞ્જાતો મયિ ભાવો વામીપ્સિતઃ પરમોઽભવઃ ॥ ૪૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્તૌ તૌ પરિક્રમ્ય પ્રણમ્ય ચ પુનઃ પુનઃ ।
બદ્ધોલૂખલમામન્ત્ર્ય જગ્મતુર્દિશમુત્તરામ્ ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે નારદશાપો નામ દશમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકાદશોધ્યાયઃ - ૧૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ગોપા નન્દાદયઃ શ્રુત્વા દ્રુમયોઃ પતતો રવમ્ ।
તત્રાજગ્મુઃ કુરુશ્રેષ્ઠ નિર્ઘાતભયશઙ્કિતાઃ ॥ ૧॥

ભૂમ્યાં નિપતિતૌ તત્ર દદૃશુર્યમલાર્જુનૌ ।
બભ્રમુસ્તદવિજ્ઞાય લક્ષ્યં પતનકારણમ્ ॥ ૨॥

ઉલૂખલં વિકર્ષન્તં દામ્ના બદ્ધં ચ બાલકમ્ ।
કસ્યેદં કુત આશ્ચર્યમુત્પાત ઇતિ કાતરાઃ ॥ ૩॥

બાલા ઊચુરનેનેતિ તિર્યગ્ગતમુલૂખલમ્ ।
વિકર્ષતા મધ્યગેન પુરુષાવપ્યચક્ષ્મહિ ॥ ૪॥

ન તે તદુક્તં જગૃહુર્ન ઘટેતેતિ તસ્ય તત્ ।
બાલસ્યોત્પાટનં તર્વોઃ કેચિત્સન્દિગ્ધચેતસઃ ॥ ૫॥

ઉલૂખલં વિકર્ષન્તં દામ્ના બદ્ધં સ્વમાત્મજમ્ ।
વિલોક્ય નન્દઃ પ્રહસદ્વદનો વિમુમોચ હ ॥ ૬॥

ગોપીભિઃ સ્તોભિતોઽનૃત્યદ્ભગવાન્ બાલવત્ક્વચિત્ ।
ઉદ્ગાયતિ ક્વચિન્મુગ્ધસ્તદ્વશો દારુયન્ત્રવત્ ॥ ૭॥

બિભર્તિ ક્વચિદાજ્ઞપ્તઃ પીઠકોન્માનપાદુકમ્ ।
બાહુક્ષેપં ચ કુરુતે સ્વાનાં ચ પ્રીતિમાવહન્ ॥ ૮॥

દર્શયંસ્તદ્વિદાં લોક આત્મનો ભૃત્યવશ્યતામ્ ।
વ્રજસ્યોવાહ વૈ હર્ષં ભગવાન્ બાલચેષ્ટિતૈઃ ॥ ૯॥

ક્રીણીહિ ભોઃ ફલાનીતિ શ્રુત્વા સત્વરમચ્યુતઃ ।
ફલાર્થી ધાન્યમાદાય યયૌ સર્વફલપ્રદઃ ॥ ૧૦॥

ફલવિક્રયિણી તસ્ય ચ્યુતધાન્યં કરદ્વયમ્ ।
ફલૈરપૂરયદ્રત્નૈઃ ફલભાણ્ડમપૂરિ ચ ॥ ૧૧॥

સરિત્તીરગતં કૃષ્ણં ભગ્નાર્જુનમથાહ્વયત્ ।
રામં ચ રોહિણીદેવી ક્રીડન્તં બાલકૈર્ભૃશમ્ ॥ ૧૨॥

નોપેયાતાં યદાઽઽહૂતૌ ક્રીડાસઙ્ગેન પુત્રકૌ ।
યશોદાં પ્રેષયામાસ રોહિણી પુત્રવત્સલામ્ ॥ ૧૩॥

ક્રીડન્તં સા સુતં બાલૈરતિવેલં સહાગ્રજમ્ ।
યશોદાજોહવીત્કૃષ્ણં પુત્રસ્નેહસ્નુતસ્તની ॥ ૧૪॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણારવિન્દાક્ષ તાત એહિ સ્તનં પિબ ।
અલં વિહારૈઃ ક્ષુત્ક્ષાન્તઃ ક્રીડાશ્રાન્તોઽસિ પુત્રક ॥ ૧૫॥

હે રામાગચ્છ તાતાશુ સાનુજઃ કુલનન્દન ।
પ્રાતરેવ કૃતાહારસ્તદ્ભવાન્ ભોક્તુમર્હતિ ॥ ૧૬॥

પ્રતીક્ષતે ત્વાં દાશાર્હ ભોક્ષ્યમાણો વ્રજાધિપઃ ।
એહ્યાવયોઃ પ્રિયં ધેહિ સ્વગૃહાન્ યાત બાલકાઃ ॥ ૧૭॥

ધૂલિધૂસરિતાઙ્ગસ્ત્વં પુત્ર મજ્જનમાવહ ।
જન્મર્ક્ષમદ્ય ભવતો વિપ્રેભ્યો દેહિ ગાઃ શુચિઃ ॥ ૧૮॥

પશ્ય પશ્ય વયસ્યાંસ્તે માતૃમૃષ્ટાન્ સ્વલઙ્કૃતાન્ ।
ત્વં ચ સ્નાતઃ કૃતાહારો વિહરસ્વ સ્વલઙ્કૃતઃ ॥ ૧૯॥

ઇત્થં યશોદા તમશેષશેખરં
મત્વા સુતં સ્નેહનિબદ્ધધીર્નૃપ ।
હસ્તે ગૃહીત્વા સહ રામમચ્યુતં
નીત્વા સ્વવાટં કૃતવત્યથોદયમ્ ॥ ૨૦॥

ગોપવૃદ્ધા મહોત્પાતાનનુભૂય બૃહદ્વને ।
નન્દાદયઃ સમાગમ્ય વ્રજકાર્યમમન્ત્રયન્ ॥ ૨૧॥

તત્રોપનન્દનામાઽઽહ ગોપો જ્ઞાનવયોઽધિકઃ ।
દેશકાલાર્થતત્ત્વજ્ઞઃ પ્રિયકૃદ્રામકૃષ્ણયોઃ ॥ ૨૨॥

ઉત્થાતવ્યમિતોઽસ્માભિર્ગોકુલસ્ય હિતૈષિભિઃ ।
આયાન્ત્યત્ર મહોત્પાતા બાલાનાં નાશહેતવઃ ॥ ૨૩॥

મુક્તઃ કથઞ્ચિદ્રાક્ષસ્યા બાલઘ્ન્યા બાલકો હ્યસૌ ।
હરેરનુગ્રહાન્નૂનમનશ્ચોપરિ નાપતત્ ॥ ૨૪॥

ચક્રવાતેન નીતોઽયં દૈત્યેન વિપદં વિયત્ ।
શિલાયાં પતિતસ્તત્ર પરિત્રાતઃ સુરેશ્વરૈઃ ॥ ૨૫॥

યન્ન મ્રિયેત દ્રુમયોરન્તરં પ્રાપ્ય બાલકઃ ।
અસાવન્યતમો વાપિ તદપ્યચ્યુતરક્ષણમ્ ॥ ૨૬॥

યાવદૌત્પાતિકોઽરિષ્ટો વ્રજં નાભિભવેદિતઃ ।
તાવદ્બાલાનુપાદાય યાસ્યામોઽન્યત્ર સાનુગાઃ ॥ ૨૭॥

વનં વૃન્દાવનં નામ પશવ્યં નવકાનનમ્ ।
ગોપગોપીગવાં સેવ્યં પુણ્યાદ્રિતૃણવીરુધમ્ ॥ ૨૮॥

તત્તત્રાદ્યૈવ યાસ્યામઃ શકટાન્ યુઙ્ક્ત મા ચિરમ્ ।
ગોધનાન્યગ્રતો યાન્તુ ભવતાં યદિ રોચતે ॥ ૨૯॥

તચ્છ્રુત્વૈકધિયો ગોપાઃ સાધુ સાધ્વિતિ વાદિનઃ ।
વ્રજાન્ સ્વાન્ સ્વાન્ સમાયુજ્ય યયૂ રૂઢપરિચ્છદાઃ ॥ ૩૦॥

વૃદ્ધાન્ બાલાન્ સ્ત્રિયો રાજન્ સર્વોપકરણાનિ ચ ।
અનસ્સ્વારોપ્ય ગોપાલા યત્તા આત્તશરાસનાઃ ॥ ૩૧॥

ગોધનાનિ પુરસ્કૃત્ય શ‍ૃઙ્ગાણ્યાપૂર્ય સર્વતઃ ।
તૂર્યઘોષેણ મહતા યયુઃ સહ પુરોહિતાઃ ॥ ૩૨॥

ગોપ્યો રૂઢરથા નૂત્નકુચકુઙ્કુમકાન્તયઃ ।
કૃષ્ણલીલા જગુઃ પ્રીતા નિષ્કકણ્ઠ્યઃ સુવાસસઃ ॥ ૩૩॥

તથા યશોદારોહિણ્યાવેકં શકટમાસ્થિતે ।
રેજતુઃ કૃષ્ણરામાભ્યાં તત્કથાશ્રવણોત્સુકે ॥ ૩૪॥

વૃન્દાવનં સમ્પ્રવિશ્ય સર્વકાલસુખાવહમ્ ।
તત્ર ચક્રુર્વ્રજાવાસં શકટૈરર્ધચન્દ્રવત્ ॥ ૩૫॥

વૃન્દાવનં ગોવર્ધનં યમુનાપુલિનાનિ ચ ।
વીક્ષ્યાસીદુત્તમા પ્રીતી રામમાધવયોર્નૃપ ॥ ૩૬॥

એવં વ્રજૌકસાં પ્રીતિં યચ્છન્તૌ બાલચેષ્ટિતૈઃ ।
કલવાક્યૈઃ સ્વકાલેન વત્સપાલૌ બભૂવતુઃ ॥ ૩૭॥

અવિદૂરે વ્રજભુવઃ સહ ગોપાલદારકૈઃ ।
ચારયામાસતુર્વત્સાન્ નાનાક્રીડાપરિચ્છદૌ ॥ ૩૮॥

ક્વચિદ્વાદયતો વેણું ક્ષેપણૈઃ ક્ષિપતઃ ક્વચિત્ ।
ક્વચિત્પાદૈઃ કિઙ્કિણીભિઃ ક્વચિત્કૃત્રિમગોવૃષૈઃ ॥ ૩૯॥

વૃષાયમાણૌ નર્દન્તૌ યુયુધાતે પરસ્પરમ્ ।
અનુકૃત્ય રુતૈર્જન્તૂંશ્ચેરતુઃ પ્રાકૃતૌ યથા ॥ ૪૦॥

કદાચિદ્યમુનાતીરે વત્સાંશ્ચારયતોઃ સ્વકૈઃ ।
વયસ્યૈઃ કૃષ્ણબલયોર્જિઘાંસુર્દૈત્ય આગમત્ ॥ ૪૧॥

તં વત્સરૂપિણં વીક્ષ્ય વત્સયૂથગતં હરિઃ ।
દર્શયન્ બલદેવાય શનૈર્મુગ્ધ ઇવાસદત્ ॥ ૪૨॥

ગૃહીત્વાપરપાદાભ્યાં સહલાઙ્ગૂલમચ્યુતઃ ।
ભ્રામયિત્વા કપિત્થાગ્રે પ્રાહિણોદ્ગતજીવિતમ્ ।
સ કપિત્થૈર્મહાકાયઃ પાત્યમાનૈઃ પપાત હ ॥ ૪૩॥

તં વીક્ષ્ય વિસ્મિતા બાલાઃ શશંસુઃ સાધુ સાધ્વિતિ ।
દેવાશ્ચ પરિસન્તુષ્ટા બભૂવુઃ પુષ્પવર્ષિણઃ ॥ ૪૪॥

તૌ વત્સપાલકૌ ભૂત્વા સર્વલોકૈકપાલકૌ ।
સપ્રાતરાશૌ ગોવત્સાંશ્ચારયન્તૌ વિચેરતુઃ ॥ ૪૫॥

સ્વં સ્વં વત્સકુલં સર્વે પાયયિષ્યન્ત એકદા ।
ગત્વા જલાશયાભ્યાશં પાયયિત્વા પપુર્જલમ્ ॥ ૪૬॥

તે તત્ર દદૃશુર્બાલા મહાસત્ત્વમવસ્થિતમ્ ।
તત્રસુર્વજનિર્ભિન્નં ગિરેઃ શૃઙ્ગમિવ ચ્યુતમ્ ॥ ૪૭॥

સ વૈ બકો નામ મહાનસુરો બકરૂપધૃક્ ।
આગત્ય સહસા કૃષ્ણં તીક્ષ્ણતુણ્ડોઽગ્રસદ્બલી ॥ ૪૮॥

કૃષ્ણં મહાબકગ્રસ્તં દૃષ્ટ્વા રામાદયોઽર્ભકાઃ ।
બભૂવુરિન્દ્રિયાણીવ વિના પ્રાણં વિચેતસઃ ॥ ૪૯॥

તં તાલુમૂલં પ્રદહન્તમગ્નિવ-
દ્ગોપાલસૂનું પિતરં જગદ્ગુરોઃ ।
ચચ્છર્દ સદ્યોઽતિરુષાક્ષતં બક-
સ્તુણ્ડેન હન્તું પુનરભ્યપદ્યત ॥ ૫૦॥

તમાપતન્તં સ નિગૃહ્ય તુણ્ડયો-
ર્દોર્ભ્યાં બકં કંસસખં સતાં પતિઃ ।
પશ્યત્સુ બાલેષુ દદાર લીલયા
મુદાવહો વીરણવદ્દિવૌકસામ્ ॥ ૫૧॥

તદા બકારિં સુરલોકવાસિનઃ
સમાકિરન્ નન્દનમલ્લિકાદિભિઃ ।
સમીડિરે ચાનકશઙ્ખસંસ્તવૈ-
સ્તદ્વીક્ષ્ય ગોપાલસુતા વિસિસ્મિરે ॥ ૫૨॥

મુક્તં બકાસ્યાદુપલભ્ય બાલકા
રામાદયઃ પ્રાણમિવેન્દ્રિયો ગણઃ ।
સ્થાનાગતં તં પરિરભ્ય નિર્વૃતાઃ
પ્રણીય વત્સાન્ વ્રજમેત્ય તજ્જગુઃ ॥ ૫૩॥

શ્રુત્વા તદ્વિસ્મિતા ગોપા ગોપ્યશ્ચાતિપ્રિયાદૃતાઃ ।
પ્રેત્યાગતમિવૌત્સુક્યાદૈક્ષન્ત તૃષિતેક્ષણાઃ ॥ ૫૪॥

અહો બતાસ્ય બાલસ્ય બહવો મૃત્યવોઽભવન્ ।
અપ્યાસીદ્વિપ્રિયં તેષાં કૃતં પૂર્વં યતો ભયમ્ ॥ ૫૫॥

અથાપ્યભિભવન્ત્યેનં નૈવ તે ઘોરદર્શનાઃ ।
જિઘાંસયૈનમાસાદ્ય નશ્યન્ત્યગ્નૌ પતઙ્ગવત્ ॥ ૫૬॥

અહો બ્રહ્મવિદાં વાચો નાસત્યાઃ સન્તિ કર્હિચિત્ ।
ગર્ગો યદાહ ભગવાનન્વભાવિ તથૈવ તત્ ॥ ૫૭॥

ઇતિ નન્દાદયો ગોપાઃ કૃષ્ણરામકથાં મુદા ।
કુર્વન્તો રમમાણાશ્ચ નાવિન્દન્ ભવવેદનામ્ ॥ ૫૮॥

એવં વિહારૈઃ કૌમારૈઃ કૌમારં જહતુર્વ્રજે ।
નિલાયનૈઃ સેતુબન્ધૈર્મર્કટોત્પ્લવનાદિભિઃ ॥ ૫૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે વત્સબકવધો નમૈકાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ - ૧૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ક્વચિદ્વનાશાય મનો દધદ્વ્રજા-
ત્પ્રાતઃસમુત્થાય વયસ્યવત્સપાન્ ।
પ્રબોધયઞ્છૃઙ્ગરવેણ ચારુણા
વિનિર્ગતો વત્સપુરઃસરો હરિઃ ॥ ૧॥

તેનૈવ સાકં પૃથુકાઃ સહસ્રશઃ
સ્નિગ્ધાઃ સુશિગ્વેત્રવિષાણવેણવઃ ।
સ્વાન્સ્વાન્સહસ્રોપરિ સઙ્ખ્યયાન્વિતાન્
વત્સાન્ પુરસ્કૃત્ય વિનિર્યયુર્મુદા ॥ ૨॥

કૃષ્ણવત્સૈરસઙ્ખ્યાતૈર્યૂથીકૃત્ય સ્વવત્સકાન્ ।
ચારયન્તોઽર્ભલીલાભિર્વિજહ્રુસ્તત્ર તત્ર હ ॥ ૩॥

ફલપ્રવાલસ્તબકસુમનઃપિચ્છધાતુભિઃ ।
કાચગુઞ્જામણિસ્વર્ણભૂષિતા અપ્યભૂષયન્ ॥ ૪॥

મુષ્ણન્તોઽન્યોન્યશિક્યાદીન્ જ્ઞાતાનારાચ્ચ ચિક્ષિપુઃ ।
તત્રત્યાશ્ચ પુનર્દૂરાદ્ધસન્તશ્ચ પુનર્દદુઃ ॥ ૫॥

યદિ દૂરં ગતઃ કૃષ્ણો વનશોભેક્ષણાય તમ્ ।
અહં પૂર્વમહં પૂર્વમિતિ સંસ્પૃશ્ય રેમિરે ॥ ૬॥

કેચિદ્વેણૂન્ વાદયન્તો ધ્માન્તઃ શૃઙ્ગાણિ કેચન ।
કેચિદ્ભૃઙ્ગૈઃ પ્રગાયન્તઃ કૂજન્તઃ કોકિલૈઃ પરે ॥ ૭॥

વિચ્છાયાભિઃ પ્રધાવન્તો ગચ્છન્તઃ સાધુ હંસકૈઃ ।
બકૈરુપવિશન્તશ્ચ નૃત્યન્તશ્ચ કલાપિભિઃ ॥ ૮॥

વિકર્ષન્તઃ કીશબાલાનારોહન્તશ્ચ તૈર્દ્રુમાન્ ।
વિકુર્વન્તશ્ચ તૈઃ સાકં પ્લવન્તશ્ચ પલાશિષુ ॥ ૯॥

સાકં ભેકૈર્વિલઙ્ઘન્તઃ સરિત્પ્રસ્રવસમ્પ્લુતાઃ ।
વિહસન્તઃ પ્રતિચ્છાયાઃ શપન્તશ્ચ પ્રતિસ્વનાન્ ॥ ૧૦॥

ઇત્થં સતાં બ્રહ્મસુખાનુભૂત્યા
દાસ્યં ગતાનાં પરદૈવતેન ।
માયાશ્રિતાનાં નરદારકેણ
સાકં વિજહ્રુઃ કૃતપુણ્યપુઞ્જાઃ ॥ ૧૧॥

યત્પાદપાંસુર્બહુજન્મકૃચ્છ્રતો
ધૃતાત્મભિર્યોગિભિરપ્યલભ્યઃ ।
સ એવ યદ્દૃગ્વિષયઃ સ્વયં સ્થિતઃ
કિં વર્ણ્યતે દિષ્ટમતો વ્રજૌકસામ્ ॥ ૧૨॥

અથાઘનામાભ્યપતન્મહાસુર-
સ્તેષાં સુખક્રીડનવીક્ષણાક્ષમઃ ।
નિત્યં યદન્તર્નિજજીવિતેપ્સુભિઃ
પીતામૃતૈરપ્યમરૈઃ પ્રતીક્ષ્યતે ॥ ૧૩॥

દૃષ્ટ્વાર્ભકાન્ કૃષ્ણમુખાનઘાસુરઃ
કંસાનુશિષ્ટઃ સ બકીબકાનુજઃ ।
અયં તુ મે સોદરનાશકૃત્તયો-
ર્દ્વયોર્મમૈનં સબલં હનિષ્યે ॥ ૧૪॥

એતે યદા મત્સુહૃદોસ્તિલાપાઃ
કૃતાસ્તદા નષ્ટસમા વ્રજૌકસઃ ।
પ્રાણે ગતે વર્ષ્મસુ કા નુ ચિન્તા
પ્રજાસવઃ પ્રાણભૃતો હિ યે તે ॥ ૧૫॥

ઇતિ વ્યવસ્યાજગરં બૃહદ્વપુઃ
સ યોજનાયામમહાદ્રિપીવરમ્ ।
ધૃત્વાદ્ભુતં વ્યાત્તગુહાનનં તદા
પથિ વ્યશેત ગ્રસનાશયા ખલઃ ॥ ૧૬॥

ધરાધરોષ્ઠો જલદોત્તરોષ્ઠો
દર્યાનનાન્તો ગિરિશ ૃઙ્ગદંષ્ટ્રઃ ।
ધ્વાન્તાન્તરાસ્યો વિતતાધ્વજિહ્વઃ
પરુષાનિલશ્વાસદવેક્ષણોષ્ણઃ ॥ ૧૭॥

દૃષ્ટ્વા તં તાદૃશં સર્વે મત્વા વૃન્દાવનશ્રિયમ્ ।
વ્યાત્તાજગરતુણ્ડેન હ્યુત્પ્રેક્ષન્તે સ્મ લીલયા ॥ ૧૮॥

અહો મિત્રાણિ ગદત સત્ત્વકૂટં પુરઃસ્થિતમ્ ।
અસ્મત્સઙ્ગ્રસનવ્યાત્તવ્યાલતુણ્ડાયતે ન વા ॥ ૧૯॥

સત્યમર્કકરારક્તમુત્તરાહનુવદ્ધનમ્ ।
અધરાહનુવદ્રોધસ્તત્પ્રતિચ્છાયયારુણમ્ ॥ ૨૦॥

પ્રતિસ્પર્ધેતે સૃક્કિભ્યાં સવ્યાસવ્યે નગોદરે ।
તુઙ્ગશૃઙ્ગાલયોઽપ્યેતાસ્તદ્દંષ્ટ્રાભિશ્ચ પશ્યત ॥ ૨૧॥

આસ્તૃતાયામમાર્ગોઽયં રસનાં પ્રતિગર્જતિ ।
એષામન્તર્ગતં ધ્વાન્તમેતદપ્યન્તરાનનમ્ ॥ ૨૨॥

દાવોષ્ણખરવાતોઽયં શ્વાસવદ્ભાતિ પશ્યત ।
તદ્દગ્ધસત્ત્વદુર્ગન્ધોઽપ્યન્તરામિષગન્ધવત્ ॥ ૨૩॥

અસ્માન્ કિમત્ર ગ્રસિતા નિવિષ્ટા-
નયં તથા ચેદ્બકવદ્વિનઙ્ક્ષ્યતિ ।
ક્ષણાદનેનેતિ બકાર્યુશન્મુખં
વીક્ષ્યોદ્ધસન્તઃ કરતાડનૈર્યયુઃ ॥ ૨૪॥

ત્થં મિથોઽતથ્યમતજ્જ્ઞભાષિતં
શ્રુત્વા વિચિન્ત્યેત્યમૃષા મૃષાયતે ।
રક્ષો વિદિત્વાખિલભૂતહૃત્સ્થિતઃ
સ્વાનાં નિરોદ્ધું ભગવાન્ મનો દધે ॥ ૨૫॥

તાવત્પ્રવિષ્ટાસ્ત્વસુરોદરાન્તરં
પરં ન ગીર્ણાઃ શિશવઃ સવત્સાઃ ।
પ્રતીક્ષમાણેન બકારિવેશનં
હતસ્વકાન્તસ્મરણેન રક્ષસા ॥ ૨૬॥

તાન્ વીક્ષ્ય કૃષ્ણઃ સકલાભયપ્રદો
હ્યનન્યનાથાન્ સ્વકરાદવચ્યુતાન્ ।
દીનાંશ્ચ મૃત્યોર્જઠરાગ્નિઘાસાન્
ઘૃણાર્દિતો દિષ્ટકૃતેન વિસ્મિતઃ ॥ ૨૭॥

કૃત્યં કિમત્રાસ્ય ખલસ્ય જીવનં
ન વા અમીષાં ચ સતાં વિહિંસનમ્ ।

દ્વયં કથં સ્યાદિતિ સંવિચિન્ત્ય તત્
જ્ઞાત્વાવિશત્તુણ્ડમશેષદૃગ્ઘરિઃ ॥ ૨૮॥

તદા ઘનચ્છદા દેવા ભયાદ્ધા હેતિ ચુક્રુશુઃ ।
જહૃષુર્યે ચ કંસાદ્યાઃ કૌણપાસ્ત્વઘબાન્ધવાઃ ॥ ૨૯॥

તચ્છ્રુત્વા ભગવાન્ કૃષ્ણસ્ત્વવ્યયઃ સાર્ભવત્સકમ્ ।
ચૂર્ણીચિકીર્ષોરાત્માનં તરસા વવૃધે ગલે ॥ ૩૦॥

તતોઽતિકાયસ્ય નિરુદ્ધમાર્ગિણો
હ્યુદ્ગીર્ણદૃષ્ટેર્ભ્રમતસ્ત્વિતસ્તતઃ ।
પૂર્ણોઽન્તરઙ્ગે પવનો નિરુદ્ધો
મૂર્ધન્ વિનિષ્પાટ્ય વિનિર્ગતો બહિઃ ॥ ૩૧॥

તેનૈવ સર્વેષુ બહિર્ગતેષુ
પ્રાણેષુ વત્સાન્ સુહૃદઃ પરેતાન્ ।
દૃષ્ટ્યા સ્વયોત્થાપ્ય તદન્વિતઃ પુન-
ર્વક્ત્રાન્મુકુન્દો ભગવાન્ વિનિર્યયૌ ॥ ૩૨॥

પીનાહિભોગોત્થિતમદ્ભુતં મહ-
જ્જ્યોતિઃ સ્વધામ્ના જ્વલયદ્દિશો દશ ।
પ્રતીક્ષ્ય ખેઽવસ્થિતમીશ નિર્ગમં
વિવેશ તસ્મિન્ મિષતાં દિવૌકસામ્ ॥ ૩૩॥

તતોઽતિહૃષ્ટાઃ સ્વકૃતોઽકૃતાર્હણં
પુષ્પૈઃ સુરા અપ્સરસશ્ચ નર્તનૈઃ ।
ગીતૈઃ સુગા વાદ્યધરાશ્ચ વાદ્યકૈઃ
સ્તવૈશ્ચ વિપ્રા જયનિઃસ્વનૈર્ગણાઃ ॥ ૩૪॥

તદદ્ભુતસ્તોત્રસુવાદ્યગીતિકા-
જયાદિનૈકોત્સવમઙ્ગલસ્વનાન્ ।
શ્રુત્વા સ્વધામ્નોઽન્ત્યજ આગતોઽચિરાત્
દૃષ્ટ્વા મહીશસ્ય જગામ વિસ્મયમ્ ॥ ૩૫॥

રાજન્નાજગરં ચર્મ શુષ્કં વૃન્દાવનેઽદ્ભુતમ્ ।
વ્રજૌકસાં બહુતિથં બભૂવાક્રીડગહ્વરમ્ ॥ ૩૬॥

એતત્કૌમારજં કર્મ હરેરાત્માહિમોક્ષણમ્ ।

મૃત્યોઃ પૌગણ્ડકે બાલા દૃષ્ટ્વોચુર્વિસ્મિતા વ્રજે ॥ ૩૭॥

નૈતદ્વિચિત્રં મનુજાર્ભમાયિનઃ
પરાવરાણાં પરમસ્ય વેધસઃ ।
અઘોઽપિ યત્સ્પર્શનધૌતપાતકઃ
પ્રાપાત્મસામ્યં ત્વસતાં સુદુર્લભમ્ ॥ ૩૮॥

સકૃદ્યદઙ્ગપ્રતિમાન્તરાહિતા
મનોમયી ભાગવતીં દદૌ ગતિમ્ ।
સ એવ નિત્યાત્મસુખાનુભૂત્યભિ-
વ્યુદસ્તમાયોઽન્તર્ગતો હિ કિં પુનઃ ॥ ૩૯॥

સૂત ઉવાચ
ઇત્થં દ્વિજા યાદવદેવદત્તઃ
શ્રુત્વા સ્વરાતુશ્ચરિતં વિચિત્રમ્ ।
પપ્રચ્છ ભૂયોઽપિ તદેવ પુણ્યં
વૈયાસકિં યન્નિગૃહીતચેતાઃ ॥ ૪૦॥

રાજોવાચ
બ્રહ્મન્ કાલાન્તરકૃતં તત્કાલીનં કથં ભવેત્ ।
યત્કૌમારે હરિકૃતં જગુઃ પૌગણ્ડકેઽર્ભકાઃ ॥ ૪૧॥

તદ્બ્રૂહિ મે મહાયોગિન્ પરં કૌતૂહલં ગુરો ।
નૂનમેતદ્ધરેરેવ માયા ભવતિ નાન્યથા ॥ ૪૨॥

વયં ધન્યતમા લોકે ગુરોઽપિ ક્ષત્રબન્ધવઃ ।
યત્પિબામો મુહુસ્ત્વત્તઃ પુણ્યં કૃષ્ણકથામૃતમ્ ॥ ૪૩॥

સૂત ઉવાચ
ઇત્થં સ્મ પૃષ્ટઃ સ તુ બાદરાયણિ-
સ્તત્સ્મારિતાનન્તહૃતાખિલેન્દ્રિયઃ ।
કૃચ્છ્રાત્પુનર્લબ્ધબહિર્દૃશિઃ શનૈઃ
પ્રત્યાહ તં ભાગવતોત્તમોત્તમ ॥ ૪૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે દ્વાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ - ૧૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સાધુ પૃષ્ટં મહાભાગ ત્વયા ભાગવતોત્તમ ।
યન્નૂતનયસીશસ્ય શ‍ૃણ્વન્નપિ કથાં મુહુઃ ॥ ૧॥

સતામયં સારભૃતાં નિસર્ગો
યદર્થવાણીશ્રુતિચેતસામપિ ।
પ્રતિક્ષણં નવ્યવદચ્યુતસ્ય યત્
સ્ત્રિયા વિટાનામિવ સાધુવાર્તા ॥ ૨॥

શ‍ૃણુષ્વાવહિતો રાજન્નપિ ગુહ્યં વદામિ તે ।
બ્રૂયુઃ સ્નિગ્ધસ્ય શિષ્યસ્ય ગુરવો ગુહ્યમપ્યુત ॥ ૩॥

તથાઘવદનાન્મૃત્યો રક્ષિત્વા વત્સપાલકાન્ ।
સરિત્પુલિનમાનીય ભગવાનિદમબ્રવીત્ ॥ ૪॥

અહોઽતિરમ્યં પુલિનં વયસ્યાઃ
સ્વકેલિસમ્પન્મૃદુલાચ્છવાલુકમ્ ।
સ્ફુટત્સરોગન્ધહૃતાલિપત્રિક-
ધ્વનિપ્રતિધ્વાનલસદ્દ્રુમાકુલમ્ ॥ ૫॥

અત્ર ભોક્તવ્યમસ્માભિર્દિવા રૂઢં ક્ષુધાર્દિતાઃ ।
વત્સાઃ સમીપેઽપઃ પીત્વા ચરન્તુ શનકૈસ્તૃણમ્ ॥ ૬॥

તથેતિ પાયયિત્વાર્ભા વત્સાનારુધ્ય શાદ્વલે ।
મુક્ત્વા શિક્યાનિ બુભુજુઃ સમં ભગવતા મુદા ॥ ૭॥

કૃષ્ણસ્ય વિષ્વક્પુરુરાજિમણ્ડલૈ-
રભ્યાનનાઃ ફુલ્લદૃશો વ્રજાર્ભકાઃ ।
સહોપવિષ્ટા વિપિને વિરેજુ-
શ્છદા યથામ્ભોરુહકર્ણિકાયાઃ ॥ ૮॥

કેચિત્પુષ્પૈર્દલૈઃ કેચિત્પલ્લવૈરઙ્કુરૈઃ ફલૈઃ ।

શિગ્ભિસ્ત્વગ્ભિર્દૃષદ્ભિશ્ચ બુભુજુઃ કૃતભાજનાઃ ॥ ૯॥

સર્વે મિથો દર્શયન્તઃ સ્વસ્વભોજ્યરુચિં પૃથક્ ।
હસન્તો હાસયન્તશ્ચાભ્યવજહ્રુઃ સહેશ્વરાઃ ॥ ૧૦॥

બિભ્રદ્વેણું જઠરપટયોઃ શ‍ૃઙ્ગવેત્રે ચ કક્ષે
વામે પાણૌ મસૃણકવલં તત્ફલાન્યઙ્ગુલીષુ ।
તિષ્ઠન્મધ્યે સ્વપરિસુહૃદો હાસયન્ નર્મભિઃ સ્વૈઃ
સ્વર્ગે લોકે મિષતિ બુભુજે યજ્ઞભુગ્બાલકેલિઃ ॥ ૧૧॥

ભારતૈવં વત્સપેષુ ભુઞ્જાનેષ્વચ્યુતાત્મસુ ।
વત્સાસ્ત્વન્તર્વને દૂરં વિવિશુસ્તૃણલોભિતાઃ ॥ ૧૨॥

તાન્ દૃષ્ટ્વા ભયસન્ત્રસ્તાનૂચે કૃષ્ણોઽસ્ય ભીભયમ્ ।
મિત્રાણ્યાશાન્મા વિરમતેહાનેષ્યે વત્સકાનહમ્ ॥ ૧૩॥

ઇત્યુક્ત્વાદ્રિદરીકુઞ્જગહ્વરેષ્વાત્મવત્સકાન્ ।
વિચિન્વન્ ભગવાન્ કૃષ્ણઃ સપાણિકવલો યયૌ ॥ ૧૪॥

અમ્ભોજન્મજનિસ્તદન્તરગતો માયાર્ભકસ્યેશિતુઃ
દ્રષ્ટું મઞ્જુ મહિત્વમન્યદપિ તદ્વત્સાનિતો વત્સપાન્ ।
નીત્વાન્યત્ર કુરૂદ્વહાન્તરદધાત્ખેઽવસ્થિતો યઃ પુરા
દૃષ્ટ્વાઘાસુરમોક્ષણં પ્રભવતઃ પ્રાપ્તઃ પરં વિસ્મયમ્ ॥ ૧૫॥

તતો વત્સાનદૃષ્ટ્વૈત્ય પુલિનેઽપિ ચ વત્સપાન્ ।
ઉભાવપિ વને કૃષ્ણો વિચિકાય સમન્તતઃ ॥ ૧૬॥

ક્વાપ્યદૃષ્ટ્વાન્તર્વિપિને વત્સાન્ પાલાંશ્ચ વિશ્વવિત્ ।
સર્વં વિધિકૃતં કૃષ્ણઃ સહસાવજગામ હ ॥ ૧૭॥

તતઃ કૃષ્ણો મુદં કર્તું તન્માતૃણાં ચ કસ્ય ચ ।
ઉભયાયિતમાત્માનં ચક્રે વિશ્વકૃદીશ્વરઃ ॥ ૧૮॥

યાવદ્વત્સપવત્સકાલ્પકવપુર્યાવત્કરાઙ્ઘ્ર્યાદિકં
યાવદ્યષ્ટિવિષાણવેણુદલશિગ્યાવદ્વિભૂષામ્બરમ્ ।
યાવચ્છીલગુણાભિધાકૃતિવયો યાવદ્વિહારાદિકં
સર્વં વિષ્ણુમયં ગિરોઽઙ્ગવદજઃ સર્વસ્વરૂપો બભૌ ॥ ૧૯॥

સ્વયમાત્માઽઽત્મગોવત્સાન્ પ્રતિવાર્યાત્મવત્સપૈઃ ।

ક્રીડન્નાત્મવિહારૈશ્ચ સર્વાત્મા પ્રાવિશદ્વ્રજમ્ ॥ ૨૦॥

તત્તદ્વત્સાન્ પૃથઙ્નીત્વા તત્તદ્ગોષ્ઠે નિવેશ્ય સઃ ।
તત્તદાત્માભવદ્રાજંસ્તત્તત્સદ્મ પ્રવિષ્ટવાન્ ॥ ૨૧॥

તન્માતરો વેણુરવત્વરોત્થિતા
ઉત્થાપ્ય દોર્ભિઃ પરિરભ્ય નિર્ભરમ્ ।
સ્નેહસ્નુતસ્તન્યપયઃસુધાસવં
મત્વા પરં બ્રહ્મ સુતાનપાયયન્ ॥ ૨૨॥

તતો નૃપોન્મર્દનમજ્જલેપના-
લઙ્કારરક્ષાતિલકાશનાદિભિઃ ।
સંલાલિતઃ સ્વાચરિતૈઃ પ્રહર્ષયન્
સાયં ગતો યામયમેન માધવઃ ॥ ૨૩॥

ગાવસ્તતો ગોષ્ઠમુપેત્ય સત્વરં
હુઙ્કારઘોષૈઃ પરિહૂતસઙ્ગતાન્ ।
સ્વકાન્સ્વકાન્વત્સતરાનપાયય-
ન્મુહુર્લિહન્ત્યઃ સ્રવદૌધસં પયઃ ॥ ૨૪॥

ગોગોપીનાં માતૃતાસ્મિન્ સર્વા સ્નેહર્ધિકાં વિના ।
પુરોવદાસ્વપિ હરેસ્તોકતા માયયા વિના ॥ ૨૫॥

વ્રજૌકસાં સ્વતોકેષુ સ્નેહવલ્લ્યાબ્દમન્વહમ્ ।
શનૈર્નિઃસીમ વવૃધે યથા કૃષ્ણે ત્વપૂર્વવત્ ॥ ૨૬॥

ઇત્થમાત્માઽઽત્મનાઽઽત્માનં વત્સપાલમિષેણ સઃ ।
પાલયન્ વત્સપો વર્ષં ચિક્રીડે વનગોષ્ઠયોઃ ॥ ૨૭॥

એકદા ચારયન્ વત્સાન્ સરામો વનમાવિશત્ ।
પઞ્ચષાસુ ત્રિયામાસુ હાયનાપૂરણીષ્વજઃ ॥ ૨૮॥

તતો વિદૂરાચ્ચરતો ગાવો વત્સાનુપવ્રજમ્ ।
ગોવર્ધનાદ્રિશિરસિ ચરન્ત્યો દદૃશુસ્તૃણમ્ ॥ ૨૯॥

દૃષ્ટ્વાથ તત્સ્નેહવશોઽસ્મૃતાત્મા
સ ગોવ્રજોઽત્યાત્મપદુર્ગમાર્ગઃ ।
દ્વિપાત્કકુદ્ગ્રીવ ઉદાસ્યપુચ્છો-
ઽગાદ્ધુઙ્કૃતૈરાસ્રુપયા જવેન ॥ ૩૦॥

સમેત્ય ગાવોઽધો વત્સાન્ વત્સવત્યોઽપ્યપાયયન્ ।
ગિલન્ત્ય ઇવ ચાઙ્ગાનિ લિહન્ત્યઃ સ્વૌધસં પયઃ ॥ ૩૧॥

ગોપાસ્તદ્રોધનાયાસમૌઘ્યલજ્જોરુમન્યુના ।
દુર્ગાધ્વકૃચ્છ્રતોઽભ્યેત્ય ગોવત્સૈર્દદૃશુઃ સુતાન્ ॥ ૩૨॥

તદીક્ષણોત્પ્રેમરસાપ્લુતાશયા
જાતાનુરાગા ગતમન્યવોઽર્ભકાન્ ।
ઉદુહ્ય દોર્ભિઃ પરિરભ્ય મૂર્ધનિ
ઘ્રાણૈરવાપુઃ પરમાં મુદં તે ॥ ૩૩॥

તતઃ પ્રવયસો ગોપાસ્તોકાશ્લેષસુનિર્વૃતાઃ ।
કૃચ્છ્રાચ્છનૈરપગતાસ્તદનુસ્મૃત્યુદશ્રવઃ ॥ ૩૪॥

વ્રજસ્ય રામઃ પ્રેમર્ધેર્વીક્ષ્યૌત્કણ્ઠ્યમનુક્ષણમ્ ।
મુક્તસ્તનેષ્વપત્યેષ્વપ્યહેતુવિદચિન્તયત્ ॥ ૩૫॥

કિમેતદદ્ભુતમિવ વાસુદેવેઽખિલાત્મનિ ।
વ્રજસ્ય સાત્મનસ્તોકેષ્વપૂર્વં પ્રેમ વર્ધતે ॥ ૩૬॥

કેયં વા કુત આયાતા દૈવી વા નાર્યુતાસુરી ।
પ્રાયો માયાસ્તુ મે ભર્તુર્નાન્યા મેઽપિ વિમોહિની ॥ ૩૭॥

ઇતિ સઞ્ચિન્ત્ય દાશાર્હો વત્સાન્ સવયસાનપિ ।
સર્વાનાચષ્ટ વૈકુણ્ઠં ચક્ષુષા વયુનેન સઃ ॥ ૩૮॥

નૈતે સુરેશા ઋષયો ન ચૈતે
ત્વમેવ ભાસીશ ભિદાશ્રયેઽપિ ।
સર્વં પૃથક્ત્વં નિગમાત્કથં વદે-
ત્યુક્તેન વૃત્તં પ્રભુણા બલોઽવૈત્ ॥ ૩૯॥

તાવદેત્યાત્મભૂરાત્મમાનેન ત્રુટ્યનેહસા ।
પુરોવદબ્દં ક્રીડન્તં દદૃશે સકલં હરિમ્ ॥ ૪૦॥

યાવન્તો ગોકુલે બાલાઃ સવત્સાઃ સર્વ એવ હિ ।
માયાશયે શયાના મે નાદ્યાપિ પુનરુત્થિતાઃ ॥ ૪૧॥

ઇત એતેઽત્ર કુત્રત્યા મન્માયામોહિતેતરે ।

તાવન્ત એવ તત્રાબ્દં ક્રીડન્તો વિષ્ણુના સમમ્ ॥ ૪૨॥

એવમેતેષુ ભેદેષુ ચિરં ધ્યાત્વા સ આત્મભૂઃ ।
સત્યાઃ કે કતરે નેતિ જ્ઞાતું નેષ્ટે કથઞ્ચન ॥ ૪૩॥

એવં સમ્મોહયન્ વિષ્ણું વિમોહં વિશ્વમોહનમ્ ।
સ્વયૈવ માયયાજોઽપિ સ્વયમેવ વિમોહિતઃ ॥ ૪૪॥

તમ્યાં તમોવન્નૈહારં ખદ્યોતાર્ચિરિવાહનિ ।
મહતીતરમાયૈશ્યં નિહન્ત્યાત્મનિ યુઞ્જતઃ ॥ ૪૫॥

તાવત્સર્વે વત્સપાલાઃ પશ્યતોઽજસ્ય તત્ક્ષણાત્ ।
વ્યદૃશ્યન્ત ઘનશ્યામાઃ પીતકૌશેયવાસસઃ ॥ ૪૬॥

ચતુર્ભુજાઃ શઙ્ખચક્રગદારાજીવપાણયઃ ।
કિરીટિનઃ કુણ્ડલિનો હારિણો વનમાલિનઃ ॥ ૪૭॥

શ્રીવત્સાઙ્ગદદોરત્નકમ્બુકઙ્કણપાણયઃ ।
નૂપુરૈઃ કટકૈર્ભાતાઃ કટિસૂત્રાઙ્ગુલીયકૈઃ ॥ ૪૮॥

આઙ્ઘ્રિમસ્તકમાપૂર્ણાસ્તુલસીનવદામભિઃ ।
કોમલૈઃ સર્વગાત્રેષુ ભૂરિ પુણ્યવદર્પિતૈઃ ॥ ૪૯॥

ચન્દ્રિકાવિશદસ્મેરૈઃ સારુણાપાઙ્ગવીક્ષિતૈઃ ।
સ્વકાર્થાનામિવ રજઃસત્ત્વાભ્યાં સ્રષ્ટૃપાલકાઃ ॥ ૫૦॥

આત્માદિસ્તમ્બપર્યન્તૈર્મૂર્તિમદ્ભિશ્ચરાચરૈઃ ।
નૃત્યગીતાદ્યનેકાર્હૈઃ પૃથક્પૃથગુપાસિતાઃ ॥ ૫૧॥

અણિમાદ્યૈર્મહિમભિરજાદ્યાભિર્વિભૂતિભિઃ ।
ચતુર્વિંશતિભિસ્તત્ત્વૈઃ પરીતા મહદાદિભિઃ ॥ ૫૨॥

કાલસ્વભાવસંસ્કારકામકર્મગુણાદિભિઃ ।
સ્વમહિધ્વસ્તમહિભિર્મૂર્તિમદ્ભિરુપાસિતાઃ ॥ ૫૩॥

સત્યજ્ઞાનાનન્તાનન્દમાત્રૈકરસમૂર્તયઃ ।
અસ્પૃષ્ટભૂરિમાહાત્મ્યા અપિ હ્યુપનિષદ્દૃશામ્ ॥ ૫૪॥

એવં સકૃદ્દદર્શાજઃ પરબ્રહ્માત્મનોઽખિલાન્ ।
યસ્ય ભાસા સર્વમિદં વિભાતિ સચરાચરમ્ ॥ ૫૫॥

તતોઽતિકુતુકોદ્વૃત્તસ્તિમિતૈકાદશેન્દ્રિયઃ ।
તદ્ધામ્નાભૂદજસ્તૂષ્ણીં પૂર્દેવ્યન્તીવ પુત્રિકા ॥ ૫૬॥

ઇતીરેશેઽતર્ક્યે નિજમહિમનિ સ્વપ્રમિતિકે
પરત્રાજાતોઽતન્નિરસનમુખબ્રહ્મકમિતૌ ।
અનીશેઽપિ દ્રષ્ટું કિમિદમિતિ વા મુહ્યતિ સતિ
ચચ્છાદાજો જ્ઞાત્વા સપદિ પરમોઽજાજવનિકામ્ ॥ ૫૭॥

તતોઽર્વાક્પ્રતિલબ્ધાક્ષઃ કઃ પરેતવદુત્થિતઃ ।
કૃચ્છ્રાદુન્મીલ્ય વૈ દૃષ્ટીરાચષ્ટેદં સહાત્મના ॥ ૫૮॥

સપદ્યેવાભિતઃ પશ્યન્ દિશોઽપશ્યત્પુરઃ સ્થિતમ્ ।
વૃન્દાવનં જનાજીવ્યદ્રુમાકીર્ણં સમાપ્રિયમ્ ॥ ૫૯॥

યત્ર નૈસર્ગદુર્વૈરાઃ સહાસન્ નૃમૃગાદયઃ ।
મિત્રાણીવાજિતાવાસદ્રુતરુટ્તર્ષકાદિકમ્ ॥ ૬૦॥

તત્રોદ્વહત્પશુપવંશશિશુત્વનાટ્યં
બ્રહ્માદ્વયં પરમનન્તમગાધબોધમ્ ।
વત્સાન્ સખીનિવ પુરા પરિતો વિચિન્વ-
દેકં સપાણિકવલં પરમેષ્ઠ્યચષ્ટ ॥ ૬૧॥

દૃષ્ટ્વા ત્વરેણ નિજધોરણતોઽવતીર્ય
પૃથ્વ્યાં વપુઃ કનકદણ્ડમિવાભિપાત્ય ।
સ્પૃષ્ટ્વા ચતુર્મુકુટકોટિભિરઙ્ઘ્રિયુગ્મં
નત્વા મુદશ્રુસુજલૈરકૃતાભિષેકમ્ ॥ ૬૨॥

ઉત્થાયોત્થાય કૃષ્ણસ્ય ચિરસ્ય પાદયોઃ પતન્ ।
આસ્તે મહિત્વં પ્રાગ્દૃષ્ટં સ્મૃત્વા સ્મૃત્વા પુનઃ પુનઃ ॥ ૬૩॥

શનૈરથોત્થાય વિમૃજ્ય લોચને
મુકુન્દમુદ્વીક્ષ્ય વિનમ્રકન્ધરઃ ।
કૃતાઞ્જલિઃ પ્રશ્રયવાન્ સમાહિતઃ
સવેપથુર્ગદ્ગદયૈલતેલયા ॥ ૬૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ - ૧૪ ॥

બ્રહ્મોવાચ
નૌમીડ્ય તેઽભ્રવપુષે તડિદમ્બરાય
ગુઞ્જાવતંસપરિપિચ્છલસન્મુખાય ।
વન્યસ્રજે કવલવેત્રવિષાણવેણુ-
લક્ષ્મશ્રિયે મૃદુપદે પશુપાઙ્ગજાય ॥ ૧॥

અસ્યાપિ દેવ વપુષો મદનુગ્રહસ્ય
સ્વેચ્છામયસ્ય ન તુ ભૂતમયસ્ય કોઽપિ ।
નેશે મહિ ત્વવસિતું મનસાઽઽન્તરેણ
સાક્ષાત્તવૈવ કિમુતાત્મસુખાનુભૂતેઃ ॥ ૨॥

જ્ઞાને પ્રયાસમુદપાસ્ય નમન્ત એવ
જીવન્તિ સન્મુખરિતાં ભવદીયવાર્તામ્ ।
સ્થાને સ્થિતાઃ શ્રુતિગતાં તનુવાઙ્મનોભિઃ
યે પ્રાયશોઽજિત જિતોઽપ્યસિ તૈસ્ત્રિલોક્યામ્ ॥ ૩॥

શ્રેયઃસૃતિં/સ્રુતિં ભક્તિમુદસ્ય તે વિભો
ક્લિશ્યન્તિ યે કેવલબોધલબ્ધયે ।
તેષામસૌ ક્લેશલ એવ શિષ્યતે
નાન્યદ્યથા સ્થૂલતુષાવઘાતિનામ્ ॥ ૪॥

પુરેહ ભૂમન્ બહવોઽપિ યોગિન-
સ્ત્વદર્પિતેહા નિજકર્મલબ્ધયા ।
વિબુધ્ય ભક્ત્યૈવ કથોપનીતયા
પ્રપેદિરેઽઞ્જોઽચ્યુત તે ગતિં પરામ્ ॥ ૫॥

તથાપિ ભૂમન્ મહિમાગુણસ્ય તે
વિબોદ્ધુમર્હત્યમલાન્તરાત્મભિઃ ।
અવિક્રિયાત્સ્વાનુભવાદરૂપતો
હ્યનન્યબોધ્યાત્મતયા ન ચાન્યથા ॥ ૬॥

ગુણાત્મનસ્તેઽપિ ગુણાન્ વિમાતું
હિતાવતીર્ણસ્ય ક ઈશિરેઽસ્ય ।
કાલેન યૈર્વા વિમિતાઃ સુકલ્પૈ-
ર્ભૂપાંસવઃ ખે મિહિકા દ્યુભાસાઃ ॥ ૭॥

તત્તેઽનુકમ્પાં સુસમીક્ષમાણો
ભુઞ્જાન એવાત્મકૃતં વિપાકમ્ ।
હૃદ્વાગ્વપુર્ભિર્વિદધન્નમસ્તે
જીવેત યો મુક્તિપદે સ દાયભાક્ ॥ ૮॥

પશ્યેશ મેઽનાર્યમનન્ત આદ્યે
પરાત્મનિ ત્વય્યપિ માયિમાયિનિ ।
માયાં વિતત્યેક્ષિતુમાત્મવૈભવં
હ્યહં કિયાનૈચ્છમિવાર્ચિરગ્નૌ ॥ ૯॥

અતઃ ક્ષમસ્વાચ્યુત મે રજોભુવો
હ્યજાનતસ્ત્વત્પૃથગીશમાનિનઃ ।
અજાવલેપાન્ધતમોઽન્ધચક્ષુષ
એષોઽનુકમ્પ્યો મયિ નાથવાનિતિ ॥ ૧૦॥

ક્વાહં તમોમહદહઙ્ખચરાગ્નિવાર્ભૂ-
સંવેષ્ટિતાણ્ડઘટસપ્તવિતસ્તિકાયાઃ ।
ક્વેદૃગ્વિધાવિગણિતાણ્ડપરાણુચર્યા-
વાતાધ્વરોમવિવરસ્ય ચ તે મહિત્વમ્ ॥ ૧૧॥

ઉત્ક્ષેપણં ગર્ભગતસ્ય પાદયોઃ
કિં કલ્પતે માતુરધોક્ષજાગસે ।
કિમસ્તિનાસ્તિવ્યપદેશભૂષિતં
તવાસ્તિ કુક્ષેઃ કિયદપ્યનન્તઃ ॥ ૧૨॥

જગત્ત્રયાન્તોદધિસમ્પ્લવોદે
નારાયણસ્યોદરનાભિનાલાત્ ।
વિનિર્ગતોઽજસ્ત્વિતિ વાઙ્ન વૈ મૃષા
કિન્ત્વીશ્વર ત્વન્ન વિનિર્ગતોઽસ્મિ ॥ ૧૩॥

નારાયણસ્ત્વં ન હિ સર્વદેહિના-
માત્માસ્યધીશાખિલલોકસાક્ષી ।

નારાયણોઽઙ્ગં નરભૂજલાયનાત્
તચ્ચાપિ સત્યં ન તવૈવ માયા ॥ ૧૪॥

તચ્ચેજ્જલસ્થં તવ સજ્જગદ્વપુઃ
કિં મે ન દૃષ્ટં ભગવંસ્તદૈવ ।
કિં વા સુદૃષ્ટં હૃદિ મે તદૈવ
કિં નો સપદ્યેવ પુનર્વ્યદર્શિ ॥ ૧૫॥

અત્રૈવ માયાધમનાવતારે
હ્યસ્ય પ્રપઞ્ચસ્ય બહિઃ સ્ફુટસ્ય ।
કૃત્સ્નસ્ય ચાન્તર્જઠરે જનન્યા
માયાત્વમેવ પ્રકટીકૃતં તે ॥ ૧૬॥

યસ્ય કુક્ષાવિદં સર્વં સાત્મં ભાતિ યથા તથા ।
તત્ત્વય્યપીહ તત્સર્વં કિમિદં માયયા વિના ॥ ૧૭॥

અદ્યૈવ ત્વદૃતેઽસ્ય કિં મમ ન તે માયાત્વમાદર્શિત-
મેકોઽસિ પ્રથમં તતો વ્રજસુહૃદ્વત્સાઃ સમસ્તા અપિ ।
તાવન્તોઽસિ ચતુર્ભુજાસ્તદખિલૈઃ સાકં મયોપાસિતા-
સ્તાવન્ત્યેવ જગન્ત્યભૂસ્તદમિતં બ્રહ્માદ્વયં શિષ્યતે ॥ ૧૮॥

અજાનતાં ત્વત્પદવીમનાત્મ-
ન્યાત્માઽઽત્મના ભાસિ વિતત્ય માયામ્ ।
સૃષ્ટાવિવાહં જગતો વિધાન
ઇવ ત્વમેષોઽન્ત ઇવ ત્રિનેત્રઃ ॥ ૧૯॥

સુરેષ્વૃષિષ્વીશ તથૈવ નૃષ્વપિ
તિર્યક્ષુ યાદઃસ્વપિ તેઽજનસ્ય ।
જન્માસતાં દુર્મદનિગ્રહાય
પ્રભો વિધાતઃ સદનુગ્રહાય ચ ॥ ૨૦॥

કો વેત્તિ ભૂમન્ ભગવન્ પરાત્મન્
યોગેશ્વરોતીર્ભવતસ્ત્રિલોક્યામ્ ।
ક્વ વા કથં વા કતિ વા કદેતિ
વિસ્તારયન્ ક્રીડસિ યોગમાયામ્ ॥ ૨૧॥

તસ્માદિદં જગદશેષમસત્સ્વરૂપં

સ્વપ્નાભમસ્તધિષણં પુરુદુઃખદુઃખમ્ ।
ત્વય્યેવ નિત્યસુખબોધતનાવનન્તે
માયાત ઉદ્યદપિ યત્સદિવાવભાતિ ॥ ૨૨॥

એકસ્ત્વમાત્મા પુરુષઃ પુરાણઃ
સત્યઃ સ્વયઞ્જ્યોતિરનન્ત આદ્યઃ ।
નિત્યોઽક્ષરોઽજસ્રસુખો નિરઞ્જનઃ
પૂર્ણોઽદ્વયો મુક્ત ઉપાધિતોઽમૃતઃ ॥ ૨૩॥

એવં વિધં ત્વાં સકલાત્મનામપિ
સ્વાત્માનમાત્માઽઽત્મતયા વિચક્ષતે ।
ગુર્વર્કલબ્ધોપનિષત્સુચક્ષુષા
યે તે તરન્તીવ ભવાનૃતામ્બુધિમ્ ॥ ૨૪॥

આત્માનમેવાત્મતયાવિજાનતાં
તેનૈવ જાતં નિખિલં પ્રપઞ્ચિતમ્ ।
જ્ઞાનેન ભૂયોઽપિ ચ તત્પ્રલીયતે
રજ્જ્વામહેર્ભોગભવાભવૌ યથા ॥ ૨૫॥

અજ્ઞાનસંજ્ઞૌ ભવબન્ધમોક્ષૌ
દ્વૌ નામ નાન્યૌ સ્ત ઋતજ્ઞભાવાત્ ।
અજસ્રચિત્યાઽઽત્મનિ કેવલે પરે
વિચાર્યમાણે તરણાવિવાહની ॥ ૨૬॥

ત્વામાત્માનં પરં મત્વા પરમાત્માનમેવ ચ ।
આત્મા પુનર્બહિર્મૃગ્ય અહોઽજ્ઞજનતાજ્ઞતા ॥ ૨૭॥

અન્તર્ભવેઽનન્ત ભવન્તમેવ
હ્યતત્ત્યજન્તો મૃગયન્તિ સન્તઃ ।
અસન્તમપ્યન્ત્યહિમન્તરેણ
સન્તં ગુણં તં કિમુ યન્તિ સન્તઃ ॥ ૨૮॥

અથાપિ તે દેવ પદામ્બુજદ્વય-
પ્રસાદલેશાનુગૃહીત એવ હિ ।
જાનાતિ તત્ત્વં ભગવન્ મહિમ્નો-
ન ચાન્ય એકોઽપિ ચિરં વિચિન્વન્ ॥ ૨૯॥

તદસ્તુ મે નાથ સ ભૂરિભાગો
ભવેઽત્ર વાન્યત્ર તુ વા તિરશ્ચામ્ ।
યેનાહમેકોઽપિ ભવજ્જનાનાં
ભૂત્વા નિષેવે તવ પાદપલ્લવમ્ ॥ ૩૦॥

અહોઽતિધન્યા વ્રજગોરમણ્યઃ
સ્તન્યામૃતં પીતમતીવ તે મુદા ।
યાસાં વિભો વત્સતરાત્મજાત્મના
યત્તૃપ્તયેઽદ્યાપિ ન ચાલમધ્વરાઃ ॥ ૩૧॥

અહોભાગ્યમહોભાગ્યં નન્દગોપવ્રજૌકસામ્ ।
યન્મિત્રં પરમાનન્દં પૂર્ણં બ્રહ્મ સનાતનમ્ ॥ ૩૨॥

એષાં તુ ભાગ્યમહિમાચ્યુત તાવદાસ્તા-
મેકાદશૈવ હિ વયં બત ભૂરિભાગાઃ ।
એતદ્ધૃષીકચષકૈરસકૃત્પિબામઃ
શર્વાદયોઽઙ્ઘ્ર્યુદજમધ્વમૃતાસવં તે ॥ ૩૩॥

તદ્ભૂરિભાગ્યમિહ જન્મ કિમપ્યટવ્યાં
યદ્ગોકુલેઽપિ કતમાઙ્ઘ્રિરજોઽભિષેકમ્ ।
યજ્જીવિતં તુ નિખિલં ભગવાન્ મુકુન્દઃ
ત્વદ્યાપિ યત્પદરજઃ શ્રુતિમૃગ્યમેવ ॥ ૩૪॥

એષાં ઘોષનિવાસિનામુત ભવાન્ કિં દેવ રાતેતિ નઃ
ચેતો વિશ્વફલાત્ફલં ત્વદપરં કુત્રાપ્યયન્ મુહ્યતિ ।
સદ્વેષાદિવ પૂતનાપિ સકુલા ત્વામેવ દેવાપિતા
યદ્ધામાર્થસુહૃત્પ્રિયાત્મતનયપ્રાણાશયાસ્ત્વત્કૃતે ॥ ૩૫॥

તાવદ્રાગાદયઃ સ્તેનાસ્તાવત્કારાગૃહં ગૃહમ્ ।
તાવન્મોહોઽઙ્ઘ્રિનિગડો યાવત્કૃષ્ણ ન તે જનાઃ ॥ ૩૬॥

પ્રપઞ્ચં નિષ્પ્રપઞ્ચોઽપિ વિડમ્બયસિ ભૂતલે ।
પ્રપન્નજનતાનન્દસન્દોહં પ્રથિતું પ્રભો ॥ ૩૭॥

જાનન્ત એવ જાનન્તુ કિં બહૂક્ત્યા ન મે પ્રભો ।
મનસો વપુષો વાચો વૈભવં તવ ગોચરઃ ॥ ૩૮॥

અનુજાનીહિ માં કૃષ્ણ સર્વં ત્વં વેત્સિ સર્વદૃક્ ।

ત્વમેવ જગતાં નાથો જગદેતત્તવાર્પિતમ્ ॥ ૩૯॥

શ્રીકૃષ્ણ વૃષ્ણિકુલપુષ્કરજોષદાયિન્
ક્ષ્માનિર્જરદ્વિજપશૂદધિવૃદ્ધિકારિન્ ।
ઉદ્ધર્મશાર્વરહર ક્ષિતિરાક્ષસધ્રુ-
ગાકલ્પમાર્કમર્હન્ ભગવન્ નમસ્તે ॥ ૪૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યભિષ્ટૂય ભૂમાનં ત્રિઃ પરિક્રમ્ય પાદયોઃ ।
નત્વાભીષ્ટં જગદ્ધાતા સ્વધામ પ્રત્યપદ્યત ॥ ૪૧॥

તતોઽનુજ્ઞાપ્ય ભગવાન્ સ્વભુવં પ્રાગવસ્થિતાન્ ।
વત્સાન્ પુલિનમાનિન્યે યથાપૂર્વસખં સ્વકમ્ ॥ ૪૨॥

એકસ્મિન્નપિ યાતેઽબ્દે પ્રાણેશં ચાન્તરાત્મનઃ ।
કૃષ્ણમાયાહતા રાજન્ ક્ષણાર્ધં મેનિરેઽર્ભકાઃ ॥ ૪૩॥

કિં કિં ન વિસ્મરન્તીહ માયામોહિતચેતસઃ ।
યન્મોહિતં જગત્સર્વમભીક્ષ્ણં વિસ્મૃતાત્મકમ્ ॥ ૪૪॥

ઊચુશ્ચ સુહૃદઃ કૃષ્ણં સ્વાગતં તેઽતિરંહસા ।
નૈકોઽપ્યભોજિ કવલ એહીતઃ સાધુ ભુજ્યતામ્ ॥ ૪૫॥

તતો હસન્ હૃષીકેશોઽભ્યવહૃત્ય સહાર્ભકૈઃ ।
દર્શયંશ્ચર્માજગરં ન્યવર્તત વનાદ્વ્રજમ્ ॥ ૪૬॥

બર્હપ્રસૂનનવધાતુવિચિત્રિતાઙ્ગઃ
પ્રોદ્દામવેણુદલશૃઙ્ગરવોત્સવાઢ્યઃ ।
વત્સાન્ ગૃણન્નનુગગીતપવિત્રકીર્તિ-
ર્ગોપીદૃગુત્સવદૃશિઃ પ્રવિવેશ ગોષ્ઠમ્ ॥ ૪૭॥

અદ્યાનેન મહાવ્યાલો યશોદાનન્દસૂનુના ।
હતોઽવિતા વયં ચાસ્માદિતિ બાલા વ્રજે જગુઃ ॥ ૪૮॥

રાજોવાચ
બ્રહ્મન્ પરોદ્ભવે કૃષ્ણે ઇયાન્ પ્રેમા કથં ભવેત્ ।
યોઽભૂતપૂર્વસ્તોકેષુ સ્વોદ્ભવેષ્વપિ કથ્યતામ્ ॥ ૪૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ

સર્વેષામપિ ભૂતાનાં નૃપ સ્વાત્મૈવ વલ્લભઃ ।
ઇતરેઽપત્યવિત્તાદ્યાસ્તદ્વલ્લભતયૈવ હિ ॥ ૫૦॥

તદ્રાજેન્દ્ર યથા સ્નેહઃ સ્વસ્વકાત્મનિ દેહિનામ્ ।
ન તથા મમતાલમ્બિપુત્રવિત્તગૃહાદિષુ ॥ ૫૧॥

દેહાત્મવાદિનાં પુંસામપિ રાજન્યસત્તમ ।
યથા દેહઃ પ્રિયતમસ્તથા ન હ્યનુ યે ચ તમ્ ॥ ૫૨॥

દેહોઽપિ મમતાભાક્ચેત્તર્હ્યસૌ નાત્મવત્પ્રિયઃ ।
યજ્જીર્યત્યપિ દેહેઽસ્મિન્ જીવિતાશા બલીયસી ॥ ૫૩॥

તસ્માત્પ્રિયતમઃ સ્વાત્મા સર્વેષામપિ દેહિનામ્ ।
તદર્થમેવ સકલં જગદેતચ્ચરાચરમ્ ॥ ૫૪॥

કૃષ્ણમેનમવેહિ ત્વમાત્માનમખિલાત્મનામ્ ।
જગદ્ધિતાય સોઽપ્યત્ર દેહીવાભાતિ માયયા ॥ ૫૫॥

વસ્તુતો જાનતામત્ર કૃષ્ણં સ્થાસ્નુ ચરિષ્ણુ ચ ।
ભગવદ્રૂપમખિલં નાન્યદ્વસ્ત્વિહ કિઞ્ચન ॥ ૫૬॥

સર્વેષામપિ વસ્તૂનાં ભાવાર્થો ભવતિ સ્થિતઃ ।
તસ્યાપિ ભગવાન્ કૃષ્ણઃ કિમતદ્વસ્તુ રૂપ્યતામ્ ॥ ૫૭॥

સમાશ્રિતા યે પદપલ્લવપ્લવં
મહત્પદં પુણ્યયશો મુરારેઃ ।
ભવામ્બુધિર્વત્સપદં પરં પદં
પદં પદં યદ્વિપદાં ન તેષામ્ ॥ ૫૮॥

એતત્તે સર્વમાખ્યાતં યત્પૃષ્ટોઽહમિહ ત્વયા ।
યત્કૌમારે હરિકૃતં પૌગણ્ડે પરિકીર્તિતમ્ ॥ ૫૯॥

એતત્સુહૃદ્ભિશ્ચરિતં મુરારે-
રઘાર્દનં શાદ્વલજેમનં ચ ।
વ્યક્તેતરદ્રૂપમજોર્વભિષ્ટવં
શ‍ૃણ્વન્ ગૃણન્નેતિ નરોઽખિલાર્થાન્ ॥ ૬૦॥

એવં વિહારૈઃ કૌમારૈઃ કૌમારં જહતુર્વ્રજે ।
નિલાયનૈઃ સેતુબન્ધૈર્મર્કટોત્પ્લવનાદિભિઃ ॥ ૬૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે બ્રહ્મસ્તુતિર્નામ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચદશોઽધ્યાયઃ - ૧૫ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તતશ્ચ પૌગણ્ડવયઃ શ્રિતૌ વ્રજે
બભૂવતુસ્તૌ પશુપાલસમ્મતૌ ।
ગાશ્ચારયન્તૌ સખિભિઃ સમં પદૈ-
ર્વૃન્દાવનં પુણ્યમતીવ ચક્રતુઃ ॥ ૧॥

તન્માધવો વેણુમુદીરયન્ વૃતો
ગોપૈર્ગૃણદ્ભિઃ સ્વયશો બલાન્વિતઃ ।
પશૂન્ પુરસ્કૃત્ય પશવ્યમાવિશ-
દ્વિહર્તુકામઃ કુસુમાકરં વનમ્ ॥ ૨॥

તન્મઞ્જુઘોષાલિમૃગદ્વિજાકુલં
મહન્મનઃપ્રખ્યપયઃસરસ્વતા ।
વાતેન જુષ્ટં શતપત્રગન્ધિના
નિરીક્ષ્ય રન્તું ભગવાન્ મનો દધે ॥ ૩॥

સ તત્ર તત્રારુણપલ્લવશ્રિયા
ફલપ્રસૂનોરુભરેણ પાદયોઃ ।
સ્પૃશચ્છિખાન્ વીક્ષ્ય વનસ્પતીન્ મુદા
સ્મયન્નિવાહાગ્રજમાદિપૂરુષઃ ॥ ૪॥

શ્રીભગવાનુવાચ
અહો અમી દેવ વરામરાર્ચિતં
પાદામ્બુજં તે સુમનઃફલાર્હણમ્ ।
નમન્ત્યુપાદાય શિખાભિરાત્મન-
સ્તમોઽપહત્યૈ તરુજન્મ યત્કૃતમ્ ॥ ૫॥

એતેઽલિનસ્તવ યશોઽખિલલોકતીર્થં
ગાયન્ત આદિપુરુષાનુપદં ભજન્તે ।
પ્રાયો અમી મુનિગણા ભવદીયમુખ્યા
ગૂઢં વનેઽપિ ન જહત્યનઘાત્મદૈવમ્ ॥ ૬॥

નૃત્યન્ત્યમી શિખિન ઈડ્ય મુદા હરિણ્યઃ
કુર્વન્તિ ગોપ્ય ઇવ તે પ્રિયમીક્ષણેન ।
સૂક્તૈશ્ચ કોકિલગણા ગૃહમાગતાય
ધન્યા વનૌકસ ઇયાન્ હિ સતાં નિસર્ગઃ ॥ ૭॥

ધન્યેયમદ્ય ધરણી તૃણવીરુધસ્ત્વત્-
પાદસ્પૃશો દ્રુમલતાઃ કરજાભિમૃષ્ટાઃ ।
નદ્યોઽદ્રયઃ ખગમૃગાઃ સદયાવલોકૈ-
ર્ગોપ્યોઽન્તરેણ ભુજયોરપિ યત્સ્પૃહા શ્રીઃ ॥ ૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં વૃન્દાવનં શ્રીમત્કૃષ્ણઃ પ્રીતમનાઃ પશૂન્ ।
રેમે સઞ્ચારયન્નદ્રેઃ સરિદ્રોધઃસુ સાનુગઃ ॥ ૯॥

ક્વચિદ્ગાયતિ ગાયત્સુ મદાન્ધાલિષ્વનુવ્રતૈઃ ।
ઉપગીયમાનચરિતઃ સ્રગ્વી સઙ્કર્ષણાન્વિતઃ ॥ ૧૦॥

(અનુજલ્પતિ જલ્પન્તં કલવાક્યૈઃ શુકં ક્વચિત્ ।
ક્વચિત્સ વલ્ગુ કૂજન્તમનુકૂજતિ કોકિલમ્ ॥)
ક્વચિચ્ચ કલહંસાનામનુકૂજતિ કૂજિતમ્ ।
અભિનૃત્યતિ નૃત્યન્તં બર્હિણં હાસયન્ ક્વચિત્ ॥ ૧૧॥

મેઘગમ્ભીરયા વાચા નામભિર્દૂરગાન્ પશૂન્ ।
ક્વચિદાહ્વયતિ પ્રીત્યા ગોગોપાલમનોજ્ઞયા ॥ ૧૨॥

ચકોરક્રૌઞ્ચચક્રાહ્વભારદ્વાજાંશ્ચ બર્હિણઃ ।
અનુરૌતિ સ્મ સત્ત્વાનાં ભીતવદ્વ્યાઘ્રસિંહયોઃ ॥ ૧૩॥

ક્વચિત્ક્રીડાપરિશ્રાન્તં ગોપોત્સઙ્ગોપબર્હણમ્ ।
સ્વયં વિશ્રમયત્યાર્યં પાદસંવાહનાદિભિઃ ॥ ૧૪॥

નૃત્યતો ગાયતઃ ક્વાપિ વલ્ગતો યુધ્યતો મિથઃ ।
ગૃહીતહસ્તૌ ગોપાલાન્ હસન્તૌ પ્રશશંસતુઃ ॥ ૧૫॥

ક્વચિત્પલ્લવતલ્પેષુ નિયુદ્ધશ્રમકર્શિતઃ ।
વૃક્ષમૂલાશ્રયઃ શેતે ગોપોત્સઙ્ગોપબર્હણઃ ॥ ૧૬॥

પાદસંવાહનં ચક્રુઃ કેચિત્તસ્ય મહાત્મનઃ ।
અપરે હતપાપ્માનો વ્યજનૈઃ સમવીજયન્ ॥ ૧૭॥

અન્યે તદનુરૂપાણિ મનોજ્ઞાનિ મહાત્મનઃ ।
ગાયન્તિ સ્મ મહારાજ સ્નેહક્લિન્નધિયઃ શનૈઃ ॥ ૧૮॥

એવં નિગૂઢાત્મગતિઃ સ્વમાયયા
ગોપાત્મજત્વં ચરિતૈર્વિડમ્બયન્ ।
રેમે રમાલાલિતપાદપલ્લવો
ગ્રામ્યૈઃ સમં ગ્રામ્યવદીશચેષ્ટિતઃ ॥ ૧૯॥

શ્રીદામા નામ ગોપાલો રામકેશવયોઃ સખા ।
સુબલસ્તોકકૃષ્ણાદ્યા ગોપાઃ પ્રેમ્ણેદમબ્રુવન્ ॥ ૨૦॥

રામ રામ મહાબાહો કૃષ્ણ દુષ્ટનિબર્હણ ।
ઇતોઽવિદૂરે સુમહદ્વનં તાલાલિસઙ્કુલમ્ ॥ ૨૧॥

ફલાનિ તત્ર ભૂરીણિ પતન્તિ પતિતાનિ ચ ।
સન્તિ કિન્ત્વવરુદ્ધાનિ ધેનુકેન દુરાત્મના ॥ ૨૨॥

સોઽતિવીર્યોઽસુરો રામ હે કૃષ્ણ ખરરૂપધૃક્ ।
આત્મતુલ્યબલૈરન્યૈર્જ્ઞાતિભિર્બહુભિરાવૃતઃ ॥ ૨૩॥

તસ્માત્કૃતનરાહારાદ્ભીતૈર્નૃભિરમિત્રહન્ ।
ન સેવ્યતે પશુગણૈઃ પક્ષિસઙ્ઘૈર્વિવર્જિતમ્ ॥ ૨૪॥

વિદ્યન્તેઽભુક્તપૂર્વાણિ ફલાનિ સુરભીણિ ચ ।
એષ વૈ સુરભિર્ગન્ધો વિષૂચીનોઽવગૃહ્યતે ॥ ૨૫॥

પ્રયચ્છ તાનિ નઃ કૃષ્ણ ગન્ધલોભિતચેતસામ્ ।
વાઞ્છાસ્તિ મહતી રામ ગમ્યતાં યદિ રોચતે ॥ ૨૬॥

એવં સુહૃદ્વચઃ શ્રુત્વા સુહૃત્પ્રિયચિકીર્ષયા ।
પ્રહસ્ય જગ્મતુર્ગોપૈર્વૃતૌ તાલવનં પ્રભૂ ॥ ૨૭॥

બલઃ પ્રવિશ્ય બાહુભ્યાં તાલાન્ સમ્પરિકમ્પયન્ ।
ફલાનિ પાતયામાસ મતઙ્ગજ ઇવૌજસા ॥ ૨૮॥

ફલાનાં પતતાં શબ્દં નિશમ્યાસુરરાસભઃ ।
અભ્યધાવત્ક્ષિતિતલં સનગં પરિકમ્પયન્ ॥ ૨૯॥

સમેત્ય તરસા પ્રત્યગ્દ્વાભ્યાં પદ્ભ્યાં બલં બલી ।
નિહત્યોરસિ કા શબ્દં મુઞ્ચન્ પર્યસરત્ખલઃ ॥ ૩૦॥

પુનરાસાદ્ય સંરબ્ધ ઉપક્રોષ્ટા પરાક્સ્થિતઃ ।
ચરણાવપરૌ રાજન્ બલાય પ્રાક્ષિપદ્રુષા ॥ ૩૧॥

સ તં ગૃહીત્વા પ્રપદોર્ભ્રામયિત્વૈકપાણિના ।
ચિક્ષેપ તૃણરાજાગ્રે ભ્રામણત્યક્તજીવિતમ્ ॥ ૩૨॥

તેનાહતો મહાતાલો વેપમાનો બૃહચ્છિરાઃ ।
પાર્શ્વસ્થં કમ્પયન્ ભગ્નઃ સ ચાન્યં સોઽપિ ચાપરમ્ ॥ ૩૩॥

બલસ્ય લીલયોત્સૃષ્ટખરદેહહતાહતાઃ ।
તાલાશ્ચકમ્પિરે સર્વે મહાવાતેરિતા ઇવ ॥ ૩૪॥

નૈતચ્ચિત્રં ભગવતિ હ્યનન્તે જગદીશ્વરે ।
ઓતપ્રોતમિદં યસ્મિંસ્તન્તુષ્વઙ્ગ યથા પટઃ ॥ ૩૫॥

તતઃ કૃષ્ણં ચ રામં ચ જ્ઞાતયો ધેનુકસ્ય યે ।
ક્રોષ્ટારોઽભ્યદ્રવન્ સર્વે સંરબ્ધા હતબાન્ધવાઃ ॥ ૩૬॥

તાંસ્તાનાપતતઃ કૃષ્ણો રામશ્ચ નૃપ લીલયા ।
ગૃહીતપશ્ચાચ્ચરણાન્ પ્રાહિણોત્તૃણરાજસુ ॥ ૩૭॥

ફલપ્રકરસઙ્કીર્ણં દૈત્યદેહૈર્ગતાસુભિઃ ।
રરાજ ભૂઃ સતાલાગ્રૈર્ઘનૈરિવ નભસ્તલમ્ ॥ ૩૮॥

તયોસ્તત્સુમહત્કર્મ નિશામ્ય વિબુધાદયઃ ।
મુમુચુઃ પુષ્પવર્ષાણિ ચક્રુર્વાદ્યાનિ તુષ્ટુવુઃ ॥ ૩૯॥

અથ તાલફલાન્યાદન્ મનુષ્યા ગતસાધ્વસાઃ ।
તૃણં ચ પશવશ્ચેરુર્હતધેનુકકાનને ॥ ૪૦॥

કૃષ્ણઃ કમલપત્રાક્ષઃ પુણ્યશ્રવણકીર્તનઃ ।
સ્તૂયમાનોઽનુગૈર્ગોપૈઃ સાગ્રજો વ્રજમાવ્રજત્ ॥ ૪૧॥

તં ગોરજશ્છુરિતકુન્તલબદ્ધબર્હ-
વન્યપ્રસૂનરુચિરેક્ષણચારુહાસમ્ ।

વેણું ક્વણન્તમનુગૈરુપગીતકીર્તિં
ગોપ્યો દિદૃક્ષિતદૃશોઽભ્યગમન્ સમેતાઃ ॥ ૪૨॥

પીત્વા મુકુન્દમુખસારઘમક્ષિભૃઙ્ગૈ-
સ્તાપં જહુર્વિરહજં વ્રજયોષિતોઽહ્નિ ।
તત્સત્કૃતિં સમધિગમ્ય વિવેશ ગોષ્ઠં
સવ્રીડહાસવિનયં યદપાઙ્ગમોક્ષમ્ ॥ ૪૩॥

તયોર્યશોદારોહિણ્યૌ પુત્રયોઃ પુત્રવત્સલે ।
યથાકામં યથાકાલં વ્યધત્તાં પરમાશિષઃ ॥ ૪૪॥

ગતાધ્વાનશ્રમૌ તત્ર મજ્જનોન્મર્દનાદિભિઃ ।
નીવીં વસિત્વા રુચિરાં દિવ્યસ્રગ્ગન્ધમણ્ડિતૌ ॥ ૪૫॥

જનન્યુપહૃતં પ્રાશ્ય સ્વાદ્વન્નમુપલાલિતૌ ।
સંવિશ્ય વરશય્યાયાં સુખં સુષુપતુર્વ્રજે ॥ ૪૬॥

એવં સ ભગવાન્ કૃષ્ણો વૃન્દાવનચરઃ ક્વચિત્ ।
યયૌ રામમૃતે રાજન્ કાલિન્દીં સખિભિર્વૃતઃ ॥ ૪૭॥

અથ ગાવશ્ચ ગોપાશ્ચ નિદાઘાતપપીડિતાઃ ।
દુષ્ટં જલં પપુસ્તસ્યાસ્તૃષાર્તા વિષદૂષિતમ્ ॥ ૪૮॥

વિષામ્ભસ્તદુપસ્પૃશ્ય દૈવોપહતચેતસઃ ।
નિપેતુર્વ્યસવઃ સર્વે સલિલાન્તે કુરૂદ્વહ ॥ ૪૯॥

વીક્ષ્ય તાન્ વૈ તથાભૂતાન્ કૃષ્ણો યોગેશ્વરેશ્વરઃ ।
ઈક્ષયામૃતવર્ષિણ્યા સ્વનાથાન્ સમજીવયત્ ॥ ૫૦॥

તે સમ્પ્રતીતસ્મૃતયઃ સમુત્થાય જલાન્તિકાત્ ।
આસન્ સુવિસ્મિતાઃ સર્વે વીક્ષમાણાઃ પરસ્પરમ્ ॥ ૫૧॥

અન્વમંસત તદ્રાજન્ ગોવિન્દાનુગ્રહેક્ષિતમ્ ।
પીત્વા વિષં પરેતસ્ય પુનરુત્થાનમાત્મનઃ ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ધેનુકવધો નામ પઞ્ચદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષોડશોઽધ્યાયઃ ૧૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
વિલોક્ય દૂષિતાં કૃષ્ણાં કૃષ્ણઃ કૃષ્ણાહિના વિભુઃ ।
તસ્યા વિશુદ્ધિમન્વિચ્છન્ સર્પં તમુદવાસયત્ ॥ ૧॥

રાજોવાચ
કથમન્તર્જલેઽગાધે ન્યગૃહ્ણાદ્ભગવાનહિમ્ ।
સ વૈ બહુયુગાવાસં યથાઽઽસીદ્વિપ્ર કથ્યતામ્ ॥ ૨॥

બ્રહ્મન્ ભગવતસ્તસ્ય ભૂમ્નઃ સ્વચ્છન્દવર્તિનઃ ।
ગોપાલોદારચરિતં કસ્તૃપ્યેતામૃતં જુષન્ ॥ ૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કાલિન્દ્યાં કાલિયસ્યાસીદ્ધ્રદઃ કશ્ચિદ્વિષાગ્નિના ।
શ્રપ્યમાણપયા યસ્મિન્ પતન્ત્યુપરિગાઃ ખગાઃ ॥ ૪॥

વિપ્રુષ્મતા વિષોદોર્મિમારુતેનાભિમર્શિતાઃ ।
મ્રિયન્તે તીરગા યસ્ય પ્રાણિનઃ સ્થિરજઙ્ગમાઃ ॥ ૫॥

તં ચણ્ડવેગવિષવીર્યમવેક્ષ્ય તેન
દુષ્ટાં નદીં ચ ખલસંયમનાવતારઃ ।
કૃષ્ણઃ કદમ્બમધિરુહ્ય તતોઽતિતુઙ્ગ-
માસ્ફોટ્ય ગાઢરશનો ન્યપતદ્વિષોદે ॥ ૬॥

સર્પહ્રદઃ પુરુષસારનિપાતવેગ-
સઙ્ક્ષોભિતોરગવિષોચ્છ્વસિતામ્બુરાશિઃ ।
પર્યક્પ્લુતો વિષકષાયવિભીષણોર્મિ-
ર્ધાવન્ ધનુઃશતકમનન્તબલસ્ય કિં તત્ ॥ ૭॥

તસ્ય હ્રદે વિહરતો ભુજદણ્ડઘૂર્ણ-
વાર્ઘોષમઙ્ગ વરવારણવિક્રમસ્ય ।
આશ્રુત્ય તત્સ્વસદનાભિભવં નિરીક્ષ્ય
ચક્ષુઃશ્રવાઃ સમસરત્તદમૃષ્યમાણઃ ॥ ૮॥

તં પ્રેક્ષણીયસુકુમારઘનાવદાતં
શ્રીવત્સપીતવસનં સ્મિતસુન્દરાસ્યમ્ ।
ક્રીડન્તમપ્રતિભયં કમલોદરાઙ્ઘ્રિં
સન્દશ્ય મર્મસુ રુષા ભુજયા ચછાદ ॥ ૯॥

તં નાગભોગપરિવીતમદૃષ્ટચેષ્ટ-
માલોક્ય તત્પ્રિયસખાઃ પશુપા ભૃશાર્તાઃ ।
કૃષ્ણેઽર્પિતાત્મસુહૃદર્થકલત્રકામા
દુઃખાનુશોકભયમૂઢધિયો નિપેતુઃ ॥ ૧૦॥

ગાવો વૃષા વત્સતર્યઃ ક્રન્દમાનાઃ સુદુઃખિતાઃ ।
કૃષ્ણે ન્યસ્તેક્ષણા ભીતા રુદન્ત્ય ઇવ તસ્થિરે ॥ ૧૧॥

અથ વ્રજે મહોત્પાતાસ્ત્રિવિધા હ્યતિદારુણાઃ ।
ઉત્પેતુર્ભુવિ દિવ્યાત્મન્યાસન્નભયશંસિનઃ ॥ ૧૨॥

તાનાલક્ષ્ય ભયોદ્વિગ્ના ગોપા નન્દપુરોગમાઃ ।
વિના રામેણ ગાઃ કૃષ્ણં જ્ઞાત્વા ચારયિતું ગતમ્ ॥ ૧૩॥

તૈર્દુર્નિમિત્તૈર્નિધનં મત્વા પ્રાપ્તમતદ્વિદઃ ।
તત્પ્રાણાસ્તન્મનસ્કાસ્તે દુઃખશોકભયાતુરાઃ ॥ ૧૪॥

આબાલવૃદ્ધવનિતાઃ સર્વેઽઙ્ગ પશુવૃત્તયઃ ।
નિર્જગ્મુર્ગોકુલાદ્દીનાઃ કૃષ્ણદર્શનલાલસાઃ ॥ ૧૫॥

તાંસ્તથા કાતરાન્ વીક્ષ્ય ભગવાન્ માધવો બલઃ ।
પ્રહસ્ય કિઞ્ચિન્નોવાચ પ્રભાવજ્ઞોઽનુજસ્ય સઃ ॥ ૧૬॥

તેઽન્વેષમાણા દયિતં કૃષ્ણં સૂચિતયા પદૈઃ ।
ભગવલ્લક્ષણૈર્જગ્મુઃ પદવ્યા યમુનાતટમ્ ॥ ૧૭॥

તે તત્ર તત્રાબ્જયવાઙ્કુશાશનિ-
ધ્વજોપપન્નાનિ પદાનિ વિશ્પતેઃ ।
માર્ગે ગવામન્યપદાન્તરાન્તરે
નિરીક્ષમાણા યયુરઙ્ગ સત્વરાઃ ॥ ૧૮॥

અન્તર્હ્રદે ભુજગભોગપરીતમારા-
ત્કૃષ્ણં નિરીહમુપલભ્ય જલાશયાન્તે ।
ગોપાંશ્ચ મૂઢધિષણાન્ પરિતઃ પશૂંશ્ચ

સઙ્ક્રન્દતઃ પરમકશ્મલમાપુરાર્તાઃ ॥ ૧૯॥

ગોપ્યોઽનુરક્તમનસો ભગવત્યનન્તે
તત્સૌહૃદસ્મિતવિલોકગિરઃ સ્મરન્ત્યઃ ।
ગ્રસ્તેઽહિના પ્રિયતમે ભૃશદુઃખતપ્તાઃ
શૂન્યં પ્રિયવ્યતિહૃતં દદૃશુસ્ત્રિલોકમ્ ॥ ૨૦॥

તાઃ કૃષ્ણમાતરમપત્યમનુપ્રવિષ્ટાં
તુલ્યવ્યથાઃ સમનુગૃહ્ય શુચઃ સ્રવન્ત્યઃ ।
તાસ્તા વ્રજપ્રિયકથાઃ કથયન્ત્ય આસન્
કૃષ્ણાનનેઽર્પિતદૃશો મૃતકપ્રતીકાઃ ॥ ૨૧॥

કૃષ્ણપ્રાણાન્નિર્વિશતો નન્દાદીન્ વીક્ષ્ય તં હ્રદમ્ ।
પ્રત્યષેધત્સ ભગવાન્ રામઃ કૃષ્ણાનુભાવવિત્ ॥ ૨૨॥

ઇત્થં સ્વગોકુલમનન્યગતિં નિરીક્ષ્ય
સસ્ત્રીકુમારમતિદુઃખિતમાત્મહેતોઃ ।
આજ્ઞાય મર્ત્યપદવીમનુવર્તમાનઃ
સ્થિત્વા મુહૂર્તમુદતિષ્ઠદુરઙ્ગબન્ધાત્ ॥ ૨૩॥

તત્પ્રથ્યમાનવપુષા વ્યથિતાત્મભોગ-
સ્ત્યક્ત્વોન્નમય્ય કુપિતઃ સ્વફણાન્ ભુજઙ્ગઃ ।
તસ્થૌ શ્વસઞ્છ્વસનરન્ધ્રવિષામ્બરીષ-
સ્તબ્ધેક્ષણોલ્મુકમુખો હરિમીક્ષમાણઃ ॥ ૨૪॥

તં જિહ્વયા દ્વિશિખયા પરિલેલિહાનં
દ્વે સૃક્કિણી હ્યતિકરાલવિષાગ્નિદૃષ્ટિમ્ ।
ક્રીડન્નમું પરિસસાર યથા ખગેન્દ્રો
બભ્રામ સોઽપ્યવસરં પ્રસમીક્ષમાણઃ ॥ ૨૫॥

એવં પરિભ્રમહતૌજસમુન્નતાંસ-
માનમ્ય તત્પૃથુશિરઃસ્વધિરૂઢ આદ્યઃ ।
તન્મૂર્ધરત્નનિકરસ્પર્શાતિતામ્ર-
પાદામ્બુજોઽખિલકલાદિગુરુર્નનર્ત ॥ ૨૬॥

તં નર્તુમુદ્યતમવેક્ષ્ય તદા તદીય-
ગન્ધર્વસિદ્ધસુરચારણદેવવધ્વઃ ।

પ્રીત્યા મૃદઙ્ગપણવાનકવાદ્યગીત-
પુષ્પોપહારનુતિભિઃ સહસોપસેદુઃ ॥ ૨૭॥

યદ્યચ્છિરો ન નમતેઽઙ્ગ શતૈકશીર્ષ્ણ-
સ્તત્તન્મમર્દ ખરદણ્ડધરોઽઙ્ઘ્રિપાતૈઃ ।
ક્ષીણાયુષો ભ્રમત ઉલ્બણમાસ્યતોઽસૃઙ્-
નસ્તો વમન્ પરમકશ્મલમાપ નાગઃ ॥ ૨૮॥

તસ્યાક્ષિભિર્ગરલમુદ્વમતઃ શિરસ્સુ
યદ્યત્સમુન્નમતિ નિઃશ્વસતો રુષોચ્ચૈઃ ।
નૃત્યન્ પદાનુનમયન્ દમયામ્બભૂવ
પુષ્પૈઃ પ્રપૂજિત ઇવેહ પુમાન્ પુરાણઃ ॥ ૨૯॥

તચ્ચિત્રતાણ્ડવવિરુગ્ણફણાતપત્રો
રક્તં મુખૈરુરુ વમન્ નૃપ ભગ્નગાત્રઃ ।
સ્મૃત્વા ચરાચરગુરું પુરુષં પુરાણં
નારાયણં તમરણં મનસા જગામ ॥ ૩૦॥

કૃષ્ણસ્ય ગર્ભજગતોઽતિભરાવસન્નં
પાર્ષ્ણિપ્રહારપરિરુગ્ણફણાતપત્રમ્ ।
દૃષ્ટ્વાહિમાદ્યમુપસેદુરમુષ્ય પત્ન્ય
આર્તાઃ શ્લથદ્વસનભૂષણકેશબન્ધાઃ ॥ ૩૧॥

તાસ્તં સુવિગ્નમનસોઽથ પુરસ્કૃતાર્ભાઃ
કાયં નિધાય ભુવિ ભૂતપતિં પ્રણેમુઃ ।
સાધ્વ્યઃ કૃતાઞ્જલિપુટાઃ શમલસ્ય ભર્તુ-
ર્મોક્ષેપ્સવઃ શરણદં શરણં પ્રપન્નાઃ ॥ ૩૨॥

નાગપત્ન્ય ઊચુઃ
ન્યાય્યો હિ દણ્ડઃ કૃતકિલ્બિષેઽસ્મિં-
સ્તવાવતારઃ ખલનિગ્રહાય ।
રિપોઃ સુતાનામપિ તુલ્યદૃષ્ટે-
ર્ધત્સે દમં ફલમેવાનુશંસન્ ॥ ૩૩॥

અનુગ્રહોઽયં ભવતઃ કૃતો હિ નો
દણ્ડોઽસતાં તે ખલુ કલ્મષાપહઃ ।
યદ્દન્દશૂકત્વમમુષ્ય દેહિનઃ

ક્રોધોઽપિ તેઽનુગ્રહ એવ સમ્મતઃ ॥ ૩૪॥

તપઃ સુતપ્તં કિમનેન પૂર્વં
નિરસ્તમાનેન ચ માનદેન ।
ધર્મોઽથ વા સર્વજનાનુકમ્પયા
યતો ભવાંસ્તુષ્યતિ સર્વજીવઃ ॥ ૩૫॥

કસ્યાનુભાવોઽસ્ય ન દેવ વિદ્મહે
તવાઙ્ઘ્રિરેણુસ્પર્શાધિકારઃ ।
યદ્વાઞ્છયા શ્રીર્લલનાચરત્તપો
વિહાય કામાન્ સુચિરં ધૃતવ્રતા ॥ ૩૬॥

ન નાકપૃષ્ઠં ન ચ સાર્વભૌમં
ન પારમેષ્ઠ્યં ન રસાધિપત્યમ્ ।
ન યોગસિદ્ધીરપુનર્ભવં વા
વાઞ્છન્તિ યત્પાદરજઃપ્રપન્નાઃ ॥ ૩૭॥

તદેષ નાથાપ દુરાપમન્યૈ-
સ્તમોજનિઃક્રોધવશોઽપ્યહીશઃ ।
સંસારચક્રે ભ્રમતઃ શરીરિણો
યદિચ્છતઃ સ્યાદ્વિભવઃ સમક્ષઃ ॥ ૩૮॥

નમસ્તુભ્યં ભગવતે પુરુષાય મહાત્મને ।
ભૂતાવાસાય ભૂતાય પરાય પરમાત્મને ॥ ૩૯॥

જ્ઞાનવિજ્ઞાનનિધયે બ્રહ્મણેઽનન્તશક્તયે ।
અગુણાયાવિકારાય નમસ્તે પ્રાકૃતાય ચ ॥ ૪૦॥

કાલાય કાલનાભાય કાલાવયવસાક્ષિણે ।
વિશ્વાય તદુપદ્રષ્ટ્રે તત્કર્ત્રે વિશ્વહેતવે ॥ ૪૧॥

ભૂતમાત્રેન્દ્રિયપ્રાણમનોબુદ્ધ્યાશયાત્મને ।
ત્રિગુણેનાભિમાનેન ગૂઢસ્વાત્માનુભૂતયે ॥ ૪૨॥

નમોઽનન્તાય સૂક્ષ્માય કૂટસ્થાય વિપશ્ચિતે ।
નાનાવાદાનુરોધાય વાચ્યવાચકશક્તયે ॥ ૪૩॥

નમઃ પ્રમાણમૂલાય કવયે શાસ્ત્રયોનયે ।
પ્રવૃત્તાય નિવૃત્તાય નિગમાય નમો નમઃ ॥ ૪૪॥

નમઃ કૃષ્ણાય રામાય વસુદેવસુતાય ચ ।
પ્રદ્યુમ્નાયાનિરુદ્ધાય સાત્વતાં પતયે નમઃ ॥ ૪૫॥

નમો ગુણપ્રદીપાય ગુણાત્મચ્છાદનાય ચ ।
ગુણવૃત્ત્યુપલક્ષ્યાય ગુણદ્રષ્ટ્રે સ્વસંવિદે ॥ ૪૬॥

અવ્યાકૃતવિહારાય સર્વવ્યાકૃતસિદ્ધયે ।
હૃષીકેશ નમસ્તેઽસ્તુ મુનયે મૌનશીલિને ॥ ૪૭॥

પરાવરગતિજ્ઞાય સર્વાધ્યક્ષાય તે નમઃ ।
અવિશ્વાય ચ વિશ્વાય તદ્દ્રષ્ટ્રેઽસ્ય ચ હેતવે ॥ ૪૮॥

ત્વં હ્યસ્ય જન્મસ્થિતિસંયમાન્ પ્રભો
ગુણૈરનીહોઽકૃતકાલશક્તિધૃક્ ।
તત્તત્સ્વભાવાન્ પ્રતિબોધયન્ સતઃ
સમીક્ષયામોઘવિહાર ઈહસે ॥ ૪૯॥

તસ્યૈવ તેઽમૂસ્તનવસ્ત્રિલોક્યાં
શાન્તા અશાન્તા ઉત મૂઢયોનયઃ ।
શાન્તાઃ પ્રિયાસ્તે હ્યધુનાવિતું સતાં
સ્થાતુશ્ચ તે ધર્મપરીપ્સયેહતઃ ॥ ૫૦॥

અપરાધઃ સકૃદ્ભર્ત્રા સોઢવ્યઃ સ્વપ્રજાકૃતઃ ।
ક્ષન્તુમર્હસિ શાન્તાત્મન્ મૂઢસ્ય ત્વામજાનતઃ ॥ ૫૧॥

અનુગૃહ્ણીષ્વ ભગવન્ પ્રાણાંસ્ત્યજતિ પન્નગઃ ।
સ્ત્રીણાં નઃ સાધુશોચ્યાનાં પતિઃ પ્રાણઃ પ્રદીયતામ્ ॥ ૫૨॥

વિધેહિ તે કિઙ્કરીણામનુષ્ઠેયં તવાજ્ઞયા ।
યચ્છ્રદ્ધયાનુતિષ્ઠન્ વૈ મુચ્યતે સર્વતોભયાત્ ॥ ૫૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્થં સ નાગપત્નીભિર્ભગવાન્ સમભિષ્ટુતઃ ।
મૂર્ચ્છિતં ભગ્નશિરસં વિસસર્જાઙ્ઘ્રિકુટ્ટનૈઃ ॥ ૫૪॥

પ્રતિલબ્ધેન્દ્રિયપ્રાણઃ કાલિયઃ શનકૈર્હરિમ્ ।
કૃચ્છ્રાત્સમુચ્છ્વસન્ દીનઃ કૃષ્ણં પ્રાહ કૃતાઞ્જલિઃ ॥ ૫૫॥

કાલિય ઉવાચ
વયં ખલાઃ સહોત્પત્ત્યા તામસા દીર્ઘમન્યવઃ ।
સ્વભાવો દુસ્ત્યજો નાથ લોકાનાં યદસદ્ગ્રહઃ ॥ ૫૬॥

ત્વયા સૃષ્ટમિદં વિશ્વં ધાતર્ગુણવિસર્જનમ્ ।
નાનાસ્વભાવવીર્યૌજોયોનિબીજાશયાકૃતિ ॥ ૫૭॥

વયં ચ તત્ર ભગવન્ સર્પા જાત્યુરુમન્યવઃ ।
કથં ત્યજામસ્ત્વન્માયાં દુસ્ત્યજાં મોહિતાઃ સ્વયમ્ ॥ ૫૮॥

ભવાન્ હિ કારણં તત્ર સર્વજ્ઞો જગદીશ્વરઃ ।
અનુગ્રહં નિગ્રહં વા મન્યસે તદ્વિધેહિ નઃ ॥ ૫૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યાકર્ણ્ય વચઃ પ્રાહ ભગવાન્ કાર્યમાનુષઃ ।
નાત્ર સ્થેયં ત્વયા સર્પ સમુદ્રં યાહિ મા ચિરમ્ ।
સ્વજ્ઞાત્યપત્યદારાઢ્યો ગોનૃભિર્ભુજ્યતાં નદી ॥ ૬૦॥

ય એતત્સંસ્મરેન્મર્ત્યસ્તુભ્યં મદનુશાસનમ્ ।
કીર્તયન્નુભયોઃ સન્ધ્યોર્ન યુષ્મદ્ભયમાપ્નુયાત્ ॥ ૬૧॥

યોઽસ્મિન્ સ્નાત્વા મદાક્રીડે દેવાદીંસ્તર્પયેજ્જલૈઃ ।
ઉપોષ્ય માં સ્મરન્નર્ચેત્સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ॥ ૬૨॥

દ્વીપં રમણકં હિત્વા હ્રદમેતમુપાશ્રિતઃ ।
યદ્ભયાત્સ સુપર્ણસ્ત્વાં નાદ્યાન્મત્પાદલાઞ્છિતમ્ ॥ ૬૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવમુક્તો ભગવતા કૃષ્ણેનાદ્ભુતકર્મણા ।
તં પૂજયામાસ મુદા નાગપત્ન્યશ્ચ સાદરમ્ ॥ ૬૪॥

દિવ્યામ્બરસ્રઙ્મણિભિઃ પરાર્ધ્યૈરપિ ભૂષણૈઃ ।
દિવ્યગન્ધાનુલેપૈશ્ચ મહત્યોત્પલમાલયા ॥ ૬૫॥

પૂજયિત્વા જગન્નાથં પ્રસાદ્ય ગરુડધ્વજમ્ ।
તતઃ પ્રીતોઽભ્યનુજ્ઞાતઃ પરિક્રમ્યાભિવન્દ્ય તમ્ ॥ ૬૬॥

સકલત્રસુહૃત્પુત્રો દ્વીપમબ્ધેર્જગામ હ ।
તદૈવ સામૃતજલા યમુના નિર્વિષાભવત્ ।

અનુગ્રહાદ્ભગવતઃ ક્રીડામાનુષરૂપિણઃ ॥ ૬૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે કાલિયમોક્ષણં નામ ષોડશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૬॥

॥ ॐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તદશોઽધ્યાયઃ - ૧૭ ॥

રાજોવાચ
નાગાલયં રમણકં કસ્માત્તત્યાજ કાલિયઃ ।
કૃતં કિં વા સુપર્ણસ્ય તેનૈકેનાસમઞ્જસમ્ ॥ ૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઉપહાર્યૈઃ સર્પજનૈર્માસિ માસીહ યો બલિઃ ।
વાનસ્પત્યો મહાબાહો નાગાનાં પ્રાઙ્નિરૂપિતઃ ॥ ૨॥

સ્વં સ્વં ભાગં પ્રયચ્છન્તિ નાગાઃ પર્વણિ પર્વણિ ।
ગોપીથાયાત્મનઃ સર્વે સુપર્ણાય મહાત્મને ॥ ૩॥

વિષવીર્યમદાવિષ્ટઃ કાદ્રવેયસ્તુ કાલિયઃ ।
કદર્થીકૃત્ય ગરુડં સ્વયં તં બુભુજે બલિમ્ ॥ ૪॥

તચ્છ્રુત્વા કુપિતો રાજન્ ભગવાન્ ભગવત્પ્રિયઃ ।
વિજિઘાંસુર્મહાવેગઃ કાલિયં સમુપાદ્રવત્ ॥ ૫॥

તમાપતન્તં તરસા વિષાયુધઃ
પ્રત્યભ્યયાદુચ્છ્રિતનૈકમસ્તકઃ ।
દદ્ભિઃ સુપર્ણં વ્યદશદ્દદાયુધઃ
કરાલજિહ્વોચ્છ્વસિતોગ્રલોચનઃ ॥ ૬॥

તં તાર્ક્ષ્યપુત્રઃ સ નિરસ્ય મન્યુમાન્
પ્રચણ્ડવેગો મધુસૂદનાસનઃ ।
પક્ષેણ સવ્યેન હિરણ્યરોચિષા
જઘાન કદ્રૂસુતમુગ્રવિક્રમઃ ॥ ૭॥

સુપર્ણપક્ષાભિહતઃ કાલિયોઽતીવ વિહ્વલઃ ।
હ્રદં વિવેશ કાલિન્દ્યાસ્તદગમ્યં દુરાસદમ્ ॥ ૮॥

તત્રૈકદા જલચરં ગરુડો ભક્ષ્યમીપ્સિતમ્ ।
નિવારિતઃ સૌભરિણા પ્રસહ્ય ક્ષુધિતોઽહરત્ ॥ ૯॥

મીનાન્ સુદુઃખિતાન્ દૃષ્ટ્વા દીનાન્ મીનપતૌ હતે ।
કૃપયા સૌભરિઃ પ્રાહ તત્રત્યક્ષેમમાચરન્ ॥ ૧૦॥

અત્ર પ્રવિશ્ય ગરુડો યદિ મત્સ્યાન્ સ ખાદતિ ।
સદ્યઃ પ્રાણૈર્વિયુજ્યેત સત્યમેતદ્બ્રવીમ્યહમ્ ॥ ૧૧॥

તં કાલિયઃ પરં વેદ નાન્યઃ કશ્ચન લેલિહઃ ।
અવાત્સીદ્ગરુડાદ્ભીતઃ કૃષ્ણેન ચ વિવાસિતઃ ॥ ૧૨॥

કૃષ્ણં હ્રદાદ્વિનિષ્ક્રાન્તં દિવ્યસ્રગ્ગન્ધવાસસમ્ ।
મહામણિગણાકીર્ણં જામ્બૂનદપરિષ્કૃતમ્ ॥ ૧૩॥

ઉપલભ્યોત્થિતાઃ સર્વે લબ્ધપ્રાણા ઇવાસવઃ ।
પ્રમોદનિભૃતાત્માનો ગોપાઃ પ્રીત્યાભિરેભિરે ॥ ૧૪॥

યશોદા રોહિણી નન્દો ગોપ્યો ગોપાશ્ચ કૌરવ ।
કૃષ્ણં સમેત્ય લબ્ધેહા આસન્ લબ્ધમનોરથાઃ ॥ ૧૫॥

રામશ્ચાચ્યુતમાલિઙ્ગ્ય જહાસાસ્યાનુભાવવિત્ ।
(પ્રેમ્ણા તમઙ્કમારોપ્ય પુનઃ પુનરુદૈક્ષત ।)
નગા ગાવો વૃષા વત્સા લેભિરે પરમાં મુદમ્ ॥ ૧૬॥

નન્દં વિપ્રાઃ સમાગત્ય ગુરવઃ સકલત્રકાઃ ।
ઊચુસ્તે કાલિયગ્રસ્તો દિષ્ટ્યા મુક્તસ્તવાત્મજઃ ॥ ૧૭॥

દેહિ દાનં દ્વિજાતીનાં કૃષ્ણનિર્મુક્તિહેતવે ।
નન્દઃ પ્રીતમના રાજન્ ગાઃ સુવર્ણં તદાઽઽદિશત્ ॥ ૧૮॥

યશોદાપિ મહાભાગા નષ્ટલબ્ધપ્રજા સતી ।
પરિષ્વજ્યાઙ્કમારોપ્ય મુમોચાશ્રુકલાં મુહુઃ ॥ ૧૯॥

તાં રાત્રિં તત્ર રાજેન્દ્ર ક્ષુત્તૃડ્ભ્યાં શ્રમકર્શિતાઃ ।
ઊષુર્વ્રજૌકસો ગાવઃ કાલિન્દ્યા ઉપકૂલતઃ ॥ ૨૦॥

તદા શુચિવનોદ્ભૂતો દાવાગ્નિઃ સર્વતો વ્રજમ્ ।

સુપ્તં નિશીથ આવૃત્ય પ્રદગ્ધુમુપચક્રમે ॥ ૨૧॥

તત ઉત્થાય સમ્ભ્રાન્તા દહ્યમાના વ્રજૌકસઃ ।
કૃષ્ણં યયુસ્તે શરણં માયામનુજમીશ્વરમ્ ॥ ૨૨॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાભાગ હે રામામિતવિક્રમ ।
એષ ઘોરતમો વહ્નિસ્તાવકાન્ ગ્રસતે હિ નઃ ॥ ૨૩॥

સુદુસ્તરાન્નઃ સ્વાન્ પાહિ કાલાગ્નેઃ સુહૃદઃ પ્રભો ।
ન શક્નુમસ્ત્વચ્ચરણં સન્ત્યક્તુમકુતોભયમ્ ॥ ૨૪॥

ઇત્થં સ્વજનવૈક્લવ્યં નિરીક્ષ્ય જગદીશ્વરઃ ।
તમગ્નિમપિબત્તીવ્રમનન્તોઽનન્તશક્તિધૃક્ ॥ ૨૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે દાવાગ્નિમોચનં નામ સપ્તદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ -૧૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથ કૃષ્ણઃ પરિવૃતો જ્ઞાતિભિર્મુદિતાત્મભિઃ ।
અનુગીયમાનો ન્યવિશદ્વ્રજં ગોકુલમણ્ડિતમ્ ॥ ૧॥

વ્રજે વિક્રીડતોરેવં ગોપાલચ્છદ્મમાયયા ।
ગ્રીષ્મો નામર્તુરભવન્નાતિપ્રેયાઞ્છરીરિણામ્ ॥ ૨॥

સ ચ વૃન્દાવનગુણૈર્વસન્ત ઇવ લક્ષિતઃ ।
યત્રાસ્તે ભગવાન્ સાક્ષાદ્રામેણ સહ કેશવઃ ॥ ૩॥

યત્ર નિર્ઝરનિર્હ્રાદનિવૃત્તસ્વનઝિલ્લિકમ્ ।
શશ્વત્તચ્છીકરર્જીષદ્રુમમણ્ડલમણ્ડિતમ્ ॥ ૪॥

સરિત્સરઃપ્રસ્રવણોર્મિવાયુના
કહ્લારકઞ્જોત્પલરેણુહારિણા ।
ન વિદ્યતે યત્ર વનૌકસાં દવો

નિદાઘવહ્ન્યર્કભવોઽતિશાદ્વલે ॥ ૫॥

અગાધતોયહ્રદિની તટોર્મિભિ-
ર્દ્રવત્પુરીષ્યાઃ પુલિનૈઃ સમન્તતઃ ।
ન યત્ર ચણ્ડાંશુકરા વિષોલ્બણા
ભુવો રસં શાદ્વલિતં ચ ગૃહ્ણતે ॥ ૬॥

વનં કુસુમિતં શ્રીમન્નદચ્ચિત્રમૃગદ્વિજમ્ ।
ગાયન્મયૂરભ્રમરં કૂજત્કોકિલસારસમ્ ॥ ૭॥

ક્રીડિષ્યમાણસ્તત્કૃષ્ણો ભગવાન્ બલસંયુતઃ ।
વેણું વિરણયન્ ગોપૈર્ગોધનૈઃ સંવૃતોઽવિશત્ ॥ ૮॥

પ્રવાલબર્હસ્તબકસ્રગ્ધાતુકૃતભૂષણાઃ ।
રામકૃષ્ણાદયો ગોપા નનૃતુર્યુયુધુર્જગુઃ ॥ ૯॥

કૃષ્ણસ્ય નૃત્યતઃ કેચિજ્જગુઃ કેચિદવાદયન્ ।
વેણુપાણિતલૈઃ શ઼ૃઙ્ગૈઃ પ્રશશંસુરથાપરે ॥ ૧૦॥

ગોપજાતિપ્રતિચ્છન્ના દેવા ગોપાલરૂપિણૌ ।
ઈડિરે કૃષ્ણરામૌ ચ નટા ઇવ નટં નૃપ ॥ ૧૧॥

ભ્રામણૈર્લઙ્ઘનૈઃ ક્ષેપૈરાસ્ફોટનવિકર્ષણૈઃ ।
ચિક્રીડતુર્નિયુદ્ધેન કાકપક્ષધરૌ ક્વચિત્ ॥ ૧૨॥

ક્વચિન્નૃત્યત્સુ ચાન્યેષુ ગાયકૌ વાદકૌ સ્વયમ્ ।
શશંસતુર્મહારાજ સાધુ સાધ્વિતિ વાદિનૌ ॥ ૧૩॥

ક્વચિદ્બિલ્વૈઃ ક્વચિત્કુમ્ભૈઃ ક્વ ચામલકમુષ્ટિભિઃ ।
અસ્પૃશ્યનેત્રબન્ધાદ્યૈઃ ક્વચિન્મૃગખગેહયા ॥ ૧૪॥

ક્વચિચ્ચ દર્દુરપ્લાવૈર્વિવિધૈરુપહાસકૈઃ ।
કદાચિત્સ્પન્દોલિકયા કર્હિચિન્નૃપચેષ્ટયા ॥ ૧૫॥

એવં તૌ લોકસિદ્ધાભિઃ ક્રીડાભિશ્ચેરતુર્વને ।
નદ્યદ્રિદ્રોણિકુઞ્જેષુ કાનનેષુ સરઃસુ ચ ॥ ૧૬॥

પશૂંશ્ચારયતોર્ગોપૈસ્તદ્વને રામકૃષ્ણયોઃ ।
ગોપરૂપી પ્રલમ્બોઽગાદસુરસ્તજ્જિહીર્ષયા ॥ ૧૭॥

તં વિદ્વાનપિ દાશાર્હો ભગવાન્ સર્વદર્શનઃ ।

અન્વમોદત તત્સખ્યં વધં તસ્ય વિચિન્તયન્ ॥ ૧૮॥

તત્રોપાહૂય ગોપાલાન્ કૃષ્ણઃ પ્રાહ વિહારવિત્ ।
હે ગોપા વિહરિષ્યામો દ્વન્દ્વીભૂય યથાયથમ્ ॥ ૧૯॥

તત્ર ચક્રુઃ પરિવૃઢૌ ગોપા રામજનાર્દનૌ ।
કૃષ્ણસઙ્ઘટ્ટિનઃ કેચિદાસન્ રામસ્ય ચાપરે ॥ ૨૦॥

આચેરુર્વિવિધાઃ ક્રીડા વાહ્યવાહકલક્ષણાઃ ।
યત્રારોહન્તિ જેતારો વહન્તિ ચ પરાજિતાઃ ॥ ૨૧॥

વહન્તો વાહ્યમાનાશ્ચ ચારયન્તશ્ચ ગોધનમ્ ।
ભાણ્ડીરકં નામ વટં જગ્મુઃ કૃષ્ણપુરોગમાઃ ॥ ૨૨॥

રામસઙ્ઘટ્ટિનો યર્હિ શ્રીદામવૃષભાદયઃ ।
ક્રીડાયાં જયિનસ્તાંસ્તાનૂહુઃ કૃષ્ણાદયો નૃપ ॥ ૨૩॥

ઉવાહ કૃષ્ણો ભગવાન્ શ્રીદામાનં પરાજિતઃ ।
વૃષભં ભદ્રસેનસ્તુ પ્રલમ્બો રોહિણીસુતમ્ ॥ ૨૪॥

અવિષહ્યં મન્યમાનઃ કૃષ્ણં દાનવપુઙ્ગવઃ ।
વહન્દ્રુતતરં પ્રાગાદવરોહણતઃ પરમ્ ॥ ૨૫॥

તમુદ્વહન્ ધરણિધરેન્દ્રગૌરવં
મહાસુરો વિગતરયો નિજં વપુઃ ।
સ આસ્થિતઃ પુરટપરિચ્છદો બભૌ
તડિદ્દ્યુમાનુડુપતિવાડિવામ્બુદઃ ॥ ૨૬॥

નિરીક્ષ્ય તદ્વપુરલમમ્બરે ચર-
ત્પ્રદીપ્તદૃગ્ભ્રુકુટિતટોગ્રદંષ્ટ્રકમ્ ।
જ્વલચ્છિખં કટકકિરીટકુણ્ડલ-
ત્વિષાદ્ભુતં હલધર ઈષદત્રસત્ ॥ ૨૭॥

અથાગતસ્મૃતિરભયો રિપું બલો
વિહાયસાર્થમિવ હરન્તમાત્મનઃ ।
રુષાહનચ્છિરસિ દૃઢેન મુષ્ટિના
સુરાધિપો ગિરિમિવ વજ્રરંહસા ॥ ૨૮॥

સ આહતઃ સપદિ વિશીર્ણમસ્તકો

મુખાદ્વમન્ રુધિરમપસ્મૃતોઽસુરઃ ।
મહારવં વ્યસુરપતત્સમીરયન્
ગિરિર્યથા મઘવત આયુધાહતઃ ॥ ૨૯॥

દૃષ્ટ્વા પ્રલમ્બં નિહતં બલેન બલશાલિના ।
ગોપાઃ સુવિસ્મિતા આસન્ સાધુ સાધ્વિતિ વાદિનઃ ॥ ૩૦॥

આશિષોઽભિગૃણન્તસ્તં પ્રશશંસુસ્તદર્હણમ્ ।
પ્રેત્યાગતમિવાલિઙ્ગ્ય પ્રેમવિહ્વલચેતસઃ ॥ ૩૧॥

પાપે પ્રલમ્બે નિહતે દેવાઃ પરમનિર્વૃતાઃ ।
અભ્યવર્ષન્ બલં માલ્યૈઃ શશંસુઃ સાધુ સાધ્વિતિ ॥ ૩૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પુર્વાર્ધે પ્રલમ્બવધો નામાષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનવિંશોઽધ્યાયઃ -૧૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ક્રીડાસક્તેષુ ગોપેષુ તદ્ગાવો દૂરચારિણીઃ ।
સ્વૈરં ચરન્ત્યો વિવિશુસ્તૃણલોભેન ગહ્વરમ્ ॥ ૧॥

અજા ગાવો મહિષ્યશ્ચ નિર્વિશન્ત્યો વનાદ્વનમ્ ।
ઇષીકાટવીં નિર્વિવિશુઃ ક્રન્દન્ત્યો દાવતર્ષિતાઃ ॥ ૨॥

તેઽપશ્યન્તઃ પશૂન્ ગોપાઃ કૃષ્ણરામાદયસ્તદા ।
જાતાનુતાપા ન વિદુર્વિચિન્વન્તો ગવાં ગતિમ્ ॥ ૩॥

તૃણૈસ્તત્ખુરદચ્છિન્નૈર્ગોષ્પદૈરઙ્કિતૈર્ગવામ્ ।
માર્ગમન્વગમન્ સર્વે નષ્ટાજીવ્યા વિચેતસઃ ॥ ૪॥

મુઞ્જાટવ્યાં ભ્રષ્ટમાર્ગં ક્રન્દમાનં સ્વગોધનમ્ ।
સમ્પ્રાપ્ય તૃષિતાઃ શ્રાન્તાસ્તતસ્તે સન્ન્યવર્તયન્ ॥ ૫॥

તા આહૂતા ભગવતા મેઘગમ્ભીરયા ગિરા ।

સ્વનામ્નાં નિનદં શ્રુત્વા પ્રતિનેદુઃ પ્રહર્ષિતાઃ ॥ ૬॥

તતઃ સમન્તાદ્વનધૂમકેતુ-
ર્યદૃચ્છયાભૂત્ક્ષયકૃદ્વનૌકસામ્ ।
સમીરિતઃ સારથિનોલ્બણોલ્મુકૈ-
ર્વિલેલિહાનઃ સ્થિરજઙ્ગમાન્ મહાન્ ॥ ૭॥

તમાપતન્તં પરિતો દવાગ્નિં
ગોપાશ્ચ ગાવઃ પ્રસમીક્ષ્ય ભીતાઃ ।
ઊચુશ્ચ કૃષ્ણં સબલં પ્રપન્ના
યથા હરિં મૃત્યુભયાર્દિતા જનાઃ ॥ ૮॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાવીર હે રામામિતવિક્રમ ।
દાવાગ્નિના દહ્યમાનાન્ પ્રપન્નાંસ્ત્રાતુમર્હથઃ ॥ ૯॥

નૂનં ત્વદ્બાન્ધવાઃ કૃષ્ણ ન ચાર્હન્ત્યવસાદિતુમ્ ।
વયં હિ સર્વધર્મજ્ઞ ત્વન્નાથાસ્ત્વત્પરાયણાઃ ॥ ૧૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
વચો નિશમ્ય કૃપણં બન્ધૂનાં ભગવાન્ હરિઃ ।
નિમીલયત મા ભૈષ્ટ લોચનાનીત્યભાષત ॥ ૧૧॥

તથેતિ મીલિતાક્ષેષુ ભગવાનગ્નિમુલ્બણમ્ ।
પીત્વા મુખેન તાન્ કૃચ્છ્રાદ્યોગાધીશો વ્યમોચયત્ ॥ ૧૨॥

તતશ્ચ તેઽક્ષીણ્યુન્મીલ્ય પુનર્ભાણ્ડીરમાપિતાઃ ।
નિશામ્ય વિસ્મિતા આસન્નાત્માનં ગાશ્ચ મોચિતાઃ ॥ ૧૩॥

કૃષ્ણસ્ય યોગવીર્યં તદ્યોગમાયાનુભાવિતમ્ ।
દાવાગ્નેરાત્મનઃ ક્ષેમં વીક્ષ્ય તે મેનિરેઽમરમ્ ॥ ૧૪॥

ગાઃ સન્નિવર્ત્ય સાયાહ્ને સહ રામો જનાર્દનઃ ।
વેણું વિરણયન્ ગોષ્ઠમગાદ્ગોપૈરભિષ્ટુતઃ ॥ ૧૫॥

ગોપીનાં પરમાનન્દ આસીદ્ગોવિન્દદર્શને ।
ક્ષણં યુગશતમિવ યાસાં યેન વિનાભવત્ ॥ ૧૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે દવાગ્નિપાનં નામૈકોનવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ વિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૦ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તયોસ્તદદ્ભુતં કર્મ દાવાગ્નેર્મોક્ષમાત્મનઃ ।
ગોપાઃ સ્ત્રીભ્યઃ સમાચખ્યુઃ પ્રલમ્બવધમેવ ચ ॥ ૧॥

ગોપવૃદ્ધાશ્ચ ગોપ્યશ્ચ તદુપાકર્ણ્ય વિસ્મિતાઃ ।
મેનિરે દેવપ્રવરૌ કૃષ્ણરામૌ વ્રજં ગતૌ ॥ ૨॥

તતઃ પ્રાવર્તત પ્રાવૃટ્ સર્વસત્ત્વસમુદ્ભવા ।
વિદ્યોતમાનપરિધિર્વિસ્ફૂર્જિતનભસ્તલા ॥ ૩॥

સાન્દ્રનીલામ્બુદૈર્વ્યોમ સવિદ્યુત્સ્તનયિત્નુભિઃ ।
અસ્પષ્ટજ્યોતિરાચ્છન્નં બ્રહ્મેવ સગુણં બભૌ ॥ ૪॥

અષ્ટૌ માસાન્ નિપીતં યદ્ભૂમ્યાશ્ચોદમયં વસુ ।
સ્વગોભિર્મોક્તુમારેભે પર્જન્યઃ કાલ આગતે ॥ ૫॥

તડિત્વન્તો મહામેઘાશ્ચણ્ડશ્વસનવેપિતાઃ ।
પ્રીણનં જીવનં હ્યસ્ય મુમુચુઃ કરુણા ઇવ ॥ ૬॥

તપઃકૃશા દેવમીઢા આસીદ્વર્ષીયસી મહી ।
યથૈવ કામ્યતપસસ્તનુઃ સમ્પ્રાપ્ય તત્ફલમ્ ॥ ૭॥

નિશામુખેષુ ખદ્યોતાસ્તમસા ભાન્તિ ન ગ્રહાઃ ।
યથા પાપેન પાખણ્ડા ન હિ વેદાઃ કલૌ યુગે ॥ ૮॥

શ્રુત્વા પર્જન્યનિનદં મણ્ડુકાઃ વ્યસૃજન્ ગિરઃ ।
તૂષ્ણીં શયાનાઃ પ્રાગ્યદ્વદ્બ્રાહ્મણા નિયમાત્યયે ॥ ૯॥

આસન્નુત્પથગામિન્યઃ ક્ષુદ્રનદ્યોઽનુશુષ્યતીઃ ।
પુંસો યથાસ્વતન્ત્રસ્ય દેહદ્રવિણસમ્પદઃ ॥ ૧૦॥

હરિતા હરિભિઃ શષ્પૈરિન્દ્રગોપૈશ્ચ લોહિતા ।
ઉચ્છિલીન્ધ્રકૃતચ્છાયા નૃણાં શ્રીરિવ ભૂરભૂત્ ॥ ૧૧॥

ક્ષેત્રાણિ સસ્યસમ્પદ્ભિઃ કર્ષકાણાં મુદં દદુઃ ।
ધનિનામુપતાપં ચ દૈવાધીનમજાનતામ્ ॥ ૧૨॥

જલસ્થલૌકસઃ સર્વે નવવારિનિષેવયા ।
અબિભ્રદ્રુચિરં રૂપં યથા હરિનિષેવયા ॥ ૧૩॥

સરિદ્ભિઃ સઙ્ગતઃ સિન્ધુશ્ચુક્ષુભે શ્વસનોર્મિમાન્ ।
અપક્વયોગિનશ્ચિત્તં કામાક્તં ગુણયુગ્યથા ॥ ૧૪॥

ગિરયો વર્ષધારાભિર્હન્યમાના ન વિવ્યથુઃ ।
અભિભૂયમાના વ્યસનૈર્યથાધોક્ષજચેતસઃ ॥ ૧૫॥

માર્ગા બભૂવુઃ સન્દિગ્ધાસ્તૃણૈશ્છન્ના હ્યસંસ્કૃતાઃ ।
નાભ્યસ્યમાનાઃ શ્રુતયો દ્વિજૈઃ કાલાહતા ઇવ ॥ ૧૬॥

લોકબન્ધુષુ મેઘેષુ વિદ્યુતશ્ચલસૌહૃદાઃ ।
સ્થૈર્યં ન ચક્રુઃ કામિન્યઃ પુરુષેષુ ગુણિષ્વિવ ॥ ૧૭॥

ધનુર્વિયતિ માહેન્દ્રં નિર્ગુણં ચ ગુણિન્યભાત્ ।
વ્યક્તે ગુણવ્યતિકરેઽગુણવાન્ પુરુષો યથા ॥ ૧૮॥

ન રરાજોડુપશ્છન્નઃ સ્વજ્યોત્સ્ના રાજિતૈર્ઘનૈઃ ।
અહં મત્યા ભાસિતયા સ્વભાસા પુરુષો યથા ॥ ૧૯॥

મેઘાગમોત્સવા હૃષ્ટાઃ પ્રત્યનન્દઞ્છિખણ્ડિનઃ ।
ગૃહેષુ તપ્તા નિર્વિણ્ણા યથાચ્યુતજનાગમે ॥ ૨૦॥

પીત્વાપઃ પાદપાઃ પદ્ભિરાસન્ નાનાઽઽત્મમૂર્તયઃ ।
પ્રાક્ક્ષામાસ્તપસા શ્રાન્તા યથા કામાનુસેવયા ॥ ૨૧॥

સરઃસ્વશાન્તરોધઃસુ ન્યૂષુરઙ્ગાપિ સારસાઃ ।
ગૃહેષ્વશાન્તકૃત્યેષુ ગ્રામ્યા ઇવ દુરાશયાઃ ॥ ૨૨॥

જલૌઘૈર્નિરભિદ્યન્ત સેતવો વર્ષતીશ્વરે ।
પાખણ્ડિનામસદ્વાદૈર્વેદમાર્ગાઃ કલૌ યથા ॥ ૨૩॥

વ્યમુઞ્ચન્ વાયુભિર્નુન્ના ભૂતેભ્યોઽથામૃતં ઘનાઃ ।
યથાઽઽશિષો વિશ્પતયઃ કાલે કાલે દ્વિજેરિતાઃ ॥ ૨૪॥

એવં વનં તદ્વર્ષિષ્ઠં પક્વખર્જુરજમ્બુમત્ ।

ગોગોપાલૈર્વૃતો રન્તું સબલઃ પ્રાવિશદ્ધરિઃ ॥ ૨૫॥

ધેનવો મન્દગામિન્ય ઊધોભારેણ ભૂયસા ।
યયુર્ભગવતાઽઽહૂતા દ્રુતં પ્રીત્યા સ્નુતસ્તનીઃ ॥ ૨૬॥

વનૌકસઃ પ્રમુદિતા વનરાજીર્મધુચ્યુતઃ ।
જલધારા ગિરેર્નાદાદાસન્ના દદૃશે ગુહાઃ ॥ ૨૭॥

ક્વચિદ્વનસ્પતિક્રોડે ગુહાયાં ચાભિવર્ષતિ ।
નિર્વિશ્ય ભગવાન્ રેમે કન્દમૂલફલાશનઃ ॥ ૨૮॥

દધ્યોદનં સમાનીતં શિલાયાં સલિલાન્તિકે ।
સમ્ભોજનીયૈર્બુભુજે ગોપૈઃ સઙ્કર્ષણાન્વિતઃ ॥ ૨૯॥

શાદ્વલોપરિ સંવિશ્ય ચર્વતો મીલિતેક્ષણાન્ ।
તૃપ્તાન્ વૃષાન્ વત્સતરાન્ ગાશ્ચ સ્વોધોભરશ્રમાઃ ॥ ૩૦॥

પ્રાવૃટ્ શ્રિયં ચ તાં વીક્ષ્ય સર્વકાલસુખાવહામ્ ।
ભગવાન્ પૂજયાઞ્ચક્રે આત્મશક્ત્યુપબૃંહિતામ્ ॥ ૩૧॥

એવં નિવસતોસ્તસ્મિન્ રામકેશવયોર્વ્રજે ।
શરત્સમભવદ્વ્યભ્રા સ્વચ્છામ્બ્વપરુષાનિલા ॥ ૩૨॥

શરદા નીરજોત્પત્ત્યા નીરાણિ પ્રકૃતિં યયુઃ ।
ભ્રષ્ટાનામિવ ચેતાંસિ પુનર્યોગનિષેવયા ॥ ૩૩॥

વ્યોમ્નોઽબ્દં ભૂતશાબલ્યં ભુવઃ પઙ્કમપાં મલમ્ ।
શરજ્જહારાશ્રમિણાં કૃષ્ણે ભક્તિર્યથાશુભમ્ ॥ ૩૪॥

સર્વસ્વં જલદા હિત્વા વિરેજુઃ શુભ્રવર્ચસઃ ।
યથા ત્યક્તૈષણાઃ શાન્તા મુનયો મુક્તકિલ્બિષાઃ ॥ ૩૫॥

ગિરયો મુમુચુસ્તોયં ક્વચિન્ન મુમુચુઃ શિવમ્ ।
યથા જ્ઞાનામૃતં કાલે જ્ઞાનિનો દદતે ન વા ॥ ૩૬॥

નૈવાવિદન્ ક્ષીયમાણં જલં ગાધજલેચરાઃ ।
યથાયુરન્વહં ક્ષય્યં નરા મૂઢાઃ કુટુમ્બિનઃ ॥ ૩૭॥

ગાધવારિચરાસ્તાપમવિન્દઞ્છરદર્કજમ્ ।
યથા દરિદ્રઃ કૃપણઃ કુટુમ્બ્યવિજિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૩૮॥

શનૈઃ શનૈર્જહુઃ પઙ્કં સ્થલાન્યામં ચ વીરુધઃ ।
યથાહમ્મમતાં ધીરાઃ શરીરાદિષ્વનાત્મસુ ॥ ૩૯॥

નિશ્ચલામ્બુરભૂત્તૂષ્ણીં સમુદ્રઃ શરદાગમે ।
આત્મન્યુપરતે સમ્યઙ્મુનિર્વ્યુપરતાગમઃ ॥ ૪૦॥

કેદારેભ્યસ્ત્વપોઽગૃહ્ણન્ કર્ષકા દૃઢસેતુભિઃ ।
યથા પ્રાણૈઃ સ્રવજ્જ્ઞાનં તન્નિરોધેન યોગિનઃ ॥ ૪૧॥

શરદર્કાંશુજાંસ્તાપાન્ ભૂતાનામુડુપોઽહરત્ ।
દેહાભિમાનજં બોધો મુકુન્દો વ્રજયોષિતામ્ ॥ ૪૨॥

ખમશોભત નિર્મેઘં શરદ્વિમલતારકમ્ ।
સત્ત્વયુક્તં યથા ચિત્તં શબ્દબ્રહ્માર્થદર્શનમ્ ॥ ૪૩॥

અખણ્ડમણ્ડલો વ્યોમ્નિ રરાજોડુગણૈઃ શશી ।
યથા યદુપતિઃ કૃષ્ણો વૃષ્ણિચક્રાવૃતો ભુવિ ॥ ૪૪॥

આશ્લિષ્ય સમશીતોષ્ણં પ્રસૂનવનમારુતમ્ ।
જનાસ્તાપં જહુર્ગોપ્યો ન કૃષ્ણહૃતચેતસઃ ॥ ૪૫॥

ગાવો મૃગાઃ ખગા નાર્યઃ પુષ્પિણ્યઃ શરદાભવન્ ।
અન્વીયમાનાઃ સ્વવૃષૈઃ ફલૈરીશક્રિયા ઇવ ॥ ૪૬॥

ઉદહૃષ્યન્ વારિજાનિ સૂર્યોત્થાને કુમુદ્વિના ।
રાજ્ઞા તુ નિર્ભયા લોકા યથા દસ્યૂન્ વિના નૃપ ॥ ૪૭॥

પુરગ્રામેષ્વાગ્રયણૈરિન્દ્રિયૈશ્ચ મહોત્સવૈઃ ।
બભૌ ભૂઃ પક્વસસ્યાઢ્યા કલાભ્યાં નિતરાં હરેઃ ॥ ૪૮॥

વણિઙ્મુનિનૃપસ્નાતા નિર્ગમ્યાર્થાન્ પ્રપેદિરે ।
વર્ષરુદ્ધા યથા સિદ્ધાઃ સ્વપિણ્ડાન્ કાલ આગતે ॥ ૪૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે પ્રાવૃડ્શરદ્વર્ણનં નામ વિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકવિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્થં શરત્સ્વચ્છજલં પદ્માકરસુગન્ધિના ।
ન્યવિશદ્વાયુના વાતં સગોગોપાલકોઽચ્યુતઃ ॥ ૧॥

કુસુમિતવનરાજિશુષ્મિભૃઙ્ગ-
દ્વિજકુલઘુષ્ટસરઃસરિન્મહીધ્રમ્ ।
મધુપતિરવગાહ્ય ચારયન્ ગાઃ
સહ પશુપાલબલશ્ચુકૂજ વેણુમ્ ॥ ૨॥

તદ્વ્રજસ્ત્રિય આશ્રુત્ય વેણુગીતં સ્મરોદયમ્ ।
કાશ્ચિત્પરોક્ષં કૃષ્ણસ્ય સ્વસખીભ્યોન્વવર્ણયન્ ॥ ૩॥

તદ્વર્ણયિતુમારબ્ધાઃ સ્મરન્ત્યઃ કૃષ્ણચેષ્ટિતમ્ ।
નાશકન્ સ્મરવેગેન વિક્ષિપ્તમનસો નૃપ ॥ ૪॥

બર્હાપીડં નટવરવપુઃ કર્ણયોઃ કર્ણિકારં
બિભ્રદ્વાસઃ કનકકપિશં વૈજયન્તીં ચ માલામ્ ।
રન્ધ્રાન્ વેણોરધરસુધયા પૂરયન્ ગોપવૃન્દૈ-
ર્વૃન્દારણ્યં સ્વપદરમણં પ્રાવિશદ્ગીતકીર્તિઃ ॥ ૫॥

ઇતિ વેણુરવં રાજન્ સર્વભૂતમનોહરમ્ ।
શ્રુત્વા વ્રજસ્ત્રિયઃ સર્વા વર્ણયન્ત્યોઽભિરેભિરે ॥ ૬॥

ગોપ્ય ઊચુઃ
અક્ષણ્વતાં ફલમિદં ન પરં વિદામઃ
સખ્યઃ પશૂનનુ વિવેશયતોર્વયસ્યૈઃ ।
વક્ત્રં વ્રજેશસુતયોરનુવેણુજુષ્ટં
યૈર્વા નિપીતમનુરક્તકટાક્ષમોક્ષમ્ ॥ ૭॥

ચૂતપ્રવાલબર્હસ્તબકોત્પલાબ્જ-
માલાનુપૃક્તપરિધાનવિચિત્રવેષૌ ।
મધ્યે વિરેજતુરલં પશુપાલગોષ્ઠ્યાં
રઙ્ગે યથા નટવરૌ ક્વ ચ ગાયમાનૌ ॥ ૮॥

ગોપ્યઃ કિમાચરદયં કુશલં સ્મ વેણુ-
ર્દામોદરાધરસુધામપિ ગોપિકાનામ્ ।
ભુઙ્ક્તે સ્વયં યદવશિષ્ટરસં હ્રદિન્યો
હૃષ્યત્ત્વચોઽશ્રુ મુમુચુસ્તરવો યથાઽઽર્યઃ ॥ ૯॥

વૃન્દાવનં સખિ ભુવો વિતનોતિ કીર્તિં
યદ્દેવકીસુતપદામ્બુજલબ્ધલક્ષ્મિ ।
ગોવિન્દવેણુમનુ મત્તમયૂરનૃત્યં
પ્રેક્ષ્યાદ્રિસાન્વપરતાન્યસમસ્તસત્ત્વમ્ ॥ ૧૦॥

ધન્યાઃ સ્મ મૂઢગતયોઽપિ હરિણ્ય એતા
યા નન્દનન્દનમુપાત્તવિચિત્રવેષમ્ ।
આકર્ણ્ય વેણુરણિતં સહકૃષ્ણસારાઃ
પૂજાં દધુર્વિરચિતાં પ્રણયાવલોકૈઃ ॥ ૧૧॥

કૃષ્ણં નિરીક્ષ્ય વનિતોત્સવરૂપશીલં
શ્રુત્વા ચ તત્ક્વણિતવેણુવિચિત્રગીતમ્ ।
દેવ્યો વિમાનગતયઃ સ્મરનુન્નસારા
ભ્રશ્યત્પ્રસૂનકબરા મુમુહુર્વિનીવ્યઃ ॥ ૧૨॥

ગાવશ્ચ કૃષ્ણમુખનિર્ગતવેણુગીત-
પીયૂષમુત્તભિતકર્ણપુટૈઃ પિબન્ત્યઃ ।
શાવાઃ સ્નુતસ્તનપયઃકવલાઃ સ્મ તસ્થુ-
ર્ગોવિન્દમાત્મનિ દૃશાશ્રુકલાઃ સ્પૃશન્ત્યઃ ॥ ૧૩॥

પ્રાયો બતામ્બ વિહગા મુનયો વનેઽસ્મિન્
કૃષ્ણેક્ષિતં તદુદિતં કલવેણુગીતમ્ ।
આરુહ્ય યે દ્રુમભુજાન્ રુચિરપ્રવાલાન્
શૃણ્વન્ત્યમીલિતદૃશો વિગતાન્યવાચઃ ॥ ૧૪॥

નદ્યસ્તદા તદુપધાર્ય મુકુન્દગીત-
માવર્તલક્ષિતમનોભવભગ્નવેગાઃ ।
આલિઙ્ગનસ્થગિતમૂર્મિભુજૈર્મુરારેઃ
ગૃહ્ણન્તિ પાદયુગલં કમલોપહારાઃ ॥ ૧૫॥

દૃષ્ટ્વાઽઽતપે વ્રજપશૂન્ સહ રામગોપૈઃ

સઞ્ચારયન્તમનુ વેણુમુદીરયન્તમ્ ।
પ્રેમપ્રવૃદ્ધ ઉદિતઃ કુસુમાવલીભિઃ
સખ્યુર્વ્યધાત્સ્વવપુષામ્બુદ આતપત્રમ્ ॥ ૧૬॥

પૂર્ણાઃ પુલિન્ધ ઉરુગાયપદાબ્જરાગ-
શ્રીકુઙ્કુમેન દયિતાસ્તનમણ્ડિતેન ।
તદ્દર્શનસ્મરરુજસ્તૃણરૂષિતેન
લિમ્પન્ત્ય આનનકુચેષુ જહુસ્તદાધિમ્ ॥ ૧૭॥

હન્તાયમદ્રિરબલા હરિદાસવર્યો
યદ્રામકૃષ્ણચરણસ્પર્શપ્રમોદઃ ।
માનં તનોતિ સહ ગોગણયોસ્તયોર્યત્
પાનીયસૂયવસકન્દરકન્દમૂલૈઃ ॥ ૧૮॥

ગા ગોપકૈરનુવનં નયતોરુદાર-
વેણુસ્વનૈઃ કલપદૈસ્તનુભૃત્સુ સખ્યઃ ।
અસ્પન્દનં ગતિમતાં પુલકસ્તરૂણાં
નિર્યોગપાશકૃતલક્ષણયોર્વિચિત્રમ્ ॥ ૧૯॥

એવં વિધા ભગવતો યા વૃન્દાવનચારિણઃ ।
વર્ણયન્ત્યો મિથો ગોપ્યઃ ક્રીડાસ્તન્મયતાં યયુઃ ॥ ૨૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે વેણુગીતં નામૈકવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
હેમન્તે પ્રથમે માસિ નન્દવ્રજકુમારિકાઃ ।
ચેરુર્હવિષ્યં ભુઞ્જાનાઃ કાત્યાયન્યર્ચનવ્રતમ્ ॥ ૧॥

આપ્લુત્યામ્ભસિ કાલિન્દ્યા જલાન્તે ચોદિતેઽરુણે ।
કૃત્વા પ્રતિકૃતિં દેવીમાનર્ચુર્નૃપ સૈકતીમ્ ॥ ૨॥

ગન્ધૈર્માલ્યૈઃ સુરભિભિર્બલિભિર્ધૂપદીપકૈઃ ।
ઉચ્ચાવચૈશ્ચોપહારૈઃ પ્રવાલફલતણ્ડુલૈઃ ॥ ૩॥

કાત્યાયનિ મહામાયે મહાયોગિન્યધીશ્વરિ ।
નન્દગોપસુતં દેવિ પતિં મે કુરુ તે નમઃ ।
ઇતિ મન્ત્રં જપન્ત્યસ્તાઃ પૂજાં ચક્રુઃ કમારિકાઃ ॥ ૪॥

એવં માસં વ્રતં ચેરુઃ કુમાર્યઃ કૃષ્ણચેતસઃ ।
ભદ્રકાલીં સમાનર્ચુર્ભૂયાન્નન્દસુતઃ પતિઃ ॥ ૫॥

ઉષસ્યુત્થાય ગોત્રૈઃ સ્વૈરન્યોન્યાબદ્ધબાહવઃ ।
કૃષ્ણમુચ્ચૈર્જગુર્યાન્ત્યઃ કાલિન્દ્યાં સ્નાતુમન્વહમ્ ॥ ૬॥

નદ્યાં કદાચિદાગત્ય તીરે નિક્ષિપ્ય પૂર્વવત્ ।
વાસાંસિ કૃષ્ણં ગાયન્ત્યો વિજહ્રુઃ સલિલે મુદા ॥ ૭॥

ભગવાંસ્તદભિપ્રેત્ય કૃષ્ણો યોગેશ્વરેશ્વરઃ ।
વયસ્યૈરાવૃતસ્તત્ર ગતસ્તત્કર્મસિદ્ધયે ॥ ૮॥

તાસાં વાસાંસ્યુપાદાય નીપમારુહ્ય સત્વરઃ ।
હસદ્ભિઃ પ્રહસન્ બાલૈઃ પરિહાસમુવાચ હ ॥ ૯॥

અત્રાગત્યાબલાઃ કામં સ્વં સ્વં વાસઃ પ્રગૃહ્યતામ્ ।
સત્યં બ્રવાણિ નો નર્મ યદ્યૂયં વ્રતકર્શિતાઃ ॥ ૧૦॥

ન મયોદિતપૂર્વં વા અનૃતં તદિમે વિદુઃ ।
એકૈકશઃ પ્રતીચ્છધ્વં સહૈવોત સુમધ્યમાઃ ॥ ૧૧॥

તસ્ય તત્ક્ષ્વેલિતં દૃષ્ટ્વા ગોપ્યઃ પ્રેમપરિપ્લુતાઃ ।
વ્રીડિતાઃ પ્રેક્ષ્ય ચાન્યોન્યં જાતહાસા ન નિર્યયુઃ ॥ ૧૨॥

એવં બ્રુવતિ ગોવિન્દે નર્મણાઽઽક્ષિપ્તચેતસઃ ।
આકણ્ઠમગ્નાઃ શીતોદે વેપમાનાસ્તમબ્રુવન્ ॥ ૧૩॥

માનયં ભોઃ કૃથાસ્ત્વાં તુ નન્દગોપસુતં પ્રિયમ્ ।
જાનીમોઽઙ્ગ વ્રજશ્લાઘ્યં દેહિ વાસાંસિ વેપિતાઃ ॥ ૧૪॥

શ્યામસુન્દર તે દાસ્યઃ કરવામ તવોદિતમ્ ।
દેહિ વાસાંસિ ધર્મજ્ઞ નો ચેદ્રાજ્ઞે બ્રુવામહે ॥ ૧૫॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ભવત્યો યદિ મે દાસ્યો મયોક્તં વા કરિષ્યથ ।
અત્રાગત્ય સ્વવાસાંસિ પ્રતીચ્છત શુચિસ્મિતાઃ ।
(નો ચેન્નાહં પ્રદાસ્યે કિં ક્રુદ્ધો રાજા કરિષ્યતિ)॥ ૧૬॥

તતો જલાશયાત્સર્વા દારિકાઃ શીતવેપિતાઃ ।
પાણિભ્યાં યોનિમાચ્છાદ્ય પ્રોત્તેરુઃ શીતકર્શિતાઃ ॥ ૧૭॥

ભગવાનાહ તા વીક્ષ્ય શુદ્ધભાવપ્રસાદિતઃ ।
સ્કન્ધે નિધાય વાસાંસિ પ્રીતઃ પ્રોવાચ સસ્મિતમ્ ॥ ૧૮॥

યૂયં વિવસ્ત્રા યદપો ધૃતવ્રતા
વ્યગાહતૈતત્તદુ દેવહેલનમ્ ।
બદ્ધ્વાઞ્જલિં મૂર્ધ્ન્યપનુત્તયેંઽહસઃ
કૃત્વા નમોઽધો વસનં પ્રગૃહ્યતામ્ ॥ ૧૯॥

ઇત્યચ્યુતેનાભિહિતા વ્રજાબલા
મત્વા વિવસ્ત્રાપ્લવનં વ્રતચ્યુતિમ્ ।
તત્પૂર્તિકામાસ્તદશેષકર્મણાં
સાક્ષાત્કૃતં નેમુરવદ્યમૃગ્યતઃ ॥ ૨૦॥

તાસ્તથાવનતા દૃષ્ટ્વા ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।
વાસાંસિ તાભ્યઃ પ્રાયચ્છત્કરુણસ્તેન તોષિતઃ ॥ ૨૧॥

દૃઢં પ્રલબ્ધાસ્ત્રપયા ચ હાપિતાઃ
પ્રસ્તોભિતાઃ ક્રીડનવચ્ચ કારિતાઃ ।
વસ્ત્રાણિ ચૈવાપહૃતાન્યથાપ્યમું
તા નાભ્યસૂયન્ પ્રિયસઙ્ગનિર્વૃતાઃ ॥ ૨૨॥

પરિધાય સ્વવાસાંસિ પ્રેષ્ઠસઙ્ગમસજ્જિતાઃ ।
ગૃહીતચિત્તા નો ચેલુસ્તસ્મિન્ લજ્જાયિતેક્ષણાઃ ॥ ૨૩॥

તાસાં વિજ્ઞાય ભગવાન્ સ્વપાદસ્પર્શકામ્યયા ।
ધૃતવ્રતાનાં સઙ્કલ્પમાહ દામોદરોઽબલાઃ ॥ ૨૪॥

સઙ્કલ્પો વિદિતઃ સાધ્વ્યો ભવતીનાં મદર્ચનમ્ ।
મયાનુમોદિતઃ સોઽસૌ સત્યો ભવિતુમર્હતિ ॥ ૨૫॥

ન મય્યાવેશિતધિયાં કામઃ કામાય કલ્પતે ।

ભર્જિતા ક્વથિતા ધાનાઃ પ્રાયો બીજાય નેષ્યતે ॥ ૨૬॥

યાતાબલા વ્રજં સિદ્ધા મયેમા રંસ્યથા ક્ષપાઃ ।
યદુદ્દિશ્ય વ્રતમિદં ચેરુરાર્યાર્ચનં સતીઃ ॥ ૨૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યાદિષ્ટા ભગવતા લબ્ધકામાઃ કુમારિકાઃ ।
ધ્યાયન્ત્યસ્તત્પદામ્ભોજં કૃચ્છ્રાન્નિર્વિવિશુર્વ્રજમ્ ॥ ૨૮॥

અથ ગોપૈઃ પરિવૃતો ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।
વૃન્દાવનાદ્ગતો દૂરં ચારયન્ ગાઃ સહાગ્રજઃ ॥ ૨૯॥

નિદાઘાર્કાતપે તિગ્મે છાયાભિઃ સ્વાભિરાત્મનઃ ।
આતપત્રાયિતાન્ વીક્ષ્ય દ્રુમાનાહ વ્રજૌકસઃ ॥ ૩૦॥

હે સ્તોક કૃષ્ણ હે અંશો શ્રીદામન્ સુબલાર્જુન ।
વિશાલવૃષભ તેજસ્વિન્ દેવપ્રસ્થ વરૂથપ ॥ ૩૧॥

પશ્યતૈતાન્ મહાભાગાન્ પરાર્થૈકાન્તજીવિતાન્ ।
વાતવર્ષાતપહિમાન્ સહન્તો વારયન્તિ નઃ ॥ ૩૨॥

અહો એષાં વરં જન્મ સર્વપ્રાણ્યુપજીવનમ્ ।
સુજનસ્યેવ યેષાં વૈ વિમુખા યાન્તિ નાર્થિનઃ ॥ ૩૩॥

પત્રપુષ્પફલચ્છાયા મૂલવલ્કલદારુભિઃ ।
ગન્ધનિર્યાસભસ્માસ્થિતોક્મૈઃ કામાન્ વિતન્વતે ॥ ૩૪॥

એતાવજ્જન્મસાફલ્યં દેહિનામિહ દેહિષુ ।
પ્રાણૈરર્થૈર્ધિયા વાચા શ્રેય એવાચરેત્સદા ॥ ૩૫॥

ઇતિ પ્રવાલસ્તબકફલપુષ્પદલોત્કરૈઃ ।
તરૂણાં નમ્રશાખાનાં મધ્યેન યમુનાં ગતઃ ॥ ૩૬॥

તત્ર ગાઃ પાયયિત્વાપઃ સુમૃષ્ટાઃ શીતલાઃ શિવાઃ ।
તતો નૃપ સ્વયં ગોપાઃ કામં સ્વાદુ પપુર્જલમ્ ॥ ૩૭॥

તસ્યા ઉપવને કામં ચારયન્તઃ પશૂન્ નૃપ ।
કૃષ્ણરામાવુપાગમ્ય ક્ષુધાર્તા ઇદમબ્રુવન્ ॥ ૩૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ગોપીવસ્ત્રાપહરણં નામ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રયોવિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૩ ॥

ગોપા ઊચુઃ
રામ રામ મહાવીર્ય કૃષ્ણ દુષ્ટનિબર્હણ ।
એષા વૈ બાધતે ક્ષુન્નસ્તચ્છાન્તિં કર્તુમર્હથઃ ॥ ૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ વિજ્ઞાપિતો ગોપૈર્ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।
ભક્તાયા વિપ્રભાર્યાયાઃ પ્રસીદન્નિદમબ્રવીત્ ॥ ૨॥

પ્રયાત દેવયજનં બ્રાહ્મણા બ્રહ્મવાદિનઃ ।
સત્રમાઙ્ગિરસં નામ હ્યાસતે સ્વર્ગકામ્યયા ॥ ૩॥

તત્ર ગત્વૌદનં ગોપા યાચતાસ્મદ્વિસર્જિતાઃ ।
કીર્તયન્તો ભગવત આર્યસ્ય મમ ચાભિધામ્ ॥ ૪॥

ઇત્યાદિષ્ટા ભગવતા ગત્વાયાચન્ત તે તથા ।
કૃતાઞ્જલિપુટા વિપ્રાન્ દણ્ડવત્પતિતા ભુવિ ॥ ૫॥

હે ભૂમિદેવાઃ શ‍ૃણુત કૃષ્ણસ્યાદેશકારિણઃ ।
પ્રાપ્તાઞ્જાનીત ભદ્રં વો ગોપાન્નો રામચોદિતાન્ ॥ ૬॥

ગાશ્ચારયન્તાવવિદૂર ઓદનં
રામાચ્યુતૌ વો લષતો બુભુક્ષિતૌ ।
તયોર્દ્વિજા ઓદનમર્થિનોર્યદિ
શ્રદ્ધા ચ વો યચ્છત ધર્મવિત્તમાઃ ॥ ૭॥

દીક્ષાયાઃ પશુસંસ્થાયાઃ સૌત્રામણ્યાશ્ચ સત્તમાઃ ।
અન્યત્ર દીક્ષિતસ્યાપિ નાન્નમશ્નન્ હિ દુષ્યતિ ॥ ૮॥

ઇતિ તે ભગવદ્યાચ્ઞાં શ‍ૃણ્વન્તોઽપિ ન શુશ્રુવુઃ ।
ક્ષુદ્રાશા ભૂરિકર્માણો બાલિશા વૃદ્ધમાનિનઃ ॥ ૯॥

દેશઃ કાલઃ પૃથગ્દ્રવ્યં મન્ત્રતન્ત્રર્ત્વિજોઽગ્નયઃ ।
દેવતા યજમાનશ્ચ ક્રતુર્ધર્મશ્ચ યન્મયઃ ॥ ૧૦॥

તં બ્રહ્મ પરમં સાક્ષાદ્ભગવન્તમધોક્ષજમ્ ।
મનુષ્યદૃષ્ટ્યા દુષ્પ્રજ્ઞા મર્ત્યાત્માનો ન મેનિરે ॥ ૧૧॥

ન તે યદોમિતિ પ્રોચુર્ન નેતિ ચ પરન્તપ ।
ગોપા નિરાશાઃ પ્રત્યેત્ય તથોચુઃ કૃષ્ણરામયોઃ ॥ ૧૨॥

તદુપાકર્ણ્ય ભગવાન્ પ્રહસ્ય જગદીશ્વરઃ ।
વ્યાજહાર પુનર્ગોપાન્ દર્શયન્ લૌકિકીં ગતિમ્ ॥ ૧૩॥

માં જ્ઞાપયત પત્નીભ્યઃ સસઙ્કર્ષણમાગતમ્ ।
દાસ્યન્તિ કામમન્નં વઃ સ્નિગ્ધા મય્યુષિતા ધિયા ॥ ૧૪॥

ગત્વાથ પત્નીશાલાયાં દૃષ્ટ્વાસીનાઃ સ્વલઙ્કૃતાઃ ।
નત્વા દ્વિજસતીર્ગોપાઃ પ્રશ્રિતા ઇદમબ્રુવન્ ॥ ૧૫॥

નમો વો વિપ્રપત્નીભ્યો નિબોધત વચાંસિ નઃ ।
ઇતોઽવિદૂરે ચરતા કૃષ્ણેનેહેષિતા વયમ્ ॥ ૧૬॥

ગાશ્ચારયન્ સ ગોપાલૈઃ સરામો દૂરમાગતઃ ।
બુભુક્ષિતસ્ય તસ્યાન્નં સાનુગસ્ય પ્રદીયતામ્ ॥ ૧૭॥

શ્રુત્વાચ્યુતમુપાયાતં નિત્યં તદ્દર્શનોત્સુકાઃ ।
તત્કથાક્ષિપ્તમનસો બભૂવુર્જાતસમ્ભ્રમાઃ ॥ ૧૮॥

ચતુર્વિધં બહુગુણમન્નમાદાય ભાજનૈઃ ।
અભિસસ્રુઃ પ્રિયં સર્વાઃ સમુદ્રમિવ નિમ્નગાઃ ॥ ૧૯॥

નિષિધ્યમાનાઃ પતિભિર્ભ્રાતૃભિર્બન્ધુભિઃ સુતૈઃ ।
ભગવત્યુત્તમશ્લોકે દીર્ઘશ્રુતધૃતાશયાઃ ॥ ૨૦॥

યમુનોપવનેઽશોકનવપલ્લવમણ્ડિતે ।
વિચરન્તં વૃતં ગોપૈઃ સાગ્રજં દદૃશુઃ સ્ત્રિયઃ ॥ ૨૧॥

શ્યામં હિરણ્યપરિધિં વનમાલ્યબર્હ-
ધાતુપ્રવાલનટવેષમનુવ્રતાંસે ।
વિન્યસ્તહસ્તમિતરેણ ધુનાનમબ્જં
કર્ણોત્પલાલકકપોલમુખાબ્જહાસમ્ ॥ ૨૨॥

પ્રાયઃ શ્રુતપ્રિયતમોદયકર્ણપૂરૈ-
ર્યસ્મિન્નિમગ્નમનસસ્તમથાક્ષિરન્ધ્રૈઃ ।
અન્તઃ પ્રવેશ્ય સુચિરં પરિરભ્ય તાપં
પ્રાજ્ઞં યથાભિમતયો વિજહુર્નરેન્દ્ર ॥ ૨૩॥

તાસ્તથા ત્યક્તસર્વાશાઃ પ્રાપ્તા આત્મદિદૃક્ષયા ।
વિજ્ઞાયાખિલદૃગ્દ્રષ્ટા પ્રાહ પ્રહસિતાનનઃ ॥ ૨૪॥

સ્વાગતં વો મહાભાગા આસ્યતાં કરવામ કિમ્ ।
યન્નો દિદૃક્ષયા પ્રાપ્તા ઉપપન્નમિદં હિ વઃ ॥ ૨૫॥

નન્વદ્ધા મયિ કુર્વન્તિ કુશલાઃ સ્વાર્થદર્શિનઃ ।
અહૈતુક્યવ્યવહિતાં ભક્તિમાત્મપ્રિયે યથા ॥ ૨૬॥

પ્રાણબુદ્ધિમનઃસ્વાત્મદારાપત્યધનાદયઃ ।
યત્સમ્પર્કાત્પ્રિયા આસંસ્તતઃ કો ન્વપરઃ પ્રિયઃ ॥ ૨૭॥

તદ્યાત દેવયજનં પતયો વો દ્વિજાતયઃ ।
સ્વસત્રં પારયિષ્યન્તિ યુષ્માભિર્ગૃહમેધિનઃ ॥ ૨૮॥

પત્ન્ય ઊચુઃ
મૈવં વિભોઽર્હતિ ભવાન્ ગદિતું નૃશંસં
સત્યં કુરુષ્વ નિગમં તવ પાદમૂલમ્ ।
પ્રાપ્તા વયં તુલસિદામપદાવસૃષ્ટં
કેશૈર્નિવોઢુમતિલઙ્ઘ્ય સમસ્તબન્ધૂન્ ॥ ૨૯॥

ગૃહ્ણન્તિ નો ન પતયઃ પિતરૌ સુતા વા
ન ભ્રાતૃબન્ધુસુહૃદઃ કુત એવ ચાન્યે ।
તસ્માદ્ભવત્પ્રપદયોઃ પતિતાત્મનાં નો
નાન્યા ભવેદ્ગતિરરિન્દમ તદ્વિધેહિ ॥ ૩૦॥

શ્રીભગવાનુવાચ
પતયો નાભ્યસૂયેરન્ પિતૃભ્રાતૃસુતાદયઃ ।
લોકાશ્ચ વો મયોપેતા દેવા અપ્યનુમન્વતે ॥ ૩૧॥

ન પ્રીતયેઽનુરાગાય હ્યઙ્ગસઙ્ગો નૃણામિહ ।
તન્મનો મયિ યુઞ્જાના અચિરાન્મામવાપ્સ્યથ ॥ ૩૨॥

(શ્રવણાદ્દર્શનાદ્ધ્યાનાન્મયિ ભાવોઽનુકીર્તનાત્ ।

ન તથા સન્નિકર્ષેણ પ્રતિયાત તતો ગૃહાન્ ॥)
શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્તા દ્વિજપત્ન્યસ્તા યજ્ઞવાટં પુનર્ગતાઃ ।
તે ચાનસૂયવઃ સ્વાભિઃ સ્ત્રીભિઃ સત્રમપારયન્ ॥ ૩૩॥

તત્રૈકા વિધૃતા ભર્ત્રા ભગવન્તં યથાશ્રુતમ્ ।
હૃદોપગુહ્ય વિજહૌ દેહં કર્માનુબન્ધનમ્ ॥ ૩૪॥

ભગવાનપિ ગોવિન્દસ્તેનૈવાન્નેન ગોપકાન્ ।
ચતુર્વિધેનાશયિત્વા સ્વયં ચ બુભુજે પ્રભુઃ ॥ ૩૫॥

એવં લીલાનરવપુર્નૃલોકમનુશીલયન્ ।
રેમે ગોગોપગોપીનાં રમયન્ રૂપવાક્કૃતૈઃ ॥ ૩૬॥

અથાનુસ્મૃત્ય વિપ્રાસ્તે અન્વતપ્યન્ કૃતાગસઃ ।
યદ્વિશ્વેશ્વરયોર્યાચ્ઞામહન્મ નૃવિડમ્બયોઃ ॥ ૩૭॥

દૃષ્ટ્વા સ્ત્રીણાં ભગવતિ કૃષ્ણે ભક્તિમલૌકિકીમ્ ।
આત્માનં ચ તયા હીનમનુતપ્તા વ્યગર્હયન્ ॥ ૩૮॥

ધિગ્જન્મ નસ્ત્રિવૃદ્વિદ્યાં ધિગ્વ્રતં ધિગ્બહુજ્ઞતામ્ ।
ધિક્કુલં ધિક્ક્રિયાદાક્ષ્યં વિમુખા યે ત્વધોક્ષજે ॥ ૩૯॥

નૂનં ભગવતો માયા યોગિનામપિ મોહિની ।
યદ્વયં ગુરવો નૃણાં સ્વાર્થે મુહ્યામહે દ્વિજાઃ ॥ ૪૦॥

અહો પશ્યત નારીણામપિ કૃષ્ણે જગદ્ગુરૌ ।
દુરન્તભાવં યોઽવિધ્યન્ મૃત્યુપાશાન્ ગૃહાભિધાન્ ॥ ૪૧॥

નાસાં દ્વિજાતિસંસ્કારો ન નિવાસો ગુરાવપિ ।
ન તપો નાત્મમીમાંસા ન શૌચં ન ક્રિયાઃ શુભાઃ ॥ ૪૨॥

અથાપિ હ્યુત્તમશ્લોકે કૃષ્ણે યોગેશ્વરેશ્વરે ।
ભક્તિર્દૃઢા ન ચાસ્માકં સંસ્કારાદિમતામપિ ॥ ૪૩॥

નનુ સ્વાર્થવિમૂઢાનાં પ્રમત્તાનાં ગૃહેહયા ।
અહો નઃ સ્મારયામાસ ગોપવાક્યૈઃ સતાં ગતિઃ ॥ ૪૪॥

અન્યથા પૂર્ણકામસ્ય કૈવલ્યાદ્યાશિષાં પતેઃ ।
ઈશિતવ્યૈઃ કિમસ્માભિરીશસ્યૈતદ્વિડમ્બનમ્ ॥ ૪૫॥

હિત્વાન્યાન્ ભજતે યં શ્રીઃ પાદસ્પર્શાશયા સકૃત્ ।
આત્મદોષાપવર્ગેણ તદ્યાચ્ઞા જનમોહિની ॥ ૪૬॥

દેશઃ કાલઃ પૃથગ્દ્રવ્યં મન્ત્રતન્ત્રર્ત્વિજોઽગ્નયઃ ।
દેવતા યજમાનશ્ચ ક્રતુર્ધર્મશ્ચ યન્મયઃ ॥ ૪૭॥

સ એષ ભગવાન્ સાક્ષાદ્વિષ્ણુર્યોગેશ્વરેશ્વરઃ ।
જાતો યદુષ્વિત્યશ‍ૃણ્મ હ્યપિ મૂઢા ન વિદ્મહે ॥ ૪૮॥

અહો વયં ધન્યતમા યેષાં નસ્તાદૃશીઃ સ્ત્રિયઃ ।
ભક્ત્યા યાસાં મતિર્જાતા અસ્માકં નિશ્ચલા હરૌ ॥ ૪૯॥

નમસ્તુભ્યં ભગવતે કૃષ્ણાયાકુણ્ઠમેધસે ।
યન્માયામોહિતધિયો ભ્રમામઃ કર્મવર્ત્મસુ ॥ ૫૦॥

સ વૈ ન આદ્યઃ પુરુષઃ સ્વમાયામોહિતાત્મનામ્ ।
અવિજ્ઞાતાનુભાવાનાં ક્ષન્તુમર્હત્યતિક્રમમ્ ॥ ૫૧॥

ઇતિ સ્વાઘમનુસ્મૃત્ય કૃષ્ણે તે કૃતહેલનાઃ ।
દિદૃક્ષવોઽપ્યચ્યુતયોઃ કંસાદ્ભીતા ન ચાચલન્ ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે યજ્ઞપત્ન્યુદ્ધારણં નામ ત્રયોવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુર્વિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ભગવાનપિ તત્રૈવ બલદેવેન સંયુતઃ ।
અપશ્યન્નિવસન્ ગોપાનિન્દ્રયાગકૃતોદ્યમાન્ ॥ ૧॥

તદભિજ્ઞોઽપિ ભગવાન્ સર્વાત્મા સર્વદર્શનઃ ।
પ્રશ્રયાવનતોઽપૃચ્છદ્વૃદ્ધાન્ નન્દપુરોગમાન્ ॥ ૨॥

કથ્યતાં મે પિતઃ કોઽયં સમ્ભ્રમો વ ઉપાગતઃ ।
કિં ફલં કસ્ય ચોદ્દેશઃ કેન વા સાધ્યતે મખઃ ॥ ૩॥

એતદ્બ્રૂહિ મહાન્ કામો મહ્યં શુશ્રૂષવે પિતઃ ।
ન હિ ગોપ્યં હિ સાધૂનાં કૃત્યં સર્વાત્મનામિહ ॥ ૪॥

અસ્ત્યસ્વપરદૃષ્ટીનામમિત્રોદાસ્તવિદ્વિષામ્ ।
ઉદાસીનોઽરિવદ્વર્જ્ય આત્મવત્સુહૃદુચ્યતે ॥ ૫॥

જ્ઞાત્વાજ્ઞાત્વા ચ કર્માણિ જનોઽયમનુતિષ્ઠતિ ।
વિદુષઃ કર્મસિદ્ધિઃ સ્યાત્તથા નાવિદુષો ભવેત્ ॥ ૬॥

તત્ર તાવત્ક્રિયાયોગો ભવતાં કિં વિચારિતઃ ।
અથ વા લૌકિકસ્તન્મે પૃચ્છતઃ સાધુ ભણ્યતામ્ ॥ ૭॥

નન્દ ઉવાચ
પર્જન્યો ભગવાનિન્દ્રો મેઘાસ્તસ્યાત્મમૂર્તયઃ ।
તેઽભિવર્ષન્તિ ભૂતાનાં પ્રીણનં જીવનં પયઃ ॥ ૮॥

તં તાત વયમન્યે ચ વાર્મુચાં પતિમીશ્વરમ્ ।
દ્રવ્યૈસ્તદ્રેતસા સિદ્ધૈર્યજન્તે ક્રતુભિર્નરાઃ ॥ ૯॥

તચ્છેષેણોપજીવન્તિ ત્રિવર્ગફલહેતવે ।
પુંસાં પુરુષકારાણાં પર્જન્યઃ ફલભાવનઃ ॥ ૧૦॥

ય એવં વિસૃજેદ્ધર્મં પારમ્પર્યાગતં નરઃ ।
કામાલ્લોભાદ્ભયાદ્દ્વેષાત્સ વૈ નાપ્નોતિ શોભનમ્ ॥ ૧૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
વચો નિશમ્ય નન્દસ્ય તથાન્યેષાં વ્રજૌકસામ્ ।
ઇન્દ્રાય મન્યું જનયન્ પિતરં પ્રાહ કેશવઃ ॥ ૧૨॥

શ્રીભગવાનુવાચ
કર્મણા જાયતે જન્તુઃ કર્મણૈવ વિલીયતે ।
સુખં દુઃખં ભયં ક્ષેમં કર્મણૈવાભિપદ્યતે ॥ ૧૩॥

અસ્તિ ચેદીશ્વરઃ કશ્ચિત્ફલરૂપ્યન્યકર્મણામ્ ।
કર્તારં ભજતે સોઽપિ ન હ્યકર્તુઃ પ્રભુર્હિ સઃ ॥ ૧૪॥

કિમિન્દ્રેણેહ ભૂતાનાં સ્વસ્વકર્માનુવર્તિનામ્ ।
અનીશેનાન્યથા કર્તું સ્વભાવવિહિતં નૃણામ્ ॥ ૧૫॥

સ્વભાવતન્ત્રો હિ જનઃ સ્વભાવમનુવર્તતે ।
સ્વભાવસ્થમિદં સર્વં સદેવાસુરમાનુષમ્ ॥ ૧૬॥

દેહાનુચ્ચાવચાઞ્જન્તુઃ પ્રાપ્યોત્સૃજતિ કર્મણા ।
શત્રુર્મિત્રમુદાસીનઃ કર્મૈવ ગુરુરીશ્વરઃ ॥ ૧૭॥

તસ્માત્સમ્પૂજયેત્કર્મ સ્વભાવસ્થઃ સ્વકર્મકૃત્ ।
અઞ્જસા યેન વર્તેત તદેવાસ્ય હિ દૈવતમ્ ॥ ૧૮॥

આજીવ્યૈકતરં ભાવં યસ્ત્વન્યમુપજીવતિ ।
ન તસ્માદ્વિન્દતે ક્ષેમં જારં નાર્યસતી યથા ॥ ૧૯॥

વર્તેત બ્રહ્મણા વિપ્રો રાજન્યો રક્ષયા ભુવઃ ।
વૈશ્યસ્તુ વાર્તયા જીવેચ્છૂદ્રસ્તુ દ્વિજસેવયા ॥ ૨૦॥

કૃષિવાણિજ્યગોરક્ષા કુસીદં તુર્યમુચ્યતે ।
વાર્તા ચતુર્વિધા તત્ર વયં ગોવૃત્તયોઽનિશમ્ ॥ ૨૧॥

સત્ત્વં રજસ્તમ ઇતિ સ્થિત્યુત્પત્ત્યન્તહેતવઃ ।
રજસોત્પદ્યતે વિશ્વમન્યોન્યં વિવિધં જગત્ ॥ ૨૨॥

રજસા ચોદિતા મેઘા વર્ષન્ત્યમ્બૂનિ સર્વતઃ ।
પ્રજાસ્તૈરેવ સિધ્યન્તિ મહેન્દ્રઃ કિં કરિષ્યતિ ॥ ૨૩॥

ન નઃ પુરો જનપદા ન ગ્રામા ન ગૃહા વયમ્ ।
નિત્યં વનૌકસસ્તાત વનશૈલનિવાસિનઃ ॥ ૨૪॥

તસ્માદ્ગવાં બ્રાહ્મણાનામદ્રેશ્ચારભ્યતાં મખઃ ।
ય ઇન્દ્રયાગસમ્ભારાસ્તૈરયં સાધ્યતાં મખઃ ॥ ૨૫॥

પચ્યન્તાં વિવિધાઃ પાકાઃ સૂપાન્તાઃ પાયસાદયઃ ।
સંયાવાપૂપશષ્કુલ્યઃ સર્વદોહશ્ચ ગૃહ્યતામ્ ॥ ૨૬॥

હૂયન્તામગ્નયઃ સમ્યગ્બ્રાહ્મણૈર્બ્રહ્મવાદિભિઃ ।
અન્નં બહુવિધં તેભ્યો દેયં વો ધેનુદક્ષિણાઃ ॥ ૨૭॥

અન્યેભ્યશ્ચાશ્વચાણ્ડાલપતિતેભ્યો યથાર્હતઃ ।
યવસં ચ ગવાં દત્ત્વા ગિરયે દીયતાં બલિઃ ॥ ૨૮॥

સ્વલઙ્કૃતા ભુક્તવન્તઃ સ્વનુલિપ્તાઃ સુવાસસઃ ।
પ્રદક્ષિણાં ચ કુરુત ગોવિપ્રાનલપર્વતાન્ ॥ ૨૯॥

એતન્મમ મતં તાત ક્રિયતાં યદિ રોચતે ।
અયં ગોબ્રાહ્મણાદ્રીણાં મહ્યં ચ દયિતો મખઃ ॥ ૩૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કાલાત્મના ભગવતા શક્રદર્પં જિઘાંસતા ।
પ્રોક્તં નિશમ્ય નન્દાદ્યાઃ સાધ્વગૃહ્ણન્ત તદ્વચઃ ॥ ૩૧॥

તથા ચ વ્યદધુઃ સર્વં યથાઽઽહ મધુસૂદનઃ ।
વાચયિત્વા સ્વસ્ત્યયનં તદ્દ્રવ્યેણ ગિરિદ્વિજાન્ ॥ ૩૨॥

ઉપહૃત્ય બલીન્ સર્વાનાદૃતા યવસં ગવામ્ ।
ગોધનાનિ પુરસ્કૃત્ય ગિરિં ચક્રુઃ પ્રદક્ષિણમ્ ॥ ૩૩॥

અનાંસ્યનડુદ્યુક્તાનિ તે ચારુહ્ય સ્વલઙ્કૃતાઃ ।
ગોપ્યશ્ચ કૃષ્ણવીર્યાણિ ગાયન્ત્યઃ સદ્વિજાશિષઃ ॥ ૩૪॥

કૃષ્ણસ્ત્વન્યતમં રૂપં ગોપવિશ્રમ્ભણં ગતઃ ।
શૈલોઽસ્મીતિ બ્રુવન્ ભૂરિ બલિમાદદ્બૃહદ્વપુઃ ॥ ૩૫॥

તસ્મૈ નમો વ્રજજનૈઃ સહ ચક્રે આત્મનાઽઽત્મને ।
અહો પશ્યત શૈલોઽસૌ રૂપી નોઽનુગ્રહં વ્યધાત્ ॥ ૩૬॥

એષોઽવજાનતો મર્ત્યાન્ કામરૂપી વનૌકસઃ ।
હન્તિ હ્યસ્મૈ નમસ્યામઃ શર્મણે આત્મનો ગવામ્ ॥ ૩૭॥

ઇત્યદ્રિગોદ્વિજમખં વાસુદેવપ્રણોદિતાઃ ।
યથા વિધાય તે ગોપા સહ કૃષ્ણા વ્રજં યયુઃ ॥ ૩૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ચતુર્વિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચવિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૫ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇન્દ્રસ્તદાત્મનઃ પૂજાં વિજ્ઞાય વિહતાં નૃપ ।
ગોપેભ્યઃ કૃષ્ણનાથેભ્યો નન્દાદિભ્યશ્ચુકોપ સઃ ॥ ૧॥

ગણં સાંવર્તકં નામ મેઘાનાં ચાન્તકારિણામ્ ।
ઇન્દ્રઃ પ્રાચોદયત્ક્રુદ્ધો વાક્યં ચાહેશમાન્યુત ॥ ૨॥

અહો શ્રીમદમાહાત્મ્યં ગોપાનાં કાનનૌકસામ્ ।
કૃષ્ણં મર્ત્યમુપાશ્રિત્ય યે ચક્રુર્દેવહેલનમ્ ॥ ૩॥

યથાદૃઢૈઃ કર્મમયૈઃ ક્રતુભિર્નામનૌનિભૈઃ ।
વિદ્યામાન્વીક્ષિકીં હિત્વા તિતીર્ષન્તિ ભવાર્ણવમ્ ॥ ૪॥

વાચાલં બાલિશં સ્તબ્ધમજ્ઞં પણ્ડિતમાનિનમ્ ।
કૃષ્ણં મર્ત્યમુપાશ્રિત્ય ગોપા મે ચક્રુરપ્રિયમ્ ॥ ૫॥

એષાં શ્રિયાવલિપ્તાનાં કૃષ્ણેનાધ્માપિતાત્મનામ્ ।
ધુનુત શ્રીમદસ્તમ્ભં પશૂન્ નયત સઙ્ક્ષયમ્ ॥ ૬॥

અહં ચૈરાવતં નાગમારુહ્યાનુવ્રજે વ્રજમ્ ।
મરુદ્ગણૈર્મહાવીર્યૈર્નન્દગોષ્ઠજિઘાંસયા ॥ ૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્થં મઘવતાઽઽજ્ઞપ્તા મેઘા નિર્મુક્તબન્ધનાઃ ।
નન્દગોકુલમાસારૈઃ પીડયામાસુરોજસા ॥ ૮॥

વિદ્યોતમાના વિદ્યુદ્ભિઃ સ્તનન્તઃ સ્તનયિત્નુભિઃ ।
તીવ્રૈર્મરુદ્ગણૈર્નુન્ના વવૃષુર્જલશર્કરાઃ ॥ ૯॥

સ્થૂણાસ્થૂલા વર્ષધારા મુઞ્ચત્સ્વભ્રેષ્વભીક્ષ્ણશઃ ।
જલૌઘૈઃ પ્લાવ્યમાના ભૂર્નાદૃશ્યત નતોન્નતમ્ ॥ ૧૦॥

અત્યાસારાતિવાતેન પશવો જાતવેપનાઃ ।
ગોપા ગોપ્યશ્ચ શીતાર્તા ગોવિન્દં શરણં યયુઃ ॥ ૧૧॥

શિરઃ સુતાંશ્ચ કાયેન પ્રચ્છાદ્યાસારપીડિતાઃ ।
વેપમાના ભગવતઃ પાદમૂલમુપાયયુઃ ॥ ૧૨॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાભાગ ત્વન્નાથં ગોકુલં પ્રભો ।

ત્રાતુમર્હસિ દેવાન્નઃ કુપિતાદ્ભક્તવત્સલ ॥ ૧૩॥

શિલાવર્ષનિપાતેન હન્યમાનમચેતનમ્ ।
નિરીક્ષ્ય ભગવાન્મેને કુપિતેન્દ્રકૃતં હરિઃ ॥ ૧૪॥

અપર્ત્વત્યુલ્બણં વર્ષમતિવાતં શિલામયમ્ ।
સ્વયાગે વિહતેઽસ્માભિરિન્દ્રો નાશાય વર્ષતિ ॥ ૧૫॥

તત્ર પ્રતિવિધિં સમ્યગાત્મયોગેન સાધયે ।
લોકેશમાનિનાં મૌઢ્યાદ્ધરિષ્યે શ્રીમદં તમઃ ॥ ૧૬॥

ન હિ સદ્ભાવયુક્તાનાં સુરાણામીશવિસ્મયઃ ।
મત્તોઽસતાં માનભઙ્ગઃ પ્રશમાયોપકલ્પતે ॥ ૧૭॥

તસ્માન્મચ્છરણં ગોષ્ઠં મન્નાથં મત્પરિગ્રહમ્ ।
ગોપાયે સ્વાત્મયોગેન સોઽયં મે વ્રત આહિતઃ ॥ ૧૮॥

ઇત્યુક્ત્વૈકેન હસ્તેન કૃત્વા ગોવર્ધનાચલમ્ ।
દધાર લીલયા કૃષ્ણશ્છત્રાકમિવ બાલકઃ ॥ ૧૯॥

અથાહ ભગવાન્ ગોપાન્ હેઽમ્બ તાત વ્રજૌકસઃ ।
યથોપજોષં વિશત ગિરિગર્તં સગોધનાઃ ॥ ૨૦॥

ન ત્રાસ ઇહ વઃ કાર્યો મદ્ધસ્તાદ્રિનિપાતને ।
વાતવર્ષભયેનાલં તત્ત્રાણં વિહિતં હિ વઃ ॥ ૨૧॥

તથા નિર્વિવિશુર્ગર્તં કૃષ્ણાશ્વાસિતમાનસાઃ ।
યથાવકાશં સધનાઃ સવ્રજાઃ સોપજીવિનઃ ॥ ૨૨॥

ક્ષુત્તૃડ્વ્યથાં સુખાપેક્ષાં હિત્વા તૈર્વ્રજવાસિભિઃ ।
વીક્ષ્યમાણો દધાવદ્રિં સપ્તાહં નાચલત્પદાત્ ॥ ૨૩॥

કૃષ્ણયોગાનુભાવં તં નિશામ્યેન્દ્રોઽતિવિસ્મિતઃ ।
નિઃસ્તમ્ભો ભ્રષ્ટસઙ્કલ્પઃ સ્વાન્મેઘાન્ સન્ન્યવારયત્ ॥ ૨૪॥

ખં વ્યભ્રમુદિતાદિત્યં વાતવર્ષં ચ દારુણમ્ ।
નિશામ્યોપરતં ગોપાન્ ગોવર્ધનધરોઽબ્રવીત્ ॥ ૨૫॥

નિર્યાત ત્યજત ત્રાસં ગોપાઃ સસ્ત્રીધનાર્ભકાઃ ।
ઉપારતં વાતવર્ષં વ્યુદપ્રાયાશ્ચ નિમ્નગાઃ ॥ ૨૬॥

તતસ્તે નિર્યયુર્ગોપાઃ સ્વં સ્વમાદાય ગોધનમ્ ।
શકટોઢોપકરણં સ્ત્રીબાલસ્થવિરાઃ શનૈઃ ॥ ૨૭॥

ભગવાનપિ તં શૈલં સ્વસ્થાને પૂર્વવત્પ્રભુઃ ।
પશ્યતાં સર્વભૂતાનાં સ્થાપયામાસ લીલયા ॥ ૨૮॥

તં પ્રેમવેગાન્નિભૃતા વ્રજૌકસો
યથા સમીયુઃ પરિરમ્ભણાદિભિઃ ।
ગોપ્યશ્ચ સસ્નેહમપૂજયન્મુદા
દધ્યક્ષતાદ્ભિર્યુયુજુઃ સદાશિષઃ ॥ ૨૯॥

યશોદા રોહિણી નન્દો રામશ્ચ બલિનાં વરઃ ।
કૃષ્ણમાલિઙ્ગ્ય યુયુજુરાશિષઃ સ્નેહકાતરાઃ ॥ ૩૦॥

દિવિ દેવગણાઃ સાધ્યાઃ સિદ્ધગન્ધર્વચારણાઃ ।
તુષ્ટુવુર્મુમુચુસ્તુષ્ટાઃ પુષ્પવર્ષાણિ પાર્થિવ ॥ ૩૧॥

શઙ્ખદુન્દુભયો નેદુર્દિવિ દેવપ્રણોદિતાઃ ।
જગુર્ગન્ધર્વપતયસ્તુમ્બુરુપ્રમુખા નૃપ ॥ ૩૨॥

તતોઽનુરક્તૈઃ પશુપૈઃ પરિશ્રિતો
રાજન્ સ ગોષ્ઠં સબલોઽવ્રજદ્ધરિઃ ।
તથાવિધાન્યસ્ય કૃતાનિ ગોપિકાઃ
ગાયન્ત્ય ઈયુર્મુદિતા હૃદિસ્પૃશઃ ॥ ૩૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે પઞ્ચવિંશોઽધ્યયઃ ॥ ૨૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષડ્વિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં વિધાનિ કર્માણિ ગોપાઃ કૃષ્ણસ્ય વીક્ષ્ય તે ।
અતદ્વીર્યવિદઃ પ્રોચુઃ સમભ્યેત્ય સુવિસ્મિતાઃ ॥ ૧॥

બાલકસ્ય યદેતાનિ કર્માણ્યત્યદ્ભુતાનિ વૈ ।
કથમર્હત્યસૌ જન્મ ગ્રામ્યેષ્વાત્મજુગુપ્સિતમ્ ॥ ૨॥

યઃ સપ્તહાયનો બાલઃ કરેણૈકેન લીલયા ।
કથં બિભ્રદ્ગિરિવરં પુષ્કરં ગજરાડિવ ॥ ૩॥

તોકેનામીલિતાક્ષેણ પૂતનાયા મહૌજસઃ ।
પીતઃ સ્તનઃ સહ પ્રાણૈઃ કાલેનેવ વયસ્તનોઃ ॥ ૪॥

હિન્વતોઽધઃશયાનસ્ય માસ્યસ્ય ચરણાવુદક્ ।
અનોઽપતદ્વિપર્યસ્તં રુદતઃ પ્રપદાહતમ્ ॥ ૫॥

એકહાયન આસીનો હ્રિયમાણો વિહાયસા ।
દૈત્યેન યસ્તૃણાવર્તમહન્ કણ્ઠગ્રહાતુરમ્ ॥ ૬॥

ક્વચિદ્ધૈયઙ્ગવસ્તૈન્યે માત્રા બદ્ધ ઉદૂખલે ।
ગચ્છન્નર્જુનયોર્મધ્યે બાહુભ્યાં તાવપાતયત્ ॥ ૭॥

વને સઞ્ચારયન્ વત્સાન્ સરામો બાલકૈર્વૃતઃ ।
હન્તુકામં બકં દોર્ભ્યાં મુખતોઽરિમપાટયત્ ॥ ૮॥

વત્સેષુ વત્સરૂપેણ પ્રવિશન્તં જિઘાંસયા ।
હત્વા ન્યપાતયત્તેન કપિત્થાનિ ચ લીલયા ॥ ૯॥

હત્વા રાસભદૈતેયં તદ્બન્ધૂંશ્ચ બલાન્વિતઃ ।
ચક્રે તાલવનં ક્ષેમં પરિપક્વફલાન્વિતમ્ ॥ ૧૦॥

પ્રલમ્બં ઘાતયિત્વોગ્રં બલેન બલશાલિના ।
અમોચયદ્વ્રજપશૂન્ ગોપાંશ્ચારણ્યવહ્નિતઃ ॥ ૧૧॥

આશીવિષતમાહીન્દ્રં દમિત્વા વિમદં હ્રદાત્ ।
પ્રસહ્યોદ્વાસ્ય યમુનાં ચક્રેઽસૌ નિર્વિષોદકામ્ ॥ ૧૨॥

દુસ્ત્યજશ્ચાનુરાગોઽસ્મિન્ સર્વેષાં નો વ્રજૌકસામ્ ।
નન્દ તે તનયેઽસ્માસુ તસ્યાપ્યૌત્પત્તિકઃ કથમ્ ॥ ૧૩॥

ક્વ સપ્તહાયનો બાલઃ ક્વ મહાદ્રિવિધારણમ્ ।
તતો નો જાયતે શઙ્કા વ્રજનાથ તવાત્મજે ॥ ૧૪॥

નન્દ ઉવાચ
શ્રૂયતાં મે વચો ગોપા વ્યેતુ શઙ્કા ચ વોઽર્ભકે ।

એનં કુમારમુદ્દિશ્ય ગર્ગો મે યદુવાચ હ ॥ ૧૫॥

વર્ણાસ્ત્રયઃ કિલાસ્યાસન્ ગૃહ્ણતોઽનુયુગં તનૂઃ ।
શુક્લો રક્તસ્તથા પીત ઇદાનીં કૃષ્ણતાં ગતઃ ॥ ૧૬॥

પ્રાગયં વસુદેવસ્ય ક્વચિજ્જાતસ્તવાત્મજઃ ।
વાસુદેવ ઇતિ શ્રીમાનભિજ્ઞાઃ સમ્પ્રચક્ષતે ॥ ૧૭॥

બહૂનિ સન્તિ નામાનિ રૂપાણિ ચ સુતસ્ય તે ।
ગુણકર્માનુરૂપાણિ તાન્યહં વેદ નો જનાઃ ॥ ૧૮॥

એષ વઃ શ્રેય આધાસ્યદ્ગોપગોકુલનન્દનઃ ।
અનેન સર્વદુર્ગાણિ યૂયમઞ્જસ્તરિષ્યથ ॥ ૧૯॥

પુરાનેન વ્રજપતે સાધવો દસ્યુપીડિતાઃ ।
અરાજકે રક્ષ્યમાણા જિગ્યુર્દસ્યૂન્ સમેધિતાઃ ॥ ૨૦॥

ય એતસ્મિન્ મહાભાગાઃ પ્રીતિં કુર્વન્તિ માનવાઃ ।
નારયોઽભિભવન્ત્યેતાન્ વિષ્ણુપક્ષાનિવાસુરાઃ ॥ ૨૧॥

તસ્માન્નન્દ કુમારોઽયં નારાયણસમો ગુણૈઃ ।
શ્રિયા કીર્ત્યાનુભાવેન તત્કર્મસુ ન વિસ્મયઃ ॥ ૨૨॥

ઇત્યદ્ધા માં સમાદિશ્ય ગર્ગે ચ સ્વગૃહં ગતે ।
મન્યે નારાયણસ્યાંશં કૃષ્ણમક્લિષ્ટકારિણમ્ ॥ ૨૩॥

ઇતિ નન્દવચઃ શ્રુત્વા ગર્ગગીતં વ્રજૌકસઃ ।
દૃષ્ટશ્રુતાનુભાવાસ્તે કૃષ્ણસ્યામિતતેજસઃ ।
મુદિતા નન્દમાનર્ચુઃ કૃષ્ણં ચ ગતવિસ્મયાઃ ॥ ૨૪॥

દેવે વર્ષતિ યજ્ઞવિપ્લવરુષા વજ્રાશ્મપર્ષાનિલૈઃ
સીદત્પાલપશુસ્ત્રિ આત્મશરણં દૃષ્ટ્વાનુકમ્પ્યુત્સ્મયન્ ।
ઉત્પાટ્યૈકકરેણ શૈલમબલો લીલોચ્છિલીન્ધ્રં યથા
બિભ્રદ્ગોષ્ઠમપાન્મહેન્દ્રમદભિત્પ્રીયાન્ન ઇન્દ્રો ગવામ્ ॥ ૨૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ષડ્વિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તવિંશોઽધ્યાયઃ -૨૭ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ગોવર્ધને ધૃતે શૈલે આસારાદ્રક્ષિતે વ્રજે ।
ગોલોકાદાવ્રજત્કૃષ્ણં સુરભિઃ શક્ર એવ ચ ॥ ૧॥

વિવિક્ત ઉપસઙ્ગમ્ય વ્રીડીતઃ કૃતહેલનઃ ।
પસ્પર્શ પાદયોરેનં કિરીટેનાર્કવર્ચસા ॥ ૨॥

દૃષ્ટશ્રુતાનુભાવોઽસ્ય કૃષ્ણસ્યામિતતેજસઃ ।
નષ્ટત્રિલોકેશમદ ઇન્દ્ર આહ કૃતાઞ્જલિઃ ॥ ૩॥

ઇન્દ્ર ઉવાચ
વિશુદ્ધસત્ત્વં તવ ધામ શાન્તં
તપોમયં ધ્વસ્તરજસ્તમસ્કમ્ ।
માયામયોઽયં ગુણસમ્પ્રવાહો
ન વિદ્યતે તેઽગ્રહણાનુબન્ધઃ ॥ ૪॥

કુતો નુ તદ્ધેતવ ઈશ તત્કૃતા
લોભાદયો યેઽબુધલિઙ્ગભાવાઃ ।
તથાપિ દણ્ડં ભગવાન્ બિભર્તિ
ધર્મસ્ય ગુપ્ત્યૈ ખલનિગ્રહાય ॥ ૫॥

પિતા ગુરુસ્ત્વં જગતામધીશો
દુરત્યયઃ કાલ ઉપાત્તદણ્ડઃ ।
હિતાય ચેચ્છાતનુભિઃ સમીહસે
માનં વિધુન્વન્ જગદીશમાનિનામ્ ॥ ૬॥

યે મદ્વિધાજ્ઞા જગદીશ માનિન-
સ્ત્વાં વીક્ષ્ય કાલેઽભયમાશુ તન્મદમ્ ।
હિત્વાઽઽર્યમાર્ગં પ્રભજન્ત્યપસ્મયા
ઈહા ખલાનામપિ તેઽનુશાસનમ્ ॥ ૭॥

સ ત્વં મમૈશ્વર્યમદપ્લુતસ્ય
કૃતાગસસ્તેઽવિદુષઃ પ્રભાવમ્ ।

ક્ષન્તું પ્રભોઽથાર્હસિ મૂઢચેતસો
મૈવં પુનર્ભૂન્મતિરીશ મેઽસતી ॥ ૮॥

તવાવતારોઽયમધોક્ષજેહ
સ્વયમ્ભરાણામુરુભારજન્મનામ્ ।
ચમૂપતીનામભવાય દેવ
ભવાય યુષ્મચ્ચરણાનુવર્તિનામ્ ॥ ૯॥

નમસ્તુભ્યં ભગવતે પુરુષાય મહાત્મને ।
વાસુદેવાય કૃષ્ણાય સાત્વતાં પતયે નમઃ ॥ ૧૦॥

સ્વચ્છન્દોપાત્તદેહાય વિશુદ્ધજ્ઞાનમૂર્તયે ।
સર્વસ્મૈ સર્વબીજાય સર્વભૂતાત્મને નમઃ ॥ ૧૧॥

મયેદં ભગવન્ ગોષ્ઠનાશાયાસારવાયુભિઃ ।
ચેષ્ટિતં વિહતે યજ્ઞે માનિના તીવ્રમન્યુના ॥ ૧૨॥

ત્વયેશાનુગૃહીતોઽસ્મિ ધ્વસ્તસ્તમ્ભો વૃથોદ્યમઃ ।
ઈશ્વરં ગુરુમાત્માનં ત્વામહં શરણં ગતઃ ॥ ૧૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં સઙ્કીર્તિતઃ કૃષ્ણો મઘોના ભગવાનમુમ્ ।
મેઘગમ્ભીરયા વાચા પ્રહસન્નિદમબ્રવીત્ ॥ ૧૪॥

શ્રીભગવાનુવાચ
મયા તેઽકારિ મઘવન્ મખભઙ્ગોઽનુગૃહ્ણતા ।
મદનુસ્મૃતયે નિત્યં મત્તસ્યેન્દ્રશ્રિયા ભૃશમ્ ॥ ૧૫॥

મામૈશ્વર્યશ્રીમદાન્ધો દણ્ડપાણિં ન પશ્યતિ ।
તં ભ્રંશયામિ સમ્પદ્ભ્યો યસ્ય ચેચ્છામ્યનુગ્રહમ્ ॥ ૧૬॥

ગમ્યતાં શક્ર ભદ્રં વઃ ક્રિયતાં મેઽનુશાસનમ્ ।
સ્થીયતાં સ્વાધિકારેષુ યુક્તૈર્વઃ સ્તમ્ભવર્જિતૈઃ ॥ ૧૭॥

અથાહ સુરભિઃ કૃષ્ણમભિવન્દ્ય મનસ્વિની ।
સ્વસન્તાનૈરુપામન્ત્ર્ય ગોપરૂપિણમીશ્વરમ્ ॥ ૧૮॥

સુરભિરુવાચ
કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાયોગિન્ વિશ્વાત્મન્ વિશ્વસમ્ભવ ।

ભવતા લોકનાથેન સનાથા વયમચ્યુત ॥ ૧૯॥

ત્વં નઃ પરમકં દૈવં ત્વં ન ઇન્દ્રો જગત્પતે ।
ભવાય ભવ ગોવિપ્રદેવાનાં યે ચ સાધવઃ ॥ ૨૦॥

ઇન્દ્રં નસ્ત્વાભિષેક્ષ્યામો બ્રહ્મણા નોદિતા વયમ્ ।
અવતીર્ણોઽસિ વિશ્વાત્મન્ ભૂમેર્ભારાપનુત્તયે ॥ ૨૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં કૃષ્ણમુપામન્ત્ર્ય સુરભિઃ પયસાઽઽત્મનઃ ।
જલૈરાકાશગઙ્ગાયા ઐરાવતકરોદ્ધૃતૈઃ ॥ ૨૨॥

ઇન્દ્રઃ સુરર્ષિભિઃ સાકં નોદિતો દેવમાતૃભિઃ ।
અભ્યષિઞ્ચત દાશાર્હં ગોવિન્દ ઇતિ ચાભ્યધાત્ ॥ ૨૩॥

તત્રાગતાસ્તુમ્બુરુનારદાદયો
ગન્ધર્વવિદ્યાધરસિદ્ધચારણાઃ ।
જગુર્યશો લોકમલાપહં હરેઃ
સુરાઙ્ગનાઃ સન્નનૃતુર્મુદાન્વિતાઃ ॥ ૨૪॥

તં તુષ્ટુવુર્દેવનિકાયકેતવો
હ્યવાકિરંશ્ચાદ્ભુતપુષ્પવૃષ્ટિભિઃ ।
લોકાઃ પરાં નિર્વૃતિમાપ્નુવંસ્ત્રયો
ગાવસ્તદા ગામનયન્ પયોદ્રુતામ્ ॥ ૨૫॥

નાનારસૌઘાઃ સરિતો વૃક્ષા આસન્ મધુસ્રવાઃ ।
અકૃષ્ટપચ્યૌષધયો ગિરયોઽબિભ્રદુન્મણીન્ ॥ ૨૬॥

કૃષ્ણેઽભિષિક્ત એતાનિ સત્ત્વાનિ કુરુનન્દન ।
નિર્વૈરાણ્યભવંસ્તાત ક્રૂરાણ્યપિ નિસર્ગતઃ ॥ ૨૭॥

ઇતિ ગોગોકુલપતિં ગોવિન્દમભિષિચ્ય સઃ ।
અનુજ્ઞાતો યયૌ શક્રો વૃતો દેવાદિભિર્દિવમ્ ॥ ૨૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ઇન્દ્રસ્તુતિર્નામ સપ્તવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટાવિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એકાદશ્યાં નિરાહારઃ સમભ્યર્ચ્ય જનાર્દનમ્ ।
સ્નાતું નન્દસ્તુ કાલિન્દ્યા દ્વાદશ્યાં જલમાવિશત્ ॥ ૧॥

તં ગૃહીત્વાનયદ્ભૃત્યો વરુણસ્યાસુરોઽન્તિકમ્ ।
અવિજ્ઞાયાસુરીં વેલાં પ્રવિષ્ટમુદકં નિશિ ॥ ૨॥

ચુક્રુશુસ્તમપશ્યન્તઃ કૃષ્ણ રામેતિ ગોપકાઃ ।
ભગવાંસ્તદુપશ્રુત્ય પિતરં વરુણાહૃતમ્ ।
તદન્તિકં ગતો રાજન્ સ્વાનામભયદો વિભુઃ ॥ ૩॥

પ્રાપ્તં વીક્ષ્ય હૃષીકેશં લોકપાલઃ સપર્યયા ।
મહત્યા પૂજયિત્વાઽઽહ તદ્દર્શનમહોત્સવઃ ॥ ૪॥

વરુણ ઉવાચ
અદ્ય મે નિભૃતો દેહોઽદ્યૈવાર્થોઽધિગતઃ પ્રભો ।
ત્વત્પાદભાજો ભગવન્નવાપુઃ પારમધ્વનઃ ॥ ૫॥

નમસ્તુભ્યં ભગવતે બ્રહ્મણે પરમાત્મને ।
ન યત્ર શ્રૂયતે માયા લોકસૃષ્ટિવિકલ્પના ॥ ૬॥

અજાનતા મામકેન મૂઢેનાકાર્યવેદિના ।
આનીતોઽયં તવ પિતા તદ્ભવાન્ ક્ષન્તુમર્હતિ ॥ ૭॥

મમાપ્યનુગ્રહં કૃષ્ણ કર્તુમર્હસ્યશેષદૃક્ ।
ગોવિન્દ નીયતામેષ પિતા તે પિતૃવત્સલ ॥ ૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં પ્રસાદિતઃ કૃષ્ણો ભગવાનીશ્વરેશ્વરઃ ।
આદાયાગાત્સ્વપિતરં બન્ધૂનાં ચાવહન્ મુદમ્ ॥ ૯॥

નન્દસ્ત્વતીન્દ્રિયં દૃષ્ટ્વા લોકપાલમહોદયમ્ ।
કૃષ્ણે ચ સન્નતિં તેષાં જ્ઞાતિભ્યો વિસ્મિતોઽબ્રવીત્ ॥ ૧૦॥

તે ત્વૌત્સુક્યધિયો રાજન્ મત્વા ગોપાસ્તમીશ્વરમ્ ।

અપિ નઃ સ્વગતિં સૂક્ષ્મામુપાધાસ્યદધીશ્વરઃ ॥ ૧૧॥

ઇતિ સ્વાનાં સ ભગવાન્ વિજ્ઞાયાખિલદૃક્ સ્વયમ્ ।
સઙ્કલ્પસિદ્ધયે તેષાં કૃપયૈતદચિન્તયત્ ॥ ૧૨॥

જનો વૈ લોક એતસ્મિન્નવિદ્યાકામકર્મભિઃ ।
ઉચ્ચાવચાસુ ગતિષુ ન વેદ સ્વાં ગતિં ભ્રમન્ ॥ ૧૩॥

ઇતિ સઞ્ચિન્ત્ય ભગવાન્ મહાકારુણિકો હરિઃ ।
દર્શયામાસ લોકં સ્વં ગોપાનાં તમસઃ પરમ્ ॥ ૧૪॥

સત્યં જ્ઞાનમનન્તં યદ્બ્રહ્મ જ્યોતિઃ સનાતનમ્ ।
યદ્ધિ પશ્યન્તિ મુનયો ગુણાપાયે સમાહિતાઃ ॥ ૧૫॥

તે તુ બ્રહ્મહ્રદં નીતા મગ્નાઃ કૃષ્ણેન ચોદ્ધૃતાઃ ।
દદૃશુર્બ્રહ્મણો લોકં યત્રાક્રૂરોઽધ્યગાત્પુરા ॥ ૧૬॥

નન્દાદયસ્તુ તં દૃષ્ટ્વા પરમાનન્દનિર્વૃતાઃ ।
કૃષ્ણં ચ તત્ર છન્દોભિઃ સ્તૂયમાનં સુવિસ્મિતાઃ ॥ ૧૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૨૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ભગવાનપિ તા રાત્રીઃ શરદોત્ફુલ્લમલ્લિકાઃ ।
વીક્ષ્ય રન્તું મનશ્ચક્રે યોગમાયામુપાશ્રિતઃ ॥ ૧॥

તદોડુરાજઃ કકુભઃ કરૈર્મુખં
પ્રાચ્યા વિલિમ્પન્નરુણેન શન્તમૈઃ ।
સ ચર્ષણીનામુદગાચ્છુચો મૃજન્
પ્રિયઃ પ્રિયાયા ઇવ દીર્ઘદર્શનઃ ॥ ૨॥

દૃષ્ટ્વા કુમુદ્વન્તમખણ્ડમણ્ડલં

રમાનનાભં નવકુઙ્કુમારુણં
વનં ચ તત્કોમલગોભિરઞ્જિતં
જગૌ કલં વામદૃશાં મનોહરમ્ ॥ ૩॥

નિશમ્ય ગીતં તદનઙ્ગવર્ધનં
વ્રજસ્ત્રિયઃ કૃષ્ણગૃહીતમાનસાઃ ।
આજગ્મુરન્યોન્યમલક્ષિતોદ્યમાઃ
સ યત્ર કાન્તો જવલોલકુણ્ડલાઃ ॥ ૪॥

દુહન્ત્યોઽભિયયુઃ કાશ્ચિદ્દોહં હિત્વા સમુત્સુકાઃ ।
પયોઽધિશ્રિત્ય સંયાવમનુદ્વાસ્યાપરા યયુઃ ॥ ૫॥

પરિવેષયન્ત્યસ્તદ્ધિત્વા પાયયન્ત્યઃ શિશૂન્ પયઃ ।
શુશ્રૂષન્ત્યઃ પતીન્ કાશ્ચિદશ્નન્ત્યોઽપાસ્ય ભોજનમ્ ॥ ૬॥

લિમ્પન્ત્યઃ પ્રમૃજન્ત્યોઽન્યા અઞ્જન્ત્યઃ કાશ્ચ લોચને ।
વ્યત્યસ્તવસ્ત્રાભરણાઃ કાશ્ચિત્કૃષ્ણાન્તિકં યયુઃ ॥ ૭॥

તા વાર્યમાણાઃ પતિભિઃ પિતૃભિર્ભ્રાતૃબન્ધુભિઃ ।
ગોવિન્દાપહૃતાત્માનો ન ન્યવર્તન્ત મોહિતાઃ ॥ ૮॥

અન્તર્ગૃહગતાઃ કાશ્ચિદ્ગોપ્યોઽલબ્ધવિનિર્ગમાઃ ।
કૃષ્ણં તદ્ભાવનાયુક્તા દધ્યુર્મીલિતલોચનાઃ ॥ ૯॥

દુઃસહપ્રેષ્ઠવિરહતીવ્રતાપધુતાશુભાઃ ।
ધ્યાનપ્રાપ્તાચ્યુતાશ્લેષનિર્વૃત્યા ક્ષીણમઙ્ગલાઃ ॥ ૧૦॥

તમેવ પરમાત્માનં જારબુદ્ધ્યાપિ સઙ્ગતાઃ ।
જહુર્ગુણમયં દેહં સદ્યઃ પ્રક્ષીણબન્ધનાઃ ॥ ૧૧॥

રાજોવાચ
કૃષ્ણં વિદુઃ પરં કાન્તં ન તુ બ્રહ્મતયા મુને ।
ગુણપ્રવાહોપરમસ્તાસાં ગુણધિયાં કથમ્ ॥ ૧૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઉક્તં પુરસ્તાદેતત્તે ચૈદ્યઃ સિદ્ધિં યથા ગતઃ ।
દ્વિષન્નપિ હૃષીકેશં કિમુતાધોક્ષજપ્રિયાઃ ॥ ૧૩॥

નૃણાં નિઃશ્રેયસાર્થાય વ્યક્તિર્ભગવતો નૃપ ।

અવ્યયસ્યાપ્રમેયસ્ય નિર્ગુણસ્ય ગુણાત્મનઃ ॥ ૧૪॥

કામં ક્રોધં ભયં સ્નેહમૈક્યં સૌહૃદમેવ ચ ।
નિત્યં હરૌ વિદધતો યાન્તિ તન્મયતાં હિ તે ॥ ૧૫॥

ન ચૈવં વિસ્મયઃ કાર્યો ભવતા ભગવત્યજે ।
યોગેશ્વરેશ્વરે કૃષ્ણે યત એતદ્વિમુચ્યતે ॥ ૧૬॥

તા દૃષ્ટ્વાન્તિકમાયાતા ભગવાન્ વ્રજયોષિતઃ ।
અવદદ્વદતાં શ્રેષ્ઠો વાચઃ પેશૈર્વિમોહયન્ ॥ ૧૭॥

શ્રીભગવાનુવાચ
સ્વાગતં વો મહાભાગાઃ પ્રિયં કિં કરવાણિ વઃ ।
વ્રજસ્યાનામયં કચ્ચિદ્બ્રૂતાગમનકારણમ્ ॥ ૧૮॥

રજન્યેષા ઘોરરૂપા ઘોરસત્ત્વનિષેવિતા ।
પ્રતિયાત વ્રજં નેહ સ્થેયં સ્ત્રીભિઃ સુમધ્યમાઃ ॥ ૧૯॥

માતરઃ પિતરઃ પુત્રા ભ્રાતરઃ પતયશ્ચ વઃ ।
વિચિન્વન્તિ હ્યપશ્યન્તો મા કૃઢ્વં બન્ધુસાધ્વસમ્ ॥ ૨૦॥

દૃષ્ટં વનં કુસુમિતં રાકેશકરરઞ્જિતમ્ ।
યમુનાનિલલીલૈજત્તરુપલ્લવશોભિતમ્ ॥ ૨૧॥

તદ્યાત મા ચિરં ગોષ્ઠં શુશ્રૂષધ્વં પતીન્ સતીઃ ।
ક્રન્દન્તિ વત્સા બાલાશ્ચ તાન્પાયયત દુહ્યત ॥ ૨૨॥

અથ વા મદભિસ્નેહાદ્ભવત્યો યન્ત્રિતાશયાઃ ।
આગતા હ્યુપપન્નં વઃ પ્રીયન્તે મયિ જન્તવઃ ॥ ૨૩॥

ભર્તુઃ શુશ્રૂષણં સ્ત્રીણાં પરો ધર્મો હ્યમાયયા ।
તદ્બન્ધૂનાં ચ કલ્યાણ્યઃ પ્રજાનાં ચાનુપોષણમ્ ॥ ૨૪॥

દુઃશીલો દુર્ભગો વૃદ્ધો જડો રોગ્યધનોઽપિ વા ।
પતિઃ સ્ત્રીભિર્ન હાતવ્યો લોકેપ્સુભિરપાતકી ॥ ૨૫॥

અસ્વર્ગ્યમયશસ્યં ચ ફલ્ગુ કૃચ્છ્રં ભયાવહમ્ ।
જુગુપ્સિતં ચ સર્વત્ર ઔપપત્યં કુલસ્ત્રિયાઃ ॥ ૨૬॥

શ્રવણાદ્દર્શનાદ્ધ્યાનાન્મયિ ભાવોઽનુકીર્તનાત્ ।
ન તથા સન્નિકર્ષેણ પ્રતિયાત તતો ગૃહાન્ ॥ ૨૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ વિપ્રિયમાકર્ણ્ય ગોપ્યો ગોવિન્દભાષિતમ્ ।
વિષણ્ણા ભગ્નસઙ્કલ્પાશ્ચિન્તામાપુર્દુરત્યયામ્ ॥ ૨૮॥

કૃત્વા મુખાન્યવ શુચઃ શ્વસનેન શુષ્ય-
દ્બિમ્બાધરાણિ ચરણેન ભુવં લિખન્ત્યઃ ।
અસ્રૈરુપાત્તમષિભિઃ કુચકુઙ્કુમાનિ
તસ્થુર્મૃજન્ત્ય ઉરુદુઃખભરાઃ સ્મ તૂષ્ણીમ્ ॥ ૨૯॥

પ્રેષ્ઠં પ્રિયેતરમિવ પ્રતિભાષમાણં
કૃષ્ણં તદર્થવિનિવર્તિતસર્વકામાઃ ।
નેત્રે વિમૃજ્ય રુદિતોપહતે સ્મ કિઞ્ચિત્
સંરમ્ભગદ્ગદગિરોઽબ્રુવતાનુરક્તાઃ ॥ ૩૦॥

ગોપ્ય ઊચુઃ
મૈવં વિભોઽર્હતિ ભવાન્ ગદિતું નૃશંસં
સન્ત્યજ્ય સર્વવિષયાંસ્તવપાદમૂલમ્ ।
ભક્તા ભજસ્વ દુરવગ્રહ મા ત્યજાસ્માન્
દેવો યથાઽઽદિપુરુષો ભજતે મુમુક્ષૂન્ ॥ ૩૧॥

યત્પત્યપત્યસુહૃદામનુવૃત્તિરઙ્ગ
સ્ત્રીણાં સ્વધર્મ ઇતિ ધર્મવિદા ત્વયોક્તમ્ ।
અસ્ત્વેવમેતદુપદેશપદે ત્વયીશે
પ્રેષ્ઠો ભવાંસ્તનુભૃતાં કિલ બન્ધુરાત્મા ॥ ૩૨॥

કુર્વન્તિ હિ ત્વયિ રતિં કુશલાઃ સ્વ આત્મન્
નિત્યપ્રિયે પતિસુતાદિભિરાર્તિદૈઃ કિમ્ ।
તન્નઃ પ્રસીદ પરમેશ્વર મા સ્મ છિન્દ્યા
આશાં ધૃતાં ત્વયિ ચિરાદરવિન્દનેત્ર ॥ ૩૩॥

ચિત્તં સુખેન ભવતાપહૃતં ગૃહેષુ
યન્નિર્વિશત્યુત કરાવપિ ગૃહ્યકૃત્યે ।
પાદૌ પદં ન ચલતસ્તવ પાદમૂલા-
દ્યામઃ કથં વ્રજમથો કરવામ કિં વા ॥ ૩૪॥

સિઞ્ચાઙ્ગ નસ્ત્વદધરામૃતપૂરકેણ

હાસાવલોકકલગીતજહૃચ્છયાગ્નિમ્ ।
નો ચેદ્વયં વિરહજાગ્ન્યુપયુક્તદેહા
ધ્યાનેન યામ પદયોઃ પદવીં સખે તે ॥ ૩૫॥

યર્હ્યમ્બુજાક્ષ તવ પાદતલં રમાયા
દત્તક્ષણં ક્વચિદરણ્યજનપ્રિયસ્ય ।
અસ્પ્રાક્ષ્મ તત્પ્રભૃતિ નાન્યસમક્ષમઙ્ગ
સ્થાતું ત્વયાભિરમિતા બત પારયામઃ ॥ ૩૬॥

શ્રીર્યત્પદામ્બુજરજશ્ચકમે તુલસ્યા
લબ્ધ્વાપિ વક્ષસિ પદં કિલ ભૃત્યજુષ્ટમ્ ।
યસ્યાઃ સ્વવીક્ષણકૃતેઽન્યસુરપ્રયાસઃ
તદ્વદ્વયં ચ તવ પાદરજઃ પ્રપન્નાઃ ॥ ૩૭॥

તન્નઃ પ્રસીદ વૃજિનાર્દન તેઽઙ્ઘ્રિમૂલં
પ્રાપ્તા વિસૃજ્ય વસતીસ્ત્વદુપાસનાશાઃ ।
ત્વત્સુન્દરસ્મિતનિરીક્ષણતીવ્રકામ-
તપ્તાત્મનાં પુરુષભૂષણ દેહિ દાસ્યમ્ ॥ ૩૮॥

વીક્ષ્યાલકાવૃતમુખં તવ કુણ્ડલશ્રી-
ગણ્ડસ્થલાધરસુધં હસિતાવલોકમ્ ।
દત્તાભયં ચ ભુજદણ્ડયુગં વિલોક્ય
વક્ષઃશ્રિયૈકરમણં ચ ભવામ દાસ્યઃ ॥ ૩૯॥

કા સ્ત્ર્યઙ્ગ તે કલપદાયતમૂર્ચ્છિતેન
સમ્મોહિતાઽઽર્યચરિતાન્ન ચલેત્ત્રિલોક્યામ્ ।
ત્રૈલોક્યસૌભગમિદં ચ નિરીક્ષ્ય રૂપં
યદ્ગોદ્વિજદ્રુમમૃગાઃ પુલકાન્યબિભ્રન્ ॥ ૪૦॥

વ્યક્તં ભવાન્ વ્રજભયાર્તિહરોઽભિજાતો
દેવો યથાઽઽદિપુરુષઃ સુરલોકગોપ્તા ।
તન્નો નિધેહિ કરપઙ્કજમાર્તબન્ધો
તપ્તસ્તનેષુ ચ શિરઃસુ ચ કિઙ્કરીણામ્ ॥ ૪૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ વિક્લવિતં તાસાં શ્રુત્વા યોગેશ્વરેશ્વરઃ ।
પ્રહસ્ય સદયં ગોપીરાત્મારામોઽપ્યરીરમત્ ॥ ૪૨॥

તાભિઃ સમેતાભિરુદારચેષ્ટિતઃ
પ્રિયેક્ષણોત્ફુલ્લમુખીભિરચ્યુતઃ ।
ઉદારહાસદ્વિજકુન્દદીધતિ-
ર્વ્યરોચતૈણાઙ્ક ઇવોડુભિર્વૃતઃ ॥ ૪૩॥

ઉપગીયમાન ઉદ્ગાયન્ વનિતાશતયૂથપઃ ।
માલાં બિભ્રદ્વૈજયન્તીં વ્યચરન્મણ્ડયન્ વનમ્ ॥ ૪૪॥

નદ્યાઃ પુલિનમાવિશ્ય ગોપીભિર્હિમવાલુકમ્ ।
રેમે તત્તરલાનન્દકુમુદામોદવાયુના ॥ ૪૫॥

બાહુપ્રસારપરિરમ્ભકરાલકોરુ-
નીવીસ્તનાલભનનર્મનખાગ્રપાતૈઃ ।
ક્ષ્વેલ્યાવલોકહસિતૈર્વ્રજસુન્દરીણા-
મુત્તમ્ભયન્ રતિપતિં રમયાઞ્ચકાર ॥ ૪૬॥

એવં ભગવતઃ કૃષ્ણાલ્લબ્ધમાના મહાત્મનઃ ।
આત્માનં મેનિરે સ્ત્રીણાં માનિન્યોઽભ્યધિકં ભુવિ ॥ ૪૭॥

તાસાં તત્સૌભગમદં વીક્ષ્ય માનં ચ કેશવઃ ।
પ્રશમાય પ્રસાદાય તત્રૈવાન્તરધીયત ॥ ૪૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ભગવતો રાસક્રીડાવર્ણનં નામ
એકોનત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૦ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અન્તર્હિતે ભગવતિ સહસૈવ વ્રજાઙ્ગનાઃ ।
અતપ્યંસ્તમચક્ષાણાઃ કરિણ્ય ઇવ યૂથપમ્ ॥ ૧॥

ગત્યાનુરાગસ્મિતવિભ્રમેક્ષિતૈ-
ર્મનોરમાલાપવિહારવિભ્રમૈઃ ।
આક્ષિપ્તચિત્તાઃ પ્રમદા રમાપતે-
સ્તાસ્તા વિચેષ્ટા જગૃહુસ્તદાત્મિકાઃ ॥ ૨॥

ગતિસ્મિતપ્રેક્ષણભાષણાદિષુ
પ્રિયાઃ પ્રિયસ્ય પ્રતિરૂઢમૂર્તયઃ ।
અસાવહં ત્વિત્યબલાસ્તદાત્મિકા
ન્યવેદિષુઃ કૃષ્ણવિહારવિભ્રમાઃ ॥ ૩॥

ગાયન્ત્ય ઉચ્ચૈરમુમેવ સંહતા
વિચિક્યુરુન્મત્તકવદ્વનાદ્વનમ્ ।
પપ્રચ્છુરાકાશવદન્તરં બહિ-
ર્ભૂતેષુ સન્તં પુરુષં વનસ્પતીન્ ॥ ૪॥

દૃષ્ટો વઃ કચ્ચિદશ્વત્થ પ્લક્ષ ન્યગ્રોધ નો મનઃ ।
નન્દસૂનુર્ગતો હૃત્વા પ્રેમહાસાવલોકનૈઃ ॥ ૫॥

કચ્ચિત્કુરબકાશોકનાગપુન્નાગચમ્પકાઃ ।
રામાનુજો માનિનીનામિતો દર્પહરસ્મિતઃ ॥ ૬॥

કચ્ચિત્તુલસિ કલ્યાણિ ગોવિન્દચરણપ્રિયે ।
સહ ત્વાલિકુલૈર્બિભ્રદ્દૃષ્ટસ્તેઽતિપ્રિયોઽચ્યુતઃ ॥ ૭॥

માલત્યદર્શિ વઃ કચ્ચિન્મલ્લિકે જાતિ યૂથિકે ।
પ્રીતિં વો જનયન્ યાતઃ કરસ્પર્શેન માધવઃ ॥ ૮॥

ચૂતપ્રિયાલપનસાસનકોવિદાર-
જમ્બ્વર્કબિલ્વબકુલામ્રકદમ્બનીપાઃ ।
યેઽન્યે પરાર્થભવકા યમુનોપકૂલાઃ
શંસન્તુ કૃષ્ણપદવીં રહિતાત્મનાં નઃ ॥ ૯॥

કિં તે કૃતં ક્ષિતિ તપો બત કેશવાઙ્ઘ્રિ-
સ્પર્શોત્સવોત્પુલકિતાઙ્ગરુહૈર્વિભાસિ ।
અપ્યઙ્ઘ્રિસમ્ભવ ઉરુક્રમવિક્રમાદ્વા
આહો વરાહવપુષઃ પરિરમ્ભણેન ॥ ૧૦॥

અપ્યેણપત્ન્યુપગતઃ પ્રિયયેહ ગાત્રૈ-

સ્તન્વન્ દૃશાં સખિ સુનિર્વૃતિમચ્યુતો વઃ ।
કાન્તાઙ્ગસઙ્ગકુચકુઙ્કુમરઞ્જિતાયાઃ
કુન્દસ્રજઃ કુલપતેરિહ વાતિ ગન્ધઃ ॥ ૧૧॥

બાહું પ્રિયાંસ ઉપધાય ગૃહીતપદ્મો
રામાનુજસ્તુલસિકાલિકુલૈર્મદાન્ધૈઃ ।
અન્વીયમાન ઇહ વસ્તરવઃ પ્રણામં
કિં વાભિનન્દતિ ચરન્ પ્રણયાવલોકૈઃ ॥ ૧૨॥

પૃચ્છતેમા લતા બાહૂનપ્યાશ્લિષ્ટા વનસ્પતેઃ ।
નૂનં તત્કરજસ્પૃષ્ટા બિભ્રત્યુત્પુલકાન્યહો ॥ ૧૩॥

ઇત્યુન્મત્તવચો ગોપ્યઃ કૃષ્ણાન્વેષણકાતરાઃ ।
લીલા ભગવતસ્તાસ્તા હ્યનુચક્રુસ્તદાત્મિકાઃ ॥ ૧૪॥

કસ્યાશ્ચિત્પૂતનાયન્ત્યાઃ કૃષ્ણાયન્ત્યપિબત્સ્તનમ્ ।
તોકાયિત્વા રુદત્યન્યા પદાહન્ શકટાયતીમ્ ॥ ૧૫॥

દૈત્યાયિત્વા જહારાન્યામેકા કૃષ્ણાર્ભભાવનામ્ ।
રિઙ્ગયામાસ કાપ્યઙ્ઘ્રી કર્ષન્તી ઘોષનિઃસ્વનૈઃ ॥ ૧૬॥

કૃષ્ણરામાયિતે દ્વે તુ ગોપાયન્ત્યશ્ચ કાશ્ચન ।
વત્સાયતીં હન્તિ ચાન્યા તત્રૈકા તુ બકાયતીમ્ ॥ ૧૭॥

આહૂય દૂરગા યદ્વત્કૃષ્ણસ્તમનુકુર્વતીમ્ ।
વેણું ક્વણન્તીં ક્રીડન્તીમન્યાઃ શંસન્તિ સાધ્વિતિ ॥ ૧૮॥

કસ્યાઞ્ચિત્સ્વભુજં ન્યસ્ય ચલન્ત્યાહાપરા નનુ ।
કૃષ્ણોઽહં પશ્યત ગતિં લલિતામિતિ તન્મનાઃ ॥ ૧૯॥

મા ભૈષ્ટ વાતવર્ષાભ્યાં તત્ત્રાણં વિહિતં મયા ।
ઇત્યુક્ત્વૈકેન હસ્તેન યતન્ત્યુન્નિદધેઽમ્બરમ્ ॥ ૨૦॥

આરુહ્યૈકા પદાઽઽક્રમ્ય શિરસ્યાહાપરાં નૃપ ।
દુષ્ટાહે ગચ્છ જાતોઽહં ખલાનાં નનુ દણ્ડધૃક્ ॥ ૨૧॥

તત્રૈકોવાચ હે ગોપા દાવાગ્નિં પશ્યતોલ્બણમ્ ।
ચક્ષૂંષ્યાશ્વપિદધ્વં વો વિધાસ્યે ક્ષેમમઞ્જસા ॥ ૨૨॥

(બદ્ધાન્યયા સ્રજા કાચિત્તન્વી તત્ર ઉલૂખલે ।)

બધ્નામિ ભાણ્ડભેત્તારં હૈયઙ્ગવમુષં ત્વિતિ ।
ભીતા સુદૃક્ પિધાયાસ્યં ભેજે ભીતિવિડમ્બનમ્ ॥ ૨૩॥

એવં કૃષ્ણં પૃચ્છમાના વૃન્દાવનલતાસ્તરૂન્ ।
વ્યચક્ષત વનોદ્દેશે પદાનિ પરમાત્મનઃ ॥ ૨૪॥

પદાનિ વ્યક્તમેતાનિ નન્દસૂનોર્મહાત્મનઃ ।
લક્ષ્યન્તે હિ ધ્વજામ્ભોજવજ્રાઙ્કુશયવાદિભિઃ ॥ ૨૫॥

તૈસ્તૈઃ પદૈસ્તત્પદવીમન્વિચ્છન્ત્યોઽગ્રતોઽબલાઃ ।
વધ્વાઃ પદૈઃ સુપૃક્તાનિ વિલોક્યાર્તાઃ સમબ્રુવન્ ॥ ૨૬॥

કસ્યાઃ પદાનિ ચૈતાનિ યાતાયા નન્દસૂનુના ।
અંસન્યસ્તપ્રકોષ્ઠાયાઃ કરેણોઃ કરિણા યથા ॥ ૨૭॥

અનયાઽઽરાધિતો નૂનં ભગવાન્ હરિરીશ્વરઃ ।
યન્નો વિહાય ગોવિન્દઃ પ્રીતો યામનયદ્રહઃ ॥ ૨૮॥

ધન્યા અહો અમી આલ્યો ગોવિન્દાઙ્ઘ્ર્યબ્જરેણવઃ ।
યાન્ બ્રહ્મેશૌ રમાદેવી દધુર્મૂર્ધ્ન્યઘનુત્તયે ॥ ૨૯॥

તસ્યા અમૂનિ નઃ ક્ષોભં કુર્વન્ત્યુચ્ચૈઃ પદાનિ યત્ ।
યૈકાપહૃત્ય ગોપીનાં રહો ભુઙ્ક્તેઽચ્યુતાધરમ્ ॥ ૩૦॥

ન લક્ષ્યન્તે પદાન્યત્ર તસ્યા નૂનં તૃણાઙ્કુરૈઃ ।
ખિદ્યત્સુજાતાઙ્ઘ્રિતલામુન્નિન્યે પ્રેયસીં પ્રિયઃ ॥ ૩૧॥

ઇમાન્યધિકમગ્નાનિ પદાનિ વહતો વધૂમ્ ।
ગોપ્યઃ પશ્યત કૃષ્ણસ્ય ભારાક્રાન્તસ્ય કામિનઃ ॥ ૩૨॥

અત્રાવરોપિતા કાન્તા પુષ્પહેતોર્મહાત્મના ।
અત્ર પ્રસૂનાવચયઃ પ્રિયાર્થે પ્રેયસા કૃતઃ ।
પ્રપદાક્રમણે એતે પશ્યતાસકલે પદે ॥ ૩૩॥

કેશપ્રસાધનં ત્વત્ર કામિન્યાઃ કામિના કૃતમ્ ।
તાનિ ચૂડયતા કાન્તામુપવિષ્ટમિહ ધ્રુવમ્ ॥ ૩૪॥

રેમે તયા ચાત્મરત આત્મારામોઽપ્યખણ્ડિતઃ ।
કામિનાં દર્શયન્ દૈન્યં સ્ત્રીણાં ચૈવ દુરાત્મતામ્ ॥ ૩૫॥

ઇત્યેવં દર્શયન્ત્યસ્તાશ્ચેરુર્ગોપ્યો વિચેતસઃ ।

યાં ગોપીમનયત્કૃષ્ણો વિહાયાન્યાઃ સ્ત્રિયો વને ॥ ૩૬॥

સા ચ મેને તદાઽઽત્માનં વરિષ્ઠં સર્વયોષિતામ્ ।
હિત્વા ગોપીઃ કામયાના મામસૌ ભજતે પ્રિયઃ ॥ ૩૭॥

તતો ગત્વા વનોદ્દેશં દૃપ્તા કેશવમબ્રવીત્ ।
ન પારયેઽહં ચલિતું નય માં યત્ર તે મનઃ ॥ ૩૮॥

એવમુક્તઃ પ્રિયામાહ સ્કન્ધ આરુહ્યતામિતિ ।
તતશ્ચાન્તર્દધે કૃષ્ણઃ સા વધૂરન્વતપ્યત ॥ ૩૯॥

હા નાથ રમણ પ્રેષ્ઠ ક્વાસિ ક્વાસિ મહાભુજ ।
દાસ્યાસ્તે કૃપણાયા મે સખે દર્શય સન્નિધિમ્ ॥ ૪૦॥

અન્વિચ્છન્ત્યો ભગવતો માર્ગં ગોપ્યોઽવિદૂરિતઃ ।
દદૃશુઃ પ્રિયવિશ્લેષમોહિતાં દુઃખિતાં સખીમ્ ॥ ૪૧॥

તયા કથિતમાકર્ણ્ય માનપ્રાપ્તિં ચ માધવાત્ ।
અવમાનં ચ દૌરાત્મ્યાદ્વિસ્મયં પરમં યયુઃ ॥ ૪૨॥

તતોઽવિશન્ વનં ચન્દ્રજ્યોત્સ્ના યાવદ્વિભાવ્યતે ।
તમઃ પ્રવિષ્ટમાલક્ષ્ય તતો નિવવૃતુઃ સ્ત્રિયઃ ॥ ૪૩॥

તન્મનસ્કાસ્તદાલાપાસ્તદ્વિચેષ્ટાસ્તદાત્મિકાઃ ।
તદ્ગુણાનેવ ગાયન્ત્યો નાત્માગારાણિ સસ્મરુઃ ॥ ૪૪॥

પુનઃ પુલિનમાગત્ય કાલિન્દ્યાઃ કૃષ્ણભાવનાઃ ।
સમવેતા જગુઃ કૃષ્ણં તદાગમનકાઙ્ક્ષિતાઃ ॥ ૪૫॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે રાસક્રીડાયાં કૃષ્ણાન્વેષણં નામ
ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૧ ॥

ગોપ્ય ઊચુઃ
જયતિ તેઽધિકં જન્મના વ્રજઃ
શ્રયત ઇન્દિરા શશ્વદત્ર હિ ।
દયિત દૃશ્યતાં દિક્ષુ તાવકા-
સ્ત્વયિ ધૃતાસવસ્ત્વાં વિચિન્વતે ॥ ૧॥

શરદુદાશયે સાધુજાતસ-
ત્સરસિજોદર શ્રીમુષા દૃશા ।
સુરતનાથ તેઽશુલ્કદાસિકા
વરદ નિઘ્નતો નેહ કિં વધઃ ॥ ૨॥

વિષજલાપ્યયાદ્વ્યાલરાક્ષસા-
દ્વર્ષમારુતાદ્વૈદ્યુતાનલાત્ ।
વૃષમયાત્મજાદ્વિશ્વતોભયા-
દૃષભ તે વયં રક્ષિતા મુહુઃ ॥ ૩॥

ન ખલુ ગોપિકાનન્દનો ભવા-
નખિલદેહિનામન્તરાત્મદૃક્ ।
વિખનસાર્થિતો વિશ્વગુપ્તયે
સખ ઉદેયિવાન્ સાત્વતાં કુલે ॥ ૪॥

વિરચિતાભયં વૃષ્ણિધુર્ય તે
ચરણમીયુષાં સંસૃતેર્ભયાત્ ।
કરસરોરુહં કાન્ત કામદં
શિરસિ ધેહિ નઃ શ્રીકરગ્રહમ્ ॥ ૫॥

વ્રજજનાર્તિહન્ વીરયોષિતાં
નિજજનસ્મયધ્વંસનસ્મિત ।
ભજ સખે ભવત્કિઙ્કરીઃ સ્મ નો
જલરુહાનનં ચારુ દર્શય ॥ ૬॥

પ્રણતદેહિનાં પાપકર્શનં
તૃણચરાનુગં શ્રીનિકેતનમ્ ।
ફણિફણાર્પિતં તે પદામ્બુજં
કૃણુ કુચેષુ નઃ કૃન્ધિ હૃચ્છયમ્ ॥ ૭॥

મધુરયા ગિરા વલ્ગુવાક્યયા
બુધમનોજ્ઞયા પુષ્કરેક્ષણ ।
વિધિકરીરિમા વીર મુહ્યતી-
રધરસીધુનાઽઽપ્યાયયસ્વ નઃ ॥ ૮॥

તવ કથામૃતં તપ્તજીવનં
કવિભિરીડિતં કલ્મષાપહમ્ ।
શ્રવણમઙ્ગલં શ્રીમદાતતં
ભુવિગૃણન્તિ તે ભૂરિદા જનાઃ ॥ ૯॥

પ્રહસિતં પ્રિયપ્રેમવીક્ષણં
વિહરણં ચ તે ધ્યાનમઙ્ગલમ્ ।
રહસિ સંવિદો યા હૃદિસ્પૃશઃ
કુહક નો મનઃ ક્ષોભયન્તિ હિ ॥ ૧૦॥

ચલસિ યદ્વ્રજાચ્ચારયન્ પશૂન્
નલિનસુન્દરં નાથ તે પદમ્ ।
શિલતૃણાઙ્કુરૈઃ સીદતીતિ નઃ
કલિલતાં મનઃ કાન્ત ગચ્છતિ ॥ ૧૧॥

દિનપરિક્ષયે નીલકુન્તલૈ-
ર્વનરુહાનનં બિભ્રદાવૃતમ્ ।
ઘનરજસ્વલં દર્શયન્ મુહુ-
ર્મનસિ નઃ સ્મરં વીર યચ્છસિ ॥ ૧૨॥

પ્રણતકામદં પદ્મજાર્ચિતં
ધરણિમણ્ડનં ધ્યેયમાપદિ ।
ચરણપઙ્કજં શન્તમં ચ તે
રમણ નઃ સ્તનેષ્વર્પયાધિહન્ ॥ ૧૩॥

સુરતવર્ધનં શોકનાશનં
સ્વરિતવેણુના સુષ્ઠુ ચુમ્બિતમ્ ।
ઇતરરાગ-વિસ્મારણં નૃણાં
વિતર વીર નસ્તેઽધરામૃતમ્ ॥ ૧૪॥

અટતિ યદ્ભવાનહ્નિ કાનનં

ત્રુટિર્યુગાયતે ત્વામપશ્યતામ્ ।
કુટિલકુન્તલં શ્રીમુખં ચ તે
જડ ઉદીક્ષતાં પક્ષ્મકૃદ્દૃશામ્ ॥ ૧૫॥

પતિસુતાન્વયભ્રાતૃબાન્ધવા-
નતિવિલઙ્ઘ્ય તેઽન્ત્યચ્યુતાગતાઃ ।
ગતિવિદસ્તવોદ્ગીતમોહિતાઃ
કિતવ યોષિતઃ કસ્ત્યજેન્નિશિ ॥ ૧૬॥

રહસિ સંવિદં હૃચ્છયોદયં
પ્રહસિતાનનં પ્રેમવીક્ષણમ્ ।
બૃહદુરઃ શ્રિયો વીક્ષ્ય ધામ તે
મુહુરતિ સ્પૃહા મુહ્યતે મનઃ ॥ ૧૭॥

વ્રજવનૌકસાં વ્યક્તિરઙ્ગ તે
વૃજિનહન્ત્ર્યલં વિશ્વમઙ્ગલમ્ ।
ત્યજ મનાક્ ચ નસ્ત્વત્સ્પૃહાત્મનાં
સ્વજનહૃદ્રુજાં યન્નિષૂદનમ્ ॥ ૧૮॥

યત્તે સુજાત ચરણામ્બુરુહં સ્તનેષુ
ભીતાઃ શનૈઃ પ્રિય દધીમહિ કર્કશેષુ ।
તેનાટવીમટસિ તદ્વ્યથતે ન કિંસ્વિત્
કૂર્પાદિભિર્ભ્રમતિ ધીર્ભવદાયુષાં નઃ ॥ ૧૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે રાસક્રીડાયાં ગોપિકાગીતં
નામૈકત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વાત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ ગોપ્યઃ પ્રગાયન્ત્યઃ પ્રલપન્ત્યશ્ચ ચિત્રધા ।

રુરુદુઃ સુસ્વરં રાજન્ કૃષ્ણદર્શનલાલસાઃ ॥ ૧॥

તાસામાવિરભૂચ્છૌરિઃ સ્મયમાનમુખામ્બુજઃ ।
પીતામ્બરધરઃ સ્રગ્વી સાક્ષાન્મન્મથમન્મથઃ ॥ ૨॥

તં વિલોક્યાગતં પ્રેષ્ઠં પ્રીત્યુત્ફુલ્લદૃશોઽબલાઃ ।
ઉત્તસ્થુર્યુગપત્સર્વાસ્તન્વઃ પ્રાણમિવાગતમ્ ॥ ૩॥

કાચિત્કરામ્બુજં શૌરેર્જગૃહેઽઞ્જલિના મુદા ।
કાચિદ્દધાર તદ્બાહુમંસે ચન્દનરૂષિતમ્ ॥ ૪॥

કાચિદઞ્જલિનાગૃહ્ણાત્તન્વી તામ્બૂલચર્વિતમ્ ।
એકા તદઙ્ઘ્રિકમલં સન્તપ્તા સ્તનયોરધાત્ ॥ ૫॥

એકા ભ્રુકુટિમાબધ્ય પ્રેમસંરમ્ભવિહ્વલા ।
ઘ્નન્તીવૈક્ષત્કટાક્ષેપૈઃ સન્દષ્ટદશનચ્છદા ॥ ૬॥

અપરાનિમિષદ્દૃગ્ભ્યાં જુષાણા તન્મુખામ્બુજમ્ ।
આપીતમપિ નાતૃપ્યત્સન્તસ્તચ્ચરણં યથા ॥ ૭॥

તં કાચિન્નેત્રરન્ધ્રેણ હૃદિકૃત્ય નિમીલ્ય ચ ।
પુલકાઙ્ગ્યુપગુહ્યાસ્તે યોગીવાનન્દસમ્પ્લુતા ॥ ૮॥

સર્વાસ્તાઃ કેશવાલોકપરમોત્સવનિર્વૃતાઃ ।
જહુર્વિરહજં તાપં પ્રાજ્ઞં પ્રાપ્ય યથા જનાઃ ॥ ૯॥

તાભિર્વિધૂતશોકાભિર્ભગવાનચ્યુતો વૃતઃ ।
વ્યરોચતાધિકં તાત પુરુષઃ શક્તિભિર્યથા ॥ ૧૦॥

તાઃ સમાદાય કાલિન્દ્યા નિર્વિશ્ય પુલિનં વિભુઃ ।
વિકસત્કુન્દમન્દારસુરભ્યનિલષટ્પદમ્ ॥ ૧૧॥

શરચ્ચન્દ્રાંશુસન્દોહધ્વસ્તદોષાતમઃ શિવમ્ ।
કૃષ્ણાયા હસ્તતરલાચિતકોમલવાલુકમ્ ॥ ૧૨॥

તદ્દર્શનાહ્લાદવિધૂતહૃદ્રુજો
મનોરથાન્તં શ્રુતયો યથા યયુઃ ।
સ્વૈરુત્તરીયૈઃ કુચકુઙ્કુમાઙ્કિતૈ-
રચીક્લૃપન્નાસનમાત્મબન્ધવે ॥ ૧૩॥

તત્રોપવિષ્ટો ભગવાન્ સ ઈશ્વરો

યોગેશ્વરાન્તર્હૃદિ કલ્પિતાસનઃ ।
ચકાસ ગોપીપરિષદ્ગતોઽર્ચિત-
સ્ત્રૈલોક્યલક્ષ્મ્યેકપદં વપુર્દધત્ ॥ ૧૪॥

સભાજયિત્વા તમનઙ્ગદીપનં
સહાસલીલેક્ષણવિભ્રમભ્રુવા ।
સંસ્પર્શનેનાઙ્કકૃતાઙ્ઘ્રિહસ્તયોઃ
સંસ્તુત્ય ઈષત્કુપિતા બભાષિરે ॥ ૧૫॥

ગોપ્ય ઊચુઃ
ભજતોઽનુભજન્ત્યેક એક એતદ્વિપર્યયમ્ ।
નોભયાંશ્ચ ભજન્ત્યેક એતન્નો બ્રૂહિ સાધુ ભોઃ ॥ ૧૬॥

શ્રીભગવાનુવાચ
મિથો ભજન્તિ યે સખ્યઃ સ્વાર્થૈકાન્તોદ્યમા હિ તે ।
ન તત્ર સૌહૃદં ધર્મઃ સ્વાર્થાર્થં તદ્ધિ નાન્યથા ॥ ૧૭॥

ભજન્ત્યભજતો યે વૈ કરુણાઃ પિતરૌ યથા ।
ધર્મો નિરપવાદોઽત્ર સૌહૃદં ચ સુમધ્યમાઃ ॥ ૧૮॥

ભજતોઽપિ ન વૈ કેચિદ્ભજન્ત્યભજતઃ કુતઃ ।
આત્મારામા હ્યાપ્તકામા અકૃતજ્ઞા ગુરુદ્રુહઃ ॥ ૧૯॥

નાહં તુ સખ્યો ભજતોઽપિ જન્તૂન્
ભજામ્યમીષામનુવૃત્તિવૃત્તયે ।
યથાધનો લબ્ધધને વિનષ્ટે
તચ્ચિન્તયાન્યન્નિભૃતો ન વેદ ॥ ૨૦॥

એવં મદર્થોજ્ઝિતલોકવેદ-
સ્વાનાં હિ વો મય્યનુવૃત્તયેઽબલાઃ ।
મયા પરોક્ષં ભજતા તિરોહિતં
માસૂયિતું માર્હથ તત્પ્રિયં પ્રિયાઃ ॥ ૨૧॥

ન પારયેઽહં નિરવદ્યસંયુજાં
સ્વસાધુકૃત્યં વિબુધાયુષાપિ વઃ ।
યા માભજન્ દુર્જરગેહશ‍ૃઙ્ખલાઃ
સંવૃશ્ચ્ય તદ્વઃ પ્રતિયાતુ સાધુના ॥ ૨૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વર્ધે રાસક્રીડાયાં ગોપીસાન્ત્વનં નામ
દ્વાત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રયસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ૩૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્થં ભગવતો ગોપ્યઃ શ્રુત્વા વાચઃ સુપેશલાઃ ।
જહુર્વિરહજં તાપં તદઙ્ગોપચિતાશિષઃ ॥ ૧॥

તત્રારભત ગોવિન્દો રાસક્રીડામનુવ્રતૈઃ ।
સ્ત્રીરત્નૈરન્વિતઃ પ્રીતૈરન્યોન્યાબદ્ધબાહુભિઃ ॥ ૨॥

રાસોત્સવઃ સમ્પ્રવૃત્તો ગોપીમણ્ડલમણ્ડિતઃ ।
યોગેશ્વરેણ કૃષ્ણેન તાસાં મધ્યે દ્વયોર્દ્વયોઃ ।
પ્રવિષ્ટેન ગૃહીતાનાં કણ્ઠે સ્વનિકટં સ્ત્રિયઃ ॥ ૩॥

યં મન્યેરન્ નભસ્તાવદ્વિમાનશતસઙ્કુલમ્ ।
દિવૌકસાં સદારાણામૌત્સુક્યાપહૃતાત્મનામ્ ॥ ૪॥

તતો દુન્દુભયો નેદુર્નિપેતુઃ પુષ્પવૃષ્ટયઃ ।
જગુર્ગન્ધર્વપતયઃ સસ્ત્રીકાસ્તદ્યશોઽમલમ્ ॥ ૫॥

વલયાનાં નૂપુરાણાં કિઙ્કિણીનાં ચ યોષિતામ્ ।
સપ્રિયાણામભૂચ્છબ્દસ્તુમુલો રાસમણ્ડલે ॥ ૬॥

તત્રાતિશુશુભે તાભિર્ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।
મધ્યે મણીનાં હૈમાનાં મહામરકતો યથા ॥ ૭॥

પાદન્યાસૈર્ભુજવિધુતિભિઃ સસ્મિતૈર્ભ્રૂવિલાસૈઃ
ભજ્યન્ મધ્યૈશ્ચલકુચપટૈઃ કુણ્ડલૈર્ગણ્ડલોલૈઃ ।
સ્વિદ્યન્ મુખ્યઃ કબરરશનાગ્રન્થયઃ કૃષ્ણવધ્વો
ગાયન્ત્યસ્તં તડિત ઇવ તા મેઘચક્રે વિરેજુઃ ॥ ૮॥

ઉચ્ચૈર્જગુર્નૃત્યમાના રક્તકણ્ઠ્યો રતિપ્રિયાઃ ।
કૃષ્ણાભિમર્શમુદિતા યદ્ગીતેનેદમાવૃતમ્ ॥ ૯॥

કાચિત્સમં મુકુન્દેન સ્વરજાતીરમિશ્રિતાઃ ।
ઉન્નિન્યે પૂજિતા તેન પ્રીયતા સાધુ સાધ્વિતિ ।
તદેવ ધ્રુવમુન્નિન્યે તસ્યૈ માનં ચ બહ્વદાત્ ॥ ૧૦॥

કાચિદ્રાસપરિશ્રાન્તા પાર્શ્વસ્થસ્ય ગદાભૃતઃ ।
જગ્રાહ બાહુના સ્કન્ધં શ્લથદ્વલયમલ્લિકા ॥ ૧૧॥

તત્રૈકાંસગતં બાહું કૃષ્ણસ્યોત્પલસૌરભમ્ ।
ચન્દનાલિપ્તમાઘ્રાય હૃષ્ટરોમા ચુચુમ્બ હ ॥ ૧૨॥

કસ્યાશ્ચિન્નાટ્યવિક્ષિપ્તકુણ્ડલત્વિષમણ્ડિતમ્ ।
ગણ્ડં ગણ્ડે સન્દધત્યા અદાત્તામ્બૂલચર્વિતમ્ ॥ ૧૩॥

નૃત્યન્તી ગાયતી કાચિત્કૂજન્નૂપુરમેખલા ।
પાર્શ્વસ્થાચ્યુતહસ્તાબ્જં શ્રાન્તાધાત્સ્તનયોઃ શિવમ્ ॥ ૧૪॥

ગોપ્યો લબ્ધ્વાચ્યુતં કાન્તં શ્રિય એકાન્તવલ્લભમ્ ।
ગૃહીતકણ્ઠ્યસ્તદ્દોર્ભ્યાં ગાયન્ત્યસ્તં વિજહ્રિરે ॥ ૧૫॥

કર્ણોત્પલાલકવિટઙ્કકપોલઘર્મ-
વક્ત્રશ્રિયો વલયનૂપુરઘોષવાદ્યૈઃ ।
ગોપ્યઃ સમં ભગવતા નનૃતુઃ સ્વકેશ-
સ્રસ્તસ્રજો ભ્રમરગાયકરાસગોષ્ઠ્યામ્ ॥ ૧૬॥

એવં પરિષ્વઙ્ગકરાભિમર્શ-
સ્નિગ્ધેક્ષણોદ્દામવિલાસહાસૈઃ ।
રેમે રમેશો વ્રજસુન્દરીભિ-
ર્યથાર્ભકઃ સ્વપ્રતિબિમ્બવિભ્રમઃ ॥ ૧૭॥

તદઙ્ગસઙ્ગપ્રમુદાકુલેન્દ્રિયાઃ
કેશાન્ દુકૂલં કુચપટ્ટિકાં વા ।
નાઞ્જઃ પ્રતિવ્યોઢુમલં વ્રજસ્ત્રિયો
વિસ્રસ્તમાલાભરણાઃ કુરૂદ્વહ ॥ ૧૮॥

કૃષ્ણવિક્રીડિતં વીક્ષ્ય મુમુહુઃ ખેચરસ્ત્રિયઃ ।
કામાર્દિતાઃ શશાઙ્કશ્ચ સગણો વિસ્મિતોઽભવત્ ॥ ૧૯॥

કૃત્વા તાવન્તમાત્માનં યાવતીર્ગોપયોષિતઃ ।
રેમે સ ભગવાંસ્તાભિરાત્મારામોઽપિ લીલયા ॥ ૨૦॥

તાસામતિવિહારેણ શ્રાન્તાનાં વદનાનિ સઃ ।
પ્રામૃજત્કરુણઃ પ્રેમ્ણા શન્તમેનાઙ્ગપાણિના ॥ ૨૧॥

ગોપ્યઃ સ્ફુરત્પુરટકુણ્ડલકુન્તલત્વિડ્-
ગણ્ડશ્રિયા સુધિતહાસનિરીક્ષણેન ।
માનં દધત્ય ઋષભસ્ય જગુઃ કૃતાનિ
પુણ્યાનિ તત્કરરુહસ્પર્શપ્રમોદાઃ ॥ ૨૨॥

તાભિર્યુતઃ શ્રમમપોહિતુમઙ્ગસઙ્ગ-
ઘૃષ્ટસ્રજઃ સ કુચકુઙ્કુમરઞ્જિતાયાઃ ।
ગન્ધર્વપાલિભિરનુદ્રુત આવિશદ્વાઃ
શ્રાન્તો ગજીભિરિભરાડિવ ભિન્નસેતુઃ ॥ ૨૩॥

સોઽમ્ભસ્યલં યુવતિભિઃ પરિષિચ્યમાનઃ
પ્રેમ્ણેક્ષિતઃ પ્રહસતીભિરિતસ્તતોઽઙ્ગ ।
વૈમાનિકૈઃ કુસુમવર્ષિભિરીડ્યમાનો
રેમે સ્વયં સ્વરતિરત્ર ગજેન્દ્રલીલઃ ॥ ૨૪॥

તતશ્ચ કૃષ્ણોપવને જલસ્થલ-
પ્રસૂનગન્ધાનિલજુષ્ટદિક્તટે ।
ચચાર ભૃઙ્ગપ્રમદાગણાવૃતો
યથા મદચ્યુદ્દ્વિરદઃ કરેણુભિઃ ॥ ૨૫॥

એવં શશાઙ્કાંશુવિરાજિતા નિશાઃ
સ સત્યકામોઽનુરતાબલાગણઃ ।
સિષેવ આત્મન્યવરુદ્ધસૌરતઃ
સર્વાઃ શરત્કાવ્યકથારસાશ્રયાઃ ॥ ૨૬॥

રાજોવાચ
સંસ્થાપનાય ધર્મસ્ય પ્રશમાયેતરસ્ય ચ ।
અવતીર્ણો હિ ભગવાનંશેન જગદીશ્વરઃ ॥ ૨૭॥

સ કથં ધર્મસેતૂનાં વક્તા કર્તાભિરક્ષિતા ।

પ્રતીપમાચરદ્બ્રહ્મન્ પરદારાભિમર્શનમ્ ॥ ૨૮॥

આપ્તકામો યદુપતિઃ કૃતવાન્ વૈ જુગુપ્સિતમ્ ।
કિમભિપ્રાય એતં નઃ સંશયં છિન્ધિ સુવ્રત ॥ ૨૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ધર્મવ્યતિક્રમો દૃષ્ટ ઈશ્વરાણાં ચ સાહસમ્ ।
તેજીયસાં ન દોષાય વહ્નેઃ સર્વભુજો યથા ॥ ૩૦॥

નૈતત્સમાચરેજ્જાતુ મનસાપિ હ્યનીશ્વરઃ ।
વિનશ્યત્યાચરન્ મૌઢ્યાદ્યથા રુદ્રોઽબ્ધિજં વિષમ્ ॥ ૩૧॥

ઈશ્વરાણાં વચઃ સત્યં તથૈવાચરિતં ક્વચિત્ ।
તેષાં યત્સ્વવચોયુક્તં બુદ્ધિમાંસ્તત્સમાચરેત્ ॥ ૩૨॥

કુશલાચરિતેનૈષામિહ સ્વાર્થો ન વિદ્યતે ।
વિપર્યયેણ વાનર્થો નિરહઙ્કારિણાં પ્રભો ॥ ૩૩॥

કિમુતાખિલસત્ત્વાનાં તિર્યઙ્મર્ત્યદિવૌકસામ્ ।
ઈશિતુશ્ચેશિતવ્યાનાં કુશલાકુશલાન્વયઃ ॥ ૩૪॥

યત્પાદપઙ્કજપરાગનિષેવતૃપ્તા
યોગપ્રભાવવિધુતાખિલકર્મબન્ધાઃ ।
સ્વૈરં ચરન્તિ મુનયોઽપિ ન નહ્યમાના-
સ્તસ્યેચ્છયાઽઽત્તવપુષઃ કુત એવ બન્ધઃ ॥ ૩૫॥

ગોપીનાં તત્પતીનાં ચ સર્વેષામેવ દેહિનામ્ ।
યોઽન્તશ્ચરતિ સોઽધ્યક્ષઃ ક્રીડનેનેહ દેહભાક્ ॥ ૩૬॥

અનુગ્રહાય ભૂતાનાં માનુષં દેહમાસ્થિતઃ ।
ભજતે તાદૃશીઃ ક્રીડા યાઃ શ્રુત્વા તત્પરો ભવેત્ ॥ ૩૭॥

નાસૂયન્ ખલુ કૃષ્ણાય મોહિતાસ્તસ્ય માયયા ।
મન્યમાનાઃ સ્વપાર્શ્વસ્થાન્ સ્વાન્ સ્વાન્ દારાન્ વ્રજૌકસઃ ॥ ૩૮॥

બ્રહ્મરાત્ર ઉપાવૃત્તે વાસુદેવાનુમોદિતાઃ ।
અનિચ્છન્ત્યો યયુર્ગોપ્યઃ સ્વગૃહાન્ ભગવત્પ્રિયાઃ ॥ ૩૯॥

વિક્રીડિતં વ્રજવધૂભિરિદં ચ વિષ્ણોઃ
શ્રદ્ધાન્વિતોઽનુશ‍ૃણુયાદથ વર્ણયેદ્યઃ ।

ભક્તિં પરાં ભગવતિ પ્રતિલભ્ય કામં
હૃદ્રોગમાશ્વપહિનોત્યચિરેણ ધીરઃ ॥ ૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે રાસક્રીડાવર્ણનં
નામ ત્રયસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એકદા દેવયાત્રાયાં ગોપાલા જાતકૌતુકાઃ ।
અનોભિરનડુદ્યુક્તૈઃ પ્રયયુસ્તેઽમ્બિકાવનમ્ ॥ ૧॥

તત્ર સ્નાત્વા સરસ્વત્યાં દેવં પશુપતિં વિભુમ્ ।
આનર્ચુરર્હણૈર્ભક્ત્યા દેવીં ચ નૃપતેઽમ્બિકામ્ ॥ ૨॥

ગાવો હિરણ્યં વાસાંસિ મધુ મધ્વન્નમાદૃતાઃ ।
બ્રાહ્મણેભ્યો દદુઃ સર્વે દેવો નઃ પ્રીયતામિતિ ॥ ૩॥

ઊષુઃ સરસ્વતીતીરે જલં પ્રાશ્ય ધૃતવ્રતાઃ ।
રજનીં તાં મહાભાગા નન્દસુનન્દકાદયઃ ॥ ૪॥

કશ્ચિન્મહાનહિસ્તસ્મિન્ વિપિનેઽતિબુભુક્ષિતઃ ।
યદૃચ્છયાઽઽગતો નન્દં શયાનમુરગોઽગ્રસીત્ ॥ ૫॥

સ ચુક્રોશાહિના ગ્રસ્તઃ કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાનયમ્ ।
સર્પો માં ગ્રસતે તાત પ્રપન્નં પરિમોચય ॥ ૬॥

તસ્ય ચાક્રન્દિતં શ્રુત્વા ગોપાલાઃ સહસોત્થિતાઃ ।
ગ્રસ્તં ચ દૃષ્ટ્વા વિભ્રાન્તાઃ સર્પં વિવ્યધુરુલ્મુકૈઃ ॥ ૭॥

અલાતૈર્દહ્યમાનોઽપિ નામુઞ્ચત્તમુરઙ્ગમઃ ।
તમસ્પૃશત્પદાભ્યેત્ય ભગવાન્ સાત્વતાં પતિઃ ॥ ૮॥

સ વૈ ભગવતઃ શ્રીમત્પાદસ્પર્શહતાશુભઃ ।

ભેજે સર્પવપુર્હિત્વા રૂપં વિદ્યાધરાર્ચિતમ્ ॥ ૯॥

તમપૃચ્છદ્ધૃષીકેશઃ પ્રણતં સમુપસ્થિતમ્ ।
દીપ્યમાનેન વપુષા પુરુષં હેમમાલિનમ્ ॥ ૧૦॥

કો ભવાન્ પરયા લક્ષ્મ્યા રોચતેઽદ્ભુતદર્શનઃ ।
કથં જુગુપ્સિતામેતાં ગતિં વા પ્રાપિતોઽવશઃ ॥ ૧૧॥

સર્પ ઉવાચ
અહં વિદ્યાધરઃ કશ્ચિત્સુદર્શન ઇતિ શ્રુતઃ ।
શ્રિયા સ્વરૂપસમ્પત્ત્યા વિમાનેનાચરં દિશઃ ॥ ૧૨॥

ઋષીન્ વિરૂપાનઙ્ગિરસઃ પ્રાહસં રૂપદર્પિતઃ ।
તૈરિમાં પ્રાપિતો યોનિં પ્રલબ્ધૈઃ સ્વેન પાપ્મના ॥ ૧૩॥

શાપો મેઽનુગ્રહાયૈવ કૃતસ્તૈઃ કરુણાત્મભિઃ ।
યદહં લોકગુરુણા પદા સ્પૃષ્ટો હતાશુભઃ ॥ ૧૪॥

તં ત્વાહં ભવભીતાનાં પ્રપન્નાનાં ભયાપહમ્ ।
આપૃચ્છે શાપનિર્મુક્તઃ પાદસ્પર્શાદમીવહન્ ॥ ૧૫॥

પ્રપન્નોઽસ્મિ મહાયોગિન્ મહાપુરુષ સત્પતે ।
અનુજાનીહિ માં દેવ સર્વલોકેશ્વરેશ્વર ॥ ૧૬॥

બ્રહ્મદણ્ડાદ્વિમુક્તોઽહં સદ્યસ્તેઽચ્યુત દર્શનાત્ ।
યન્નામ ગૃહ્ણન્નખિલાન્ શ્રોતૄનાત્માનમેવ ચ ।
સદ્યઃ પુનાતિ કિં ભૂયસ્તસ્ય સ્પૃષ્ટઃ પદા હિ તે ॥ ૧૭॥

ઇત્યનુજ્ઞાપ્ય દાશાર્હં પરિક્રમ્યાભિવન્દ્ય ચ ।
સુદર્શનો દિવં યાતઃ કૃચ્છ્રાન્નન્દશ્ચ મોચિતઃ ॥ ૧૮॥

નિશામ્ય કૃષ્ણસ્ય તદાત્મવૈભવં
વ્રજૌકસો વિસ્મિતચેતસસ્તતઃ ।
સમાપ્ય તસ્મિન્નિયમં પુનર્વ્રજં
નૃપાયયુસ્તત્કથયન્ત આદૃતાઃ ॥ ૧૯॥

કદાચિદથ ગોવિન્દો રામશ્ચાદ્ભુતવિક્રમઃ ।
વિજહ્રતુર્વને રાત્ર્યાં મધ્યગૌ વ્રજયોષિતામ્ ॥ ૨૦॥

ઉપગીયમાનૌ લલિતં સ્ત્રીજનૈર્બદ્ધસૌહૃદૈઃ ।

સ્વલઙ્કૃતાનુલિપ્તાઙ્ગૌ સ્રગ્વિણૌ વિરજોઽમ્બરૌ ॥ ૨૧॥

નિશામુખં માનયન્તાવુદિતોડુપતારકમ્ ।
મલ્લિકાગન્ધમત્તાલિજુષ્ટં કુમુદવાયુના ॥ ૨૨॥

જગતુઃ સર્વભૂતાનાં મનઃશ્રવણમઙ્ગલમ્ ।
તૌ કલ્પયન્તૌ યુગપત્સ્વરમણ્ડલમૂર્ચ્છિતમ્ ॥ ૨૩॥

ગોપ્યસ્તદ્ગીતમાકર્ણ્ય મૂર્ચ્છિતા નાવિદન્ નૃપ ।
સ્રંસદ્દુકૂલમાત્માનં સ્રસ્તકેશસ્રજં તતઃ ॥ ૨૪॥

એવં વિક્રીડતોઃ સ્વૈરં ગાયતોઃ સમ્પ્રમત્તવત્ ।
શઙ્ખચૂડ ઇતિ ખ્યાતો ધનદાનુચરોઽભ્યગાત્ ॥ ૨૫॥

તયોર્નિરીક્ષતો રાજંસ્તન્નાથં પ્રમદાજનમ્ ।
ક્રોશન્તં કાલયામાસ દિશ્યુદીચ્યામશઙ્કિતઃ ॥ ૨૬॥

ક્રોશન્તં કૃષ્ણ રામેતિ વિલોક્ય સ્વપરિગ્રહમ્ ।
યથા ગા દસ્યુના ગ્રસ્તા ભ્રાતરાવન્વધાવતામ્ ॥ ૨૭॥

મા ભૈષ્ટેત્યભયારાવૌ શાલહસ્તૌ તરસ્વિનૌ ।
આસેદતુસ્તં તરસા ત્વરિતં ગુહ્યકાધમમ્ ॥ ૨૮॥

સ વીક્ષ્ય તાવનુપ્રાપ્તૌ કાલમૃત્યૂ ઇવોદ્વિજન્ ।
વિસૃજ્ય સ્ત્રીજનં મૂઢઃ પ્રાદ્રવજ્જીવિતેચ્છયા ॥ ૨૯॥

તમન્વધાવદ્ગોવિન્દો યત્ર યત્ર સ ધાવતિ ।
જિહીર્ષુસ્તચ્છિરોરત્નં તસ્થૌ રક્ષન્ સ્ત્રિયો બલઃ ॥ ૩૦॥

અવિદૂર ઇવાભ્યેત્ય શિરસ્તસ્ય દુરાત્મનઃ ।
જહાર મુષ્ટિનૈવાઙ્ગ સહચૂડામણિં વિભુઃ ॥ ૩૧॥

શઙ્ખચૂડં નિહત્યૈવં મણિમાદાય ભાસ્વરમ્ ।
અગ્રજાયાદદાત્પ્રીત્યા પશ્યન્તીનાં ચ યોષિતામ્ ॥ ૩૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે શઙ્ખચૂડવધો નામ ચતુસ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૫ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ગોપ્યઃ કૃષ્ણે વનં યાતે તમનુદ્રુતચેતસઃ ।
કૃષ્ણલીલાઃ પ્રગાયન્ત્યો નિન્યુર્દુઃખેન વાસરાન્ ॥ ૧॥

ગોપ્ય ઊચુઃ
વામબાહુકૃતવામકપોલો
વલ્ગિતભ્રુરધરાર્પિતવેણુમ્ ।
કોમલાઙ્ગુલિભિરાશ્રિતમાર્ગં
ગોપ્ય ઈરયતિ યત્ર મુકુન્દઃ ॥ ૨॥

વ્યોમયાનવનિતાઃ સહસિદ્ધૈ-
ર્વિસ્મિતાસ્તદુપધાર્ય સલજ્જાઃ ।
કામમાર્ગણસમર્પિતચિત્તાઃ
કશ્મલં યયુરપસ્મૃતનીવ્યઃ ॥ ૩॥

હન્ત ચિત્રમબલાઃ શ‍ૃણુતેદં
હારહાસ ઉરસિ સ્થિરવિદ્યુત્ ।
નન્દસૂનુરયમાર્તજનાનાં
નર્મદો યર્હિ કૂજિતવેણુઃ ॥ ૪॥

વૃન્દશો વ્રજવૃષા મૃગગાવો
વેણુવાદ્યહૃતચેતસ આરાત્ ।
દન્તદષ્ટકવલા ધૃતકર્ણા
નિદ્રિતા લિખિતચિત્રમિવાસન્ ॥ ૫॥

બર્હિણસ્તબકધાતુપલાશૈ-
ર્બદ્ધમલ્લપરિબર્હવિડમ્બઃ ।
કર્હિચિત્સબલ આલિ સગોપૈ-
ર્ગાઃ સમાહ્વયતિ યત્ર મુકુન્દઃ ॥ ૬॥

તર્હિ ભગ્નગતયઃ સરિતો વૈ
તત્પદામ્બુજરજોઽનિલનીતમ્ ।

સ્પૃહયતીર્વયમિવાબહુપુણ્યાઃ
પ્રેમવેપિતભુજાઃ સ્તિમિતાપઃ ॥ ૭॥

અનુચરૈઃ સમનુવર્ણિતવીર્ય
આદિપૂરુષ ઇવાચલભૂતિઃ ।
વનચરો ગિરિતટેષુ ચરન્તી-
ર્વેણુનાઽઽહ્વયતિ ગાઃ સ યદા હિ ॥ ૮॥

વનલતાસ્તરવ આત્મનિ વિષ્ણું
વ્યઞ્જયન્ત્ય ઇવ પુષ્પફલાઢ્યાઃ ।
પ્રણતભારવિટપા મધુધારાઃ
પ્રેમહૃષ્ટતનવઃ સસૃજુઃ સ્મ ॥ ૯॥

દર્શનીયતિલકો વનમાલા-
દિવ્યગન્ધતુલસીમધુમત્તૈઃ ।
અલિકુલૈરલઘુગીતમભીષ્ટ-
માદ્રિયન્ યર્હિ સન્ધિતવેણુઃ ॥ ૧૦॥

સરસિ સારસહંસવિહઙ્ગા-
શ્ચારુગીતહૃતચેતસ એત્ય ।
હરિમુપાસત તે યતચિત્તા
હન્ત મીલિતદૃશો ધૃતમૌનાઃ ॥ ૧૧॥

સહબલઃ સ્રગવતંસવિલાસઃ
સાનુષુ ક્ષિતિભૃતો વ્રજદેવ્યઃ ।
હર્ષયન્ યર્હિ વેણુરવેણ
જાતહર્ષ ઉપરમ્ભતિ વિશ્વમ્ ॥ ૧૨॥

મહદતિક્રમણશઙ્કિતચેતા
મન્દમન્દમનુગર્જતિ મેઘઃ ।
સુહૃદમભ્યવર્ષત્સુમનોભિ-
શ્છાયયા ચ વિદધત્પ્રતપત્રમ્ ॥ ૧૩॥

વિવિધગોપચરણેષુ વિદગ્ધો
વેણુવાદ્ય ઉરુધા નિજશિક્ષાઃ ।
તવ સુતઃ સતિ યદાધરબિમ્બે
દત્તવેણુરનયત્સ્વરજાતીઃ ॥ ૧૪॥

સવનશસ્તદુપધાર્ય સુરેશાઃ
શક્રશર્વપરમેષ્ઠિપુરોગાઃ ।
કવય આનતકન્ધરચિત્તાઃ
કશ્મલં યયુરનિશ્ચિતતત્ત્વાઃ ॥ ૧૫॥

નિજપદાબ્જદલૈર્ધ્વજવજ્ર-
નીરજાઙ્કુશવિચિત્રલલામૈઃ ।
વ્રજભુવઃ શમયન્ ખુરતોદં
વર્ષ્મધુર્યગતિરીડિતવેણુઃ ॥ ૧૬॥

વ્રજતિ તેન વયં સવિલાસ
વીક્ષણાર્પિતમનોભવવેગાઃ ।
કુજગતિં ગમિતા ન વિદામઃ
કશ્મલેન કબરં વસનં વા ॥ ૧૭॥

મણિધરઃ ક્વચિદાગણયન્ ગા
માલયા દયિત ગન્ધતુલસ્યાઃ ।
પ્રણયિનોઽનુચરસ્ય કદાંસે
પ્રક્ષિપન્ ભુજમગાયત યત્ર ॥ ૧૮॥

ક્વણિતવેણુરવવઞ્ચિતચિત્તાઃ
કૃષ્ણમન્વસત કૃષ્ણગૃહિણ્યઃ ।
ગુણગણાર્ણમનુગત્ય હરિણ્યો
ગોપિકા ઇવ વિમુક્તગૃહાશાઃ ॥ ૧૯॥

કુન્દદામકૃતકૌતુકવેષો
ગોપગોધનવૃતો યમુનાયામ્ ।
નન્દસૂનુરનઘે તવ વત્સો
નર્મદઃ પ્રણયિણાં વિજહાર ॥ ૨૦॥

મન્દવાયુરુપવાત્યનકૂલં
માનયન્ મલયજસ્પર્શેન ।
વન્દિનસ્તમુપદેવગણા યે
વાદ્યગીતબલિભિઃ પરિવવ્રુઃ ॥ ૨૧॥

વત્સલો વ્રજગવાં યદગધ્રો

વન્દ્યમાનચરણઃ પથિ વૃદ્ધૈઃ ।
કૃત્સ્નગોધનમુપોહ્ય દિનાન્તે
ગીતવેણુરનુગેડિતકીર્તિઃ ॥ ૨૨॥

ઉત્સવં શ્રમરુચાપિ દૃશીના-
મુન્નયન્ ખુરરજશ્છુરિતસ્રક્ ।
દિત્સયૈતિ સુહૃદાશિષ એષ
દેવકીજઠરભૂરુડુરાજઃ ॥ ૨૩॥

મદવિઘૂર્ણિતલોચન ઈષ-
ન્માનદઃ સ્વસુહૃદાં વનમાલી ।
બદરપાણ્ડુવદનો મૃદુગણ્ડં
મણ્ડયન્ કનકકુણ્ડલલક્ષ્મ્યા ॥ ૨૪॥

યદુપતિર્દ્વિરદરાજવિહારો
યામિનીપતિરિવૈષ દિનાન્તે ।
મુદિતવક્ત્ર ઉપયાતિ દુરન્તં
મોચયન્ વ્રજગવાં દિનતાપમ્ ॥ ૨૫॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં વ્રજસ્ત્રિયો રાજન્ કૃષ્ણલીલા નુ ગાયતીઃ ।
રેમિરેઽહઃસુ તચ્ચિત્તાસ્તન્મનસ્કા મહોદયાઃ ॥ ૨૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે વૃન્દાવનક્રીડાયાં ગોપિકાયુગલગીતં
નામ પઞ્ચત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષટ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથ તર્હ્યાગતો ગોષ્ઠમરિષ્ટો વૃષભાસુરઃ ।
મહીં મહાકકુત્કાયઃ કમ્પયન્ ખુરવિક્ષતામ્ ॥ ૧॥

રમ્ભમાણઃ ખરતરં પદા ચ વિલિખન્ મહીમ્ ।
ઉદ્યમ્ય પુચ્છં વપ્રાણિ વિષાણાગ્રેણ ચોદ્ધરન્ ॥ ૨॥

કિઞ્ચિત્કિઞ્ચિચ્છકૃન્મુઞ્ચન્ મૂત્રયન્ સ્તબ્ધલોચનઃ ।
યસ્ય નિર્હ્રાદિતેનાઙ્ગ નિષ્ઠુરેણ ગવાં નૃણામ્ ॥ ૩॥

પતન્ત્યકાલતો ગર્ભાઃ સ્રવન્તિ સ્મ ભયેન વૈ ।
નિર્વિશન્તિ ઘના યસ્ય કકુદ્યચલશઙ્કયા ॥ ૪॥

તં તીક્ષ્ણશૃઙ્ગમુદ્વીક્ષ્ય ગોપ્યો ગોપાશ્ચ તત્રસુઃ ।
પશવો દુદ્રુવુર્ભીતા રાજન્ સન્ત્યજ્ય ગોકુલમ્ ॥ ૫॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણેતિ તે સર્વે ગોવિન્દં શરણં યયુઃ ।
ભગવાનપિ તદ્વીક્ષ્ય ગોકુલં ભયવિદ્રુતમ્ ॥ ૬॥

મા ભૈષ્ટેતિ ગિરાઽઽશ્વાસ્ય વૃષાસુરમુપાહ્વયત્ ।
ગોપાલૈઃ પશુભિર્મન્દ ત્રાસિતૈઃ કિમસત્તમ ॥ ૭॥

બલદર્પહા દુષ્ટાનાં ત્વદ્વિધાનાં દુરાત્મનામ્ ।
ઇત્યાસ્ફોટ્યાચ્યુતોઽરિષ્ટં તલશબ્દેન કોપયન્ ॥ ૮॥

સખ્યુરંસે ભુજાભોગં પ્રસાર્યાવસ્થિતો હરિઃ ।
સોઽપ્યેવં કોપિતોઽરિષ્ટઃ ખુરેણાવનિમુલ્લિખન્ ।
ઉદ્યત્પુચ્છભ્રમન્મેઘઃ ક્રુદ્ધઃ કૃષ્ણમુપાદ્રવત્ ॥ ૯॥

અગ્રન્યસ્તવિષાણાગ્રઃ સ્તબ્ધાસૃગ્લોચનોઽચ્યુતમ્ ।
કટાક્ષિપ્યાદ્રવત્તૂર્ણમિન્દ્રમુક્તોઽશનિર્યથા ॥ ૧૦॥

ગૃહીત્વા શૃઙ્ગયોસ્તં વા અષ્ટાદશ પદાનિ સઃ ।
પ્રત્યપોવાહ ભગવાન્ ગજઃ પ્રતિગજં યથા ॥ ૧૧॥

સોઽપવિદ્ધો ભગવતા પુનરુત્થાય સત્વરઃ ।
આપતત્સ્વિન્નસર્વાઙ્ગો નિઃશ્વસન્ ક્રોધમૂર્ચ્છિતઃ ॥ ૧૨॥

તમાપતન્તં સ નિગૃહ્ય શૃઙ્ગયોઃ
પદા સમાક્રમ્ય નિપાત્ય ભૂતલે ।
નિષ્પીડયામાસ યથાઽઽર્દ્રમમ્બરં
કૃત્વા વિષાણેન જઘાન સોઽપતત્ ॥ ૧૩॥

અસૃગ્વમન્ મૂત્રશકૃત્સમુત્સૃજન્
ક્ષિપંશ્ચ પાદાનનવસ્થિતેક્ષણઃ ।
જગામ કૃચ્છ્રં નિરૃતેરથ ક્ષયં
પુષ્પૈઃ કિરન્તો હરિમીડિરે સુરાઃ ॥ ૧૪॥

એવં કુકુદ્મિનં હત્વા સ્તૂયમાનઃ સ્વજાતિભિઃ ।
વિવેશ ગોષ્ઠં સબલો ગોપીનાં નયનોત્સવઃ ॥ ૧૫॥

અરિષ્ટે નિહતે દૈત્યે કૃષ્ણેનાદ્ભુતકર્મણા ।
કંસાયાથાહ ભગવાન્ નારદો દેવદર્શનઃ ॥ ૧૬॥

યશોદાયાઃ સુતાં કન્યાં દેવક્યાઃ કૃષ્ણમેવ ચ ।
રામં ચ રોહિણીપુત્રં વસુદેવેન બિભ્યતા ॥ ૧૭॥

ન્યસ્તૌ સ્વમિત્રે નન્દે વૈ યાભ્યાં તે પુરુષા હતાઃ ।
નિશમ્ય તદ્ભોજપતિઃ કોપાત્પ્રચલિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૧૮॥

નિશાતમસિમાદત્ત વસુદેવજિઘાંસયા ।
નિવારિતો નારદેન તત્સુતૌ મૃત્યુમાત્મનઃ ॥ ૧૯॥

જ્ઞાત્વા લોહમયૈઃ પાશૈર્બબન્ધ સહભાર્યયા ।
પ્રતિયાતે તુ દેવર્ષૌ કંસ આભાષ્ય કેશિનમ્ ॥ ૨૦॥

પ્રેષયામાસ હન્યેતાં ભવતા રામકેશવૌ ।
તતો મુષ્ટિકચાણૂરશલતોશલકાદિકાન્ ॥ ૨૧॥

અમાત્યાન્ હસ્તિપાંશ્ચૈવ સમાહૂયાહ ભોજરાટ્ ।
ભો ભો નિશમ્યતામેતદ્વીરચાણૂરમુષ્ટિકૌ ॥ ૨૨॥

નન્દવ્રજે કિલાસાતે સુતાવાનકદુન્દુભેઃ ।
રામકૃષ્ણૌ તતો મહ્યં મૃત્યુઃ કિલ નિદર્શિતઃ ॥ ૨૩॥

ભવદ્ભ્યામિહ સમ્પ્રાપ્તૌ હન્યેતાં મલ્લલીલયા ।
મઞ્ચાઃ ક્રિયન્તાં વિવિધા મલ્લરઙ્ગપરિશ્રિતાઃ ।
પૌરા જાનપદાઃ સર્વે પશ્યન્તુ સ્વૈરસંયુગમ્ ॥ ૨૪॥

મહામાત્ર ત્વયા ભદ્ર રઙ્ગદ્વાર્યુપનીયતામ્ ।
દ્વિપઃ કુવલયાપીડો જહિ તેન મમાહિતૌ ॥ ૨૫॥

આરભ્યતાં ધનુર્યાગશ્ચતુર્દશ્યાં યથાવિધિ ।

વિશસન્તુ પશૂન્ મેધ્યાન્ ભૂતરાજાય મીઢુષે ॥ ૨૬॥

ઇત્યાજ્ઞાપ્યાર્થતન્ત્રજ્ઞ આહૂય યદુપુઙ્ગવમ્ ।
ગૃહીત્વા પાણિના પાણિં તતોઽક્રૂરમુવાચ હ ॥ ૨૭॥

ભો ભો દાનપતે મહ્યં ક્રિયતાં મૈત્રમાદૃતઃ ।
નાન્યસ્ત્વત્તો હિતતમો વિદ્યતે ભોજવૃષ્ણિષુ ॥ ૨૮॥

અતસ્ત્વામાશ્રિતઃ સૌમ્ય કાર્યગૌરવસાધનમ્ ।
યથેન્દ્રો વિષ્ણુમાશ્રિત્ય સ્વાર્થમધ્યગમદ્વિભુઃ ॥ ૨૯॥

ગચ્છ નન્દવ્રજં તત્ર સુતાવાનકદુન્દુભેઃ ।
આસાતે તાવિહાનેન રથેનાનય મા ચિરમ્ ॥ ૩૦॥

નિસૃષ્ટઃ કિલ મે મૃત્યુર્દેવૈર્વૈકુણ્ઠસંશ્રયૈઃ ।
તાવાનય સમં ગોપૈર્નન્દાદ્યૈઃ સાભ્યુપાયનૈઃ ॥ ૩૧॥

ઘાતયિષ્ય ઇહાનીતૌ કાલકલ્પેન હસ્તિના ।
યદિ મુક્તૌ તતો મલ્લૈર્ઘાતયે વૈદ્યુતોપમૈઃ ॥ ૩૨॥

તયોર્નિહતયોસ્તપ્તાન્ વસુદેવપુરોગમાન્ ।
તદ્બન્ધૂન્નિહનિષ્યામિ વૃષ્ણિભોજદશાર્હકાન્ ॥ ૩૩॥

ઉગ્રસેનં ચ પિતરં સ્થવિરં રાજ્યકામુકમ્ ।
તદ્ભ્રાતરં દેવકં ચ યે ચાન્યે વિદ્વિષો મમ ॥ ૩૪॥

તતશ્ચૈષા મહી મિત્ર ભવિત્રી નષ્ટકણ્ટકા ।
જરાસન્ધો મમ ગુરુર્દ્વિવિદો દયિતઃ સખા ॥ ૩૫॥

શમ્બરો નરકો બાણો મય્યેવ કૃતસૌહૃદાઃ ।
તૈરહં સુરપક્ષીયાન્ હત્વા ભોક્ષ્યે મહીં નૃપાન્ ॥ ૩૬॥

એતજ્જ્ઞાત્વાઽઽનય ક્ષિપ્રં રામકૃષ્ણાવિહાર્ભકૌ ।
ધનુર્મખનિરીક્ષાર્થં દ્રષ્ટું યદુપુરશ્રિયમ્ ॥ ૩૭॥

અક્રૂર ઉવાચ
રાજન્ મનીષિતં સધ્ર્યક્ તવ સ્વાવદ્યમાર્જનમ્ ।
સિદ્ધ્યસિદ્ધ્યોઃ સમં કુર્યાદ્દૈવં હિ ફલસાધનમ્ ॥ ૩૮॥

મનોરથાન્ કરોત્યુચ્ચૈર્જનો દૈવહતાનપિ ।
યુજ્યતે હર્ષશોકાભ્યાં તથાપ્યાજ્ઞાં કરોમિ તે ॥ ૩૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવમાદિશ્ય ચાક્રૂરં મન્ત્રિણશ્ચ વિસૃજ્ય સઃ ।
પ્રવિવેશ ગૃહં કંસસ્તથાક્રૂરઃ સ્વમાલયમ્ ॥ ૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે અક્રૂરસમ્પ્રેષણં નામ ષટ્ત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૭ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
કેશી તુ કંસપ્રહિતઃ ખુરૈર્મહીં
મહાહયો નિર્જરયન્ મનોજવઃ ।
સટાવધૂતાભ્રવિમાનસઙ્કુલં
કુર્વન્નભો હેષિતભીષિતાખિલઃ ॥ ૧॥

વિશાલનેત્રો વિકટાસ્યકોટરો
બૃહદ્ગલો નીલમહામ્બુદોપમઃ ।
દુરાશયઃ કંસહિતં ચિકીર્ષુ-
ર્વ્રજં સ નન્દસ્ય જગામ કમ્પયન્ ॥ ૨॥

તં ત્રાસયન્તં ભગવાન્ સ્વગોકુલં
તદ્ધેષિતૈર્વાલવિઘૂર્ણિતામ્બુદમ્ ।
આત્માનમાજૌ મૃગયન્તમગ્રણી-
રુપાહ્વયત્સ વ્યનદન્મૃગેન્દ્રવત્ ॥ ૩॥

સ તં નિશામ્યાભિમુખો મુખેન ખં
પિબન્નિવાભ્યદ્રવદત્યમર્ષણઃ ।
જઘાન પદ્ભ્યામરવિન્દલોચનં
દુરાસદશ્ચણ્ડજવો દુરત્યયઃ ॥ ૪॥

તદ્વઞ્ચયિત્વા તમધોક્ષજો રુષા

પ્રગૃહ્ય દોર્ભ્યાં પરિવિધ્ય પાદયોઃ ।
સાવજ્ઞમુત્સૃજ્ય ધનુઃ શતાન્તરે
યથોરગં તાર્ક્ષ્યસુતો વ્યવસ્થિતઃ ॥ ૫॥

સ લબ્ધસંજ્ઞઃ પુનરુત્થિતો રુષા
વ્યાદાય કેશી તરસાઽઽપતદ્ધરિમ્ ।
સોઽપ્યસ્ય વક્ત્રે ભુજમુત્તરં સ્મયન્
પ્રવેશયામાસ યથોરગં બિલે ॥ ૬॥

દન્તા નિપેતુર્ભગવદ્ભુજસ્પૃશ-
સ્તે કેશિનસ્તપ્તમયઃસ્પૃશો યથા ।
બાહુશ્ચ તદ્દેહગતો મહાત્મનો
યથાઽઽમયઃ સંવવૃધે ઉપેક્ષિતઃ ॥ ૭॥

સમેધમાનેન સ કૃષ્ણબાહુના
નિરુદ્ધવાયુશ્ચરણાંશ્ચ વિક્ષિપન્ ।
પ્રસ્વિન્નગાત્રઃ પરિવૃત્તલોચનઃ
પપાત લેણ્ડં વિસૃજન્ ક્ષિતૌ વ્યસુઃ ॥ ૮॥

તદ્દેહતઃ કર્કટિકાફલોપમાદ્-
વ્યસોરપાકૃષ્ય ભુજં મહાભુજઃ ।
અવિસ્મિતોઽયત્નહતારિરુત્સ્મયૈઃ
પ્રસૂનવર્ષૈર્દિવિષદ્ભિરીડિતઃ ॥ ૯॥

દેવર્ષિરુપસઙ્ગમ્ય ભાગવતપ્રવરો નૃપ ।
કૃષ્ણમક્લિષ્ટકર્માણં રહસ્યેતદભાષત ॥ ૧૦॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણાપ્રમેયાત્મન્ યોગેશ જગદીશ્વર ।
વાસુદેવાખિલાવાસ સાત્વતાં પ્રવર પ્રભો ॥ ૧૧॥

ત્વમાત્મા સર્વભૂતાનામેકો જ્યોતિરિવૈધસામ્ ।
ગૂઢો ગુહાશયઃ સાક્ષી મહાપુરુષ ઈશ્વરઃ ॥ ૧૨॥

આત્મનાઽઽત્માઽઽશ્રયઃ પૂર્વં માયયા સસૃજે ગુણાન્ ।
તૈરિદં સત્યસઙ્કલ્પઃ સૃજસ્યત્સ્યવસીશ્વરઃ ॥ ૧૩॥

સ ત્વં ભૂધરભૂતાનાં દૈત્યપ્રમથરક્ષસામ્ ।
અવતીર્ણો વિનાશાય સેતૂનાં રક્ષણાય ચ ॥ ૧૪॥

દિષ્ટ્યા તે નિહતો દૈત્યો લીલયાયં હયાકૃતિઃ ।
યસ્ય હેષિતસન્ત્રસ્તાસ્ત્યજન્ત્યનિમિષા દિવમ્ ॥ ૧૫॥

ચાણૂરં મુષ્ટિકં ચૈવ મલ્લાનન્યાંશ્ચ હસ્તિનમ્ ।
કંસં ચ નિહતં દ્રક્ષ્યે પરશ્વોઽહનિ તે વિભો ॥ ૧૬॥

તસ્યાનુ શઙ્ખયવનમુરાણાં નરકસ્ય ચ ।
પારિજાતાપહરણમિન્દ્રસ્ય ચ પરાજયમ્ ॥ ૧૭॥

ઉદ્વાહં વીરકન્યાનાં વીર્યશુલ્કાદિલક્ષણમ્ ।
નૃગસ્ય મોક્ષણં પાપાદ્દ્વારકાયાં જગત્પતે ॥ ૧૮॥

સ્યમન્તકસ્ય ચ મણેરાદાનં સહ ભાર્યયા ।
મૃતપુત્રપ્રદાનં ચ બ્રાહ્મણસ્ય સ્વધામતઃ ॥ ૧૯॥

પૌણ્ડ્રકસ્ય વધં પશ્ચાત્કાશિપુર્યાશ્ચ દીપનમ્ ।
દન્તવક્ત્રસ્ય નિધનં ચૈદ્યસ્ય ચ મહાક્રતૌ ॥ ૨૦॥

યાનિ ચાન્યાનિ વીર્યાણિ દ્વારકામાવસન્ ભવાન્ ।
કર્તા દ્રક્ષ્યામ્યહં તાનિ ગેયાનિ કવિભિર્ભુવિ ॥ ૨૧॥

અથ તે કાલરૂપસ્ય ક્ષપયિષ્ણોરમુષ્ય વૈ ।
અક્ષૌહિણીનાં નિધનં દ્રક્ષ્યામ્યર્જુનસારથેઃ ॥ ૨૨॥

વિશુદ્ધવિજ્ઞાનઘનં સ્વસંસ્થયા
સમાપ્તસર્વાર્થમમોઘવાઞ્છિતમ્ ।
સ્વતેજસા નિત્યનિવૃત્તમાયા-
ગુણપ્રવાહં ભગવન્તમીમહિ ॥ ૨૩॥

ત્વામીશ્વરં સ્વાશ્રયમાત્મમાયયા
વિનિર્મિતાશેષવિશેષકલ્પનમ્ ।
ક્રીડાર્થમદ્યાત્તમનુષ્યવિગ્રહં
નતોઽસ્મિ ધુર્યં યદુવૃષ્ણિસાત્વતામ્ ॥ ૨૪॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં યદુપતિં કૃષ્ણં ભાગવતપ્રવરો મુનિઃ ।
પ્રણિપત્યાભ્યનુજ્ઞાતો યયૌ તદ્દર્શનોત્સવઃ ॥ ૨૫॥

ભગવાનપિ ગોવિન્દો હત્વા કેશિનમાહવે ।

પશૂનપાલયત્પાલૈઃ પ્રીતૈર્વ્રજસુખાવહઃ ॥ ૨૬॥

એકદા તે પશૂન્ પાલાશ્ચારયન્તોઽદ્રિસાનુષુ ।
ચક્રુર્નિલાયનક્રીડાશ્ચોરપાલાપદેશતઃ ॥ ૨૭॥

તત્રાસન્ કતિચિચ્ચોરાઃ પાલાશ્ચ કતિચિન્નૃપ ।
મેષાયિતાશ્ચ તત્રૈકે વિજહ્રુરકુતોભયાઃ ॥ ૨૮॥

મયપુત્રો મહામાયો વ્યોમો ગોપાલવેષધૃક્ ।
મેષાયિતાનપોવાહ પ્રાયશ્ચોરાયિતો બહૂન્ ॥ ૨૯॥

ગિરિદર્યાં વિનિક્ષિપ્ય નીતં નીતં મહાસુરઃ ।
શિલયા પિદધે દ્વારં ચતુઃપઞ્ચાવશેષિતાઃ ॥ ૩૦॥

તસ્ય તત્કર્મ વિજ્ઞાય કૃષ્ણઃ શરણદઃ સતામ્ ।
ગોપાન્ નયન્તં જગ્રાહ વૃકં હરિરિવૌજસા ॥ ૩૧॥

સ નિજં રૂપમાસ્થાય ગિરીન્દ્રસદૃશં બલી ।
ઇચ્છન્ વિમોક્તુમાત્માનં નાશક્નોદ્ગ્રહણાતુરઃ ॥ ૩૨॥

તં નિગૃહ્યાચ્યુતો દોર્ભ્યાં પાતયિત્વા મહીતલે ।
પશ્યતાં દિવિ દેવાનાં પશુમારમમારયત્ ॥ ૩૩॥

ગુહાપિધાનં નિર્ભિદ્ય ગોપાન્નિઃસાર્ય કૃચ્છ્રતઃ ।
સ્તૂયમાનઃ સુરૈર્ગોપૈઃ પ્રવિવેશ સ્વગોકુલમ્ ॥ ૩૪॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે વ્યોમાસુરવધો નામ સપ્તત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટાત્રિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અક્રૂરોઽપિ ચ તાં રાત્રિં મધુપુર્યાં મહામતિઃ ।
ઉષિત્વા રથમાસ્થાય પ્રયયૌ નન્દગોકુલમ્ ॥ ૧॥

ગચ્છન્ પથિ મહાભાગો ભગવત્યમ્બુજેક્ષણે ।
ભક્તિં પરામુપગત એવમેતદચિન્તયત્ ॥ ૨॥

કિં મયાઽઽચરિતં ભદ્રં કિં તપ્તં પરમં તપઃ ।
કિં વાથાપ્યર્હતે દત્તં યદ્દ્રક્ષ્યામ્યદ્ય કેશવમ્ ॥ ૩॥

મમૈતદ્દુર્લભં મન્ય ઉત્તમશ્લોકદર્શનમ્ ।
વિષયાત્મનો યથા બ્રહ્મકીર્તનં શૂદ્રજન્મનઃ ॥ ૪॥

મૈવં મમાધમસ્યાપિ સ્યાદેવાચ્યુતદર્શનમ્ ।
હ્રિયમાણઃ કાલનદ્યા ક્વચિત્તરતિ કશ્ચન ॥ ૫॥

મમાદ્યામઙ્ગલં નષ્ટં ફલવાંશ્ચૈવ મે ભવઃ ।
યન્નમસ્યે ભગવતો યોગિધ્યેયાઙ્ઘ્રિપઙ્કજમ્ ॥ ૬॥

કંસો બતાદ્યાકૃત મેઽત્યનુગ્રહં
દ્રક્ષ્યેઽઙ્ઘ્રિપદ્મં પ્રહિતોઽમુના હરેઃ ।
કૃતાવતારસ્ય દુરત્યયં તમઃ
પૂર્વેઽતરન્ યન્નખમણ્ડલત્વિષા ॥ ૭॥

યદર્ચિતં બ્રહ્મભવાદિભિઃ સુરૈઃ
શ્રિયા ચ દેવ્યા મુનિભિસ્સસાત્વતૈઃ ।
ગોચારણાયાનુચરૈશ્ચરદ્વને
યદ્ગોપિકાનાં કુચકુઙ્કુમાઙ્કિતમ્ ॥ ૮॥

દ્રક્ષ્યામિ નૂનં સુકપોલનાસિકં
સ્મિતાવલોકારુણકઞ્જલોચનમ્ ।
મુખં મુકુન્દસ્ય ગુડાલકાવૃતં
પ્રદક્ષિણં મે પ્રચરન્તિ વૈ મૃગાઃ ॥ ૯॥

અપ્યદ્ય વિષ્ણોર્મનુજત્વમીયુષો
ભારાવતારાય ભુવો નિજેચ્છયા ।
લાવણ્યધામ્નો ભવિતોપલમ્ભનં
મહ્યં ન ન સ્યાત્ફલમઞ્જસા દૃશઃ ॥ ૧૦॥

ય ઈક્ષિતાહંરહિતોઽપ્યસત્સતોઃ
સ્વતેજસાપાસ્તતમોભિદાભ્રમઃ ।
સ્વમાયયાઽઽત્મન્ રચિતૈસ્તદીક્ષયા

પ્રાણાક્ષધીભિઃ સદનેષ્વભીયતે ॥ ૧૧॥

યસ્યાખિલામીવહભિઃ સુમઙ્ગલૈ-
ર્વાચો વિમિશ્રા ગુણકર્મજન્મભિઃ ।
પ્રાણન્તિ શુમ્ભન્તિ પુનન્તિ વૈ જગ-
દ્યાસ્તદ્વિરક્તાઃ શવશોભના મતાઃ ॥ ૧૨॥

સ ચાવતીર્ણઃ કિલ સાત્વતાન્વયે
સ્વસેતુપાલામરવર્યશર્મકૃત્ ।
યશો વિતન્વન્ વ્રજ આસ્ત ઈશ્વરો
ગાયન્તિ દેવા યદશેષમઙ્ગલમ્ ॥ ૧૩॥

તં ત્વદ્ય નૂનં મહતાં ગતિં ગુરું
ત્રૈલોક્યકાન્તં દૃશિમન્મહોત્સવમ્ ।
રૂપં દધાનં શ્રિય ઈપ્સિતાસ્પદં
દ્રક્ષ્યે મમાસન્નુષસઃ સુદર્શનાઃ ॥ ૧૪॥

અથાવરૂઢઃ સપદીશયો રથાત્
પ્રધાનપુંસોશ્ચરણં સ્વલબ્ધયે ।
ધિયા ધૃતં યોગિભિરપ્યહં ધ્રુવં
નમસ્ય આભ્યાં ચ સખીન્ વનૌકસઃ ॥ ૧૫॥

અપ્યઙ્ઘ્રિમૂલે પતિતસ્ય મે વિભુઃ
શિરસ્યધાસ્યન્નિજહસ્તપઙ્કજમ્ ।
દત્તાભયં કાલભુજઙ્ગરંહસા
પ્રોદ્વેજિતાનાં શરણૈષિણાં નૃણામ્ ॥ ૧૬॥

સમર્હણં યત્ર નિધાય કૌશિક-
સ્તથા બલિશ્ચાપ જગત્ત્રયેન્દ્રતામ્ ।
યદ્વા વિહારે વ્રજયોષિતાં શ્રમં
સ્પર્શેન સૌગન્ધિકગન્ધ્યપાનુદત્ ॥ ૧૭॥

ન મય્યુપૈષ્યત્યરિબુદ્ધિમચ્યુતઃ
કંસસ્ય દૂતઃ પ્રહિતોઽપિ વિશ્વદૃક્ ।
યોઽન્તર્બહિશ્ચેતસ એતદીહિતં
ક્ષેત્રજ્ઞ ઈક્ષત્યમલેન ચક્ષુષા ॥ ૧૮॥

અપ્યઙ્ઘ્રિમૂલેઽવહિતં કૃતાઞ્જલિં
મામીક્ષિતા સસ્મિતમાર્દ્રયા દૃશા ।
સપદ્યપધ્વસ્તસમસ્તકિલ્બિષો
વોઢા મુદં વીતવિશઙ્ક ઊર્જિતામ્ ॥ ૧૯॥

સુહૃત્તમં જ્ઞાતિમનન્યદૈવતં
દોર્ભ્યાં બૃહદ્ભ્યાં પરિરપ્સ્યતેઽથ મામ્ ।
આત્મા હિ તીર્થીક્રિયતે તદૈવ મે
બન્ધશ્ચ કર્માત્મક ઉચ્છ્વસિત્યતઃ ॥ ૨૦॥

લબ્ધ્વાઙ્ગસઙ્ગં પ્રણતં કૃતાઞ્જલિં
માં વક્ષ્યતેઽક્રૂર તતેત્યુરુશ્રવાઃ ।
તદા વયં જન્મભૃતો મહીયસા
નૈવાદૃતો યો ધિગમુષ્ય જન્મ તત્ ॥ ૨૧॥

ન તસ્ય કશ્ચિદ્દયિતઃ સુહૃત્તમો
ન ચાપ્રિયો દ્વેષ્ય ઉપેક્ષ્ય એવ વા ।
તથાપિ ભક્તાન્ ભજતે યથા તથા
સુરદ્રુમો યદ્વદુપાશ્રિતોઽર્થદઃ ॥ ૨૨॥

કિં ચાગ્રજો માવનતં યદૂત્તમઃ
સ્મયન્ પરિષ્વજ્ય ગૃહીતમઞ્જલૌ ।
ગૃહં પ્રવેશ્યાપ્તસમસ્તસત્કૃતં
સમ્પ્રક્ષ્યતે કંસકૃતં સ્વબન્ધુષુ ॥ ૨૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ સઞ્ચિન્તયન્ કૃષ્ણં શ્વફલ્કતનયોઽધ્વનિ ।
રથેન ગોકુલં પ્રાપ્તઃ સૂર્યશ્ચાસ્તગિરિં નૃપ ॥ ૨૪॥

પદાનિ તસ્યાખિલલોકપાલ-
કિરીટજુષ્ટામલપાદરેણોઃ ।
દદર્શ ગોષ્ઠે ક્ષિતિકૌતુકાનિ
વિલક્ષિતાન્યબ્જયવાઙ્કુશાદ્યૈઃ ॥ ૨૫॥

તદ્દર્શનાહ્લાદવિવૃદ્ધસમ્ભ્રમઃ
પ્રેમ્ણોર્ધ્વરોમાશ્રુકલાકુલેક્ષણઃ ।
રથાદવસ્કન્ધ સ તેષ્વચેષ્ટત

પ્રભોરમૂન્યઙ્ઘ્રિરજાંસ્યહો ઇતિ ॥ ૨૬॥

દેહમ્ભૃતામિયાનર્થો હિત્વા દમ્ભં ભિયં શુચમ્ ।
સન્દેશાદ્યો હરેર્લિઙ્ગદર્શનશ્રવણાદિભિઃ ॥ ૨૭॥

દદર્શ કૃષ્ણં રામં ચ વ્રજે ગોદોહનં ગતૌ ।
પીતનીલામ્બરધરૌ શરદમ્બુરુહેક્ષણૌ ॥ ૨૮॥

કિશોરૌ શ્યામલશ્વેતૌ શ્રીનિકેતૌ બૃહદ્ભુજૌ ।
સુમુખૌ સુન્દરવરૌ બલદ્વિરદવિક્રમૌ ॥ ૨૯॥

ધ્વજવજ્રાઙ્કુશામ્ભોજૈશ્ચિહ્નિતૈરઙ્ઘ્રિભિર્વ્રજમ્ ।
શોભયન્તૌ મહાત્માનાવનુક્રોશસ્મિતેક્ષણૌ ॥ ૩૦॥

ઉદારરુચિરક્રીડૌ સ્રગ્વિણૌ વનમાલિનૌ ।
પુણ્યગન્ધાનુલિપ્તાઙ્ગૌ સ્નાતૌ વિરજવાસસૌ ॥ ૩૧॥

પ્રધાનપુરુષાવાદ્યૌ જગદ્ધેતૂ જગત્પતી ।
અવતીર્ણૌ જગત્યર્થે સ્વાંશેન બલકેશવૌ ॥ ૩૨॥

દિશો વિતિમિરા રાજન્ કુર્વાણૌ પ્રભયા સ્વયા ।
યથા મારકતઃ શૈલો રૌપ્યશ્ચ કનકાચિતૌ ॥ ૩૩॥

રથાત્તૂર્ણમવપ્લુત્ય સોઽક્રૂરઃ સ્નેહવિહ્વલઃ ।
પપાત ચરણોપાન્તે દણ્ડવદ્રામકૃષ્ણયોઃ ॥ ૩૪॥

ભગવદ્દર્શનાહ્લાદબાષ્પપર્યાકુલેક્ષણઃ ।
પુલકાચિતાઙ્ગ ઔત્કણ્ઠ્યાત્સ્વાખ્યાને નાશકન્નૃપ ॥ ૩૫॥

ભગવાંસ્તમભિપ્રેત્ય રથાઙ્ગાઙ્કિતપાણિના ।
પરિરેભેઽભ્યુપાકૃષ્ય પ્રીતઃ પ્રણતવત્સલઃ ॥ ૩૬॥

સઙ્કર્ષણશ્ચ પ્રણતમુપગુહ્ય મહામનાઃ ।
ગૃહીત્વા પાણિના પાણી અનયત્સાનુજો ગૃહમ્ ॥ ૩૭॥

પૃષ્ટ્વાથ સ્વાગતં તસ્મૈ નિવેદ્ય ચ વરાસનમ્ ।
પ્રક્ષાલ્ય વિધિવત્પાદૌ મધુપર્કાર્હણમાહરત્ ॥ ૩૮॥

નિવેદ્ય ગાં ચાતિથયે સંવાહ્ય શ્રાન્તમાદૃતઃ ।
અન્નં બહુગુણં મેધ્યં શ્રદ્ધયોપાહરદ્વિભુઃ ॥ ૩૯॥

તસ્મૈ ભુક્તવતે પ્રીત્યા રામઃ પરમધર્મવિત્ ।
મુખવાસૈર્ગન્ધમાલ્યૈઃ પરાં પ્રીતિં વ્યધાત્પુનઃ ॥ ૪૦॥

પપ્રચ્છ સત્કૃતં નન્દઃ કથં સ્થ નિરનુગ્રહે ।
કંસે જીવતિ દાશાર્હ સૌનપાલા ઇવાવયઃ ॥ ૪૧॥

યોઽવધીત્સ્વસ્વસુસ્તોકાન્ ક્રોશન્ત્યા અસુતૃપ્ ખલઃ ।
કિં નુ સ્વિત્તત્પ્રજાનાં વઃ કુશલં વિમૃશામહે ॥ ૪૨॥

ઇત્થં સૂનૃતયા વાચા નન્દેન સુસભાજિતઃ ।
અક્રૂરઃ પરિપૃષ્ટેન જહાવધ્વપરિશ્રમમ્ ॥ ૪૩॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે અક્રૂરાગમનં નામાષ્ટાત્રિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૩૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સુખોપવિષ્ટઃ પર્યઙ્કે રામકૃષ્ણોરુમાનિતઃ ।
લેભે મનોરથાન્ સર્વાન્ પથિ યાન્ સ ચકાર હ ॥ ૧॥

કિમલભ્યં ભગવતિ પ્રસન્ને શ્રીનિકેતને ।
તથાપિ તત્પરા રાજન્ન હિ વાઞ્છન્તિ કિઞ્ચન ॥ ૨॥

સાયન્તનાશનં કૃત્વા ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।
સુહૃત્સુ વૃત્તં કંસસ્ય પપ્રચ્છાન્યચ્ચિકીર્ષિતમ્ ॥ ૩॥

શ્રીભગવાનુવાચ
તાત સૌમ્યાગતઃ કચ્ચિત્સ્વાગતં ભદ્રમસ્તુ વઃ ।
અપિ સ્વજ્ઞાતિબન્ધૂનામનમીવમનામયમ્ ॥ ૪॥

કિં નુ નઃ કુશલં પૃચ્છે એધમાને કુલામયે ।
કંસે માતુલનામ્ન્યઙ્ગ સ્વાનાં નસ્તત્પ્રજાસુ ચ ॥ ૫॥

અહો અસ્મદભૂદ્ભૂરિ પિત્રોર્વૃજિનમાર્યયોઃ ।

યદ્ધેતોઃ પુત્રમરણં યદ્ધેતોર્બન્ધનં તયોઃ ॥ ૬॥

દિષ્ટ્યાદ્ય દર્શનં સ્વાનાં મહ્યં વઃ સૌમ્ય કાઙ્ક્ષિતમ્ ।
સઞ્જાતં વર્ણ્યતાં તાત તવાગમનકારણમ્ ॥ ૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
પૃષ્ટો ભગવતા સર્વં વર્ણયામાસ માધવઃ ।
વૈરાનુબન્ધં યદુષુ વસુદેવવધોદ્યમમ્ ॥ ૮॥

યત્સન્દેશો યદર્થં વા દૂતઃ સમ્પ્રેષિતઃ સ્વયમ્ ।
યદુક્તં નારદેનાસ્ય સ્વજન્માનકદુન્દુભેઃ ॥ ૯॥

શ્રુત્વાક્રૂરવચઃ કૃષ્ણો બલશ્ચ પરવીરહા ।
પ્રહસ્ય નન્દં પિતરં રાજ્ઞાઽઽદિષ્ટં વિજજ્ઞતુઃ ॥ ૧૦॥

ગોપાન્ સમાદિશત્સોઽપિ ગૃહ્યતાં સર્વગોરસઃ ।
ઉપાયનાનિ ગૃહ્ણીધ્વં યુજ્યન્તાં શકટાનિ ચ ॥ ૧૧॥

યાસ્યામઃ શ્વો મધુપુરીં દાસ્યામો નૃપતે રસાન્ ।
દ્રક્ષ્યામઃ સુમહત્પર્વ યાન્તિ જાનપદાઃ કિલ ।
એવમાઘોષયત્ક્ષત્રા નન્દગોપઃ સ્વગોકુલે ॥ ૧૨॥

ગોપ્યસ્તાસ્તદુપશ્રુત્ય બભૂવુર્વ્યથિતા ભૃશમ્ ।
રામકૃષ્ણૌ પુરીં નેતુમક્રૂરં વ્રજમાગતમ્ ॥ ૧૩॥

કાશ્ચિત્તત્કૃતહૃત્તાપશ્વાસમ્લાનમુખશ્રિયઃ ।
સ્રંસદ્દુકૂલવલયકેશગ્રન્થ્યશ્ચ કાશ્ચન ॥ ૧૪॥

અન્યાશ્ચ તદનુધ્યાનનિવૃત્તાશેષવૃત્તયઃ ।
નાભ્યજાનન્નિમં લોકમાત્મલોકં ગતા ઇવ ॥ ૧૫॥

સ્મરન્ત્યશ્ચાપરાઃ શૌરેરનુરાગસ્મિતેરિતાઃ ।
હૃદિસ્પૃશશ્ચિત્રપદા ગિરઃ સમ્મુમુહુઃ સ્ત્રિયઃ ॥ ૧૬॥

ગતિં સુલલિતાં ચેષ્ટાં સ્નિગ્ધહાસાવલોકનમ્ ।
શોકાપહાનિ નર્માણિ પ્રોદ્દામચરિતાનિ ચ ॥ ૧૭॥

ચિન્તયન્ત્યો મુકુન્દસ્ય ભીતા વિરહકાતરાઃ ।
સમેતાઃ સઙ્ઘશઃ પ્રોચુરશ્રુમુખ્યોઽચ્યુતાશયાઃ ॥ ૧૮॥

ગોપ્ય ઊચુઃ

અહો વિધાતસ્તવ ન ક્વચિદ્દયા
સંયોજ્ય મૈત્ર્યા પ્રણયેન દેહિનઃ ।
તાંશ્ચાકૃતાર્થાન્ વિયુનઙ્ક્ષ્યપાર્થકં
વિક્રીડિતં તેઽર્ભકચેષ્ટિતં યથા ॥ ૧૯॥

યસ્ત્વં પ્રદર્શ્યાસિતકુન્તલાવૃતં
મુકુન્દવક્ત્રં સુકપોલમુન્નસમ્ ।
શોકાપનોદસ્મિતલેશસુન્દરં
કરોષિ પારોક્ષ્યમસાધુ તે કૃતમ્ ॥ ૨૦॥

ક્રૂરસ્ત્વમક્રૂર સમાખ્યયા સ્મ ન-
શ્ચક્ષુર્હિ દત્તં હરસે બતાજ્ઞવત્ ।
યેનૈકદેશેઽખિલસર્ગસૌષ્ઠવં
ત્વદીયમદ્રાક્ષ્મ વયં મધુદ્વિષઃ ॥ ૨૧॥

ન નન્દસૂનુઃ ક્ષણભઙ્ગસૌહૃદઃ
સમીક્ષતે નઃ સ્વકૃતાતુરા બત ।
વિહાય ગેહાન્ સ્વજનાન્ સુતાન્ પતીં-
સ્તદ્દાસ્યમદ્ધોપગતા નવપ્રિયઃ ॥ ૨૨॥

સુખં પ્રભાતા રજનીયમાશિષઃ
સત્યા બભૂવુઃ પુરયોષિતાં ધ્રુવમ્ ।
યાઃ સમ્પ્રવિષ્ટસ્ય મુખં વ્રજસ્પતેઃ
પાસ્યન્ત્યપાઙ્ગોત્કલિતસ્મિતાસવમ્ ॥ ૨૩॥

તાસાં મુકુન્દો મધુમઞ્જુભાષિતૈ-
ર્ગૃહીતચિત્તઃ પરવાન્ મનસ્વ્યપિ ।
કથં પુનર્નઃ પ્રતિયાસ્યતેઽબલા
ગ્રામ્યાઃ સલજ્જસ્મિતવિભ્રમૈર્ભ્રમન્ ॥ ૨૪॥

અદ્ય ધ્રુવં તત્ર દૃશો ભવિષ્યતે
દાશાર્હભોજાન્ધકવૃષ્ણિસાત્વતામ્ ।
મહોત્સવઃ શ્રીરમણં ગુણાસ્પદં
દ્રક્ષ્યન્તિ યે ચાધ્વનિ દેવકીસુતમ્ ॥ ૨૫॥

મૈતદ્વિધસ્યાકરુણસ્ય નામ ભૂ-
દક્રૂરૈત્યેતદતીવ દારુણઃ ।

યોઽસાવનાશ્વાસ્ય સુદુઃખિતં જનં
પ્રિયાત્પ્રિયં નેષ્યતિ પારમધ્વનઃ ॥ ૨૬॥

અનાર્દ્રધીરેષ સમાસ્થિતો રથં
તમન્વમી ચ ત્વરયન્તિ દુર્મદાઃ ।
ગોપા અનોભિઃ સ્થવિરૈરુપેક્ષિતં
દૈવં ચ નોઽદ્ય પ્રતિકૂલમીહતે ॥ ૨૭॥

નિવારયામઃ સમુપેત્ય માધવં
કિં નોઽકરિષ્યન્ કુલવૃદ્ધબાન્ધવાઃ ।
મુકુન્દસઙ્ગાન્નિમિષાર્ધદુસ્ત્યજા-
દ્દૈવેન વિધ્વંસિતદીનચેતસામ્ ॥ ૨૮॥

યસ્યાનુરાગલલિતસ્મિતવલ્ગુમન્ત્ર-
લીલાવલોકપરિરમ્ભણરાસગોષ્ઠ્યામ્ ।
નીતાઃ સ્મ નઃ ક્ષણમિવ ક્ષણદા વિના તં
ગોપ્યઃ કથં ન્વતિતરેમ તમો દુરન્તમ્ ॥ ૨૯॥

યોઽહ્નઃક્ષયે વ્રજમનન્તસખઃ પરીતો
ગોપૈર્વિશન્ખુરરજશ્છુરિતાલકસ્રક્ ।
વેણું ક્વણન્ સ્મિતકટાક્ષનિરીક્ષણેન
ચિત્તં ક્ષિણોત્યમુમૃતે નુ કથં ભવેમ ॥ ૩૦॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં બ્રુવાણા વિરહાતુરા ભૃશં
વ્રજસ્ત્રિયઃ કૃષ્ણવિષક્તમાનસાઃ ।
વિસૃજ્ય લજ્જાં રુરુદુઃ સ્મ સુસ્વરં
ગોવિન્દ દામોદર માધવેતિ ॥ ૩૧॥

સ્ત્રીણામેવં રુદન્તીનામુદિતે સવિતર્યથ ।
અક્રૂરશ્ચોદયામાસ કૃતમૈત્રાદિકો રથમ્ ॥ ૩૨॥

ગોપાસ્તમન્વસજ્જન્ત નન્દાદ્યાઃ શકટૈસ્તતઃ ।
આદાયોપાયનં ભૂરિ કુમ્ભાન્ ગોરસસમ્ભૃતાન્ ॥ ૩૩॥

ગોપ્યશ્ચ દયિતં કૃષ્ણમનુવ્રજ્યાનુરઞ્જિતાઃ ।
પ્રત્યાદેશં ભગવતઃ કાઙ્ક્ષન્ત્યશ્ચાવતસ્થિરે ॥ ૩૪॥

તાસ્તથા તપ્યતીર્વીક્ષ્ય સ્વપ્રસ્થાને યદૂત્તમઃ ।
સાન્ત્વયામસ સપ્રેમૈરાયાસ્ય ઇતિ દૌત્યકૈઃ ॥ ૩૫॥

યાવદાલક્ષ્યતે કેતુર્યાવદ્રેણૂ રથસ્ય ચ ।
અનુપ્રસ્થાપિતાત્માનો લેખ્યાનીવોપલક્ષિતાઃ ॥ ૩૬॥

તા નિરાશા નિવવૃતુર્ગોવિન્દવિનિવર્તને ।
વિશોકા અહની નિન્યુર્ગાયન્ત્યઃ પ્રિયચેષ્ટિતમ્ ॥ ૩૭॥

ભગવાનપિ સમ્પ્રાપ્તો રામાક્રૂરયુતો નૃપ ।
રથેન વાયુવેગેન કાલિન્દીમઘનાશિનીમ્ ॥ ૩૮॥

તત્રોપસ્પૃશ્ય પાનીયં પીત્વા મૃષ્ટં મણિપ્રભમ્ ।
વૃક્ષષણ્ડમુપવ્રજ્ય સરામો રથમાવિશત્ ॥ ૩૯॥

અક્રૂરસ્તાવુપામન્ત્ર્ય નિવેશ્ય ચ રથોપરિ ।
કાલિન્દ્યા હ્રદમાગત્ય સ્નાનં વિધિવદાચરત્ ॥ ૪૦॥

નિમજ્જ્ય તસ્મિન્ સલિલે જપન્ બ્રહ્મ સનાતનમ્ ।
તાવેવ દદૃશેઽક્રૂરો રામકૃષ્ણૌ સમન્વિતૌ ॥ ૪૧॥

તૌ રથસ્થૌ કથમિહ સુતાવાનકદુન્દુભેઃ ।
તર્હિ સ્વિત્સ્યન્દને ન સ્ત ઇત્યુન્મજ્જ્ય વ્યચષ્ટ સઃ ॥ ૪૨॥

તત્રાપિ ચ યથા પૂર્વમાસીનૌ પુનરેવ સઃ ।
ન્યમજ્જદ્દર્શનં યન્મે મૃષા કિં સલિલે તયોઃ ॥ ૪૩॥

ભૂયસ્તત્રાપિ સોઽદ્રાક્ષીત્સ્તૂયમાનમહીશ્વરમ્ ।
સિદ્ધચારણગન્ધર્વૈરસુરૈર્નતકન્ધરૈઃ ॥ ૪૪॥

સહસ્રશિરસં દેવં સહસ્રફણમૌલિનમ્ ।
નીલામ્બરં બિસશ્વેતં શ‍ૃઙ્ગૈઃ શ્વેતમિવ સ્થિતમ્ ॥ ૪૫॥

તસ્યોત્સઙ્ગે ઘનશ્યામં પીતકૌશેયવાસસમ્ ।
પુરુષં ચતુર્ભુજં શાન્તં પદ્મપત્રારુણેક્ષણમ્ ॥ ૪૬॥

ચારુપ્રસન્નવદનં ચારુહાસનિરીક્ષણમ્ ।
સુભ્રૂન્નસં ચારુકર્ણં સુકપોલારુણાધરમ્ ॥ ૪૭॥

પ્રલમ્બપીવરભુજં તુઙ્ગાંસોરઃસ્થલશ્રિયમ્ ।
કમ્બુકણ્ઠં નિમ્નનાભિં વલિમત્પલ્લવોદરમ્ ॥ ૪૮॥

બૃહત્કટિતટશ્રોણિકરભોરુદ્વયાન્વિતમ્ ।
ચારુજાનુયુગં ચારુજઙ્ઘાયુગલસંયુતમ્ ॥ ૪૯॥

તુઙ્ગગુલ્ફારુણનખવ્રાતદીધિતિભિર્વૃતમ્ ।
નવાઙ્ગુલ્યઙ્ગુષ્ઠદલૈર્વિલસત્પાદપઙ્કજમ્ ॥ ૫૦॥

સુમહાર્હમણિવ્રાતકિરીટકટકાઙ્ગદૈઃ ।
કટિસૂત્રબ્રહ્મસૂત્રહારનૂપુરકુણ્ડલૈઃ ॥ ૫૧॥

ભ્રાજમાનં પદ્મકરં શઙ્ખચક્રગદાધરમ્ ।
શ્રીવત્સવક્ષસં ભ્રાજત્કૌસ્તુભં વનમાલિનમ્ ॥ ૫૨॥

સુનન્દનન્દપ્રમુખૈઃ પાર્ષદૈઃ સનકાદિભિઃ ।
સુરેશૈર્બ્રહ્મરુદ્રાદ્યૈર્નવભિશ્ચ દ્વિજોત્તમૈઃ ॥ ૫૩॥

પ્રહ્લાદનારદવસુપ્રમુખૈર્ભાગવતોત્તમૈઃ ।
સ્તૂયમાનં પૃથગ્ભાવૈર્વચોભિરમલાત્મભિઃ ॥ ૫૪॥

શ્રિયા પુષ્ટ્યા ગિરા કાન્ત્યા કીર્ત્યા તુષ્ટ્યેલયોર્જયા ।
વિદ્યયાવિદ્યયા શક્ત્યા માયયા ચ નિષેવિતમ્ ॥ ૫૫॥

વિલોક્ય સુભૃશં પ્રીતો ભક્ત્યા પરમયા યુતઃ ।
હૃષ્યત્તનૂરુહો ભાવપરિક્લિન્નાત્મલોચનઃ ॥ ૫૬॥

ગિરા ગદ્ગદયાસ્તૌષીત્સત્ત્વમાલમ્બ્ય સાત્વતઃ ।
પ્રણમ્ય મૂર્ધ્નાવહિતઃ કૃતાઞ્જલિપુટઃ શનૈઃ ॥ ૫૭॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે અક્રૂરપ્રતિયાને એકોનચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૩૯॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ૪૦ ॥

અક્રૂર ઉવાચ
નતોઽસ્મ્યહં ત્વાખિલહેતુહેતું

નારાયણં પૂરુષમાદ્યમવ્યયમ્ ।
યન્નાભિજાતાદરવિન્દકોશા-
દ્બ્રહ્માऽऽવિરાસીદ્યત એષ લોકઃ ॥ ૧॥

ભૂસ્તોયમગ્નિઃ પવનઃ ખમાદિ-
ર્મહાનજાદિર્મન ઇન્દ્રિયાણિ ।
સર્વેન્દ્રિયાર્થા વિબુધાશ્ચ સર્વે
યે હેતવસ્તે જગતોऽઙ્ગ ભૂતાઃ ॥ ૨॥

નૈતે સ્વરૂપં વિદુરાત્મનસ્તે
હ્યજાદયોऽનાત્મતયા ગૃહીતાઃ ।
અજોऽનુબદ્ધઃ સ ગુણૈરજાયા
ગુણાત્પરં વેદ ન તે સ્વરૂપમ્ ॥ ૩॥

ત્વાં યોગિનો યજન્ત્યદ્ધા મહાપુરુષમીશ્વરમ્ ।
સાધ્યાત્મં સાધિભૂતં ચ સાધિદૈવં ચ સાધવઃ ॥ ૪॥

ત્રય્યા ચ વિદ્યયા કેચિત્ત્વાં વૈ વૈતાનિકા દ્વિજાઃ ।
યજન્તે વિતતૈર્યજ્ઞૈર્નાનારૂપામરાખ્યયા ॥ ૫॥

એકે ત્વાખિલકર્માણિ સન્ન્યસ્યોપશમં ગતાઃ ।
જ્ઞાનિનો જ્ઞાનયજ્ઞેન યજન્તિ જ્ઞાનવિગ્રહમ્ ॥ ૬॥

અન્યે ચ સંસ્કૃતાત્માનો વિધિનાભિહિતેન તે ।
યજન્તિ ત્વન્મયાસ્ત્વાં વૈ બહુમૂર્ત્યેકમૂર્તિકમ્ ॥ ૭॥

ત્વામેવાન્યે શિવોક્તેન માર્ગેણ શિવરૂપિણમ્ ।
બહ્વાચાર્યવિભેદેન ભગવન્ સમુપાસતે ॥ ૮॥

સર્વ એવ યજન્તિ ત્વાં સર્વદેવમયેશ્વરમ્ ।
યેऽપ્યન્યદેવતાભક્તા યદ્યપ્યન્યધિયઃ પ્રભો ॥ ૯॥

યથાદ્રિપ્રભવા નદ્યઃ પર્જન્યાપૂરિતાઃ પ્રભો ।
વિશન્તિ સર્વતઃ સિન્ધું તદ્વત્ત્વાં ગતયોऽન્તતઃ ॥ ૧૦॥

સત્ત્વં રજસ્તમ ઇતિ ભવતઃ પ્રકૃતેર્ગુણાઃ ।
તેષુ હિ પ્રાકૃતાઃ પ્રોતા આબ્રહ્મસ્થાવરાદયઃ ॥ ૧૧॥

તુભ્યં નમસ્તેऽસ્ત્વવિષક્તદૃષ્ટયે

સર્વાત્મને સર્વધિયાં ચ સાક્ષિણે ।
ગુણપ્રવાહોઽયમવિદ્યયા કૃતઃ
પ્રવર્તતે દેવનૃતિર્યગાત્મસુ ॥ ૧૨॥

અગ્નિર્મુખં તેઽવનિરઙ્ઘ્રિરીક્ષણં
સૂર્યો નભો નાભિરથો દિશઃ શ્રુતિઃ ।
દ્યૌઃ કં સુરેન્દ્રાસ્તવ બાહવોઽર્ણવાઃ
કુક્ષિર્મરુત્પ્રાણબલં પ્રકલ્પિતમ્ ॥ ૧૩॥

રોમાણિ વૃક્ષૌષધયઃ શિરોરુહા
મેઘાઃ પરસ્યાસ્થિ નખાનિ તેઽદ્રયઃ ।
નિમેષણં રાત્ર્યહની પ્રજાપતિ-
ર્મેઢ્રસ્તુ વૃષ્ટિસ્તવ વીર્યમિષ્યતે ॥ ૧૪॥

ત્વય્યવ્યયાત્મન્ પુરુષે પ્રકલ્પિતા
લોકાઃ સપાલા બહુજીવસઙ્કુલાઃ ।
યથા જલે સઞ્જિહતે જલૌકસો-
ઽપ્યુદુમ્બરે વા મશકા મનોમયે ॥ ૧૫॥

યાનિ યાનીહ રૂપાણિ ક્રીડનાર્થં બિભર્ષિ હિ ।
તૈરામૃષ્ટશુચો લોકા મુદા ગાયન્તિ તે યશઃ ॥ ૧૬॥

નમઃ કારણમત્સ્યાય પ્રલયાબ્ધિચરાય ચ ।
હયશીર્ષ્ણે નમસ્તુભ્યં મધુકૈટભમૃત્યવે ॥ ૧૭॥

અકૂપારાય બૃહતે નમો મન્દરધારિણે ।
ક્ષિત્યુદ્ધારવિહારાય નમઃ સૂકરમૂર્તયે ॥ ૧૮॥

નમસ્તેઽદ્ભુતસિંહાય સાધુલોકભયાપહ ।
વામનાય નમસ્તુભ્યં ક્રાન્તત્રિભુવનાય ચ ॥ ૧૯॥

નમો ભૃગુણાં પતયે દૃપ્તક્ષત્રવનચ્છિદે ।
નમસ્તે રઘુવર્યાય રાવણાન્તકરાય ચ ॥ ૨૦॥

નમસ્તે વાસુદેવાય નમઃ સઙ્કર્ષણાય ચ ।
પ્રદ્યુમ્નાયાનિરુદ્ધાય સાત્ત્વતાં પતયે નમઃ ॥ ૨૧॥

નમો બુદ્ધાય શુદ્ધાય દૈત્યદાનવમોહિને ।
મ્લેચ્છપ્રાયક્ષત્રહન્ત્રે નમસ્તે કલ્કિરૂપિણે ॥ ૨૨॥

ભગવન્ જીવલોકોઽયં મોહિતસ્તવ માયયા ।
અહમ્મમેત્યસદ્ગ્રાહો ભ્રામ્યતે કર્મવર્ત્મસુ ॥ ૨૩॥

અહં ચાત્માઽઽત્મજાગારદારાર્થસ્વજનાદિષુ ।
ભ્રમામિ સ્વપ્નકલ્પેષુ મૂઢઃ સત્યધિયા વિભો ॥ ૨૪॥

અનિત્યાનાત્મદુઃખેષુ વિપર્યયમતિર્હ્યહમ્ ।
દ્વન્દ્વારામસ્તમોવિષ્ટો ન જાને ત્વાત્મનઃ પ્રિયમ્ ॥ ૨૫॥

યથાબુધો જલં હિત્વા પ્રતિચ્છન્નં તદુદ્ભવૈઃ ।
અભ્યેતિ મૃગતૃષ્ણાં વૈ તદ્વત્ત્વાહં પરાઙ્મુખઃ ॥ ૨૬॥

નોત્સહેઽહં કૃપણધીઃ કામકર્મહતં મનઃ ।
રોદ્ધું પ્રમાથિભિશ્ચાક્ષૈર્હ્રિયમાણમિતસ્તતઃ ॥ ૨૭॥

સોઽહં તવાઙ્ઘ્ર્યુપગતોઽસ્મ્યસતાં દુરાપં
તચ્ચાપ્યહં ભવદનુગ્રહ ઈશ મન્યે ।
પુંસો ભવેદ્યર્હિ સંસરણાપવર્ગ-
સ્ત્વય્યબ્જનાભ સદુપાસનયા મતિઃ સ્યાત્ ॥ ૨૮॥

નમો વિજ્ઞાનમાત્રાય સર્વપ્રત્યયહેતવે ।
પુરુષેશપ્રધાનાય બ્રહ્મણેઽનન્તશક્તયે ॥ ૨૯॥

નમસ્તે વાસુદેવાય સર્વભૂતક્ષયાય ચ ।
હૃષીકેશ નમસ્તુભ્યં પ્રપન્નં પાહિ માં પ્રભો ॥ ૩૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે અક્રૂરસ્તુતિર્નામ ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૦॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૪૧ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સ્તુવતસ્તસ્ય ભગવાન્ દર્શયિત્વા જલે વપુઃ ।

ભૂયઃ સમાહરત્કૃષ્ણો નટો નાટ્યમિવાત્મનઃ ॥ ૧॥

સોઽપિ ચાન્તર્હિતં વીક્ષ્ય જલાદુન્મજ્ય સત્વરઃ ।
કૃત્વા ચાવશ્યકં સર્વં વિસ્મિતો રથમાગમત્ ॥ ૨॥

તમપૃચ્છદ્ધૃષીકેશઃ કિં તે દૃષ્ટમિવાદ્ભુતમ્ ।
ભૂમૌ વિયતિ તોયે વા તથા ત્વાં લક્ષયામહે ॥ ૩॥

અક્રૂર ઉવાચ
અદ્ભુતાનીહ યાવન્તિ ભૂમૌ વિયતિ વા જલે ।
ત્વયિ વિશ્વાત્મકે તાનિ કિં મેઽદૃષ્ટં વિપશ્યતઃ ॥ ૪॥

યત્રાદ્ભુતાનિ સર્વાણિ ભૂમૌ વિયતિ વા જલે ।
તં ત્વાનુપશ્યતો બ્રહ્મન્ કિં મે દૃષ્ટમિહાદ્ભુતમ્ ॥ ૫॥

ઇત્યુક્ત્વા ચોદયામાસ સ્યન્દનં ગાન્દિનીસુતઃ ।
મથુરામનયદ્રામં કૃષ્ણં ચૈવ દિનાત્યયે ॥ ૬॥

માર્ગે ગ્રામજના રાજંસ્તત્ર તત્રોપસઙ્ગતાઃ ।
વસુદેવસુતૌ વીક્ષ્ય પ્રીતા દૃષ્ટિં ન ચાદદુઃ ॥ ૭॥

તાવદ્વ્રજૌકસસ્તત્ર નન્દગોપાદયોઽગ્રતઃ ।
પુરોપવનમાસાદ્ય પ્રતીક્ષન્તોઽવતસ્થિરે ॥ ૮॥

તાન્ સમેત્યાહ ભગવાનક્રૂરં જગદીશ્વરઃ ।
ગૃહીત્વા પાણિના પાણિં પ્રશ્રિતં પ્રહસન્નિવ ॥ ૯॥

ભવાન્ પ્રવિશતામગ્રે સહ યાનઃ પુરીં ગૃહમ્ ।
વયં ત્વિહાવમુચ્યાથ તતો દ્રક્ષ્યામહે પુરીમ્ ॥ ૧૦॥

અક્રૂર ઉવાચ
નાહં ભવદ્ભ્યાં રહિતઃ પ્રવેક્ષ્યે મથુરાં પ્રભો ।
ત્યક્તું નાર્હસિ માં નાથ ભક્તં તે ભક્તવત્સલ ॥ ૧૧॥

આગચ્છ યામ ગેહાન્નઃ સનાથાન્ કુર્વધોક્ષજ ।
સહાગ્રજઃ સગોપાલૈઃ સુહૃદ્ભિશ્ચ સુહૃત્તમ ॥ ૧૨॥

પુનીહિ પાદરજસા ગૃહાન્નો ગૃહમેધિનામ્ ।
યચ્છૌચેનાનુતૃપ્યન્તિ પિતરઃ સાગ્નયઃ સુરાઃ ॥ ૧૩॥

અવનિજ્યાઙ્ઘ્રિયુગલમાસીચ્છ્લોક્યો બલિર્મહાન્ ।

ઐશ્વર્યમતુલં લેભે ગતિં ચૈકાન્તિનાં તુ યા ॥ ૧૪॥

આપસ્તેઽઙ્ઘ્ર્યવનેજન્યસ્ત્રીંલ્લોકાન્ શુચયોઽપુનન્ ।
શિરસાધત્ત યાઃ શર્વઃ સ્વર્યાતાઃ સગરાત્મજાઃ ॥ ૧૫॥

દેવ દેવ જગન્નાથ પુણ્યશ્રવણકીર્તન ।
યદૂત્તમોત્તમશ્લોક નારાયણ નમોઽસ્તુ તે ॥ ૧૬॥

શ્રીભગવનુવાચ
આયાસ્યે ભવતો ગેહમહમાર્યસમન્વિતઃ ।
યદુચક્રદ્રુહં હત્વા વિતરિષ્યે સુહૃત્પ્રિયમ્ ॥ ૧૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવમુક્તો ભગવતા સોઽક્રૂરો વિમના ઇવ ।
પુરીં પ્રવિષ્ટઃ કંસાય કર્માવેદ્ય ગૃહં યયૌ ॥ ૧૮॥

અથાપરાહ્ને ભગવાન્ કૃષ્ણઃ સઙ્કર્ષણાન્વિતઃ ।
મથુરાં પ્રાવિશદ્ગોપૈર્દિદૃક્ષુઃ પરિવારિતઃ ॥ ૧૯॥

દદર્શ તાં સ્ફાટિકતુઙ્ગગોપુર-
દ્વારાં બૃહદ્ધેમકપાટતોરણામ્ ।
તામ્રારકોષ્ઠાં પરિખાદુરાસદા-
મુદ્યાનરમ્યોપવનોપશોભિતામ્ ॥ ૨૦॥

સૌવર્ણશૃઙ્ગાટકહર્મ્યનિષ્કુટૈઃ
શ્રેણીસભાભિર્ભવનૈરુપસ્કૃતામ્ ।
વૈદૂર્યવજ્રામલનીલવિદ્રુમૈ-
ર્મુક્તાહરિદ્ભિર્વલભીષુ વેદિષુ ॥ ૨૧॥

જુષ્ટેષુ જાલામુખરન્ધ્રકુટ્ટિમે-
ષ્વાવિષ્ટપારાવતબર્હિનાદિતામ્ ।
સંસિક્તરથ્યાઽઽપણમાર્ગચત્વરાં
પ્રકીર્ણમાલ્યાઙ્કુરલાજતણ્ડુલામ્ ॥ ૨૨॥

આપૂર્ણકુમ્ભૈર્દધિચન્દનોક્ષિતૈઃ
પ્રસૂનદીપાવલિભિઃ સપલ્લવૈઃ ।
સવૃન્દરમ્ભાક્રમુકૈઃ સકેતુભિઃ
સ્વલઙ્કૃતદ્વારગૃહાં સપટ્ટિકૈઃ ॥ ૨૩॥

તાં સમ્પ્રવિષ્ટૌ વસુદેવનન્દનૌ
વૃતૌ વયસ્યૈર્નરદેવવર્ત્મના ।
દ્રષ્ટું સમીયુસ્ત્વરિતાઃ પુરસ્ત્રિયો
હર્મ્યાણિ ચૈવારુરુહુર્નૃપોત્સુકાઃ ॥ ૨૪॥

કાશ્ચિદ્વિપર્યગ્ધૃતવસ્ત્રભૂષણા
વિસ્મૃત્ય ચૈકં યુગલેષ્વથાપરાઃ ।
કૃતૈકપત્રશ્રવણૈકનૂપુરા
નાઙ્ક્ત્વા દ્વિતીયં ત્વપરાશ્ચ લોચનમ્ ॥ ૨૫॥

અશ્નન્ત્ય એકાસ્તદપાસ્ય સોત્સવા
અભ્યજ્યમાના અકૃતોપમજ્જનાઃ ।
સ્વપન્ત્ય ઉત્થાય નિશમ્ય નિઃસ્વનં
પ્રપાયયન્ત્યોઽર્ભમપોહ્ય માતરઃ ॥ ૨૬॥

મનાંસિ તાસામરવિન્દલોચનઃ
પ્રગલ્ભલીલાહસિતાવલોકૈઃ ।
જહાર મત્તદ્વિરદેન્દ્રવિક્રમો
દૃશાં દદચ્છ્રીરમણાત્મનોત્સવમ્ ॥ ૨૭॥

દૃષ્ટ્વા મુહુઃ શ્રુતમનુદ્રુતચેતસસ્તં
તત્પ્રેક્ષણોત્સ્મિતસુધોક્ષણલબ્ધમાનાઃ ।
આનન્દમૂર્તિમુપગુહ્ય દૃશાઽઽત્મલબ્ધં
હૃષ્યત્ત્વચો જહુરનન્તમરિન્દમાધિમ્ ॥ ૨૮॥

પ્રાસાદશિખરારૂઢાઃ પ્રીત્યુત્ફુલ્લમુખામ્બુજાઃ ।
અભ્યવર્ષન્ સૌમનસ્યૈઃ પ્રમદા બલકેશવૌ ॥ ૨૯॥

દધ્યક્ષતૈઃ સોદપાત્રૈઃ સ્રગ્ગન્ધૈરભ્યુપાયનૈઃ ।
તાવાનર્ચુઃ પ્રમુદિતાસ્તત્ર તત્ર દ્વિજાતયઃ ॥ ૩૦॥

ઊચુઃ પૌરા અહો ગોપ્યસ્તપઃ કિમચરન્ મહત્ ।
યા હ્યેતાવનુપશ્યન્તિ નરલોકમહોત્સવૌ ॥ ૩૧॥

રજકં કઞ્ચિદાયાન્તં રઙ્ગકારં ગદાગ્રજઃ ।
દૃષ્ટ્વાયાચત વાસાંસિ ધૌતાન્યત્યુત્તમાનિ ચ ॥ ૩૨॥

દેહ્યાવયોઃ સમુચિતાન્યઙ્ગ વાસાંસિ ચાર્હતોઃ ।

ભવિષ્યતિ પરં શ્રેયો દાતુસ્તે નાત્ર સંશયઃ ॥ ૩૩॥

સ યાચિતો ભગવતા પરિપૂર્ણેન સર્વતઃ ।
સાક્ષેપં રુષિતઃ પ્રાહ ભૃત્યો રાજ્ઞઃ સુદુર્મદઃ ॥ ૩૪॥

ઈદૃશાન્યેવ વાસાંસી નિત્યં ગિરિવનેચરાઃ ।
પરિધત્ત કિમુદ્વૃત્તા રાજદ્રવ્યાણ્યભીપ્સથ ॥ ૩૫॥

યાતાશુ બાલિશા મૈવં પ્રાર્થ્યં યદિ જિજીવિષા ।
બધ્નન્તિ ઘ્નન્તિ લુમ્પન્તિ દૃપ્તં રાજકુલાનિ વૈ ॥ ૩૬॥

એવં વિકત્થમાનસ્ય કુપિતો દેવકીસુતઃ ।
રજકસ્ય કરાગ્રેણ શિરઃ કાયાદપાતયત્ ॥ ૩૭॥

તસ્યાનુજીવિનઃ સર્વે વાસઃ કોશાન્ વિસૃજ્ય વૈ ।
દુદ્રુવુઃ સર્વતો માર્ગં વાસાંસિ જગૃહેઽચ્યુતઃ ॥ ૩૮॥

વસિત્વાઽઽત્મપ્રિયે વસ્ત્રે કૃષ્ણઃ સઙ્કર્ષણસ્તથા ।
શેષાણ્યાદત્ત ગોપેભ્યો વિસૃજ્ય ભુવિ કાનિચિત્ ॥ ૩૯॥

તતસ્તુ વાયકઃ પ્રીતસ્તયોર્વેષમકલ્પયત્ ।
વિચિત્રવર્ણૈશ્ચૈલેયૈરાકલ્પૈરનુરૂપતઃ ॥ ૪૦॥

નાનાલક્ષણવેષાભ્યાં કૃષ્ણરામૌ વિરેજતુઃ ।
સ્વલઙ્કૃતૌ બાલગજૌ પર્વણીવ સિતેતરૌ ॥ ૪૧॥

તસ્ય પ્રસન્નો ભગવાન્ પ્રાદાત્સારૂપ્યમાત્મનઃ ।
શ્રિયં ચ પરમાં લોકે બલૈશ્વર્યસ્મૃતીન્દ્રિયમ્ ॥ ૪૨॥

તતઃ સુદામ્નો ભવનં માલાકારસ્ય જગ્મતુઃ ।
તૌ દૃષ્ટ્વા સ સમુત્થાય નનામ શિરસા ભુવિ ॥ ૪૩॥

તયોરાસનમાનીય પાદ્યં ચાર્ઘ્યાર્હણાદિભિઃ ।
પૂજાં સાનુગયોશ્ચક્રે સ્રક્તામ્બૂલાનુલેપનૈઃ ॥ ૪૪॥

પ્રાહ નઃ સાર્થકં જન્મ પાવિતં ચ કુલં પ્રભો ।
પિતૃદેવર્ષયો મહ્યં તુષ્ટા હ્યાગમનેન વામ્ ॥ ૪૫॥

ભવન્તૌ કિલ વિશ્વસ્ય જગતઃ કારણં પરમ્ ।
અવતીર્ણાવિહાંશેન ક્ષેમાય ચ ભવાય ચ ॥ ૪૬॥

ન હિ વાં વિષમા દૃષ્ટિઃ સુહૃદોર્જગદાત્મનોઃ ।
સમયોઃ સર્વભૂતેષુ ભજન્તં ભજતોરપિ ॥ ૪૭॥

તાવાજ્ઞાપયતં ભૃત્યં કિમહં કરવાણિ વામ્ ।
પુંસોઽત્યનુગ્રહો હ્યેષ ભવદ્ભિર્યન્નિયુજ્યતે ॥ ૪૮॥

ઇત્યભિપ્રેત્ય રાજેન્દ્ર સુદામા પ્રીતમાનસઃ ।
શસ્તૈઃ સુગન્ધૈઃ કુસુમૈર્માલા વિરચિતા દદૌ ॥ ૪૯॥

તાભિઃ સ્વલઙ્કૃતૌ પ્રીતૌ કૃષ્ણરામૌ સહાનુગૌ ।
પ્રણતાય પ્રપન્નાય દદતુર્વરદૌ વરાન્ ॥ ૫૦॥

સોઽપિ વવ્રેઽચલાં ભક્તિં તસ્મિન્નેવાખિલાત્મનિ ।
તદ્ભક્તેષુ ચ સૌહાર્દં ભૂતેષુ ચ દયાં પરામ્ ॥ ૫૧॥

ઇતિ તસ્મૈ વરં દત્ત્વા શ્રિયં ચાન્વયવર્ધિનીમ્ ।
બલમાયુર્યશઃકાન્તિં નિર્જગામ સહાગ્રજઃ ॥ ૫૨॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે પુરપ્રવેશો નમૈકચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૧॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ દ્વિચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૪૨ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથ વ્રજન્ રાજપથેન માધવઃ
સ્ત્રિયં ગૃહીતાઙ્ગવિલેપભાજનામ્ ।
વિલોક્ય કુબ્જાં યુવતીં વરાનનાં
પપ્રચ્છ યાન્તીં પ્રહસન્ રસપ્રદઃ ॥ ૧॥

કા ત્વં વરોર્વેતદુ હાનુલેપનં
કસ્યાઙ્ગને વા કથયસ્વ સાધુ નઃ ।
દેહ્યાવયોરઙ્ગવિલેપમુત્તમં
શ્રેયસ્તતસ્તે ન ચિરાદ્ભવિષ્યતિ ॥ ૨॥

સૈરન્ધ્ર્યુવાચ
દાસ્યસ્મ્યહં સુન્દર કંસસમ્મતા
ત્રિવક્રનામા હ્યનુલેપકર્મણિ ।
મદ્ભાવિતં ભોજપતેરતિપ્રિયં
વિના યુવાં કોઽન્યતમસ્તદર્હતિ ॥ ૩॥

રૂપપેશલમાધુર્યહસિતાલાપવીક્ષિતૈઃ ।
ધર્ષિતાત્મા દદૌ સાન્દ્રમુભયોરનુલેપનમ્ ॥ ૪॥

તતસ્તાવઙ્ગરાગેણ સ્વવર્ણેતરશોભિના ।
સમ્પ્રાપ્તપરભાગેન શુશુભાતેઽનુરઞ્જિતૌ ॥ ૫॥

પ્રસન્નો ભગવાન્ કુબ્જાં ત્રિવક્રાં રુચિરાનનામ્ ।
ઋજ્વીં કર્તું મનશ્ચક્રે દર્શયન્ દર્શને ફલમ્ ॥ ૬॥

પદ્ભ્યામાક્રમ્ય પ્રપદે દ્વ્યઙ્ગુલ્યુત્તાનપાણિના ।
પ્રગૃહ્ય ચિબુકેઽધ્યાત્મમુદનીનમદચ્યુતઃ ॥ ૭॥

સા તદર્જુસમાનાઙ્ગી બૃહચ્છ્રોણિપયોધરા ।
મુકુન્દસ્પર્શનાત્સદ્યો બભૂવ પ્રમદોત્તમા ॥ ૮॥

તતો રૂપગુણૌદાર્યસમ્પન્ના પ્રાહ કેશવમ્ ।
ઉત્તરીયાન્તમાકૃષ્ય સ્મયન્તી જાતહૃચ્છયા ॥ ૯॥

એહિ વીર ગૃહં યામો ન ત્વાં ત્યક્તુમિહોત્સહે ।
ત્વયોન્મથિતચિત્તાયાઃ પ્રસીદ પુરુષર્ષભ ॥ ૧૦॥

એવં સ્ત્રિયા યાચ્યમાનઃ કૃષ્ણો રામસ્ય પશ્યતઃ ।
મુખં વીક્ષ્યાનુગાનાં ચ પ્રહસંસ્તામુવાચ હ ॥ ૧૧॥

એષ્યામિ તે ગૃહં સુભ્રૂઃ પુંસામાધિવિકર્શનમ્ ।
સાધિતાર્થોઽગૃહાણાં નઃ પાન્થાનાં ત્વં પરાયણમ્ ॥ ૧૨॥

વિસૃજ્ય માધ્વ્યા વાણ્યા તાં વ્રજન્ માર્ગે વણિક્પથૈઃ ।
નાનોપાયનતામ્બૂલસ્રગ્ગન્ધૈઃ સાગ્રજોઽર્ચિતઃ ॥ ૧૩॥

તદ્દર્શનસ્મરક્ષોભાદાત્માનં નાવિદન્ સ્ત્રિયઃ ।
વિસ્રસ્તવાસઃકબરવલયાલેખ્યમૂર્તયઃ ॥ ૧૪॥

તતઃ પૌરાન્ પૃચ્છમાનો ધનુષઃ સ્થાનમચ્યુતઃ ।

તસ્મિન્ પ્રવિષ્ટો દદૃશે ધનુરૈન્દ્રમિવાદ્ભુતમ્ ॥ ૧૫॥

પુરુષૈર્બહુભિર્ગુપ્તમર્ચિતં પરમર્દ્ધિમત્ ।
વાર્યમાણો નૃભિઃ કૃષ્ણઃ પ્રસહ્ય ધનુરાદદે ॥ ૧૬॥

કરેણ વામેન સલીલમુદ્ધૃતં
સજ્યં ચ કૃત્વા નિમિષેણ પશ્યતામ્ ।
નૃણાં વિકૃષ્ય પ્રબભઞ્જ મધ્યતો
યથેક્ષુદણ્ડં મદકર્યુરુક્રમઃ ॥ ૧૭॥

ધનુષો ભજ્યમાનસ્ય શબ્દઃ ખં રોદસી દિશઃ ।
પૂરયામાસ યં શ્રુત્વા કંસસ્ત્રાસમુપાગમત્ ॥ ૧૮॥

તદ્રક્ષિણઃ સાનુચરાઃ કુપિતા આતતાયિનઃ ।
ગ્રહીતુકામા આવવ્રુર્ગૃહ્યતાં વધ્યતામિતિ ॥ ૧૯॥

અથ તાન્ દુરભિપ્રાયાન્ વિલોક્ય બલકેશવૌ ।
ક્રુદ્ધૌ ધન્વન આદાય શકલે તાંશ્ચ જઘ્નતુઃ ॥ ૨૦॥

બલં ચ કંસપ્રહિતં હત્વા શાલામુખાત્તતઃ ।
નિષ્ક્રમ્ય ચેરતુર્હૃષ્ટૌ નિરીક્ષ્ય પુરસમ્પદઃ ॥ ૨૧॥

તયોસ્તદદ્ભુતં વીર્યં નિશામ્ય પુરવાસિનઃ ।
તેજઃ પ્રાગલ્ભ્યં રૂપં ચ મેનિરે વિબુધોત્તમૌ ॥ ૨૨॥

તયોર્વિચરતોઃ સ્વૈરમાદિત્યોઽસ્તમુપેયિવાન્ ।
કૃષ્ણરામૌ વૃતૌ ગોપૈઃ પુરાચ્છકટમીયતુઃ ॥ ૨૩॥

ગોપ્યો મુકુન્દવિગમે વિરહાતુરા યાઃ
આશાસતાશિષ ઋતા મધુપુર્યભૂવન્ ।
સમ્પશ્યતાં પુરુષભૂષણગાત્રલક્ષ્મીં
હિત્વેતરાન્ નુ ભજતશ્ચકમેઽયનં શ્રીઃ ॥ ૨૪॥

અવનિક્તાઙ્ઘ્રિયુગલૌ ભુક્ત્વા ક્ષીરોપસેચનમ્ ।
ઊષતુસ્તાં સુખં રાત્રિં જ્ઞાત્વા કંસચિકીર્ષિતમ્ ॥ ૨૫॥

કંસસ્તુ ધનુષો ભઙ્ગં રક્ષિણાં સ્વબલસ્ય ચ ।
વધં નિશમ્ય ગોવિન્દરામવિક્રીડિતં પરમ્ ॥ ૨૬॥

દીર્ઘપ્રજાગરો ભીતો દુર્નિમિત્તાનિ દુર્મતિઃ ।

બહૂન્યચષ્ટોભયથા મૃત્યોર્દૌત્યકરાણિ ચ ॥ ૨૭॥

અદર્શનં સ્વશિરસઃ પ્રતિરૂપે ચ સત્યપિ ।
અસત્યપિ દ્વિતીયે ચ દ્વૈરૂપ્યં જ્યોતિષાં તથા ॥ ૨૮॥

છિદ્રપ્રતીતિશ્છાયાયાં પ્રાણઘોષાનુપશ્રુતિઃ ।
સ્વર્ણપ્રતીતિર્વૃક્ષેષુ સ્વપદાનામદર્શનમ્ ॥ ૨૯॥

સ્વપ્ને પ્રેતપરિષ્વઙ્ગઃ ખરયાનં વિષાદનમ્ ।
યાયાન્નલદમાલ્યેકસ્તૈલાભ્યક્તો દિગમ્બરઃ ॥ ૩૦॥

અન્યાનિ ચેત્થં ભૂતાનિ સ્વપ્નજાગરિતાનિ ચ ।
પશ્યન્ મરણસન્ત્રસ્તો નિદ્રાં લેભે ન ચિન્તયા ॥ ૩૧॥

વ્યુષ્ટાયાં નિશિ કૌરવ્ય સૂર્યે ચાદ્ભ્યઃ સમુત્થિતે ।
કારયામાસ વૈ કંસો મલ્લક્રીડામહોત્સવમ્ ॥ ૩૨॥

આનર્ચુઃ પુરુષા રઙ્ગં તૂર્યભેર્યશ્ચ જઘ્નિરે ।
મઞ્ચાશ્ચાલઙ્કૃતાઃ સ્રગ્ભિઃ પતાકાચૈલતોરણૈઃ ॥ ૩૩॥

તેષુ પૌરા જાનપદા બ્રહ્મક્ષત્રપુરોગમાઃ ।
યથોપજોષં વિવિશૂ રાજાનશ્ચ કૃતાસનાઃ ॥ ૩૪॥

કંસઃ પરિવૃતોઽમાત્યૈ રાજમઞ્ચ ઉપાવિશત્ ।
મણ્ડલેશ્વરમધ્યસ્થો હૃદયેન વિદૂયતા ॥ ૩૫॥

વાદ્યમાનેષુ તૂર્યેષુ મલ્લતાલોત્તરેષુ ચ ।
મલ્લાઃ સ્વલઙ્કૃતા દૃપ્તાઃ સોપાધ્યાયાઃ સમાવિશન્ ॥ ૩૬॥

ચાણૂરો મુષ્ટિકઃ કૂટઃ શલસ્તોશલ એવ ચ ।
ત આસેદુરુપસ્થાનં વલ્ગુવાદ્યપ્રહર્ષિતાઃ ॥ ૩૭॥

નન્દગોપાદયો ગોપા ભોજરાજસમાહુતાઃ ।
નિવેદિતોપાયનાસ્ત એકસ્મિન્ મઞ્ચ આવિશન્ ॥ ૩૮॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે મલ્લરઙ્ગોપવર્ણનં નામ દ્વિચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૨॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ત્રિચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૪૩ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથ કૃષ્ણશ્ચ રામશ્ચ કૃતશૌચૌ પરન્તપ ।
મલ્લદુન્દુભિનિર્ઘોષં શ્રુત્વા દ્રષ્ટુમુપેયતુઃ ॥ ૧॥

રઙ્ગદ્વારં સમાસાદ્ય તસ્મિન્ નાગમવસ્થિતમ્ ।
અપશ્યત્કુવલયાપીડં કૃષ્ણોઽમ્બષ્ઠપ્રચોદિતમ્ ॥ ૨॥

બદ્ધ્વા પરિકરં શૌરિઃ સમુહ્ય કુટિલાલકાન્ ।
ઉવાચ હસ્તિપં વાચા મેઘનાદગભીરયા ॥ ૩॥

અમ્બષ્ઠામ્બષ્ઠ માર્ગં નૌ દેહ્યપક્રમ મા ચિરમ્ ।
નો ચેત્સકુઞ્જરં ત્વાદ્ય નયામિ યમસાદનમ્ ॥ ૪॥

એવં નિર્ભર્ત્સિતોઽમ્બષ્ઠઃ કુપિતઃ કોપિતં ગજમ્ ।
ચોદયામાસ કૃષ્ણાય કાલાન્તકયમોપમમ્ ॥ ૫॥

કરીન્દ્રસ્તમભિદ્રુત્ય કરેણ તરસાગ્રહીત્ ।
કરાદ્વિગલિતઃ સોઽમું નિહત્યાઙ્ઘ્રિષ્વલીયત ॥ ૬॥

સઙ્ક્રુદ્ધસ્તમચક્ષાણો ઘ્રાણદૃષ્ટિઃ સ કેશવમ્ ।
પરામૃશત્પુષ્કરેણ સ પ્રસહ્ય વિનિર્ગતઃ ॥ ૭॥

પુચ્છે પ્રગૃહ્યાતિબલં ધનુષઃ પઞ્ચવિંશતિમ્ ।
વિચકર્ષ યથા નાગં સુપર્ણ ઇવ લીલયા ॥ ૮॥

સ પર્યાવર્તમાનેન સવ્યદક્ષિણતોઽચ્યુતઃ ।
બભ્રામ ભ્રામ્યમાણેન ગોવત્સેનેવ બાલકઃ ॥ ૯॥

તતોઽભિમુખમભ્યેત્ય પાણિનાઽઽહત્ય વારણમ્ ।
પ્રાદ્રવન્ પાતયામાસ સ્પૃશ્યમાનઃ પદે પદે ॥ ૧૦॥

સ ધાવન્ ક્રીડયા ભૂમૌ પતિત્વા સહસોત્થિતઃ ।
તં મત્વા પતિતં ક્રુદ્ધો દન્તાભ્યાં સોઽહનત્ક્ષિતિમ્ ॥ ૧૧॥

સ્વવિક્રમે પ્રતિહતે કુઞ્જરેન્દ્રોઽત્યમર્ષિતઃ ।
ચોદ્યમાનો મહામાત્રૈઃ કૃષ્ણમભ્યદ્રવદ્રુષા ॥ ૧૨॥

તમાપતન્તમાસાદ્ય ભગવાન્મધુસૂદનઃ ।
નિગૃહ્ય પાણિના હસ્તં પાતયામાસ ભૂતલે ॥ ૧૩॥

પતિતસ્ય પદાऽऽક્રમ્ય મૃગેન્દ્ર ઇવ લીલયા ।
દન્તમુત્પાટ્ય તેનેભં હસ્તિપાંશ્ચાહનદ્ધરિઃ ॥ ૧૪॥

મૃતકં દ્વિપમુત્સૃજ્ય દન્તપાણિઃ સમાવિશત્ ।
અંસન્યસ્તવિષાણોऽસૃઙ્મદબિન્દુભિરઙ્કિતઃ ।
વિરૂઢસ્વેદકણિકાવદનામ્બુરુહો બભૌ ॥ ૧૫॥

વૃતૌ ગોપૈઃ કતિપયૈર્બલદેવજનાર્દનૌ ।
રઙ્ગં વિવિશતૂ રાજન્ ગજદન્તવરાયુધૌ ॥ ૧૬॥

મલ્લાનામશનિર્નૃણાં નરવરઃ સ્ત્રીણાં સ્મરો મૂર્તિમાન્
ગોપાનાં સ્વજનોऽસતાં ક્ષિતિભુજાં શાસ્તા સ્વપિત્રોઃ શિશુઃ ।
મૃત્યુર્ભોજપતેર્વિરાડવિદુષાં તત્ત્વં પરં યોગિનાં
વૃષ્ણીનાં પરદેવતેતિ વિદિતો રઙ્ગં ગતઃ સાગ્રજઃ ॥ ૧૭॥

હતં કુવલયાપીડં દૃષ્ટ્વા તાવપિ દુર્જયૌ ।
કંસો મનસ્વ્યપિ તદા ભૃશમુદ્વિવિજે નૃપ ॥ ૧૮॥

તૌ રેજતૂ રઙ્ગગતૌ મહાભુજૌ
વિચિત્રવેષાભરણસ્રગમ્બરૌ ।
યથા નટાવુત્તમવેષધારિણૌ
મનઃ ક્ષિપન્તૌ પ્રભયા નિરીક્ષતામ્ ॥ ૧૯॥

નિરીક્ષ્ય તાવુત્તમપૂરુષૌ જના
મઞ્ચસ્થિતા નાગરરાષ્ટ્રકા નૃપ ।
પ્રહર્ષવેગોત્કલિતેક્ષણાનનાઃ
પપુર્ન તૃપ્તા નયનૈસ્તદાનનમ્ ॥ ૨૦॥

પિબન્ત ઇવ ચક્ષુર્ભ્યાં લિહન્ત ઇવ જિહ્વયા ।
જિઘ્રન્ત ઇવ નાસાભ્યાં શ્લિષ્યન્ત ઇવ બાહુભિઃ ॥ ૨૧॥

ઊચુઃ પરસ્પરં તે વૈ યથાદૃષ્ટં યથાશ્રુતમ્ ।
તદ્રૂપગુણમાધુર્યપ્રાગલ્ભ્યસ્મારિતા ઇવ ॥ ૨૨॥

એતૌ ભગવતઃ સાક્ષાદ્ધરેર્નારાયણસ્ય હિ ।

અવતીર્ણાવિહાંશેન વસુદેવસ્ય વેશ્મનિ ॥ ૨૩॥

એષ વૈ કિલ દેવક્યાં જાતો નીતશ્ચ ગોકુલમ્ ।
કાલમેતં વસન્ ગૂઢો વવૃધે નન્દવેશ્મનિ ॥ ૨૪॥

પૂતનાનેન નીતાન્તં ચક્રવાતશ્ચ દાનવઃ ।
અર્જુનૌ ગુહ્યકઃ કેશી ધેનુકોઽન્યે ચ તદ્વિધાઃ ॥ ૨૫॥

ગાવઃ સપાલા એતેન દાવાગ્નેઃ પરિમોચિતાઃ ।
કાલિયો દમિતઃ સર્પ ઇન્દ્રશ્ચ વિમદઃ કૃતઃ ॥ ૨૬॥

સપ્તાહમેકહસ્તેન ધૃતોઽદ્રિપ્રવરોઽમુના ।
વર્ષવાતાશનિભ્યશ્ચ પરિત્રાતં ચ ગોકુલમ્ ॥ ૨૭॥

ગોપ્યોઽસ્ય નિત્યમુદિતહસિતપ્રેક્ષણં મુખમ્ ।
પશ્યન્ત્યો વિવિધાંસ્તાપાંસ્તરન્તિ સ્માશ્રમં મુદા ॥ ૨૮॥

વદન્ત્યનેન વંશોઽયં યદોઃ સુબહુવિશ્રુતઃ ।
શ્રિયં યશો મહત્વં ચ લપ્સ્યતે પરિરક્ષિતઃ ॥ ૨૯॥

અયં ચાસ્યાગ્રજઃ શ્રીમાન્ રામઃ કમલલોચનઃ ।
પ્રલમ્બો નિહતો યેન વત્સકો યે બકાદયઃ ॥ ૩૦॥

જનેષ્વેવં બ્રુવાણેષુ તૂર્યેષુ નિનદત્સુ ચ ।
કૃષ્ણરામૌ સમાભાષ્ય ચાણૂરો વાક્યમબ્રવીત્ ॥ ૩૧॥

હે નન્દસૂનો હે રામ ભવન્તૌ વીરસમ્મતૌ ।
નિયુદ્ધકુશલૌ શ્રુત્વા રાજ્ઞાઽઽહૂતૌ દિદૃક્ષુણા ॥ ૩૨॥

પ્રિયં રાજ્ઞઃ પ્રકુર્વન્ત્યઃ શ્રેયો વિન્દન્તિ વૈ પ્રજાઃ ।
મનસા કર્મણા વાચા વિપરીતમતોઽન્યથા ॥ ૩૩॥

નિત્યં પ્રમુદિતા ગોપા વત્સપાલા યથા સ્ફુટમ્ ।
વનેષુ મલ્લયુદ્ધેન ક્રીડન્તશ્ચારયન્તિ ગાઃ ॥ ૩૪॥

તસ્માદ્રાજ્ઞઃ પ્રિયં યૂયં વયં ચ કરવામ હે ।
ભૂતાનિ નઃ પ્રસીદન્તિ સર્વભૂતમયો નૃપઃ ॥ ૩૫॥

તન્નિશમ્યાબ્રવીત્કૃષ્ણો દેશકાલોચિતં વચઃ ।
નિયુદ્ધમાત્મનોઽભીષ્ટં મન્યમાનોઽભિનન્દ્ય ચ ॥ ૩૬॥

પ્રજા ભોજપતેરસ્ય વયં ચાપિ વનેચરાઃ ।
કરવામ પ્રિયં નિત્યં તન્નઃ પરમનુગ્રહઃ ॥ ૩૭॥

બાલા વયં તુલ્યબલૈઃ ક્રીડિષ્યામો યથોચિતમ્ ।
ભવેન્નિયુદ્ધં માધર્મઃ સ્પૃશેન્મલ્લસભાસદઃ ॥ ૩૮॥

ચાણૂર ઉવાચ
ન બાલો ન કિશોરસ્ત્વં બલશ્ચ બલિનાં વરઃ ।
લીલયેભો હતો યેન સહસ્રદ્વિપસત્ત્વભૃત્ ॥ ૩૯॥

તસ્માદ્ભવદ્ભ્યાં બલિભિર્યોદ્ધવ્યં નાનયોઽત્ર વૈ ।
મયિ વિક્રમ વાર્ષ્ણેય બલેન સહ મુષ્ટિકઃ ॥ ૪૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે કુવલયાપીડવધો નામ ત્રિચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૩॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ચતુશ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૪૪ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં ચર્ચિતસઙ્કલ્પો ભગવાન્મધુસૂદનઃ ।
આસસાદાથ ચાણૂરં મુષ્ટિકં રોહિણીસુતઃ ॥ ૧॥

હસ્તાભ્યાં હસ્તયોર્બદ્ધ્વા પદ્ભ્યામેવ ચ પાદયોઃ ।
વિચકર્ષતુરન્યોન્યં પ્રસહ્ય વિજિગીષયા ॥ ૨॥

અરત્ની દ્વે અરત્નિભ્યાં જાનુભ્યાં ચૈવ જાનુની ।
શિરઃ શીર્ષ્ણોરસોરસ્તાવન્યોન્યમભિજઘ્નતુઃ ॥ ૩॥

પરિભ્રામણવિક્ષેપપરિરમ્ભાવપાતનૈઃ ।
ઉત્સર્પણાપસર્પણૈશ્ચાન્યોન્યં પ્રત્યરુન્ધતામ્ ॥ ૪॥

ઉત્થાપનૈરુન્નયનૈશ્ચાલનૈઃ સ્થાપનૈરપિ ।
પરસ્પરં જિગીષન્તાવપચક્રતુરાત્મનઃ ॥ ૫॥

તદ્બલાબલવદ્યુદ્ધં સમેતાઃ સર્વયોષિતઃ ।

ઊચુઃ પરસ્પરં રાજન્ સાનુકમ્પા વરૂથશઃ ॥ ૬॥

મહાનયં બતાધર્મ એષાં રાજસભાસદામ્ ।
યે બલાબલવદ્યુદ્ધં રાજ્ઞોઽન્વિચ્છન્તિ પશ્યતઃ ॥ ૭॥

ક્વ વજ્રસારસર્વાઙ્ગૌ મલ્લૌ શૈલેન્દ્રસન્નિભૌ ।
ક્વ ચાતિસુકુમારાઙ્ગૌ કિશોરૌ નાપ્તયૌવનૌ ॥ ૮॥

ધર્મવ્યતિક્રમો હ્યસ્ય સમાજસ્ય ધ્રુવં ભવેત્ ।
યત્રાધર્મઃ સમુત્તિષ્ઠેન્ન સ્થેયં તત્ર કર્હિચિત્ ॥ ૯॥

ન સભાં પ્રવિશેત્પ્રાજ્ઞઃ સભ્યદોષાનનુસ્મરન્ ।
અબ્રુવન્ વિબ્રુવન્નજ્ઞો નરઃ કિલ્બિષમશ્નુતે ॥ ૧૦॥

વલ્ગતઃ શત્રુમભિતઃ કૃષ્ણસ્ય વદનામ્બુજમ્ ।
વીક્ષ્યતાં શ્રમવાર્યુપ્તં પદ્મકોશમિવામ્બુભિઃ ॥ ૧૧॥

કિં ન પશ્યત રામસ્ય મુખમાતામ્રલોચનમ્ ।
મુષ્ટિકં પ્રતિ સામર્ષં હાસસંરમ્ભશોભિતમ્ ॥ ૧૨॥

પુણ્યા બત વ્રજભુવો યદયં નૃલિઙ્ગ-
ગૂઢઃપુરાણપુરુષો વનચિત્રમાલ્યઃ ।
ગાઃ પાલયન્ સહબલઃ ક્વણયંશ્ચ વેણું
વિક્રીડયાઞ્ચતિ ગિરિત્રરમાર્ચિતાઙ્ઘ્રિઃ ॥ ૧૩॥

ગોપ્યસ્તપઃ કિમચરન્ યદમુષ્ય રૂપં
લાવણ્યસારમસમોર્ધ્વમનન્યસિદ્ધમ્ ।
દૃગ્ભિઃ પિબન્ત્યનુસવાભિનવં દુરાપ-
મેકાન્તધામ યશસઃ શ્રીય ઐશ્વરસ્ય ॥ ૧૪॥

યા દોહનેઽવહનને મથનોપલેપ-
પ્રેઙ્ખેઙ્ખનાર્ભરુદિતોક્ષણમાર્જનાદૌ ।
ગાયન્તિ ચૈનમનુરક્તધિયોઽશ્રુકણ્ઠ્યો
ધન્યા વ્રજસ્ત્રિય ઉરુક્રમચિત્તયાનાઃ ॥ ૧૫॥

પ્રાતર્વ્રજાદ્વ્રજત આવિશતશ્ચ સાયં
ગોભિઃ સમં ક્વણયતોઽસ્ય નિશમ્ય વેણુમ્ ।
નિર્ગમ્ય તૂર્ણમબલાઃ પથિ ભૂરિપુણ્યાઃ
પશ્યન્તિ સસ્મિતમુખં સદયાવલોકમ્ ॥ ૧૬॥

એવં પ્રભાષમાણાસુ સ્ત્રીષુ યોગેશ્વરો હરિઃ ।
શત્રું હન્તું મનશ્ચક્રે ભગવાન્ ભરતર્ષભ ॥ ૧૭॥

સભયાઃ સ્ત્રીગિરઃ શ્રુત્વા પુત્રસ્નેહશુચાઽઽતુરૌ ।
પિતરાવન્વતપ્યેતાં પુત્રયોરબુધૌ બલમ્ ॥ ૧૮॥

તૈસ્તૈર્નિયુદ્ધવિધિભિર્વિવિધૈરચ્યુતેતરૌ ।
યુયુધાતે યથાન્યોન્યં તથૈવ બલમુષ્ટિકૌ ॥ ૧૯॥

ભગવદ્ગાત્રનિષ્પાતૈર્વજ્રનિષ્પેષનિષ્ઠુરૈઃ ।
ચાણૂરો ભજ્યમાનાઙ્ગો મુહુર્ગ્લાનિમવાપ હ ॥ ૨૦॥

સ શ્યેનવેગ ઉત્પત્ય મુષ્ટીકૃત્ય કરાવુભૌ ।
ભગવન્તં વાસુદેવં ક્રુદ્ધો વક્ષસ્યબાધત ॥ ૨૧॥

નાચલત્તત્પ્રહારેણ માલાહત ઇવ દ્વિપઃ ।
બાહ્વોર્નિગૃહ્ય ચાણૂરં બહુશો ભ્રામયન્ હરિઃ ॥ ૨૨॥

ભૂપૃષ્ઠે પોથયામાસ તરસા ક્ષીણજીવિતમ્ ।
વિસ્રસ્તાકલ્પકેશસ્રગિન્દ્રધ્વજ ઇવાપતત્ ॥ ૨૩॥

તથૈવ મુષ્ટિકઃ પૂર્વં સ્વમુષ્ટ્યાભિહતેન વૈ ।
બલભદ્રેણ બલિના તલેનાભિહતો ભૃશમ્ ॥ ૨૪॥

પ્રવેપિતઃ સ રુધિરમુદ્વમન્ મુખતોઽર્દિતઃ ।
વ્યસુઃ પપાતોર્વ્યુપસ્થે વાતાહત ઇવાઙ્ઘ્રિપઃ ॥ ૨૫॥

તતઃ કૂટમનુપ્રાપ્તં રામઃ પ્રહરતાં વરઃ ।
અવધીલ્લીલયા રાજન્ સાવજ્ઞં વામમુષ્ટિના ॥ ૨૬॥

તર્હ્યેવ હિ શલઃ કૃષ્ણપદાપહતશીર્ષકઃ ।
દ્વિધા વિશીર્ણસ્તોશલક ઉભાવપિ નિપેતતુઃ ॥ ૨૭॥

ચાણૂરે મુષ્ટિકે કૂટે શલે તોશલકે હતે ।
શેષાઃ પ્રદુદ્રુવુર્મલ્લાઃ સર્વે પ્રાણપરીપ્સવઃ ॥ ૨૮॥

ગોપાન્ વયસ્યાનાકૃષ્ય તૈઃ સંસૃજ્ય વિજહ્રતુઃ ।
વાદ્યમાનેષુ તૂર્યેષુ વલ્ગન્તૌ રુતનૂપુરૌ ॥ ૨૯॥

જનાઃ પ્રજહૃષુઃ સર્વે કર્મણા રામકૃષ્ણયોઃ ।

ઋતે કંસં વિપ્રમુખ્યાઃ સાધવઃ સાધુ સાધ્વિતિ ॥ ૩૦॥

હતેષુ મલ્લવર્યેષુ વિદ્રુતેષુ ચ ભોજરાટ્ ।
ન્યવારયત્સ્વતૂર્યાણિ વાક્યં ચેદમુવાચ હ ॥ ૩૧॥

નિઃસારયત દુર્વૃત્તૌ વસુદેવાત્મજૌ પુરાત્ ।
ધનં હરત ગોપાનાં નન્દં બધ્નીત દુર્મતિમ્ ॥ ૩૨॥

વસુદેવસ્તુ દુર્મેધા હન્યતામાશ્વસત્તમઃ ।
ઉગ્રસેનઃ પિતા ચાપિ સાનુગઃ પરપક્ષગઃ ॥ ૩૩॥

એવં વિકત્થમાને વૈ કંસે પ્રકુપિતોઽવ્યયઃ ।
લઘિમ્નોત્પત્ય તરસા મઞ્ચમુત્તુઙ્ગમારુહત્ ॥ ૩૪॥

તમાવિશન્તમાલોક્ય મૃત્યુમાત્મન આસનાત્ ।
મનસ્વી સહસોત્થાય જગૃહે સોઽસિચર્મણી ॥ ૩૫॥

તં ખડ્ગપાણિં વિચરન્તમાશુ
શ્યેનં યથા દક્ષિણસવ્યમમ્બરે ।
સમગ્રહીદ્દુર્વિષહોગ્રતેજા
યથોરગં તાર્ક્ષ્યસુતઃ પ્રસહ્ય ॥ ૩૬॥

પ્રગૃહ્ય કેશેષુ ચલત્કિરીટં
નિપાત્ય રઙ્ગોપરિ તુઙ્ગમઞ્ચાત્ ।
તસ્યોપરિષ્ટાત્સ્વયમબ્જનાભઃ
પપાત વિશ્વાશ્રય આત્મતન્ત્રઃ ॥ ૩૭॥

તં સમ્પરેતં વિચકર્ષ ભૂમૌ
હરિર્યથેભં જગતો વિપશ્યતઃ ।
હા હેતિ શબ્દઃ સુમહાંસ્તદાભૂ-
દુદીરિતઃ સર્વજનૈર્નરેન્દ્ર ॥ ૩૮॥

સ નિત્યદોદ્વિગ્નધિયા તમીશ્વરં
પિબન્ વદન્ વા વિચરન્ સ્વપન્ શ્વસન્ ।
દદર્શ ચક્રાયુધમગ્રતો યત-
સ્તદેવ રૂપં દુરવાપમાપ ॥ ૩૯॥

તસ્યાનુજા ભ્રાતરોઽષ્ટૌ કઙ્કન્યગ્રોધકાદયઃ ।
અભ્યધાવન્નતિક્રુદ્ધા ભ્રાતુર્નિર્વેશકારિણઃ ॥ ૪૦॥

તથાતિરભસાંસ્તાંસ્તુ સંયત્તાન્ રોહિણીસુતઃ ।
અહન્ પરિઘમુદ્યમ્ય પશૂનિવ મૃગાધિપઃ ॥ ૪૧॥

નેદુર્દુન્દુભયો વ્યોમ્નિ બ્રહ્મેશાદ્યા વિભૂતયઃ ।
પુષ્પૈઃ કિરન્તસ્તં પ્રીતાઃ શશંસુર્નનૃતુઃ સ્ત્રિયઃ ॥ ૪૨॥

તેષાં સ્ત્રિયો મહારાજ સુહૃન્મરણદુઃખિતાઃ ।
તત્રાભીયુર્વિનિઘ્નન્ત્યઃ શીર્ષાણ્યશ્રુવિલોચનાઃ ॥ ૪૩॥

શયાનાન્ વીરશય્યાયાં પતીનાલિઙ્ગ્ય શોચતીઃ ।
વિલેપુઃ સુસ્વરં નાર્યો વિસૃજન્ત્યો મુહુઃ શુચઃ ॥ ૪૪॥

હા નાથ પ્રિય ધર્મજ્ઞ કરુણાનાથવત્સલ ।
ત્વયા હતેન નિહતા વયં તે સગૃહપ્રજાઃ ॥ ૪૫॥

ત્વયા વિરહિતા પત્યા પુરીયં પુરુષર્ષભ ।
ન શોભતે વયમિવ નિવૃત્તોત્સવમઙ્ગલા ॥ ૪૬॥

અનાગસાં ત્વં ભૂતાનાં કૃતવાન્ દ્રોહમુલ્બણમ્ ।
તેનેમાં ભો દશાં નીતો ભૂતધ્રુક્ કો લભેત શમ્ ॥ ૪૭॥

સર્વેષામિહ ભૂતાનામેષ હિ પ્રભવાપ્યયઃ ।
ગોપ્તા ચ તદવધ્યાયી ન ક્વચિત્સુખમેધતે ॥ ૪૮॥

શ્રીશુક ઉવાચ
રાજયોષિત આશ્વાસ્ય ભગવાંલ્લોકભાવનઃ ।
યામાહુર્લૌકિકીં સંસ્થાં હતાનાં સમકારયત્ ॥ ૪૯॥

માતરં પિતરં ચૈવ મોચયિત્વાથ બન્ધનાત્ ।
કૃષ્ણરામૌ વવન્દાતે શિરસાઽઽસ્પૃશ્ય પાદયોઃ ॥ ૫૦॥

દેવકી વસુદેવશ્ચ વિજ્ઞાય જગદીશ્વરૌ ।
કૃતસંવન્દનૌ પુત્રૌ સસ્વજાતે ન શઙ્કિતૌ ॥ ૫૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે કંસવધો નામ ચતુશ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૪॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ પઞ્ચચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૪૫ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
પિતરાવુપલબ્ધાર્થૌ વિદિત્વા પુરુષોત્તમઃ ।
મા ભૂદિતિ નિજાં માયાં તતાન જનમોહિનીમ્ ॥ ૧॥

ઉવાચ પિતરાવેત્ય સાગ્રજઃ સાત્વતર્ષભઃ ।
પ્રશ્રયાવનતઃ પ્રીણન્નમ્બ તાતેતિ સાદરમ્ ॥ ૨॥

નાસ્મત્તો યુવયોસ્તાત નિત્યોત્કણ્ઠિતયોરપિ ।
બાલ્યપૌગણ્ડકૈશોરાઃ પુત્રાભ્યામભવન્ ક્વચિત્ ॥ ૩॥

ન લબ્ધો દૈવહતયોર્વાસો નૌ ભવદન્તિકે ।
યાં બાલાઃ પિતૃગેહસ્થા વિન્દન્તે લાલિતા મુદમ્ ॥ ૪॥

સર્વાર્થસમ્ભવો દેહો જનિતઃ પોષિતો યતઃ ।
ન તયોર્યાતિ નિર્વેશં પિત્રોર્મર્ત્યઃ શતાયુષા ॥ ૫॥

યસ્તયોરાત્મજઃ કલ્પ આત્મના ચ ધનેન ચ ।
વૃત્તિં ન દદ્યાત્તં પ્રેત્ય સ્વમાંસં ખાદયન્તિ હિ ॥ ૬॥

માતરં પિતરં વૃદ્ધં ભાર્યાં સાધ્વીં સુતં શિશુમ્ ।
ગુરું વિપ્રં પ્રપન્નં ચ કલ્પોઽબિભ્રચ્છ્વસન્ મૃતઃ ॥ ૭॥

તન્નાવકલ્પયોઃ કંસાન્નિત્યમુદ્વિગ્નચેતસોઃ ।
મોઘમેતે વ્યતિક્રાન્તા દિવસા વામનર્ચતોઃ ॥ ૮॥

તત્ક્ષન્તુમર્હથસ્તાત માતર્નૌ પરતન્ત્રયોઃ ।
અકુર્વતોર્વાં શુશ્રૂષાં ક્લિષ્ટયોર્દુર્હૃદા ભૃશમ્ ॥ ૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ માયામનુષ્યસ્ય હરેર્વિશ્વાત્મનો ગિરા ।
મોહિતાવઙ્કમારોપ્ય પરિષ્વજ્યાપતુર્મુદમ્ ॥ ૧૦॥

સિઞ્ચન્તાવશ્રુધારાભિઃ સ્નેહપાશેન ચાવૃતૌ ।
ન કિઞ્ચિદૂચતૂ રાજન્ બાષ્પકણ્ઠૌ વિમોહિતૌ ॥ ૧૧॥

એવમાશ્વાસ્ય પિતરૌ ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।

માતામહં તૂગ્રસેનં યદૂનામકરોન્નૃપમ્ ॥ ૧૨॥

આહ ચાસ્માન્ મહારાજ પ્રજાશ્ચાજ્ઞપ્તુમર્હસિ ।
યયાતિશાપાદ્યદુભિર્નાસિતવ્યં નૃપાસને ॥ ૧૩॥

મયિ ભૃત્ય ઉપાસીને ભવતો વિબુધાદયઃ ।
બલિં હરન્ત્યવનતાઃ કિમુતાન્યે નરાધિપાઃ ॥ ૧૪॥

સર્વાન્ સ્વાન્ જ્ઞાતિસમ્બન્ધાન્ દિગ્ભ્યઃ કંસભયાકુલાન્ ।
યદુવૃષ્ણ્યન્ધકમધુદાશાર્હકુકુરાદિકાન્ ॥ ૧૫॥

સભાજિતાન્ સમાશ્વાસ્ય વિદેશાવાસકર્શિતાન્ ।
ન્યવાસયત્સ્વગેહેષુ વિત્તૈઃ સન્તર્પ્ય વિશ્વકૃત્ ॥ ૧૬॥

કૃષ્ણસઙ્કર્ષણભુજૈર્ગુપ્તા લબ્ધમનોરથાઃ ।
ગૃહેષુ રેમિરે સિદ્ધાઃ કૃષ્ણરામગતજ્વરાઃ ॥ ૧૭॥

વીક્ષન્તોઽહરહઃ પ્રીતા મુકુન્દવદનામ્બુજમ્ ।
નિત્યં પ્રમુદિતં શ્રીમત્સદયસ્મિતવીક્ષણમ્ ॥ ૧૮॥

તત્ર પ્રવયસોઽપ્યાસન્ યુવાનોઽતિબલૌજસઃ ।
પિબન્તોઽક્ષૈર્મુકુન્દસ્ય મુખામ્બુજસુધાં મુહુઃ ॥ ૧૯॥

અથ નન્દં સમાસાદ્ય ભગવાન્ દેવકીસુતઃ ।
સઙ્કર્ષણશ્ચ રાજેન્દ્ર પરિષ્વજ્યેદમૂચતુઃ ॥ ૨૦॥

પિતર્યુવાભ્યાં સ્નિગ્ધાભ્યાં પોષિતૌ લાલિતૌ ભૃશમ્ ।
પિત્રોરભ્યધિકા પ્રીતિરાત્મજેષ્વાત્મનોઽપિ હિ ॥ ૨૧॥

સ પિતા સા ચ જનની યૌ પુષ્ણીતાં સ્વપુત્રવત્ ।
શિશૂન્ બન્ધુભિરુત્સૃષ્ટાનકલ્પૈઃ પોષરક્ષણે ॥ ૨૨॥

યાત યૂયં વ્રજં તાત વયં ચ સ્નેહદુઃખિતાન્ ।
જ્ઞાતીન્ વો દ્રષ્ટુમેષ્યામો વિધાય સુહૃદાં સુખમ્ ॥ ૨૩॥

એવં સાન્ત્વય્ય ભગવાન્ નન્દં સવ્રજમચ્યુતઃ ।
વાસોઽલઙ્કારકુપ્યાદ્યૈરર્હયામાસ સાદરમ્ ॥ ૨૪॥

ઇત્યુક્તસ્તૌ પરિષ્વજ્ય નન્દઃ પ્રણયવિહ્વલઃ ।
પૂરયન્નશ્રુભિર્નેત્રે સહ ગોપૈર્વ્રજં યયૌ ॥ ૨૫॥

અથ શૂરસુતો રાજન્ પુત્રયોઃ સમકારયત્ ।
પુરોધસા બ્રાહ્મણૈશ્ચ યથાવદ્દ્વિજસંસ્કૃતિમ્ ॥ ૨૬॥

તેભ્યોઽદાદ્દક્ષિણા ગાવો રુક્મમાલાઃ સ્વલઙ્કૃતાઃ ।
સ્વલઙ્કૃતેભ્યઃ સમ્પૂજ્ય સવત્સાઃ ક્ષૌમમાલિનીઃ ॥ ૨૭॥

યાઃ કૃષ્ણરામજન્મર્ક્ષે મનોદત્તા મહામતિઃ ।
તાશ્ચાદદાદનુસ્મૃત્ય કંસેનાધર્મતો હૃતાઃ ॥ ૨૮॥

તતશ્ચ લબ્ધસંસ્કારૌ દ્વિજત્વં પ્રાપ્ય સુવ્રતૌ ।
ગર્ગાદ્યદુકુલાચાર્યાદ્ગાયત્રં વ્રતમાસ્થિતૌ ॥ ૨૯॥

પ્રભવૌ સર્વવિદ્યાનાં સર્વજ્ઞૌ જગદીશ્વરૌ ।
નાન્યસિદ્ધામલજ્ઞાનં ગૂહમાનૌ નરેહિતૈઃ ॥ ૩૦॥

અથો ગુરુકુલે વાસમિચ્છન્તાવુપજગ્મતુઃ ।
કાશ્યં સાન્દીપનિં નામ હ્યવન્તિપુરવાસિનમ્ ॥ ૩૧॥

યથોપસાદ્ય તૌ દાન્તૌ ગુરૌ વૃત્તિમનિન્દિતામ્ ।
ગ્રાહયન્તાવુપેતૌ સ્મ ભક્ત્યા દેવમિવાદૃતૌ ॥ ૩૨॥

તયોર્દ્વિજવરસ્તુષ્ટઃ શુદ્ધભાવાનુવૃત્તિભિઃ ।
પ્રોવાચ વેદાનખિલાન્ સાઙ્ગોપનિષદો ગુરુઃ ॥ ૩૩॥

સરહસ્યં ધનુર્વેદં ધર્માન્ ન્યાયપથાંસ્તથા ।
તથા ચાન્વીક્ષિકીં વિદ્યાં રાજનીતિં ચ ષડ્વિધામ્ ॥ ૩૪॥

સર્વં નરવરશ્રેષ્ઠૌ સર્વવિદ્યાપ્રવર્તકૌ ।
સકૃન્નિગદમાત્રેણ તૌ સઞ્જગૃહતુર્નૃપ ॥ ૩૫॥

અહોરાત્રૈશ્ચતુઃષષ્ટ્યા સંયત્તૌ તાવતીઃ કલાઃ ।
ગુરુદક્ષિણયાઽઽચાર્યં છન્દયામાસતુર્નૃપ ॥ ૩૬॥

દ્વિજસ્તયોસ્તં મહિમાનમદ્ભુતં
સંલક્ષ્ય રાજન્નતિમાનુષીં મતિમ્ ।
સમ્મન્ત્ર્ય પત્ન્યા સ મહાર્ણવે મૃતં
બાલં પ્રભાસે વરયામ્બભૂવ હ ॥ ૩૭॥

તથેત્યથારુહ્ય મહારથૌ રથં
પ્રભાસમાસાદ્ય દુરન્તવિક્રમૌ ।

વેલામુપવ્રજ્ય નિષીદતુઃ ક્ષણં
સિન્ધુર્વિદિત્વાર્હણમાહરત્તયોઃ ॥ ૩૮॥

તમાહ ભગવાનાશુ ગુરુપુત્રઃ પ્રદીયતામ્ ।
યોઽસાવિહ ત્વયા ગ્રસ્તો બાલકો મહતોર્મિણા ॥ ૩૯॥

સમુદ્ર ઉવાચ
નૈવાહાર્ષમહં દેવ દૈત્યઃ પઞ્ચજનો મહાન્ ।
અન્તર્જલચરઃ કૃષ્ણ શઙ્ખરૂપધરોઽસુરઃ ॥ ૪૦॥

આસ્તે તેનાહૃતો નૂનં તચ્છ્રુત્વા સત્વરં પ્રભુઃ ।
જલમાવિશ્ય તં હત્વા નાપશ્યદુદરેઽર્ભકમ્ ॥ ૪૧॥

તદઙ્ગપ્રભવં શઙ્ખમાદાય રથમાગમત્ ।
તતઃ સંયમનીં નામ યમસ્ય દયિતાં પુરીમ્ ॥ ૪૨॥

ગત્વા જનાર્દનઃ શઙ્ખં પ્રદધ્મૌ સહલાયુધઃ ।
શઙ્ખનિર્હ્રાદમાકર્ણ્ય પ્રજાસંયમનો યમઃ ॥ ૪૩॥

તયોઃ સપર્યાં મહતીં ચક્રે ભક્ત્યુપબૃંહિતામ્ ।
ઉવાચાવનતઃ કૃષ્ણં સર્વભૂતાશયાલયમ્ ।
લીલામનુષ્ય હે વિષ્ણો યુવયોઃ કરવામ કિમ્ ॥ ૪૪॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ગુરુપુત્રમિહાનીતં નિજકર્મનિબન્ધનમ્ ।
આનયસ્વ મહારાજ મચ્છાસનપુરસ્કૃતઃ ॥ ૪૫॥

તથેતિ તેનોપાનીતં ગુરુપુત્રં યદૂત્તમૌ ।
દત્ત્વા સ્વગુરવે ભૂયો વૃણીષ્વેતિ તમૂચતુઃ ॥ ૪૬॥

ગુરુરુવાચ
સમ્યક્સમ્પાદિતો વત્સ ભવદ્ભ્યાં ગુરુનિષ્ક્રયઃ ।
કો નુ યુષ્મદ્વિધગુરોઃ કામાનામવશિષ્યતે ॥ ૪૭॥

ગચ્છતં સ્વગૃહં વીરૌ કીર્તિર્વામસ્તુ પાવની ।
છન્દાંસ્યયાતયામાનિ ભવન્ત્વિહ પરત્ર ચ ॥ ૪૮॥

ગુરુણૈવમનુજ્ઞાતૌ રથેનાનિલરંહસા ।
આયાતૌ સ્વપુરં તાત પર્જન્યનિનદેન વૈ ॥ ૪૯॥

સમનન્દન્ પ્રજાઃ સર્વા દૃષ્ટ્વા રામજનાર્દનૌ ।
અપશ્યન્ત્યો બહ્વહાનિ નષ્ટલબ્ધધના ઇવ ॥ ૫૦॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ગુરુપુત્રાનયનં નામ પઞ્ચચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૫॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ ષટ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૪૬ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
વૃષ્ણીનાં પ્રવરો મન્ત્રી કૃષ્ણસ્ય દયિતઃ સખા ।
શિષ્યો બૃહસ્પતેઃ સાક્ષાદુદ્ધવો બુદ્ધિસત્તમઃ ॥ ૧॥

તમાહ ભગવાન્ પ્રેષ્ઠં ભક્તમેકાન્તિનં ક્વચિત્ ।
ગૃહીત્વા પાણિના પાણિં પ્રપન્નાર્તિહરો હરિઃ ॥ ૨॥

ગચ્છોદ્ધવ વ્રજં સૌમ્ય પિત્રોર્નૌ પ્રીતિમાવહ ।
ગોપીનાં મદ્વિયોગાધિં મત્સન્દેશૈર્વિમોચય ॥ ૩॥

તા મન્મનસ્કા મત્પ્રાણા મદર્થે ત્યક્તદૈહિકાઃ ।
મામેવ દયિતં પ્રેષ્ઠમાત્માનં મનસા ગતાઃ ।
યે ત્યક્તલોકધર્માશ્ચ મદર્થે તાન્ બિભર્મ્યહમ્ ॥ ૪॥

મયિ તાઃ પ્રેયસાં પ્રેષ્ઠે દૂરસ્થે ગોકુલસ્ત્રિયઃ ।
સ્મરન્ત્યોઽઙ્ગ વિમુહ્યન્તિ વિરહૌત્કણ્ઠ્યવિહ્વલાઃ ॥ ૫॥

ધારયન્ત્યતિકૃચ્છ્રેણ પ્રાયઃ પ્રાણાન્ કથઞ્ચન ।
પ્રત્યાગમનસન્દેશૈર્વલ્લવ્યો મે મદાત્મિકાઃ ॥ ૬॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યુક્ત ઉદ્ધવો રાજન્ સન્દેશં ભર્તુરાદૃતઃ ।
આદાય રથમારુહ્ય પ્રયયૌ નન્દગોકુલમ્ ॥ ૭॥

પ્રાપ્તો નન્દવ્રજં શ્રીમાન્ નિમ્લોચતિ વિભાવસૌ ।
છન્નયાનઃ પ્રવિશતાં પશૂનાં ખુરરેણુભિઃ ॥ ૮॥

વાસિતાર્થેઽભિયુધ્યદ્ભિર્નાદિતં શુષ્મિભિર્વૃષૈઃ ।
ધાવન્તીભિશ્ચ વાસ્રાભિરૂધોભારૈઃ સ્વવત્સકાન્ ॥ ૯॥

ઇતસ્તતો વિલઙ્ઘદ્ભિર્ગોવત્સૈર્મણ્ડિતં સિતૈઃ ।
ગોદોહશબ્દાભિરવં વેણૂનાં નિઃસ્વનેન ચ ॥ ૧૦॥

ગાયન્તીભિશ્ચ કર્માણિ શુભાનિ બલકૃષ્ણયોઃ ।
સ્વલઙ્કૃતાભિર્ગોપીભિર્ગોપૈશ્ચ સુવિરાજિતમ્ ॥ ૧૧॥

અગ્ન્યર્કાતિથિગોવિપ્રપિતૃદેવાર્ચનાન્વિતૈઃ ।
ધૂપદીપૈશ્ચ માલ્યૈશ્ચ ગોપાવાસૈર્મનોરમમ્ ॥ ૧૨॥

સર્વતઃ પુષ્પિતવનં દ્વિજાલિકુલનાદિતમ્ ।
હંસકારણ્ડવાકીર્ણૈઃ પદ્મષણ્ડૈશ્ચ મણ્ડિતમ્ ॥ ૧૩॥

તમાગતં સમાગમ્ય કૃષ્ણસ્યાનુચરં પ્રિયમ્ ।
નન્દઃ પ્રીતઃ પરિષ્વજ્ય વાસુદેવધિયાર્ચયત્ ॥ ૧૪॥

ભોજિતં પરમાન્નેન સંવિષ્ટં કશિપૌ સુખમ્ ।
ગતશ્રમં પર્યપૃચ્છત્પાદસંવાહનાદિભિઃ ॥ ૧૫॥

કચ્ચિદઙ્ગ મહાભાગ સખા નઃ શૂરનન્દનઃ ।
આસ્તે કુશલ્યપત્યાદ્યૈર્યુક્તો મુક્તઃ સુહૃદ્વૃતઃ ॥ ૧૬॥

દિષ્ટ્યા કંસો હતઃ પાપઃ સાનુગઃ સ્વેન પાપ્મના ।
સાધૂનાં ધર્મશીલાનાં યદૂનાં દ્વેષ્ટિ યઃ સદા ॥ ૧૭॥

અપિ સ્મરતિ નઃ કૃષ્ણો માતરં સુહૃદઃ સખીન્ ।
ગોપાન્ વ્રજં ચાત્મનાથં ગાવો વૃન્દાવનં ગિરિમ્ ॥ ૧૮॥

અપ્યાયાસ્યતિ ગોવિન્દઃ સ્વજનાન્ સકૃદીક્ષિતુમ્ ।
તર્હિ દ્રક્ષ્યામ તદ્વક્ત્રં સુનસં સુસ્મિતેક્ષણમ્ ॥ ૧૯॥

દાવાગ્નેર્વાતવર્ષાચ્ચ વૃષસર્પાચ્ચ રક્ષિતાઃ ।
દુરત્યયેભ્યો મૃત્યુભ્યઃ કૃષ્ણેન સુમહાત્મના ॥ ૨૦॥

સ્મરતાં કૃષ્ણવીર્યાણિ લીલાપાઙ્ગનિરીક્ષિતમ્ ।
હસિતં ભાષિતં ચાઙ્ગ સર્વા નઃ શિથિલાઃ ક્રિયાઃ ॥ ૨૧॥

સરિચ્છૈલવનોદ્દેશાન્ મુકુન્દપદભૂષિતાન્ ।
આક્રીડાનીક્ષમાણાનાં મનો યાતિ તદાત્મતામ્ ॥ ૨૨॥

મન્યે કૃષ્ણં ચ રામં ચ પ્રાપ્તાવિહ સુરોત્તમૌ ।
સુરાણાં મહદર્થાય ગર્ગસ્ય વચનં યથા ॥ ૨૩॥

કંસં નાગાયુતપ્રાણં મલ્લૌ ગજપતિં તથા ।
અવધિષ્ટાં લીલયૈવ પશૂનિવ મૃગાધિપઃ ॥ ૨૪॥

તાલત્રયં મહાસારં ધનુર્યષ્ટિમિવેભરાટ્ ।
બભઞ્જૈકેન હસ્તેન સપ્તાહમદધાદ્ગિરિમ્ ॥ ૨૫॥

પ્રલમ્બો ધેનુકોઽરિષ્ટસ્તૃણાવર્તો બકાદયઃ ।
દૈત્યાઃ સુરાસુરજિતો હતા યેનેહ લીલયા ॥ ૨૬॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇતિ સંસ્મૃત્ય સંસ્મૃત્ય નન્દઃ કૃષ્ણાનુરક્તધીઃ ।
અત્યુત્કણ્ઠોઽભવત્તૂષ્ણીં પ્રેમપ્રસરવિહ્વલઃ ॥ ૨૭॥

યશોદા વર્ણ્યમાનાનિ પુત્રસ્ય ચરિતાનિ ચ ।
શ઼ૃણ્વન્ત્યશ્રૂણ્યવાસ્રાક્ષીત્સ્નેહસ્નુતપયોધરા ॥ ૨૮॥

તયોરિત્થં ભગવતિ કૃષ્ણે નન્દયશોદયોઃ ।
વીક્ષ્યાનુરાગં પરમં નન્દમાહોદ્ધવો મુદા ॥ ૨૯॥

ઉદ્ધવ ઉવાચ
યુવાં શ્લાઘ્યતમૌ નૂનં દેહિનામિહ માનદ ।
નારાયણેઽખિલગુરૌ યત્કૃતા મતિરીદૃશી ॥ ૩૦॥

એતૌ હિ વિશ્વસ્ય ચ બીજયોની
રામો મુકુન્દઃ પુરુષઃ પ્રધાનમ્ ।
અન્વીય ભૂતેષુ વિલક્ષણસ્ય
જ્ઞાનસ્ય ચેશાત ઇમૌ પુરાણૌ ॥ ૩૧॥

યસ્મિન્ જનઃ પ્રાણવિયોગકાલે
ક્ષણં સમાવેશ્ય મનોવિશુદ્ધમ્ ।
નિર્હૃત્ય કર્માશયમાશુ યાતિ
પરાં ગતિં બ્રહ્મમયોઽર્કવર્ણઃ ॥ ૩૨॥

તસ્મિન્ ભવન્તાવખિલાત્મહેતૌ
નારાયણે કારણમર્ત્યમૂર્તૌ ।

ભાવં વિધત્તાં નિતરાં મહાત્મન્
કિં વાવશિષ્ટં યુવયોઃ સુકૃત્યમ્ ॥ ૩૩॥

આગમિષ્યત્યદીર્ઘેણ કાલેન વ્રજમચ્યુતઃ ।
પ્રિયં વિધાસ્યતે પિત્રોર્ભગવાન્ સાત્વતાં પતિઃ ॥ ૩૪॥

હત્વા કંસં રઙ્ગમધ્યે પ્રતીપં સર્વસાત્વતામ્ ।
યદાહ વઃ સમાગત્ય કૃષ્ણઃ સત્યં કરોતિ તત્ ॥ ૩૫॥

મા ખિદ્યતં મહાભાગૌ દ્રક્ષ્યથઃ કૃષ્ણમન્તિકે ।
અન્તર્હૃદિ સ ભૂતાનામાસ્તે જ્યોતિરિવૈધસિ ॥ ૩૬॥

ન હ્યસ્યાસ્તિ પ્રિયઃ કશ્ચિન્નાપ્રિયો વાસ્ત્યમાનિનઃ ।
નોત્તમો નાધમો નાપિ સમાનસ્યાસમોઽપિ વા ॥ ૩૭॥

ન માતા ન પિતા તસ્ય ન ભાર્યા ન સુતાદયઃ ।
નાત્મીયો ન પરશ્ચાપિ ન દેહો જન્મ એવ ચ ॥ ૩૮॥

ન ચાસ્ય કર્મ વા લોકે સદસન્મિશ્રયોનિષુ ।
ક્રીડાર્થઃ સોઽપિ સાધૂનાં પરિત્રાણાય કલ્પતે ॥ ૩૯॥

સત્ત્વં રજસ્તમ ઇતિ ભજતે નિર્ગુણો ગુણાન્ ।
ક્રીડન્નતીતોઽત્ર ગુણૈઃ સૃજત્યવતિ હન્ત્યજઃ ॥ ૪૦॥

યથા ભ્રમરિકા દૃષ્ટ્યા ભ્રામ્યતીવ મહીયતે ।
ચિત્તે કર્તરિ તત્રાત્મા કર્તેવાહન્ધિયા સ્મૃતઃ ॥ ૪૧॥

યુવયોરેવ નૈવાયમાત્મજો ભગવાન્ હરિઃ ।
સર્વેષામાત્મજો હ્યાત્મા પિતા માતા સ ઈશ્વરઃ ॥ ૪૨॥

દૃષ્ટં શ્રુતં ભૂતભવદ્ભવિષ્ય-
ત્સ્થાસ્નુશ્ચરિષ્ણુર્મહદલ્પકં ચ ।
વિનાચ્યુતાદ્વસ્તુ તરાં ન વાચ્યં
સ એવ સર્વં પરમાત્મભૂતઃ ॥ ૪૩॥

એવં નિશા સા બ્રુવતોર્વ્યતીતા
નન્દસ્ય કૃષ્ણાનુચરસ્ય રાજન્ ।
ગોપ્યઃ સમુત્થાય નિરૂપ્ય દીપા-
ન્વાસ્તૂન્સમભ્યર્ચ્ય દધીન્યમન્થન્ ॥ ૪૪॥

તા દીપદીપ્તૈર્મણિભિર્વિરેજૂ
રજ્જૂર્વિકર્ષદ્ભુજકઙ્કણસ્રજઃ ।
ચલન્નિતમ્બસ્તનહારકુણ્ડલ-
ત્વિષત્કપોલારુણકુઙ્કુમાનનાઃ ॥ ૪૫॥

ઉદ્ગાયતીનામરવિન્દલોચનં
વ્રજાઙ્ગનાનાં દિવમસ્પૃશદ્ધ્વનિઃ ।
દધ્નશ્ચ નિર્મન્થનશબ્દમિશ્રિતો
નિરસ્યતે યેન દિશામમઙ્ગલમ્ ॥ ૪૬॥

ભગવત્યુદિતે સૂર્યે નન્દદ્વારિ વ્રજૌકસઃ ।
દૃષ્ટ્વા રથં શાતકૌમ્ભં કસ્યાયમિતિ ચાબ્રુવન્ ॥ ૪૭॥

અક્રૂર આગતઃ કિં વા યઃ કંસસ્યાર્થસાધકઃ ।
યેન નીતો મધુપુરીં કૃષ્ણઃ કમલલોચનઃ ॥ ૪૮॥

કિં સાધયિષ્યત્યસ્માભિર્ભર્તુઃ પ્રેતસ્ય નિષ્કૃતિમ્ ।
ઇતિ સ્ત્રીણાં વદન્તીનામુદ્ધવોઽગાત્કૃતાહ્નિકઃ ॥ ૪૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવાતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે નન્દશોકાપનયનં
નામ ષટ્ચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૬॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ સપ્તચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૪૭ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તં વીક્ષ્ય કૃષ્ણાનુચરં વ્રજસ્ત્રિયઃ
પ્રલમ્બબાહું નવકઞ્જલોચનમ્ ।
પીતામ્બરં પુષ્કરમાલિનં લસન્-
મુખારવિન્દં પરિમૃષ્ટકુણ્ડલમ્ ॥ ૧॥

શુચિસ્મિતાઃ કોઽયમપીચ્યદર્શનઃ
કુતશ્ચ કસ્યાચ્યુતવેષભૂષણઃ ।

ઇતિ સ્મ સર્વાઃ પરિવવ્રુરુત્સુકા-
સ્તમુત્તમશ્લોકપદામ્બુજાશ્રયમ્ ॥ ૨॥

તં પ્રશ્રયેણાવનતાઃ સુસત્કૃતં
સવ્રીડહાસેક્ષણસૂનૃતાદિભિઃ ।
રહસ્યપૃચ્છન્નુપવિષ્ટમાસને
વિજ્ઞાય સન્દેશહરં રમાપતેઃ ॥ ૩॥

જાનીમસ્ત્વાં યદુપતેઃ પાર્ષદં સમુપાગતમ્ ।
ભર્ત્રેહ પ્રેષિતઃ પિત્રોર્ભવાન્ પ્રિયચિકીર્ષયા ॥ ૪॥

અન્યથા ગોવ્રજે તસ્ય સ્મરણીયં ન ચક્ષ્મહે ।
સ્નેહાનુબન્ધો બન્ધૂનાં મુનેરપિ સુદુસ્ત્યજઃ ॥ ૫॥

અન્યેષ્વર્થકૃતા મૈત્રી યાવદર્થવિડમ્બનમ્ ।
પુમ્ભિઃ સ્ત્રીષુ કૃતા યદ્વત્સુમનઃસ્વિવ ષટ્પદૈઃ ॥ ૬॥

નિઃસ્વં ત્યજન્તિ ગણિકા અકલ્પં નૃપતિં પ્રજાઃ ।
અધીતવિદ્યા આચાર્યં ઋત્વિજો દત્તદક્ષિણમ્ ॥ ૭॥

ખગા વીતફલં વૃક્ષં ભુક્ત્વા ચાતિથયો ગૃહમ્ ।
દગ્ધં મૃગાસ્તથારણ્યં જારો ભુક્ત્વા રતાં સ્ત્રિયમ્ ॥ ૮॥

ઇતિ ગોપ્યો હિ ગોવિન્દે ગતવાક્કાયમાનસાઃ ।
કૃષ્ણદૂતે વ્રજં યાતે ઉદ્ધવે ત્યક્તલૌકિકાઃ ॥ ૯॥

ગાયન્ત્યઃ પ્રિયકર્માણિ રુદત્યશ્ચ ગતહ્રિયઃ ।
તસ્ય સંસ્મૃત્ય સંસ્મૃત્ય યાનિ કૈશોરબાલ્યયોઃ ॥ ૧૦॥

કાચિન્મધુકરં દૃષ્ટ્વા ધ્યાયન્તી કૃષ્ણસઙ્ગમમ્ ।
પ્રિયપ્રસ્થાપિતં દૂતં કલ્પયિત્વેદમબ્રવીત્ ॥ ૧૧॥

ગોપ્યુવાચ
મધુપ કિતવબન્ધો મા સ્પૃશાઙ્ઘ્રિં સપત્ન્યાઃ
કુચવિલુલિતમાલાકુઙ્કુમશ્મશ્રુભિર્નઃ ।
વહતુ મધુપતિસ્તન્માનિનીનાં પ્રસાદં
યદુસદસિ વિડમ્બ્યં યસ્ય દૂતસ્ત્વમીદૃક્ ॥ ૧૨॥

સકૃદધરસુધાં સ્વાં મોહિનીં પાયયિત્વા

સુમનસ ઇવ સદ્યસ્તત્યજેઽસ્માન્ ભવાદૃક્ ।
પરિચરતિ કથં તત્પાદપદ્મં તુ પદ્મા
હ્યપિ બત હૃતચેતા હ્યુત્તમશ્લોકજલ્પૈઃ ॥ ૧૩॥

કિમિહ બહુ ષડઙ્ઘ્રે ગાયસિ ત્વં યદૂના-
મધિપતિમગૃહાણામગ્રતો નઃ પુરાણમ્ ।
વિજયસખસખીનાં ગીયતાં તત્પ્રસઙ્ગઃ
ક્ષપિતકુચરુજસ્તે કલ્પયન્તીષ્ટમિષ્ટાઃ ॥ ૧૪॥

દિવિ ભુવિ ચ રસાયાં કાઃ સ્ત્રિયસ્તદ્દુરાપાઃ
કપટરુચિરહાસભ્રૂવિજૃમ્ભસ્ય યાઃ સ્યુઃ ।
ચરણરજ ઉપાસ્તે યસ્ય ભૂતિર્વયં કાઃ
અપિ ચ કૃપણપક્ષે હ્યુત્તમશ્લોકશબ્દઃ ॥ ૧૫॥

વિસૃજ શિરસિ પાદં વેદ્મ્યહં ચાટુકારૈ-
રનુનયવિદુષસ્તેઽભ્યેત્ય દૌત્યૈર્મુકુન્દાત્ ।
સ્વકૃત ઇહ વિસૃષ્ટાપત્યપત્યન્યલોકાઃ
વ્યસૃજદકૃતચેતાઃ કિં નુ સન્ધેયમસ્મિન્ ॥ ૧૬॥

મૃગયુરિવ કપીન્દ્રં વિવ્યધે લુબ્ધધર્મા
સ્ત્રિયમકૃત વિરૂપાં સ્ત્રીજિતઃ કામયાનામ્ ।
બલિમપિ બલિમત્ત્વાવેષ્ટયદ્ધ્વાઙ્ક્ષવદ્યઃ
તદલમસિતસખ્યૈર્દુસ્ત્યજસ્તત્કથાર્થઃ ॥ ૧૭॥

યદનુચરિતલીલાકર્ણપીયૂષવિપ્રુટ્
સકૃદદનવિધૂતદ્વન્દ્વધર્મા વિનષ્ટાઃ ।
સપદિ ગૃહકુટુમ્બં દીનમુત્સૃજ્ય દીના
બહવ ઇહ વિહઙ્ગા ભિક્ષુચર્યાં ચરન્તિ ॥ ૧૮॥

વયમૃતમિવ જિહ્મવ્યાહૃતં શ્રદ્દધાનાઃ
કુલિકરુતમિવાજ્ઞાઃ કૃષ્ણવધ્વો હરિણ્યઃ ।
દદૃશુરસકૃદેતત્તન્નખસ્પર્શતીવ્ર-
સ્મરરુજ ઉપમન્ત્રિન્ ભણ્યતામન્યવાર્તા ॥ ૧૯॥

પ્રિયસખ પુનરાગાઃ પ્રેયસા પ્રેષિતઃ કિં
વરય કિમનુરુન્ધે માનનીયોઽસિ મેઽઙ્ગ ।
નયસિ કથમિહાસ્માન્ દુસ્ત્યજદ્વન્દ્વપાર્શ્વં

સતતમુરસિ સૌમ્ય શ્રીર્વધૂઃ સાકમાસ્તે ॥ ૨૦॥

અપિ બત મધુપુર્યામાર્યપુત્રોઽધુનાઽઽસ્તે
સ્મરતિ સ પિતૃગેહાન્ સૌમ્ય બન્ધૂંશ્ચ ગોપાન્ ।
ક્વચિદપિ સ કથા નઃ કિઙ્કરીણાં ગૃણીતે
ભુજમગુરુસુગન્ધં મૂર્ધ્ન્યધાસ્યત્કદા નુ ॥ ૨૧॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથોદ્ધવો નિશમ્યૈવં કૃષ્ણદર્શનલાલસાઃ ।
સાન્ત્વયન્ પ્રિયસન્દેશૈર્ગોપીરિદમભાષત ॥ ૨૨॥

ઉદ્ધવ ઉવાચ
અહો યૂયં સ્મ પૂર્ણાર્થા ભવત્યો લોકપૂજિતાઃ ।
વાસુદેવે ભગવતિ યાસામિત્યર્પિતં મનઃ ॥ ૨૩॥

દાનવ્રતતપોહોમજપસ્વાધ્યાયસંયમૈઃ ।
શ્રેયોભિર્વિવિધૈશ્ચાન્યૈઃ કૃષ્ણે ભક્તિર્હિ સાધ્યતે ॥ ૨૪॥

ભગવત્યુત્તમશ્લોકે ભવતીભિરનુત્તમા ।
ભક્તિઃ પ્રવર્તિતા દિષ્ટ્યા મુનીનામપિ દુર્લભા ॥ ૨૫॥

દિષ્ટ્યા પુત્રાન્ પતીન્ દેહાન્ સ્વજનાન્ ભવનાનિ ચ ।
હિત્વાવૃણીત યૂયં યત્કૃષ્ણાખ્યં પુરુષં પરમ્ ॥ ૨૬॥

સર્વાત્મભાવોઽધિકૃતો ભવતીનામધોક્ષજે ।
વિરહેણ મહાભાગા મહાન્ મેઽનુગ્રહઃ કૃતઃ ॥ ૨૭॥

શ્રૂયતાં પ્રિયસન્દેશો ભવતીનાં સુખાવહઃ ।
યમાદાયાગતો ભદ્રા અહં ભર્તૂ રહસ્કરઃ ॥ ૨૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ભવતીનાં વિયોગો મે ન હિ સર્વાત્મના ક્વચિત્ ।
યથા ભૂતાનિ ભૂતેષુ ખં વાય્વગ્નિર્જલં મહી ।
તથાહં ચ મનઃ પ્રાણભૂતેન્દ્રિયગુણાશ્રયઃ ॥ ૨૯॥

આત્મન્યેવાત્મનાઽઽત્માનં સૃજે હન્મ્યનુપાલયે ।
આત્મમાયાનુભાવેન ભૂતેન્દ્રિયગુણાત્મના ॥ ૩૦॥

આત્મા જ્ઞાનમયઃ શુદ્ધો વ્યતિરિક્તોઽગુણાન્વયઃ ।

સુષુપ્તિસ્વપ્નજાગ્રદ્ભિર્માયાવૃત્તિભિરીયતે ॥ ૩૧॥

યેનેન્દ્રિયાર્થાન્ ધ્યાયેત મૃષા સ્વપ્નવદુત્થિતઃ ।
તન્નિરુન્ધ્યાદિન્દ્રિયાણિ વિનિદ્રઃ પ્રત્યપદ્યત ॥ ૩૨॥

એતદન્તઃ સમામ્નાયો યોગઃ સાઙ્ખ્યં મનીષિણામ્ ।
ત્યાગસ્તપો દમઃ સત્યં સમુદ્રાન્તા ઇવાપગાઃ ॥ ૩૩॥

યત્ત્વહં ભવતીનાં વૈ દૂરે વર્તે પ્રિયો દૃશામ્ ।
મનસઃ સન્નિકર્ષાર્થં મદનુધ્યાનકામ્યયા ॥ ૩૪॥

યથા દૂરચરે પ્રેષ્ઠે મન આવિશ્ય વર્તતે ।
સ્ત્રીણાં ચ ન તથા ચેતઃ સન્નિકૃષ્ટેઽક્ષિગોચરે ॥ ૩૫॥

મય્યાવેશ્ય મનઃ કૃત્સ્નં વિમુક્તાશેષવૃત્તિ યત્ ।
અનુસ્મરન્ત્યો માં નિત્યમચિરાન્મામુપૈષ્યથ ॥ ૩૬॥

યા મયા ક્રીડતા રાત્ર્યાં વનેઽસ્મિન્ વ્રજ આસ્થિતાઃ ।
અલબ્ધરાસાઃ કલ્યાણ્યો માઽઽપુર્મદ્વીર્યચિન્તયા ॥ ૩૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
એવં પ્રિયતમાદિષ્ટમાકર્ણ્ય વ્રજયોષિતઃ ।
તા ઊચુરુદ્ધવં પ્રીતાસ્તત્સન્દેશાગતસ્મૃતીઃ ॥ ૩૮॥

ગોપ્ય ઊચુઃ
દિષ્ટ્યાહિતો હતઃ કંસો યદૂનાં સાનુગોઽઘકૃત્ ।
દિષ્ટ્યાઽઽપ્તૈર્લબ્ધસર્વાર્થૈઃ કુશલ્યાસ્તેઽચ્યુતોઽધુના ॥ ૩૯॥

કચ્ચિદ્ગદાગ્રજઃ સૌમ્ય કરોતિ પુરયોષિતામ્ ।
પ્રીતિં નઃ સ્નિગ્ધસવ્રીડહાસોદારેક્ષણાર્ચિતઃ ॥ ૪૦॥

કથં રતિવિશેષજ્ઞઃ પ્રિયશ્ચ વરયોષિતામ્ ।
નાનુબધ્યેત તદ્વાક્યૈર્વિભ્રમૈશ્ચાનુભાજિતઃ ॥ ૪૧॥

અપિ સ્મરતિ નઃ સાધો ગોવિન્દઃ પ્રસ્તુતે ક્વચિત્ ।
ગોષ્ઠીમધ્યે પુરસ્ત્રીણાં ગ્રામ્યાઃ સ્વૈરકથાન્તરે ॥ ૪૨॥

તાઃ કિં નિશાઃ સ્મરતિ યાસુ તદા પ્રિયાભિ-
ર્વૃન્દાવને કુમુદકુન્દશશાઙ્કરમ્યે ।
રેમે ક્વણચ્ચરણનૂપુરરાસગોષ્ઠ્યા-

મસ્માભિરીડિતમનોજ્ઞકથઃ કદાચિત્ ॥ ૪૩॥

અપ્યેષ્યતીહ દાશાર્હસ્તપ્તાઃ સ્વકૃતયા શુચા ।
સઞ્જીવયન્ નુ નો ગાત્રૈર્યથેન્દ્રો વનમમ્બુદૈઃ ॥ ૪૪॥

કસ્માત્કૃષ્ણ ઇહાયાતિ પ્રાપ્તરાજ્યો હતાહિતઃ ।
નરેન્દ્રકન્યા ઉદ્વાહ્ય પ્રીતઃ સર્વસુહૃદ્વૃતઃ ॥ ૪૫॥

કિમસ્માભિર્વનૌકોભિરન્યાભિર્વા મહાત્મનઃ ।
શ્રીપતેરાપ્તકામસ્ય ક્રિયેતાર્થઃ કૃતાત્મનઃ ॥ ૪૬॥

પરં સૌખ્યં હિ નૈરાશ્યં સ્વૈરિણ્યપ્યાહ પિઙ્ગલા ।
તજ્જાનતીનાં નઃ કૃષ્ણે તથાપ્યાશા દુરત્યયા ॥ ૪૭॥

ક ઉત્સહેત સન્ત્યક્તુમુત્તમશ્લોકસંવિદમ્ ।
અનિચ્છતોઽપિ યસ્ય શ્રીરઙ્ગાન્ન ચ્યવતે ક્વચિત્ ॥ ૪૮॥

સરિચ્છૈલવનોદ્દેશા ગાવો વેણુરવા ઇમે ।
સઙ્કર્ષણસહાયેન કૃષ્ણેનાચરિતાઃ પ્રભો ॥ ૪૯॥

પુનઃ પુનઃ સ્મારયન્તિ નન્દગોપસુતં બત ।
શ્રીનિકેતૈસ્તત્પદકૈર્વિસ્મર્તું નૈવ શક્નુમઃ ॥ ૫૦॥

ગત્યા લલિતયોદારહાસલીલાવલોકનૈઃ ।
માધ્વ્યા ગિરા હૃતધિયઃ કથં તં વિસ્મરામહે ॥ ૫૧॥

હે નાથ હે રમાનાથ વ્રજનાથાર્તિનાશન ।
મગ્નમુદ્ધર ગોવિન્દ ગોકુલં વૃજિનાર્ણવાત્ ॥ ૫૨॥

શ્રીશુક ઉવાચ
તતસ્તાઃ કૃષ્ણસન્દેશૈર્વ્યપેતવિરહજ્વરાઃ ।
ઉદ્ધવં પૂજયાઞ્ચક્રુર્જ્ઞાત્વાઽઽત્માનમધોક્ષજમ્ ॥ ૫૩॥

ઉવાસ કતિચિન્માસાન્ ગોપીનાં વિનુદન્ શુચઃ ।
કૃષ્ણલીલાકથાં ગાયન્ રમયામાસ ગોકુલમ્ ॥ ૫૪॥

યાવન્ત્યહાનિ નન્દસ્ય વ્રજેઽવાત્સીત્સ ઉદ્ધવઃ ।
વ્રજૌકસાં ક્ષણપ્રાયાણ્યાસન્ કૃષ્ણસ્ય વાર્તયા ॥ ૫૫॥

સરિદ્વનગિરિદ્રોણીર્વીક્ષન્ કુસુમિતાન્ દ્રુમાન્ ।
કૃષ્ણં સંસ્મારયન્ રેમે હરિદાસો વ્રજૌકસામ્ ॥ ૫૬॥

દૃષ્ટ્વૈવમાદિ ગોપીનાં કૃષ્ણાવેશાત્મવિક્લવમ્ ।
ઉદ્ધવઃ પરમપ્રીતસ્તા નમસ્યન્નિદં જગૌ ॥ ૫૭॥

એતાઃ પરં તનુભૃતો ભુવિ ગોપવધ્વો
ગોવિન્દ એવ નિખિલાત્મનિ રૂઢભાવાઃ ।
વાઞ્છન્તિ યદ્ભવભિયો મુનયો વયં ચ
કિં બ્રહ્મજન્મભિરનન્તકથારસસ્ય ॥ ૫૮॥

ક્વેમાઃ સ્ત્રિયો વનચરીર્વ્યભિચારદુષ્ટાઃ
કૃષ્ણે ક્વ ચૈષ પરમાત્મનિ રૂઢભાવઃ ।
નન્વીશ્વરોઽનુભજતોઽવિદુષોઽપિ સાક્ષા-
ચ્છ્રેયસ્તનોત્યગદરાજ ઇવોપયુક્તઃ ॥ ૫૯॥

નાયં શ્રિયોઽઙ્ગ ઉ નિતાન્તરતેઃ પ્રસાદઃ
સ્વર્યોષિતાં નલિનગન્ધરુચાં કુતોઽન્યાઃ ।
રાસોત્સવેઽસ્ય ભુજદણ્ડગૃહીતકણ્ઠ-
લબ્ધાશિષાં ય ઉદગાદ્વ્રજવલ્લવીનામ્ ॥ ૬૦॥

આસામહો ચરણરેણુજુષામહં સ્યાં
વૃન્દાવને કિમપિ ગુલ્મલતૌષધીનામ્ ।
યા દુસ્ત્યજં સ્વજનમાર્યપથં ચ હિત્વા
ભેજુર્મુકુન્દપદવીં શ્રુતિભિર્વિમૃગ્યામ્ ॥ ૬૧॥

યા વૈ શ્રિયાર્ચિતમજાદિભિરાપ્તકામૈ-
ર્યોગેશ્વરૈરપિ યદાત્મનિ રાસગોષ્ઠ્યામ્ ।
કૃષ્ણસ્ય તદ્ભગવતશ્ચરણારવિન્દં
ન્યસ્તં સ્તનેષુ વિજહુઃ પરિરભ્ય તાપમ્ ॥ ૬૨॥

વન્દે નન્દવ્રજસ્ત્રીણાં પાદરેણુમભીક્ષ્ણશઃ ।
યાસાં હરિકથોદ્ગીતં પુનાતિ ભુવનત્રયમ્ ॥ ૬૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથ ગોપીરનુજ્ઞાપ્ય યશોદાં નન્દમેવ ચ ।
ગોપાનામન્ત્ર્ય દાશાર્હો યાસ્યન્નારુરુહે રથમ્ ॥ ૬૪॥

તં નિર્ગતં સમાસાદ્ય નાનોપાયનપાણયઃ ।

નન્દાદયોઽનુરાગેણ પ્રાવોચન્નશ્રુલોચનાઃ ॥ ૬૫॥

મનસો વૃત્તયો નઃ સ્યુઃ કૃષ્ણપાદામ્બુજાશ્રયાઃ ।
વાચોઽભિધાયિનીર્નામ્નાં કાયસ્તત્પ્રહ્વણાદિષુ ॥ ૬૬॥

કર્મભિર્ભ્રામ્યમાણાનાં યત્ર ક્વાપીશ્વરેચ્છયા ।
મઙ્ગલાચરિતૈર્દાનૈ રતિર્નઃ કૃષ્ણ ઈશ્વરે ॥ ૬૭॥

એવં સભાજિતો ગોપૈઃ કૃષ્ણભક્ત્યા નરાધિપ ।
ઉદ્ધવઃ પુનરાગચ્છન્મથુરાં કૃષ્ણપાલિતામ્ ॥ ૬૮॥

કૃષ્ણાય પ્રણિપત્યાહ ભક્ત્યુદ્રેકં વ્રજૌકસામ્ ।
વસુદેવાય રામાય રાજ્ઞે ચોપાયનાન્યદાત્ ॥ ૬૯॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં
સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે ઉદ્ધવપ્રતિયાને
સપ્તચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૭॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ અષ્ટચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ - ૪૮ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
અથ વિજ્ઞાય ભગવાન્ સર્વાત્મા સર્વદર્શનઃ ।
સૈરન્ધ્ર્યાઃ કામતપ્તાયાઃ પ્રિયમિચ્છન્ ગૃહં યયૌ ॥ ૧॥

મહાર્હોપસ્કરૈરાઢ્યં કામોપાયોપબૃંહિતમ્ ।
મુક્તાદામપતાકાભિર્વિતાનશયનાસનૈઃ ।
ધૂપૈઃ સુરભિભિર્દીપૈઃ સ્રગ્ગન્ધૈરપિ મણ્ડિતમ્ ॥ ૨॥

ગૃહં તમાયાન્તમવેક્ષ્ય સાઽઽસનાત્
સદ્યઃસમુત્થાય હિ જાતસમ્ભ્રમા ।
યથોપસઙ્ગમ્ય સખીભિરચ્યુતં
સભાજયામાસ સદાસનાદિભિઃ ॥ ૩॥

તથોદ્ધવઃ સાધુતયાભિપૂજિતો

ન્યષીદદુર્વ્યામભિમૃશ્ય ચાસનમ્ ।
કૃષ્ણોઽપિ તૂર્ણં શયનં મહાધનં
વિવેશ લોકાચરિતાન્યનુવ્રતઃ ॥ ૪॥

સા મજ્જનાલેપદુકૂલભૂષણ-
સ્રગ્ગન્ધતામ્બૂલસુધાસવાદિભિઃ ।
પ્રસાધિતાત્મોપસસાર માધવં
સવ્રીડલીલોત્સ્મિતવિભ્રમેક્ષિતૈઃ ॥ ૫॥

આહૂય કાન્તાં નવસઙ્ગમહ્રિયા
વિશઙ્કિતાં કઙ્કણભૂષિતે કરે ।
પ્રગૃહ્ય શય્યામધિવેશ્ય રામયા
રેમેઽનુલેપાર્પણપુણ્યલેશયા ॥ ૬॥

સાનઙ્ગતપ્તકુચયોરુરસસ્તથાક્ષ્ણો-
ર્જિઘ્રન્ત્યનન્તચરણેન રુજો મૃજન્તી ।
દોર્ભ્યાં સ્તનાન્તરગતં પરિરભ્ય કાન્ત-
માનન્દમૂર્તિમજહાદતિદીર્ઘતાપમ્ ॥ ૭॥

સૈવં કૈવલ્યનાથં તં પ્રાપ્ય દુષ્પ્રાપમીશ્વરમ્ ।
અઙ્ગરાગાર્પણેનાહો દુર્ભગેદમયાચત ॥ ૮॥

આહોષ્યતામિહ પ્રેષ્ઠ દિનાનિ કતિચિન્મયા ।
રમસ્વ નોત્સહે ત્યક્તું સઙ્ગં તેઽમ્બુરુહેક્ષણ ॥ ૯॥

તસ્યૈ કામવરં દત્ત્વા માનયિત્વા ચ માનદઃ ।
સહોદ્ધવેન સર્વેશઃ સ્વધામાગમદર્ચિતમ્ ॥ ૧૦॥

દુરારાધ્યં સમારાધ્ય વિષ્ણું સર્વેશ્વરેશ્વરમ્ ।
યો વૃણીતે મનોગ્રાહ્યમસત્ત્વાત્કુમનીષ્યસૌ ॥ ૧૧॥

અક્રૂરભવનં કૃષ્ણઃ સહરામોદ્ધવઃ પ્રભુઃ ।
કિઞ્ચિચ્ચિકીર્ષયન્ પ્રાગાદક્રૂરપ્રિયકામ્યયા ॥ ૧૨॥

સ તાન્ નરવરશ્રેષ્ઠાનારાદ્વીક્ષ્ય સ્વબાન્ધવાન્ ।
પ્રત્યુત્થાય પ્રમુદિતઃ પરિષ્વજ્યાભ્યનન્દત ॥ ૧૩॥

નનામ કૃષ્ણં રામં ચ સ તૈરપ્યભિવાદિતઃ ।
પૂજયામાસ વિધિવત્કૃતાસનપરિગ્રહાન્ ॥ ૧૪॥

પાદાવનેજનીરાપો ધારયન્ શિરસા નૃપ ।
અર્હણેનામ્બરૈર્દિવ્યૈર્ગન્ધસ્રગ્ભૂષણોત્તમૈઃ ॥ ૧૫॥

અર્ચિત્વા શિરસાઽઽનમ્ય પાદાવઙ્કગતૌ મૃજન્ ।
પ્રશ્રયાવનતોઽક્રૂરઃ કૃષ્ણરામાવભાષત ॥ ૧૬॥

દિષ્ટ્યા પાપો હતઃ કંસઃ સાનુગો વામિદં કુલમ્ ।
ભવદ્ભ્યામુદ્ધૃતં કૃચ્છ્રાદ્દુરન્તાચ્ચ સમેધિતમ્ ॥ ૧૭॥

યુવાં પ્રધાનપુરુષૌ જગદ્ધેતૂ જગન્મયૌ ।
ભવદ્ભ્યાં ન વિના કિઞ્ચિત્પરમસ્તિ ન ચાપરમ્ ॥ ૧૮॥

આત્મસૃષ્ટમિદં વિશ્વમન્વાવિશ્ય સ્વશક્તિભિઃ ।
ઈયતે બહુધા બ્રહ્મન્ શ્રુતપ્રત્યક્ષગોચરમ્ ॥ ૧૯॥

યથા હિ ભૂતેષુ ચરાચરેષુ
મહ્યાદયો યોનિષુ ભાન્તિ નાના ।
એવં ભવાન્ કેવલ આત્મયોનિ-
ષ્વાત્માઽઽત્મતન્ત્રો બહુધા વિભાતિ ॥ ૨૦॥

સૃજસ્યથો લુમ્પસિ પાસિ વિશ્વં
રજસ્તમઃસત્ત્વગુણૈઃ સ્વશક્તિભિઃ ।
ન બધ્યસે તદ્ગુણકર્મભિર્વા
જ્ઞાનાત્મનસ્તે ક્વ ચ બન્ધહેતુઃ ॥ ૨૧॥

દેહાદ્યુપાધેરનિરૂપિતત્વા-
દ્ભવો ન સાક્ષાન્ન ભિદાઽઽત્મનઃ સ્યાત્ ।
અતો ન બન્ધસ્તવ નૈવ મોક્ષઃ
સ્યાતાં નિકામસ્ત્વયિ નોઽવિવેકઃ ॥ ૨૨॥

ત્વયોદિતોઽયં જગતો હિતાય
યદા યદા વેદપથઃ પુરાણઃ ।
બાધ્યેત પાખણ્ડપથૈરસદ્ભિ-
સ્તદા ભવાન્ સત્ત્વગુણં બિભર્તિ ॥ ૨૩॥

સ ત્વં પ્રભોઽદ્ય વસુદેવગૃહેઽવતીર્ણઃ
સ્વાંશેન ભારમપનેતુમિહાસિ ભૂમેઃ ।

અક્ષૌહિણીશતવધેન સુરેતરાંશ-
રાજ્ઞામમુષ્ય ચ કુલસ્ય યશો વિતન્વન્ ॥ ૨૪॥

અદ્યેશ નો વસતયઃ ખલુ ભૂરિભાગા
યઃ સર્વદેવપિતૃભૂતનૃદેવમૂર્તિઃ ।
યત્પાદશૌચસલિલં ત્રિજગત્પુનાતિ
સ ત્વં જગદ્ગુરુરધોક્ષજ યાઃ પ્રવિષ્ટઃ ॥ ૨૫॥

કઃ પણ્ડિતસ્ત્વદપરં શરણં સમીયાત્
ભક્તપ્રિયાદૃતગિરઃ સુહૃદઃ કૃતજ્ઞાત્ ।
સર્વાન્ દદાતિ સુહૃદો ભજતોઽભિકામા-
નાત્માનમપ્યુપચયાપચયૌ ન યસ્ય ॥ ૨૬॥

દિષ્ટ્યા જનાર્દન ભવાનિહ નઃ પ્રતીતો
યોગેશ્વરૈરપિ દુરાપગતિઃ સુરેશૈઃ ।
છિન્ધ્યાશુ નઃ સુતકલત્રધનાપ્તગેહ-
દેહાદિમોહરશનાં ભવદીયમાયામ્ ॥ ૨૭॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યર્ચિતઃ સંસ્તુતશ્ચ ભક્તેન ભગવાન્ હરિઃ ।
અક્રૂરં સસ્મિતં પ્રાહ ગીર્ભિઃ સમ્મોહયન્નિવ ॥ ૨૮॥

શ્રીભગવાનુવાચ
ત્વં નો ગુરુઃ પિતૃવ્યશ્ચ શ્લાઘ્યો બન્ધુશ્ચ નિત્યદા ।
વયં તુ રક્ષ્યાઃ પોષ્યાશ્ચ અનુકમ્પ્યાઃ પ્રજા હિ વઃ ॥ ૨૯॥

ભવદ્વિધા મહાભાગા નિષેવ્યા અર્હસત્તમાઃ ।
શ્રેયસ્કામૈર્નૃભિર્નિત્યં દેવાઃ સ્વાર્થા ન સાધવઃ ॥ ૩૦॥

ન હ્યમ્મયાનિ તીર્થાનિ ન દેવા મૃચ્છિલામયાઃ ।
તે પુનન્ત્યુરુકાલેન દર્શનાદેવ સાધવઃ ॥ ૩૧॥

સ ભવાન્ સુહૃદાં વૈ નઃ શ્રેયાન્ શ્રેયશ્ચિકીર્ષયા ।
જિજ્ઞાસાર્થં પાણ્ડવાનાં ગચ્છસ્વ ત્વં ગજાહ્વયમ્ ॥ ૩૨॥

પિતર્યુપરતે બાલાઃ સહ માત્રા સુદુઃખિતાઃ ।
આનીતાઃ સ્વપુરં રાજ્ઞા વસન્ત ઇતિ શુશ્રુમ ॥ ૩૩॥

તેષુ રાજામ્બિકાપુત્રો ભ્રાતૃપુત્રેષુ દીનધીઃ ।

સમો ન વર્તતે નૂનં દુષ્પુત્રવશગોઽન્ધદૃક્ ॥ ૩૪॥

ગચ્છ જાનીહિ તદ્વૃત્તમધુના સાધ્વસાધુ વા ।
વિજ્ઞાય તદ્વિધાસ્યામો યથા શં સુહૃદાં ભવેત્ ॥ ૩૫॥

ઇત્યક્રૂરં સમાદિશ્ય ભગવાન્ હરિરીશ્વરઃ ।
સઙ્કર્ષણોદ્ધવાભ્યાં વૈ તતઃ સ્વભવનં યયૌ ॥ ૩૬॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં
દશમસ્કન્ધે પૂર્વાર્ધે અષ્ટચત્વારિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૮॥

॥ ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥

॥ એકોનપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ - ૪૯ ॥

શ્રીશુક ઉવાચ
સ ગત્વા હાસ્તિનપુરં પૌરવેન્દ્રયશોઽઙ્કિતમ્ ।
દદર્શ તત્રામ્બિકેયં સભીષ્મં વિદુરં પૃથામ્ ॥ ૧॥

સહપુત્રં ચ બાહ્લીકં ભારદ્વાજં સગૌતમમ્ ।
કર્ણં સુયોધનં દ્રૌણિં પાણ્ડવાન્ સુહૃદોઽપરાન્ ॥ ૨॥

યથાવદુપસઙ્ગમ્ય બન્ધુભિર્ગાન્દિનીસુતઃ ।
સમ્પૃષ્ટસ્તૈઃ સુહૃદ્વાર્તાં સ્વયં ચાપૃચ્છદવ્યયમ્ ॥ ૩॥

ઉવાસ કતિચિન્માસાન્ રાજ્ઞો વૃત્તવિવિત્સયા ।
દુષ્પ્રજસ્યાલ્પસારસ્ય ખલચ્છન્દાનુવર્તિનઃ ॥ ૪॥

તેજ ઓજો બલં વીર્યં પ્રશ્રયાદીંશ્ચ સદ્ગુણાન્ ।
પ્રજાનુરાગં પાર્થેષુ ન સહદ્ભિશ્ચિકીર્ષિતમ્ ॥ ૫॥

કૃતં ચ ધાર્તરાષ્ટ્રૈર્યદ્ગરદાનાદ્યપેશલમ્ ।
આચખ્યૌ સર્વમેવાસ્મૈ પૃથા વિદુર એવ ચ ॥ ૬॥

પૃથા તુ ભ્રાતરં પ્રાપ્તમક્રૂરમુપસૃત્ય તમ્ ।
ઉવાચ જન્મનિલયં સ્મરન્ત્યશ્રુકલેક્ષણા ॥ ૭॥

અપિ સ્મરન્તિ નઃ સૌમ્ય પિતરૌ ભ્રાતરશ્ચ મે ।
ભગિન્યૌ ભ્રાતૃપુત્રાશ્ચ જામયઃ સખ્ય એવ ચ ॥ ૮॥

ભ્રાત્રેયો ભગવાન્ કૃષ્ણઃ શરણ્યો ભક્તવત્સલઃ ।
પૈતૃષ્વસેયાન્ સ્મરતિ રામશ્ચામ્બુરુહેક્ષણઃ ॥ ૯॥

સાપત્નમધ્યે શોચન્તીં વૃકાનાં હરિણીમિવ ।
સાન્ત્વયિષ્યતિ માં વાક્યૈઃ પિતૃહીનાંશ્ચ બાલકાન્ ॥ ૧૦॥

કૃષ્ણ કૃષ્ણ મહાયોગિન્ વિશ્વાત્મન્ વિશ્વભાવન ।
પ્રપન્નાં પાહિ ગોવિન્દ શિશુભિશ્ચાવસીદતીમ્ ॥ ૧૧॥

નાન્યત્તવ પદામ્ભોજાત્પશ્યામિ શરણં નૃણામ્ ।
બિભ્યતાં મૃત્યુસંસારાદીશ્વરસ્યાપવર્ગિકાત્ ॥ ૧૨॥

નમઃ કૃષ્ણાય શુદ્ધાય બ્રહ્મણે પરમાત્મને ।
યોગેશ્વરાય યોગાય ત્વામહં શરણં ગતા ॥ ૧૩॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યનુસ્મૃત્ય સ્વજનં કૃષ્ણં ચ જગદીશ્વરમ્ ।
પ્રારુદદ્દુઃખિતા રાજન્ ભવતાં પ્રપિતામહી ॥ ૧૪॥

સમદુઃખસુખોઽક્રૂરો વિદુરશ્ચ મહાયશાઃ ।
સાન્ત્વયામાસતુઃ કુન્તીં તત્પુત્રોત્પત્તિહેતુભિઃ ॥ ૧૫॥

યાસ્યન્ રાજાનમભ્યેત્ય વિષમં પુત્રલાલસમ્ ।
અવદત્સુહૃદાં મધ્યે બન્ધુભિઃ સૌહૃદોદિતમ્ ॥ ૧૬॥

અક્રૂર ઉવાચ
ભો ભો વૈચિત્રવીર્ય ત્વં કુરૂણાં કીર્તિવર્ધન ।
ભ્રાતર્યુપરતે પાણ્ડાવધુનાઽઽસનમાસ્થિતઃ ॥ ૧૭॥

ધર્મેણ પાલયન્નુર્વીં પ્રજાઃ શીલેન રઞ્જયન્ ।
વર્તમાનઃ સમઃ સ્વેષુ શ્રેયઃ કીર્તિમવાપ્સ્યસિ ॥ ૧૮॥

અન્યથા ત્વાચરંલ્લોકે ગર્હિતો યાસ્યસે તમઃ ।
તસ્માત્સમત્વે વર્તસ્વ પાણ્ડવેષ્વાત્મજેષુ ચ ॥ ૧૯॥

નેહ ચાત્યન્તસંવાસઃ કસ્યચિત્કેનચિત્સહ ।
રાજન્ સ્વેનાપિ દેહેન કિમુ જાયાત્મજાદિભિઃ ॥ ૨૦॥

એકઃ પ્રસૂયતે જન્તુરેક એવ પ્રલીયતે ।
એકોઽનુભુઙ્ક્તે સુકૃતમેક એવ ચ દુષ્કૃતમ્ ॥ ૨૧॥

અધર્મોપચિતં વિત્તં હરન્ત્યન્યેઽલ્પમેધસઃ ।
સમ્ભોજનીયાપદેશૈર્જલાનીવ જલૌકસઃ ॥ ૨૨॥

પુષ્ણાતિ યાનધર્મેણ સ્વબુદ્ધ્યા તમપણ્ડિતમ્ ।
તેઽકૃતાર્થં પ્રહિણ્વન્તિ પ્રાણા રાયઃ સુતાદયઃ ॥ ૨૩॥

સ્વયં કિલ્બિષમાદાય તૈસ્ત્યક્તો નાર્થકોવિદઃ ।
અસિદ્ધાર્થો વિશત્યન્ધં સ્વધર્મવિમુખસ્તમઃ ॥ ૨૪॥

તસ્માલ્લોકમિમં રાજન્ સ્વપ્નમાયામનોરથમ્ ।
વીક્ષ્યાયમ્યાત્મનાઽઽત્માનં સમઃ શાન્તો ભવ પ્રભો ॥ ૨૫॥

ધૃતરાષ્ટ્ર ઉવાચ
યથા વદતિ કલ્યાણીં વાચં દાનપતે ભવાન્ ।
તથાનયા ન તૃપ્યામિ મર્ત્યઃ પ્રાપ્ય યથામૃતમ્ ॥ ૨૬॥

તથાપિ સૂનૃતા સૌમ્ય હૃદિ ન સ્થીયતે ચલે ।
પુત્રાનુરાગવિષમે વિદ્યુત્સૌદામની યથા ॥ ૨૭॥

ઈશ્વરસ્ય વિધિં કો નુ વિધુનોત્યન્યથા પુમાન્ ।
ભૂમેર્ભારાવતારાય યોઽવતીર્ણો યદોઃકુલે ॥ ૨૮॥

યો દુર્વિમર્શપથયા નિજમાયયેદં
સૃષ્ટ્વા ગુણાન્ વિભજતે તદનુપ્રવિષ્ટઃ ।
તસ્મૈ નમો દુરવબોધવિહારતન્ત્ર-
સંસારચક્રગતયે પરમેશ્વરાય ॥ ૨૯॥

શ્રીશુક ઉવાચ
ઇત્યભિપ્રેત્ય નૃપતેરભિપ્રાયં સ યાદવઃ ।
સુહૃદ્ભિઃ સમનુજ્ઞાતઃ પુનર્યદુપુરીમગાત્ ॥ ૩૦॥

શશંસ રામકૃષ્ણાભ્યાં ધૃતરાષ્ટ્રવિચેષ્ટિતમ્ ।
પાણ્ડવાન્ પ્રતિ કૌરવ્ય યદર્થં પ્રેષિતઃ સ્વયમ્ ॥ ૩૧॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે વૈયસક્યામષ્ટાદશ-
સાહસ્ર્યાં પારમહંસ્યાં સંહિતાયાં દશમસ્કન્ધે

પૂર્વાર્ધે એકોનપઞ્ચાશત્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૪૯॥

॥ સમાપ્તમિદં દશમસ્કન્ધસ્ય પૂર્વાર્ધમ્ ॥

॥ શ્રીકૃષ્ણાર્પણમસ્તુ ॥

Proofread by PSA Easwaran

shrImadbhAgavataM - dashamaskandhaH pUrvArdhaM

pdf was typeset on May 15, 2025

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*